

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל
י ש ר א ל

ספר בעל שם טוב ז"ל

פ ר ש ת ב ר א ש י ת

א. בראשית, קבלתי מהרב המוכיח שאמר בשם הבעל שם טוב נ"ע, שכשיבוא משיח
במהרה בימינו, ידרוש כל התורא מרישא לסיפא על כל הצירופים
שבכל תיבה ותיבה, ואחר כך יעשה מכל התורה תיבה אחת (א) ויעלו צירופים לאין
מספר וידרוש על כל הצירופים:

ב. בראשית ברא אלהים וגו', לתרץ הקושיא שהקשו כל הראשונים ז"ל למה לא
ברא הקב"ה את העולם קודם זמן הזה, דהרי פעולה הוא תמיד טובה
מהעדר, ולמה נשתנה רצונו ית"ש מלא רוצה לרוצה, בעת שברא, ולא מקודם לזה, הרי
הוא ית"ש אינו בעל שינויים, ע"ד דכתיב (מלאכי ג' פסוק ו') אני ה' לא שניתני:

והתירוץ על זה, דהוא ית"ש אינו דומה לפועל בשר ודם, כי פועל בשר ודם, החכמה
שיש לו עתה לא היה לו מקודם, וחכמתו הוא קניינית, וגם הוא בעל חסרון,
ע"ד משל, שמפני שהוא צריך מקום לדור בו, על כן כשקנה חכמה לבנות לו בית אז
הוא בונה לעצמו בית, אבל הוא ית"ש חכמתו עצמיית ולא קניינית, וגם אינו בעל
חסרון, ולכן זה הרצון שעלה ברצונו לברוא את העולם, לא שנתחדש לו זה הרצון בעת
בריאת העולם, אלא ש~~כמו שהוא~~ ית"ש קדמון כן רצונו קדמון, ומקדמת דנא היה מיד
רצונו לבראות את העולם בעת הזה שברא אותו ולא קודם לכן, ולכן בעת שנברא העולם
נברא ממש בעתו ובזמנו, כמו שהיה ברצונו הקדום לברוא אותו בעת הזה דווקא, ואם
כן שפיר לא היה לו שום שינוי רצון כלל:

והראיה לזה, דהרי העולם שיהיה לעתיד לבא, עולם שכולו שבת, צדיקים יושבים
ועטרותיהם בראשיהם (ברכות ד"ז ע"א), ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, וודאי
מעלתו יותר גדולה מן מעלת העולם שהוא עתה, ופעולה טובה כזו בוודאי גם כן יותר
טובה מן ההעדר, ולמה לא הקדימו הקב"ה, אלא שכל זה צריך לבוא בעתו ובזמנו

מ ק ו ר מ י מ ח י י מ

דקוב"ה ממש זכאה חולקיה דמאן דזכי בה,
מאן דזכי באורייתא זכי בשמא קדישא כו' וכן
הוא בזוה"ק פ' אחרי דע"ג ע"א בגין דאורייתא
כלא שמא דקודשא בריך הוא וכו', וכן הוא
בזוה"ק ואתחנן דרס"ה ע"ב, ובזוה"ק משפטים
דקכ"ד ריש ע"א ע"ש, ועיין לקמן פ' הברכה
אות ד' ואות ה':

(א) עיין בס' הזוהר הקדוש ר"פ שמיני וז"ל,
ואורייתא כלא חד שמא קדישא איהו דקודשא
ברוך הוא, ובהקדמה לס' הקדוש ברית מנוחה
ד"ג ע"ג וז"ל, ועל זה אמרו שכל התורה כולה
שם אחד, וכל התבות שמות פועלים פעולות
ע"ש, ובזוהר הקדוש פ' יתרו ד"צ ע"ב וז"ל
ואורייתא כלא שמא חד הוי שמא קדישא

דווקא, כמו שדרך השבת לבא דווקא אחר ששת ימי החול, כן הוא בענין בריאת העולם, שאף על פי שידע השי"ת שפעולה טובה מהעדר, אף על פי כן התנגד רצונו ית"ש לידיעתו, כי מקדמת דנא, כמו שהיה ידיעתו שהפעולה טובה, כך היה מיד רצונו שלא לעשות הפעולה מיד, עד שיבא העת, ולכן עזב את הידיעה ונמשך אחר הרצון, וקודם הבריאה היה דרך משל עולם שכולו שבת, וזהו שאמר הכתוב (קהלת ג') את הכל עשה יפה בעתו, גם את העולם, וזהו סוד עמוק והמשכיל יבין: ,

וזהו עצמו פירוש ענין הידיעה והבחירה החפשית שנשארה לאדם, שלא יוקשה איך שייך שכר לצדיק ועונש לרשע, הלא ידע אל ויש דעה בעליון, וצפה והביט עד סוף כל הדורות, וידע מראש שזה יהיה צדיק, ואם כן מוכרח הוא להיות צדיק, ולא יתכן לו שכר, וגם ידע שזה יהיה רשע, ולא יתכן לעונש, כיון שלא היה יכול לשנות ידיעתו יתברך שמו:

אבל זה אינו כי הגם שיש לו ית"ש ידיעה, מכל מקום הרצון שלו הוא שייטיבו מעשיהם, כי על כן נתן לנו כל התורה והמצוות לעשות רצונו ית"ש, ואם כן הרי הרצון שלו הוא מתנגד להידיעה שמתחלת המחשבה, ולכן יכול האדם להיות נמשך אחר הרצון של השי"ת ולא אחר הידיעה, שהרצון יכריח את הידיעה ב) כיון שאין חפץ להשי"ת בידיעה זו ובמעשה זה, והידיעה היתה שלא לרצון, ואם ירצה האדם ייטיב מעשיו כמו שהוא הרצון של השי"ת, ולא יוריד וישלשל לעצמו את הידיעה, כי הידיעה של הרע נבראה לנסיון הצדיקים, כמו שכתוב (בפ' ראה) כי מנסה ה' אלהיכם אתכם, כי עולם הזה הוא עולם הנסיון, שנשלחה הנשמה להיותה בנסיון בעולם הזה, שאם יעשה החטא יטה אחרי הידיעה, ואם לא יעשה החטא הרי יטה אחרי הרצון והציווי, המתנגד להידיעה, שעל זה נאמר (בפ' ויקרא) אשה ריח ניחוח לה', שהוא נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, והבן זה היטב:

ג. בשם האלהי רבש"ן, בגמרא (מגילה דכ"א ע"ב) בענין עשרה מאמרות, ומשני הגמרא בראשית נמי מאמר הוי, והקשה למה לא כתיב בתורה לשון ויאמר, ותירץ ג) כי בהירות של מאמר הראשון אי אפשר לקבלו: (כתבי קודש דכ"ו ע"א).

ד. שמעתי מן אדוני אבי זקני זללה"ה על גמרא במס' שבת (דל"א ע"א) והיה אמונת עתיך וכו' ואפילו הכי יראת ה' הוא אוצרו, אי איכא יראת ה' איך לא

מקור מים חיים

ומתפתים לעשות רצון החומר, ונקרא להט החרב המתהפכת, וזה תכלית הבריאה כנראה בהשקפה ראשונה, אבל בהבנה היטב יראה שהתכלית הוא שבעל הבחירה ורצון יהפוך הרע לטוב, לעשות רק על פי התורה הקדושה, ואז יכנע הרע ויתהפך לטוב ויתגלה האור סילוק קדושה דמעיקרא, וזאת נקרא גילוי עתיק, שנעתק בראשית הבריאה שיהיה בחירה, וכשכובש יצרו אז נתגלה הטוב, כן תורף דברי הקדוש הנ"ל, עכ"ל:

ג) ועיין בביאור דבר זה לקמן פ' בהעלותך אות ב' ושם בהגה א':

ב) ובספר דרש טוב בענין רצון מאמר ב' העתיק מס' דברי חיים וז"ל, ראיתי בספר כתב יד בשם הבעש"ט דבורא כל עלמין פינה אורו יתברך ונשאר רשימו, והוא רק יו"ד, נקודה, ונקראת עשרה, כתר מלכות, זממה נתהוו בריאים בעלי גבול שהוא לכאורה נגד רצונו, דרצונו להיות התפשטות מלכותו וכבודו, והסילוק היה להסתיר, אך רצונו יתברך שיהיה בחירה ורצון, והיודע ומבין באמת, יראה, שכביכול בבחינת הסילוק גנוז הרצון שיהיה בחירה ורצון ולעשות טוב, וכזה ממש הוא בבריאה בפועל בזה העולם, הנה נסתר הטוב,

לא, ומביא הגמרא משל לאחד שאמר לחבירו העלה לי כור חטין, אמר עירבת בו קב חומטין אמר לאו, אמר אם כן מוטב שלא העלית, ודקדק הוא ז"ל בזה, הלא אין המשל דומה לנמשל, כי המשל הוא שהחומטין הם הטפל והחטין הם העיקר, והנמשל הוא שהיראה היא עקריית והתורה הוא הטפל ליראה, והרבה להשיב בצחות לשונו, ופומיה ממלל רברבין בסודות הנסתרות פנימיים, ותוכן הדברים (ד) כי כשהקב"ה וב"ש ברא עולמו, לא היה העולם יכול להיות קיים כי הכל חזר לשרשו לאין ב"ה, עד שברא ישראל ונתקיים העולם, והשם ישראל מורה על זה, כי ה"ר הוא החכמה והל הבינה והא הדעת, והי"ש שבישראל, אותיות הנשארים, הוא הישות של קיום העולם ונעשה י"ש מאין, וזהו שם ישראל, וזהו קיום העולמות שנעשה יש מאין, ולכן ישראל הם הקיום של כל העולמות והבריאה, כי באם לאו היה הכל חוזר לקדמותו לאין, והישות שבישראל הם מקיימין כל היש של כל העולמות, ודווקא כשאישי הישראלי אין לו בו ישות רק כפי הצורך לקיום העולמות, לאפוקי אם יש בו יותר ח"ה, עד כאן תוכן דבריו הנוראים, ולהבין זה אין הפה יכול לדבר, וכל הדברים יגעים, מפני עומק המושג וקוצר המשיג, כי לפענ"ד כל התורה רומז בזה:

(דגל מחנה אפרים ואתחנן בפסוק וצדקה ובפ' וזאת הברכה).

מקור מים חיים

לא היה באפשרות לעמוד, אע"פ שצמצם עצמו מדרגא לדרגא, בגודל אור ותשוקה חוזרין לאור א"ס, לאין, וכשהסתכל הקב"ה בישראל במצוות ותורה שלהם נתקיים העולם מאין ליש, כי כמו שיש לאורות עליונים תשוקה לעלות לשורשן לאור א"ס, כן יש להם תשוקה רבה לחזור למטה לנשמות ישראל להשתשע בהם ובתורתן וכו' ע"ש באורך. [ואמנם עיקר ד"ו שאות ר' מורה על חכמה מבואר לקמן פ' יתרו אות מ"ח ובפ' תולדות בהגה א' ע"ש, אבל באותיות אל' מבואר לקמן פ' פינחס אות א' ד"ה ואמר הרב שאלף רומז לחכמה אחר שנתהברה בבינה ע"ש, א"כ עיקר שם אל' רומז על הבינה, א"כ למ"ד הוא הדעת, וע"ש בפ' פינחס שהוא ג' קוין זהו האבות ועי' פ' וירא אות ז' ופ' יתרו אות י"ב ופ' וארא אות א' ופ' דברים אות א', וצ"ע בזה. אבל עיקר כוונת דרוש זה נראה שהן הן הדברים שהעתיקתי בסמוך באות זי"ן שזהו סוד הצמצום שהוא מני' וביה וזהו סוד תל"ת ראשי"ן, שצריכים הגשמיים שזהו הצמצום, צריכים להיות באדם עם התלת ראשי"ן שהם חכמה בינה ודעת, ממילא צמצום זה הוא מניה וביה שפנימיות זה הגשמי הוא רוחני, וזהו ענין היראה שהוא הצמצום כי פחד וגבורה הכל חד, וענין הקב חומטין שהוא רומז לצרכי החומר, שצריכין לערב זה לתוך החסד כדי שיהיה מציאות וישות לקיום העולם,

(ד) ובס' היכל הברכה פ' דברים ד"י ע"ג בשם אור עינינו האר"י הבעש"ט ז"ל, וזה לשונו, כשהקב"ה וב"ש ברא עולמו לא היה העולם יכול להיות קיים, כי הכל חזר לשרשו אל אור אין סוף ב"ה, עד שברא ישראל ונתקיים העולם, ר' הוא חכמה, ל בינה, א דעת, והי"ש שבישראל הם הישות של קיום העולם, י"ש מאין, וישראל הם הקיום של כל העולמות, כי באם לאו היה הכל חוזר למדרגת אין סוף, כי באמת כל האצילות הוא הכל בכללות אין סוף במדרגתו, ובכל הרף עין חוזרין לכללות אור אין סוף, אלא דישראל אחדין בהו, ובהכרח להם לחזור למדרגת נאצל להשפיע לישראל כל טוב, ושיהיה שכר ועונש, דכל זה לא שייך באין הפשוט, על כן מאהבת ישראל ברוב יכלתו מצמצם עצמו בבחינת גבול רל"ו אלפים רבבות פרסאות, ובעצם כל עולמות אצילות ונשמות בריאה יצירה עשייה כולם אלהות ממש, איהו וחיהי חד בהון אין סוף ואין גבול, אחדות אחד, אלא שישות של ישראל אחדין בה ומקיימין כל העולמות, עכ"ל, ועוד האריך בזה בפ' ואתחנן דכ"ז ע"ג ד"ה אשר ציוך ע"ש, ונתבאר עוד דבר זה באריכות גדול בספרו נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות ג' ואות ל"ב ע"ש היטב:

ובזהר חי פ' ויקרא ד"ד ע"א וז"ל, ישראל סליק לעילא כמבואר בסוד י"ש רל"א ממרן הקדוש הריב"ש טוב, כשברא הקב"ה העולם

ה. בראשית ברא אלהים וגו', דלא היה באפשרי להיות בריאת העולם, שהיה מתפשט עד אין סוף, ונסתכל הקב"ה במעשה הרשעים ונתצמצם האור הרבה, והסתכל במעשה צדיקים ונמשך קו חיים, בסוד*) מטי ולא מטי, כל זה ידוע ממרן האר"י ואור ישראל מרן הריב"ש טוב: (היכל הברכה ריש פ' בראשית).

ו. שמעתי מהרב המוכיח ז"ל שאמר בשם הבעל שם טוב נ"ע לפרש ענין הצמצום המוזכר במקובלים ה), שהענין הוא כשעלה ברצונו ית"ש להיטיב לנבראים, היינו שהתעוררות הרצון היה כשנסתכל הקב"ה במעשה הצדיקים והשתוקק מאוד להיטיב להם, ועל ידי זה עלה בדעתו לברוא העולם, אך לגודל השפעת החסדים היה מתבטל העולם מכל וכל, והוכרח להיות צמצום, היינו שנסתכל הקב"ה במעשה הרשעים המעוררים גבורות בעולם, ועל ידי זה היה אפשר לברוא את העולם:

(תשואות חן בפ' חיי ובליקוטיס לפ' שלח).

ז. נודע שהאדם מורכב מחומר וצורה, שהוא הנשמה והגוף, והנה הנשמה תתלהב תמיד לידבק בקונה, רק סיבוב החומר מפסיק הדבקות, ומתאוה גם לחומריים משגל ואכילה, שהוא גם כן צורך גבוה לברר ניצוצין ו) וכיוצא בזה, כי אם לזמנים ידועים יכול לגבור הצורה על החומר לידבק בו יתברך שמו בסוד (יחזקאל א' י"ד) והחיות רצוא ושוב ז), ונקרא קטנות וגדלות, וכמו ששמעתי ממורי בזה סוד הצמצום שהוא מיניה וביה, וסוד ח) ג' רישין ודפח"ח:

(ספר תולדות יעקב יוסף פ' יתרו דנ"ד ע"ב).

ח. אסתכל קוב"ה באורייתא וברא עלמא (זוה"ק ר"פ תולדות ופ' תרומה דקס"א ע"א וריש ע"ב), המחשבה הוא כמו ספר, שאומר מה שראה בספר, כן אומר מה שרואה במחשבתו, וכמדומה לי שזהו ששמעתי הפירוש אסתכל קוב"ה באורייתא

מקור מים חיים

בפרשתינו אות קס"ז, ובפ' מקץ אות א' ובפ' ויחי אות ד' ובפ' מצורע אות כ"ד ע"ש:

ז) ענין החיות רצוא ושוב מבואר לקמן בפרשתינו אות ע' ע"ש ושם בהגה נ"ט, ועוד עיין לקמן בפ' נח בפסוק את האלהים התהלך נח ע"ש באות י"א ובאות י"ב שמבואר כל זה היטב, ועוד מבואר ענין קטנות וגדלות לקמן בפ' לך אות י"ט ושם באות ל"ד, וסוד הצמצום וג' רישין בארתי בעניי לעיל בהגה ד' ע"ש:

ח) סוד ג' רישין עיין בס' דמ"א פ' וירא ד"ה והנה שלשה אנשים שכתב וז"ל, דאיתא בזוה"ק (פ' וירא דצ"ח ע"ב ע"ש) והנה שלשה אנשים אליו, תלת רישין, והיינו ג' מדות חסד גבורה תפארת כידוע, וידוע דבכל מדה מהמדות יש עירוב טוב ורע, וצריך לשבר כח הרע שיש באותן המדות, ולהתנהג בהמדות רק בטוב, מה שהוא תועלת לטוב לפני ה' וכו' ע"ש, ועיין לקמן פ' יתרו אות ב' ושם בהגה א' וב', מה שהעתיקתי בענין ג' רישין ולקמן בפרשתינו בהגה מ"ט ע"ש:

כן נראה לי פשטות הדבר וסוד ה' ליראיו. נאם המעתיק]:

*) סוד ענין מטי ולא מטי העתיקתי לקמן בליקוטי שיר השירים בהגה ג' ד"ה על כן: (ה) ובס' זאת זכרון ד"ט ע"ג בד"ה פי' ע"פ אחד עשר יום וז"ל, **והנה אדם** היה בא שפע הגדול של הבורא ב"ה לאדם בלא מסך המבדיל, היה העולם בטל במציאות, ואפילו הבריאה לא היה בתחלה בלא מסך, מחסרון המקבלים והנבראים, על כן האציל הבורא ב"ה עולמות לאין קץ, וכללותם הם עשר ספירות ומדות לפני הבורא ב"ה, ועל ידי זה היה בריאת העולם הזה, וכן השפע והחיות שבא אלינו מהבורא ב"ה, על ידי זה עובר השפע [היינו על ידי אלו הספירות והמידות עצמן] עד שאפשר לנו לקבל השפע ולא נתבטל כו' וכמו ששמעתי מהרב ר' ישראל בעל שם ז"ל משל בענין זה בוי"ן חומות, שהוא נראה כן, עכ"ל, ועוד מענין הצמצום העתיקתי בסמוך מן אות כ"ג והלאה ע"ש:

ז) ענין הניצוצין שיש בכל דבר עיין לקמן

וברא עלמא, שהתורה מחכמה נפיק, ר"ל מה שראה שמחשבתו כביכול רוצה שיברא, זה הדבר ברא: (לקוטי אמרים ד"ד ע"א, כש"ט ח"ב ד"ב ע"ד, ועי' לקמן בסוף הגה כ"ה).

ט. שמעתי מן הרב המנוח מו"ה יעקב יוסף הכהן זללה"ה, ששמע מן אדוני אבי זקני [הבעל שם טוב] זללה"ה שאמר, לפעמים יש שהעולם עומד במעלות הרוממות, ולפעמים העולם עומד במדרגות תחתונות, ועתה שאני בעולם העולם עומד במדרגות הרוממות, (ט) עד כאן לשון הטהור של אא"ז זללה"ה: (דגל מחנה אפרים בלק בפ' כעת יאמר).

י. בראשית, ואיתא בזוהר הקדוש (תיקוני זוה"ק תיקון ז') ירא בושתי, פי' כמשל אחד שיושב לפני המלך שיש לו בושתי גדולה מפניו, עד שאינו מחשב אם המלך אוהב אותו, כדי שיאהבנו, אלא מחשב גדולתו כדי שיבוש ממנו, וזהו בראשית ירא בושתי: ^{הזכרון התורה} (כש"ט ח"ב ד"ג ע"ב, ועיין בס' לק"א ד"ב ע"ד ד"ה איתא בזוהר).

יא. כמל' שיש כ"ב אותיות בדיבורי תורה ותפלה, כך יש בכל ענייני החומר והגשמיים שבעולם (י) גם כן כ"ב אותיות, שבהם נברא העולם וכל אשר בו, וכמו שאמרו בש"ס דברכות (דנ"ה ע"א) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים

מקור מים חיים

בעולם, אזי מיוחד כל דברי העולם הגשמיים, הן העבודות הן הדיבורים, עכ"ל. ועיקר ענין העלאת הדיבורים מבואר להלן בפרשתינו ע"ש באות ק"ו ולהלן, ועיין לקמן פ' פינחס באות ג':

(י) הנה דיבור זה הוא מס' תוי"י כמו שצינתי מקומו בפנים, אבל שם במקומו לא נזכר מפורש ששמע זה ממורי הבעש"ט, אבל בלקט אמרי פנינים שבס"ס אוצר החיים והיכל הברכה העתיק גם דיבור זה בשם הבעש"ט והאריך בו כדרכו בקודש, וז"ל שם דר"ו ע"ב, שמעתי ממורי כמו שיש כ"ב אותיות בדיבורי תורה ותפילה, כך יש כ"ב אותיות בכל הנבראים שבעולם הגשמיים, שבהם נברא העולם וכל אשר בו, רק שהאותיות מלוכשין בחומרייות בכמה כיסויין ובכמה לבושין, ובתוך האותיות שורה רוחניות אלהותו ית"ש ואחדותו, שמהווה את הכל, ומלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מיניה ממש, כהדין קומצא דלבושיה מניה וביה (לשון בראשית רבה פכ"א סי' ה'), אלא שהוא בהסתרה וכאשר אנשי הדעת יודעין מזה ההסתרה, אין אצלם שום הסתרה ושינוי כמבואר בתיקונים (עיי"ש בתיקון כ"ו) אינון דתליין מקוב"ה ושכינתיה לא אישתני ולא אסתתר לגבייהו, כי זכו להשתוות בלי שום שינוי:

וכמו שיש באדם חומר וצורה כך יש באותיות, כי גוף האותיות אבנים, ורוחניות

(ט) וכתב שם בס' דמ"א בביאור הענין וז"ל, והנה יש להבין אמרותיו הטהורים, דכשיש צדיק וחכם מנהיג בדור, והעולם כרוכים אחריו ודבקים בו, אזי כולם נעשים חכמים, כי הכל הולך אחר הראש, וגופא בתר רישא גרידא, ע"ד משל אדם שהוא בר שכל ויש לו חכמה, אזי אף מה שעושה בידו או בשאר אברים הכל הוא בחכמה, כי הכל הולך אחר השכל, ע"ד (בפ' תצא) והיה מחניך קדוש, היינו שיהיו כל שייפי גופך (זוה"ק פ' נח דע"ו ע"א) בבחינת חכמה שהוא קודש כידוע, כך כשהעולם הם דבוקים באיזה חכם וצדיק, שעושה הכל בחכמה טהורה, אזי הכל הולך אחר הראש, ופועלים פעולותיהם בחכמה, כמו שמצינו אצל אנטונינוס שאמר לרבי (ע"ז ד"י ע"ב) ידענא דזוטרא דבכו מחיה מתים, והיינו מפני שהיו דבוקים ברבי שהיה חכם גדול, והכל הולך אחר הראש, וכן הוא בכל דור ודור, כשיש צדיק אמת וחכם, והנה ראיתי באיזה ספר ישראל הוא אותיות לי ראש, והיינו שאז הם בבחינת ישראל במעלות הרוממות, כשיש להם ראש ומנהיג, ויעקב הוא עקב היינו כשאין להם ראש ח"ו, ואז העולם הוא במדרגות תחתונות, זה י"ל תוכן כוונת דבריו הקדושים, עכ"ל, ועיין עוד לקמן פרשת וישלח סוף הגה ג' ע"ש:

ושם בפ' ואתחנן כתב עוד וז"ל, דבר זה שמעתי ממארי אבא זקני זללה"ה, כשיש צדיק

וארץ וכו' רק שהאותיות מלוּבש בחומר ענייני העולם, בכמה כיסויין ולבושין וקליפות, ובתוך האותיות שורה רוחניות הקב"ה, הרי שכבודו יתברך מלא כל הארץ וכל אשר בה, לית אתר פנוי מיניה, כמבואר בתיקונים (תיקון כ"ו) רק שהוא בהסתרה, וכאשר אנשי הדעת יודעים מזה ההסתרה אינו אצלם הסתרה ושינוי יא' וזהו שאמר בתיקונים הנ"ל אבל אינון דתליין מהקב"ה לא אישתני מהם וכו' :

(תולדות יעקב יוסף ר"פ בראשית ד"ח ע"ג).

יב. אמר הבעל שם טוב ז"ל שכל העולמות כולם הם לבושים וכסא זה לזה, עד בחינה התחתונה, וכן אפילו האותיות א"ב הם גם כן כסא זה לזה :

(חסד לאברהם פ"ב בראשית ענף ב', ועיין לקמן אות כ"ב).

יג. שמעתי מאדוני אבי זקני זי"ע זללה"ה פירוש הכתוב (דה"י א' כ"ט פסוק י') ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל וגו', שהראה דוד בחוש לעיני כל הקהל שמלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מיניה, ובמה הראה זה לכל יב' במה שאמר לך ה' הגדולה והגבורה וכו' לך ה' הממלכה וכו', ואז ראו הכל ואפילו המון העם כי הקדוש ברוך הוא הוא שורש כל הדברים והווייתם: (דמ"א פ' ראה ד"ה כי ירחיב).

מקור מים חיים

חו"ב, ומאיר עד סופא דדרגין רשת, להעלות הנשמות ממדרגות התחתונות על ידי ישראל עם קדושו, כי נתפשטו האותיות ממעלה למטה, וברא כל הנבראים על ידי כ"ב אתון, וכל אות כלול מהכ"ב [עיין לקמן בפ' נח בהגה פ"ב], וכל הנברא על ידי אות שהוא קרוב להמאציל, הוא יותר עליון וזך, עד כי הנברא מן אות ת' שהוא אות אחרון בריה שפלה ואפלה מכל הנבראים, וכשמקרב עצמו להשי"ת יוכלל, ונתעלה מן אות ת' עד אות א', תי"ו רשים רשימו לעתיק יומא (וזהו גשא דקכ"ח ע"ב) בסוד בראשית ישראל [בגמטריא] אלף הוותם דחתימין בעזקא דכיא. ובאות ת' נבראו עולמות מלכות שבמלכות, עד שבסופו הוא מעורב בקליפה, אף על פי כן אם ישאל לך אדם איה אלהיך תאמר לו בכרך גדול של רומי [לשון ירושלמי תענית פרק א' והובא בעין יעקב סי' ב'], שאין שום מציאות בלתי הש"י, לכן בצדיקיא אע"פ שהם בהסתרה וביסורים ובדוחק ועוני, ועל כולם גידושין בעפר על ידי ערב רב המחלישים דעתן, ועל ידי לומדי תורה בסם המות, אבל אין הקב"ה מסתתר מהם כלל, ובכל הירידות יש להם עלייה על ידי אמונה גדולה, עכ"ל :

יא' עיין לקמן פ' וילך אות ד' ואות ה' ו', מה שהעתיקתי שם בענין ואנכי הסתר אסתיר: יב' עיין לקמן פ' שמות בהגה י"ח מה שהעתיקתי שם מס' היכל הברכה פ' תשא ע"ש :

הספירות ואור אין סוף השוכן בתוכם הם היות אלהות שבתוך האותיות, והוא הצורה והנשמה אל האותיות, ואל זה יכוון בתורה ותפלה כמבואר בחסד לאברהם [ובס' בן פורת יוסף דכ"א ריש ע"ב איתא בזה"ל וכאשר קבלתי ממורי וכן מצאתי בחסד לאברהם גהר י"ד, עכ"ל, וע' לקמן פ' נח בהגה ט"ו, ובפ' ואתחנן אות ל"ח ע"ש] עיקר הכוונה להמשיך הרוחניות ואור מדרגות עליונות אל האותיות שהוא מזכיר, כדי שיוכלו האותיות לעלות למדרגה עליונה לעשות שאלתו, וכל זה בתורה ובתפלה, ויש מחשבות קדושות שעל ידם מעלה האותיות שישנם בחומרייות עולם הזה, והוא ששמעתי ממורי [בס' צפנת פענח ד"ב ע"ד] יחבק לה בעלה ביסודא דילה, כשמעלין אותיות וניצוצין ממדרגות התחתונות לעושה מהם קישוטי השכינה ושכינה אתקשטת בקישוטין דלא הוי [עיין לקמן בפרשתינו בהגה קנ"ד] יותר יש נחת רוח לפניו ית"ש, וזהו דעביד גיחא לה יהא כתיש כתישין, מייסר ומכתת הצדיקים להסיר מהם כל רע, שלא ימשכו חלילה אחר התאוה הרעה, אלא יהיה לבם מלא אהבת קונם, ויעלו החיות שבכל הדברים בייחודים קדושים [ועיין לקמן פ' לך בהגה ב', ובפ' יתרו אות ל"ט ושם בהגה] :

וזהו בראשית מלא א' ומלא י' שהוא חכמה המחיה באור אין סוף, סוד אות אלף אלופו של עולם מתלבש ב"וד של חכמה ובב' של

יד. בכל תנועה נמצא הבורא יתברך שמו, שאי אפשר לעשות שום תנועה ולדבר שום דיבור בלי כח הבורא יתברך שמו וזהו (ישעיה ו' פסוק ג') מלא כל הארץ כבודו:

טו. מלא כל הארץ כבודו, פירוש כבודו מלשון לבוש, ור"ל שהש"י כביכול מלוכלש אפילו בכל הגשמיות, וזהו מלא כל הארץ כבודו אפילו בגשמיות (ג), כבוד ה', פי' לבושו: (ליקוטים יקרים ד"ז ע"ג).

טז. שמעתי בשם הבעל שם טוב ז"ל על פסוק (ישעיה נ"א) אנכי אנכי הוא מנחמכם, היינו כשתדעו שאין אנכי אלא אנכי לבדי ואין זולתי (יד) אז וודאי הוא מנחמכם ודפח"ח:

יז. בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, וברש"י אמר ר' יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהוא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו וכו', כתיב (תהלים פ"ה י"ב) אמת מארץ תצמת, יסוד הכללי וגם הפרטי הוא שכל אדם מישראל יאמין וידע שיש בעולם, ה' הגדול הגבור והנורא, והוא אחד יחיד ומיוחד, הוא היה מעולם מאין תחלה וראשית, והוא הוה בשמים ממעל ועל הארץ מתחת בזמן העולם מראשית ועד תכלית, והוא יהיה עד עולם עד אין סוף ותכלית, הוא ברא בששת ימי בראשית את העולם בכללות ובפרטי פרטיות, והכל ברא בשביל ישראל עם קדושו שברא אותנו בעולם, שישאל עלה במחשבה תחלה:

והוציאנו מארץ מצרים וקרבתנו לפני ה' סיני ונתן לנו תורת אמת, כדי ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, ולעבוד עבודתו יתברך שמו באהבה וביראה:

אמנם צריך כל אדם לדעת, כי עיקר עבודת הש"י הוא לעבדו באמת, כמו שכתוב בזהר הקדוש (בהקדמת תיקוני הזה"ק) אית יראה ואית אהבה אית אהבה ואית אהבה יעו"ש, והכלל העולה משם הוא, שצריך האדם בכל עת ורגע, לפשפש ולמשמש בכל מעשיו, אפילו במעשיו הטובים ובהמצוות שעושה, אם לא נמצא בהם ח"ו שום תערובות כוונה לאיזה פנייה אחרת ח"ו, או לכבוד הנאת עצמו, ויראה שלא יהיה כוונת עבודתו רק לשמו הקדוש הנכבד והנורא, וכל עשייתו יהיו בלתי לה' לבדו באמת ובלבב שלם: ואת כל זאת הודיע לנו השי"ת בתורתו הקדושה תיכף ומיד בהתחלת התורה הקדושה, ופתח ואמר בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, ולרבות תולדותיהן, (ברש"י בפ' יהי מאורות) וגם בראשית הוא בשביל ישראל שנקראו ראשית כנודע, (רבתי

מקור מים חיים

יראו זה עין בעין, שכל תנועה שם אלופו של עולם, וכמו שאמר מרן משל קודם התקיעות כו' עכ"ל, ועיקר המשל שרמו עליו העתקתי לקמן בארוכה בפ' וילך מאות ד' והלאה ושם בהגה ע"ש, ועוד עיין בס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ד' אות ב' שכתב ג"כ וז"ל, ואמר מרן אור ישראל הרב ישראל בן אליעזר, אנכי אנכי, כשתדע שאנכי הוא אנכי, ואין עוד בכל תנועה, הוא מנחמכם בוודאי, עכ"ל, ועיין לקמן פ' וילך סוף הגה ג' ענין כי אני אני הוא:

(ג) ביאור הענין עיין לקמן בפ' ויחי בהגה ב' באורך, ועוד עי' סוף פרשתינו אות קפ"ט, ובפ' לך אות ט"ו ט"ז ע"ש, ועיקר ענין זה שכבודו נקרא לבוש מבואר בגמרא (שבת דקי"ג ע"ב) בענין ותחת כבודו ע"ש היטב:

(יד) ובספר זהר ח' פ' בראשית דפ"ו ע"ב כתב ג"כ וז"ל, כמו שאמר מרן אנכי אנכי כשתדעו שאנכי הוא אנכי וודאי שמו ואין עוד, ואז מושיע, תבא לך ישועה בהרף עין, וזהו (פ' האזינו) אני אני הוא, ולא אחר, ולעתיד

בחקתי פ' ל"ו) וגם בראשית הוא ר"ת בראשונה ראה אלהים שיקבלו ישראל תורה כנודע (כדאיתא בבעל הטורים), וגם בראשית ברא אלהים הוא ס"ת אמת, הרי שרמז הכל בפתיחת התורה, שהוא ית"ש ברא הכל, ומה שברא היה בשביל ישראל, וחיבת ישראל הוא בשביל קבלת התורה, וקיום התורה הוא כשמקיימין אותה באמת, שרק כשעושין באמת אזי הוא עבודת הקודש וסלקא לגבוה:

אמנם צריך כל אחד לידע, שאין אדם זוכה לבא לנקודת האמת כי אם כשיקנה בנפשו בתחלה מדת הענוה והשפלות עד תכליתו, עד קצה האחרון, עד שלא יהיה נחשב בעיני עצמו לכלום, וכמו שאמר מרע"ה ונחנו מה (בפ' בשלח), על כן כל ערום יעשה בדעת, לראות בעין שכלו שבאמת אין בו שום צד במה להשתבח ולהתגאות ח"ו, והגאות הוא היפך האמת, אבל האמת הוא הענוה והשפלות והגיאיות הוא השקר, וכבר מפורסם זה בכל ספרי מוסר, שמראין בחוש הראות לעין כל, שבאמת אין לאדם שום צד שבח במה להתגאות, והחכם עיניו בראשו, ורואה שבאמת כן הוא שאין לו כלום במה להתגאות, אמנם איש בער לא ידע וכסיל לא יבין, לכן לא יזכה כל ימיו לבא למדת האמת, אדרבה הוא מתרחק עצמו מן האמת, ורחוק הוא מהשי"ת שחותמו אמת, ורחוק הוא מן התורה שהוא תורת אמת, ואומר השי"ת (סוטה ד"ה ע"א) אין אני יכולין לדור בדירה אחת, ואמרו עוד (שם בסוטה ד"ד ע"ב) שכל המתגאה כאילו עובד ע"ז שנאמר (משלי ט"ז) תועבת ה' כל גבה לב, בפרט שגאווה הוא שקר כנ"ל ואמר הכתוב (תהלים ק"א) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני:

אמנם מי שהוא בעיני עצמו אין ואפס, זהו מתקרב אל השי"ת ואל תורתו הקדושה, כמו שאמר הכתוב (ישעיה ס"ו) ואל זה אביט כו' ונכה רוח, ועוד נאמר (שם בישעיה נ"ז) מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח, וזה מרומי ג"כ באמרם אין אני והוא יכולים לדור כו' היינו, אין, מי שהוא אין, אזי אני והוא יכולין לדור בדירה אחת, ואז זוכה לבא לנקודת האמת, וכל עבודתו אמת ופעולתו אמת וסלקא לגבוה:

וזוה"ר ביאור סיום הפסוק, שמכיון שרמז בתיבת בראשית ברא אלהים, לנקודת האמת, אמר על זה, את השמים, היינו שעבודה שהוא בנקודת האמת סלקא לגבוה אל השמים, אך מהיכן אדם זוכה לבא אל האמת, זהו, ואת הארץ, היינו כאשר נפשו כעפר לכל תהיה ויהיה שפל כארץ, נמצא ששפיר רמז השי"ת עיקר יסוד ושורש עבודתו הקדושה בפתיחת התורה:

וע"ז פירש רש"י ז"ל ומ"ט פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו, היינו שגילה לנו ר' יצחק ברוח קדשו שזהו מכוונת השי"ת שפתח את התורה בבראשית, ולא התחיל מיד בציווי המצוות, שהוא כדי להגיד לנו ולהודיע לנו עיקר היסוד ושורש של עבודתו הקדושה כמו שביארנו, וזהו משום כח מעשיו הגיד לעמו, שכל זה הוא בכלל כח מעשיו, ראשית הוא כח מעשיו שהוא אדון יחיד ומיוחד, והוא ברא את העולם כרצונו:

ולגם הגיד לנו שעיקר כוונת הבריאה הוא בשביל ישראל, וזהו ג"כ ענין כח מעשיו, כי הכח הוא בחינת המחשבה ומעשיו הוא הפעולה, והגיד הוא לשון המשכה, וז"ש כח מעשיו היינו קדימת המחשבה, הגיד לעמו, שהמשיך זה בשביל עמו ישראל שהם עלו במחשבה תחלה:

ולגם הגיד לנו השי"ת שעיקר בריאת ישראל היה כדי שיקבלו את התורה, והתורה הוא קיום העולם, כמו שאמרו חז"ל (שבת דפ"ח ע"ב) שעל כן נאמר יום הששי בה"א, שכל מעשה בראשית כולם היו תלויים ועומדים עד יום הששי בסיון שקבלו ישראל את התורה, ואז נתחזקו כל יצירת מעשה בראשית, נמצא שהתורה הוא כח של כל העולם

ומלואה, שעל ידי התורה יוכל העולם לעמוד בחזקתו, וז"ש משום כח מעשיו היינו הכח מכל מעשיו שהוא התורה, זה הגיד והודיע לנו במה שפתח את התורה בתיבת בראשית וכמו שבארנו :

וגם הודיע לנו השי"ת שעיקר עבודתו ית"ש הוא כשיהיה בנקודת האמת, ואז יפה כחו בעבודתו בקודש, שעולה למעלה וסלקא לגבוה, וז"ש כח מעשיו, כי המעשים טובים נקראים מעשיו של השי"ת מטעם שהוא ית"ש צונו עליהם לעשותו ואנו עושין אותו לשמו הקדוש, וגם מטעם שגם השי"ת מקיים כל התורה*) כנודע, וזהו מעשיו דייקא, וז"ש כח מעשיו היינו הכח מכל מעשים טובים, והיינו האמת, זה הגיד והודיע לנו בפתיחת התורה בראשית בר"א אלהים שהוא ס"ת אמת :

וגם זאת הודיע לנו השי"ת שקניית האמת אי אפשר כי אם בקדימת קניית הענוה והשפלות שאז יפה כחו לזכות לבוא אל האמת, כי הענוה הוא כחו של האמת, ואם אין ענוה אין כלום, ובחינת האמת נקרא מעשיו כמ"ש פעולתו אמת, וז"ש כח מעשיו היינו הכח מן האמת שנקרא מעשיו, והכח היינו הענוה, זה הגיד והודיע לנו השי"ת בפתיחת התורה בבראשית ברא כו' עד ואת הארץ כנ"ל, נמצא כי כל היסוד ושורש עבודתו הקדושה הנקרא כח מעשיו, כפי שביארנו כל אחד באופן הראוי לו, הכל כאשר לכל הגיד והודיע לנו השי"ת בתורתו במה שפתח בבראשית, והבין :

וזהו אמת מארץ תצמח, מי שהוא בבחינת ארץ ונפשו כעפר לכל, לאיש כזה נצמח נקודת האמת (טו), ואמר [הבעל שם טוב ז"ל] בלשון אשכנז, הפסוק אומר אמת מארץ תצמח, וקשה ווארים הייבט עס קיינר ניט אויף, כאשר עיינינו רואות אם רואה אדם איזה דבר חשוב על הארץ אזי מיד מגביה אותו, רק התירוצ הוא, עס וויל זיך אבער קיינער ניט איין בייגין, והבין :

(גאולת ישראל, פתגמין קדישין בשם הבעש"ט ז"ל).

ית. בראשית ברא אלהים וגו', פירש"י בתחלה עלה במחשבה לבראות במדת הדין וכו', קבלתי מן אדוני אבי זקניי זללה"ה נ"ע, כי שם הוי"ה ברוך הוא, הוא שורש כל החסדים, ושם אלהים הוא שורש כל הדינים ר"ל :

(דגל מחנה אפרים פ' לך ופ' תולדות).

יט. ויאמר אלהים יהי אור וגו', מאמר הבעל שם טוב שיש ה' אלפין בשירת הים (טז) אמר אויב ארדוף אשיג אחלק, וה' אלפין שבחמש פעמים אור, אלפין לשון לימוד, לזה חמשה אלפין שגם הם יאירו, ומאירים בתוכם ומתמתקים :

(חסד לאברהם בליקוטי הר"ב ז"ל).

מקור מים חיים

*) ועיקר סוד הדבר מבואר לקמן ס"פ גת בהגה קס"א שכל פעולות האדם הם מעשיו של השי"ת ע"ש :

טו) ועיין בס' דגל מחנה אפרים פ' בהר וז"ל, כי אמת מושלך עד לארץ שהוא בשפלות גמור כו' ולכך מי שרוצה לקרב עצמו אל

טז) עיין לקמן בפרשתינו אות קמ"א, ובפ' בשלח אות ט' ובפ' וילך אות זי"ן, מה שהעתיק בענין זה :

כ. שמעתי מאא"ז זללה"ה כי אין לך כל דיבור קטן וגדול שאין בו אלף, פירוש כשאדם רוצה לדבר איזה דיבור דרך משל גא בא או גא בא, ובאלף יש יז חמשה אלפין פירוש בכל א' של דיבור יש בו חמשה אלפין והבן: (דגל מחנה אפרים בליקוטים ד"ה כל המשמח, ועיין בהגה י"ח כאן).

כא. קבלתי מאדוני אבי זקני נ"ע ריב"ש זלה"ה, אלף הוא ה' אלפי"ן, וצריך להבין זה היטב כי דבריו הקדושים צריכים לפני ולפנים: (דגל מחנה אפרים פ' לך).

כב. שמעתי ממורי כי אות א' הוא סוד אלופו של עולם טמיר וגניז בגוויה יח) ואות ב' הוא ב' אלפי"ן, וכן ג' הוא ג' אלפי"ן וכו' עד ת' ד' מאות אלפי"ן, אם כן שורש אותיות התורה שקרוב יותר אל החיות הרוחני אור אין סוף הוא אות א', ואחר כך יורד והולך ומתלבש זה בזה, ונתרחק מן החיות, עד אות ת' שהוא מלכות שבמלכות ששם מתלבש בתוך מחשבות רעות וזרות, וצדיקים שלוחי דמטרוניתא אינון, לקשר את עצמן אל האותיות יט), ולהעלותן במחשבה עד מחשבה עליונה, ואז מעלה מתהום עד רום רקיע את ניצוצי השכינה שהיו בלבושים הנ"ל שנקרא זה לימוד לשמה, לכך זוכה לדברים הרבה (אבות פרק ו'), שיש כמה מדרגות בכל אות והוא מוכה להעלותן וזוכה עמהם ודפח"ה:

כג. ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, בשם האלקי הרב בעל שם, הוא אמר ויהי (תהלים ל"ג) אמר לשון לבוש, כמו בצע אמרתו (איכה ב'), ואמרו ז"ל (מגילה ד"י ע"ב) כל מקום שנאמר ויהי הוא צער, ור"ל האין סוף רצה להלביש את עצמו כדי שיקבל טובו ובהירותו היה צריך ויהי שהוא צמצום כידוע לידועי חן: (כתבי קודש דכ"ד ע"ב).

כד. ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, כלומר "ויאמר" הש"י מכח מדת "אלהים" שהוא מדת גבורה המצמצם האור, מחמת זה "יהי אור" המתקיים שיוכל העולם לסבלו: (כש"ט ח"ב בסופו, רמזי תורה פ' בראשית, לק"א).

כה. ויהי, הוא צמצום, שמעתי ממורי כי בריאת העולם היה על ידי דין שהוא הצמצום, ובכל עולם ועולם היה צמצום שצמצם עצמו אור אין סוף למדרגה זאת כדי שיוכלו לקבל אורו ולהשיג גדולתו כל חד לפי מה דמשער בלביה, * והכל אחדות אין סוף, והוא כל יכול להיות במדה וגבול וצמצום, והכל הוא הוא, אחדות אחד, ודיני ויסורי

מקור מים חיים

ועיין לקמן פ' נח אות ק"י ושם בהגה פ"ב, ובפ' לך אות ב' ושם בהגה ב', ובפ' ואתחנן בהגה כ"ט מענין זה, [ופשוט שזהו מ"ש לעיל אות כ' שבכל דיבור יש בו אלף המרמז על זה שאלופו של עולם בכל דיבור כדלעיל אות י"ד שבכל תנועה נמצא הבורא]:

יט) זה מבואר לקמן פ' נח בהגה ט"ז באורך ועוד מבואר זה בפ' ואתחנן אות ל"ו ושם בהגה כ"ט מספר סוד יכין ובוועז פ"ב:

זאת זכרון המשל בשם הבעש"ט:

(* עיין לעיל בהגה ה', מה שהעתקתי מס'

יז) עיין בספר של"ה הקדוש שער האותיות אות ה' בענין צירוף אותיות שם הוי"ה ב"ה עם אות א' בחמשה תנועות [ועם תנועת שו"א שהוא תנועה ששית] ע"ש בשם ס' הפרדס שער פרטי השמות פרק ב', ושוב ראיתי שזכר זה בליקוטי הגר"א שנדפס בס"ס יצירה דף כ"ג ע"ד, ולא הזכירו שזה מבואר להדיא בשל"ה ע"ש:

יח) ועיין בס' בן פורת יוסף ד"ס ע"א, ובס' צפנת פענח דק"ט ע"ב כתב וז"ל כי א' ראש כל האותיות נקרא עילה וכל האותיות עלולין ממנו והוא כאשר קבלתי ממורי כו' ע"ש,

האדם הם גוף אל הנשמה וחיות הרוחניות שמאיר על האדם, הוא אלהותו יתברך שמו אור אין סוף המחיה את הכל, וכשהאדם מקבל היסורין באהבה ובשמחה, נעשה הייחוד, והוא מקרב ומקשר ומדבק הכלי והגוף, בחינת צמצום ודין, אלהים, אל הנשמה שהוא השמחה והחיות הרוחניות, ונתבטל הדין ונעשה רחמים, ועצה היעוצה (בפ' ואתחנן) ואהבת את ה' אלהיך, שהוא בחינת דין, לקבלו בשמחה, לקשרו אל הוי"ה שהוא הנשמה:

(כל זה מבואר בס' תוי"י פ' עקב דק"פ ע"ג והעתיקתי בפ' ואתחנן אות ט"ז).

וכל ויהי של מעשה בראשית הוא הצמצום, כי הוא אמר ויהי (תהלים ל"ג), שלא תאמר כי ויהי הוא סיפור שכך נעשה, לא כך הפירוש, רק שכך היה האמירה, יהי אור ויהי אור, יהי אור הנשמה וחיות שהוא אין סוף באחדות, ולא יהיה כח לסבול, לכך היה האמירה עוד ויהי אור, על ידי צמצום ודין, כדי שיהיה עמידה וקיום לעולם, הוא ציוה ויעמוד, לכך היה אמירה, ויהי, כי היסורים והצער והדין הם קיום העולם, וכשמקבלים באהבה, נמתקין ונעשים חסדים טובים, לכך ויהי, כשכבר נתפשט בימים, הוא מורה בבירור על הצער, אבל ויהי סתם הוא עדיין לא נתפשט ויוכל להשתנות, מדין לרחמים מצרה לצהר (כ) והבן:

כו. **כתיב** (תהלים פ"ד) כי שמש ומגן ה' אלהים, פי' כי שם הוי"ה נקרא שמש, וז"ש שמש ומגן פי' כמו מחיצה המגין בעד אור השמש, הוא הדמיון כמו ה' אלהים, ר"ל כמו שאי אפשר להסתכל בשמש, מגודל אור הבהירות שלו, אם לא על ידי מגן ומסך המבדיל, שהוא המגין בעד אור השמש, שיוכלו חלושי הראות ליהנות מאורו, כך הוא שם הוי"ה ב"ה אורו רב מאד, מגודל אור בהירותו, לכך הוצרך לצמצמו ולהגבילו בתוך שם אלהים גימטריא הטבע (כא) שהוא המגן:

וז"ל שאמרו רבותינו ז"ל (נדרים ד"ח ע"ב) לעתיד לבא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, שהוא שם אלהים, גימטריא הטבע, שעתה הוא מלוכש בתוכו, וצדיקים מתרפאין בה שיקויים בהם (ישעיה ל') והיו עיניך רואות את מוריד, ויהיה ההנהגה עמהם למעלה מהטבע ויוכלו לקבל בהירותו ורחמיו הגדולים, אבל לא כן הרשעים אלא מתלהטין כמו"ש הנביא (ישעיה מ"ב) ה' כגבור יצא, כלומר אף על פי שהוא הוי"ה מדת הרחמים, עם כל זה כשיוציא שם הוי"ה מנרתיקה ילבוש נקם כגבור וכו', שיתהפך לרשעים מדת הרחמים למדת הדין כמו שכתוב (בפ' בא) וה' הכה כל בכור, וכתוב (בפ' בראשית) ויאמר ה' אמתה וגו':

כו. **וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל וגו'**, ואיתא במדרש (רבותי פ"ג ופי"א) כי טוב לגנוז וגנוז לצדיקים כו', ושמעתי מאדוני אבי זקני נ"ע זלה"ה, היכן גנוז האור ההוא, ואמר שהש"י גנוז בתורה, ולכן משתמשים צדיקים בכל דור ודור באור ההוא (כב) היינו על ידי התורה, שיש בה אותו האור, שיכולין להסתכל בו מסוף העולם

מקור מים חיים

השמש בחינת הרחמים, והנה זה גופא הוא חסד גדול, כי אם היו תמיד חסדים מגולים שופעים אלינו, לא היה ניכר החסד כלל כי ידוע אשר יתרון האור מן החושך (קהלת ב') לכן אנו אומרים מגן אברהם, בחינת חסד כידוע יש עליו בחינת מגן הנ"ל, עכ"ל, ועוד עיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה אות צ"ב מענין שמש ומגן: (כב) ובס' זכרון שמואל פ' יתרו כתב שבזה

(כ) ביאור דבר זה באורך תמצא לקמן בפ' נח בעמוד התפלה אות קנ"ט ושם בהגה קנ"ד: (כא) ובספר שפת אמת להרב מבערזאן פ' בראשית וז"ל, נודע מה שאמר הבעל שם טוב זלה"ה על פסוק כי שמש ומגן ה' אלהים, כי שמש הוא בחינת רחמים שם הוי"ה ומגן הוא בחינת דין, בחינת אלהים, החופה על בחינת רחמים, וכשמסירים המגן מאיר בחינת

ועד סופו, כמו שראו עיני ממש כמה מעשיות, מה שכתב לדודי זקני המנוח ר' גרשון קוטיבר ז"ל לארץ הקדושה איך שראה אותו בשבת בחוץ לארץ, ומה זה עשה בחוץ לארץ, והשיב לו דודי זקני באגרת שבאותו שבת עשה איזה גביר ברית מילה בחוץ לארץ, ושלח אחריו להיות מוהל אצלו, וכהנה וכהנה אשר קצרה היריעה מהכיל, אשר הסתכל ממש כג) מסוף העולם ועד סופו, והכל היה על ידי אותו האור שנגנו בתורה וכו': (דגל מחנה אפרים פ' בראשית תצוה ועוד).

כה. שמעתי ממורי קושיא, דכתיב בזוהר (בלק דר"ד ע"א) בכל אות יוכל להסתכל בו מסוף העולם ועד סופו וכו', וזה אינו בדור זה וכו', ותירץ, יש אדם שנקרא עיני העדה וכו' (כד) וכאשר הסומא אוחז אור האבוקה וכו' ודפח"ח: (צפנת פענח פ' יתרו ד"ס ע"ב).

מקור מים חיים

למה לא אמרו לי בעת ששלחו את השוורים, והייתי משגיח עליהם, ואח"כ פתח את ספר הזוהר ועיין בו, ואמר אני רואה את השוורים שלא גזלו אותם, ושאל ר' יוסף אותו וזה כתוב בזוהר, והשיב לו זהו מה שאמרו חז"ל על פסוק וירא אלהים את האור כי טוב וגנוז, כי באור של ששת ימי בראשית היו יכולים להסתכל מסוף העולם ועד סופו, וגנוז בתורה, ומה שאמרו שגנוז לצדיקים לעתיד לבא, היינו לצדיקים שעתידיים לבא בעולם, וכל מי שזוכה למצוא בתורה את האור הגנוז, מסתכל בו מסוף העולם ועד סופו, וכי סבור אתה שהשוורים לבד ראיתי כו', והובא בשבחי הבעש"ט צד מ':

(כד) עיקר ענין זה שהוא ענין התחברות אנשי החומר עם אנשי הצורה הזכרתי לקמן בפרשתינו בהגה נ"ו, ובארוכה העתקתי ענין זה בפ' וישלח בהגה ב' והגה ג' ע"ש:

וענין משל הסומא, שקיצר בו, נראה שנתכוון למשל שזוכר בגמרא (מגילה דכ"ד ע"ב) ראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו כו' כל זמן שאבוקה בידי בני אדם רואין אותי ומצילין אותי כו' ע"ש, והרמז הוא לתמכין דאורייתא, כמו שהסומא אע"פ שאינו רואה בעצמו, מאיר הוא לאחרים הרואים, והם מצילים אותו, כן הוא ענין תמכין דאורייתא, שאע"פ שבעצמו אינו רואה אור תורה, מ"מ הוא מאיר לתלמידי חכמים וצדיקים, במה שמחזיק אותם לתורה, והם מצילין אותו באור תורה שלהם, ולכן נקראים הם עיני העדה, והביא עוד משל זה בקיצור בספר צפנת פענח ד"כ ע"ג וז"ל דשמעתי ממורי משל הסומא שיש אור אבוקה בידו כו':

פירש הבעל שם טוב ז"ל פסוק (תהלים ל"א) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך ע"ש:

(כג) עיין בסה"ק זוהר חי לפ' משפטים דק"י, ובס' אורח לחיים פ' בלק, ובס' דמ"א בליקוטים ד"ה טעם למה נקרא, שכולם הביאו את העובדא הנזכר בשבחי הבעש"ט, שהיה בק"ק מעזבוז סוחר אחד מאותן שלא נתקשרו עדיין להבעש"ט, ופעם אחת נסע בנו יחידו של סוחר הנ"ל לברעסלא, והיה דרכו להתעכב בגסיעה כזו ד' שבועות ועכשיו נתעכב יותר מעשרה שבועות ולא היה ממנו שום ידיעה, והלך עש"ק להבעש"ט, וציוה הבעש"ט שיביאו לו ספר הזוהר ופתח אותו וראה בו, ואמר לו בנך הוא בעזה"י בחיים, ושבת זה ישובה בכ"מ סמוך לעירנו פרסה אחת, ולא האמין הסוחר לדבריו, אבל תיכף במוצאי שבת קודש בא בנו לביתו, והלך אביו להבעל שם טוב, ובקש ממנו שימחול לו היות שדיבר עליו לשון הרע, ואמר לו הבעש"ט שוטה אתה, הלא האור שברא הקב"ה בששת ימי בראשית היה אדם מביט בו מסוף העולם ועד סופו, וגנוז לצדיקים לעתיד לבא, והיכן גנוז בתורה, ולכן כשאפתח ספר הזוהר אני רואה כל העולם כולו, ולא אשגה ברואה בעזרת הש"י, והוא שם בשבחים צד כ"ג, ועיין לקמן פ' ואתחנן בהגה כ"ט מזה:

עוד הביאו בסה"ק [באור המאיר פ' פקודי, ובמאור עינים שמות צו, ועוד] עובדא כיצא בזו שהיתה אצל ר' ברוך מקאמינקא ששלח שוורים לדרך, והיה מתיירא שלא יפלו ליד בעלי מלחמה היוונים, כדרך שגזלו שוורים של סוחרים אחרים, ושלח את ר' יוסף מקאמינקא אל הבעש"ט, ואמר לו הבעש"ט,

כט. שמעתי ממורי זלה"ה ביאור משנה (אבות פ"ב) עין רואה ואוזן שומעת כו', מצד שהוא עין כה) ראוי לראות מסוף העולם ועד סופו, ואוזן ראוי לשמוע הכרוזין של מעלה, רק עונותינו מבדילין, מצד שהנשמה בגלות היצר הרע, וג' קליפות של ערלה מסבבין הראייה והשמיעה, וצריך שישבית הקליפות, ואז יוכל לשמוע ולראות, ומורי זלה"ה יוכיח שראה מרחוק ושמע הכרוזין כאשר נתברר לאמתו:

(צפנת פענח וארא דכ"ה ע"א, בן פורת יוסף ויחי דפ"ג ע"א).

ל. שמעתי ממורי זלה"ה כשהיה אחד לומד איזה משנה היה אומר לו (כו) מה שיהיה לעתיד בגשמי, כמעשה שהיה וכו':

(בן פורת יוסף דקכ"ב ע"א, זוהר חי ויחי דרכ"ד).

לא. כתיב (ישעיה ו' פסוק ב') שרפים עומדים ממעל לו וגו', פירוש שרפים עומדים הם הצדיקים שבוער בלבם אהבת הבורא, הוא מחמת שממעל לו. ע"ד (אבות פ"ב) דע מה למעלה ממך, שתדע כי האדם חלק אלוהי ממעל, וכשהוא מדבק מחשבתו

מקור מים חיים

ראוי שיסתכל ויראה מסוף העולם ועד סופו, ולראות השגות אלהות, ואוזן ראוי שתהא שומעת הכרוזין של ב"ד שלמעלה ובת קול היוצאת מהר חורב, והיית יודע בחוש ראייה ושמיעה, שיש אלוה בעולם, אלא, וכל מעשיך הרעים, בספר, באותן הספירות והבהירות של חושי נשמתך, נכתבין, ועל ידי זה מדחה אתה ומכה אורה של הנשמה, מפני שהעוונות מבדילין, על כן דע מה למעלה ממך על ידי ידיעה לבד, עכ"ל [ומה שביאר בספר שקאי על הספירות של החושים עיין כיצא בזה לעיל אות ח' שהמחשבה הוא כמו ספר ע"ש]:

(כו) בשבחי בעש"ט עמוד ע"ז כתב וז"ל, שמעתי מפי הרב דק"ק נעמרוב ודק"ק פולנאי, כתוב בזוהר חדש (איכה ד"ק ע"א) וז"ל אינון תנאים ואמוראים כל עלמא קיימא בגינייהו, דכד הוו קיימי כחדא הוי אומר בר נש לחבירו מגו משנתא דא דפרח מפומיה אנא חמי מה יהיה יומא דא או למחר, ואני שמעתי מהבעל שם טוב כשהיה שומע אחד שונה היה יודע מה שיהיה בסוף השנה, כי פעם אחת באתי לק"ק בראד ולא מצאתי ר' גרשון בביתו שנסע לדרך, ובתוך כך בא ר' גרשון לביתו, אמר בנו של ר' גרשון לאמו אבשר לך בשורה שלקחו את הפאקטיר בשלשלאות של ברזל, אמר לו ר' גרשון, ישראל גיסי אמר בשנה העברה שכן יהיה, שהייתי שונה משניות אחר התפלה וגרסתי משנה אחת, ואמר לי הבעש"ט יודע אתה מה שגרסת, ואמרתי יודע אני, ואני סברתי שהוא אומר נגד הפשט מהמשנה, ואמר לי שלמדת שני דברים חדשים, שני שונאים יש לך בכאן, אחד ישלים עמך והשני יהיה

(כה) ועיין לקמן פ' שמות בהגה י"ח וי"ט, ובפ' דברים אות ג', מה ששייך עוד לכאן, ובס' כתר שם טוב דט"ז ע"ב כתב וז"ל, ביאור משנה דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכו', כי יש ראייה ושמיעה וידיעה, ראייה גדולה משמיעה, ושמיעה מידיעה, והנה אם יבא אחד ויכפור שאין ירושלים נמצא בעולם, מפני שהוא לא ראה ולא שמע ממנה, יש אלפים אנשים שיכחישוהו שהם ראו ושמעו ממציאותה, [וזוהו שאמר משה לפרעה (בפ' שמות) כה אמר ה' שלח את עמי ויחוגו לי במדבר, ויאמר פרעה מי ה', פי' לא ראיתיו ואם תאמר כי הוא רואה ואינו נראה, אשר אשמע בקולו, פי' היה לי לשמוע קול דיבור נביאות ממנו כמו אתם, וא"כ כיון שאין לי ראייה ושמיעה ממנו ואתם רוצים שיתקו לי אמונה, כי מצד ידיעה לא ידעתי את ה', וגם את ישראל לא אשלח, והשיבו לו משה ואהרן אלהי העבריים נקרה עלינו, פי' אע"פ שאתה לגשמיותך אין לך ראייה ושמיעה ממנו, מ"מ אנחנו שמענוהו, ותדע לך כי נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר, מהאי טעמא אמר דרך שלשת ימים היינו כמו שאי אפשר לך להשיג כאן את המדבר והר האלהים לא על פי ראייה ולא על ידי שמיעות קול ממנו דהיינו הבת קול היוצאת מהר חורב, ואפילו הכי לא תוכל להכחיש ולומר שאין מדבר סיני והר חורב בעולם, מפני שיש אנשים שראו ושמעו, ומוכרח אתה להאמין מצד הידיעה, כן מוכרח אתה להאמין בהש"י] וזהו שאמרו דע מה למעלה ממך עין רואה, כי מצד שהוא עין

למעלה יכול לידע מה שנעשה למעלה, כי כל הדברים הנעשים למעלה עוברים במחשבתו, כמו שאמר רשב"י ע"ה (בוהר הקדוש ויחי דרכ"ה ע"א) אנא סימנא בעלמא, פי' כל המדות שמעוררים למעלה הם מתעוררים למטה בצדיק, וזהו פי' שרפים עומדים ממעל לו: (לקוטים יקרים ד"ז סע"ד, הובא בקיצור בכש"ט דט"ז ע"ב, לק"א ד"ב ע"ב ד"ה על הר). לב. שמעתי בשם רבינו הריב"ש זצוק"ל בענין מה שדרשו רבותינו ז"ל שהקב"ה גנו האור הזה (בראשית רבתי פ"ג ופי"א), והאיך גנו, אחר שהוא אור גדול שהיה מלא כל העולם ואדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, ואמר הוא ז"ל שגנו בתורה, שהתורה הוא גדול יותר מאוד כמה אלפים פעמים מן העולם (עירובין דכ"א ע"א), ומי שלומד תורה לשמה זוכה לאור הגנו הלז ודפח"ח:

(חינוך בית יהודא פרק ה').

לג. בשם רבינו הבעל שם טוב זלה"ה, כי בפתיחת הספר יכול הצדיק לפעול כל משאלותיו וכעין נבואה:

לד. מאמר הבעל שם טוב, כי אור הגנוז עדיין הוא תמים, שלא הגיע לו שום אדם, כי אם מעט מזער כמו שנאמר (תהלים י"ט) תורת ה' תמימה כו' פי' בחינת התורה שנקראת ע"ש השי"ת ולא על שם משה, תמימה, שעדיין לא דרכו בה רבים, ולא באו לזו המדרגה כו':

לה. וירא אלהים את האור כי טוב וגו', דרשו רז"ל (חגיגה ד"ב ע"א) ראה הקב"ה שאין העולם כדאי להשתמש באור הראשון וגנוז לצדיקים לעתיד לבא, והקשה הרב הקדוש מוהר"ר דוב בער זלה"ה בשם רבו [הבעל שם טוב ז"ל] היכן גנוז, דהרי חמה ולבנה כוכבים ומזלות גם כן אינם ברקיע הראשון (חגיגה ד"ב ע"ב), ואפילו הכי הם נראים דרך זוהר הרקיע, ואע"ג דנר גשמי אפשר לגנוז האור על ידי שגנוז הנר, מפני שהוא אור הנתפס בשלהבת ובנר, אך [באור הראשון לא שייך זה] כמו שאמר בתיקונים (בהקדמה פתח אליהו) על האין סוף לית מחשבה תפיסא בך כלל, ופירש בס' הקנה דאמר לו מט"ט למשה רבינו ע"ה מפני שכל דבר שנתפס בהרהור המחשבה הוא נכלל בשש קצוות, אם כן הוא מוגבל, וכל מוגבל הוא מחובר ומחודש, פי' כי כמו שהאדם הוא בעל מדה כן כל דבר הנתפס במחשבתו הוא מוגבל ובעל מדה, ומוגבל בששה קצוות הוא מחובר, כי על כן אמרו רז"ל (חגיגה דט"ו ע"א, רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"א הלכה י"א) שאין למעלה לא מעלה ולא מטה ימין ושמאל פנים ואחור ולא עורף ולא

מקור מים חיים

ובס' תולדות אהרן פ' בשלח, וז"ל, שמעתי בשם הרה"ק הבעש"ט ז"ל תורת ה' תמימה שכל התורה הוא רק שם הוי"ה עכ"ל, [ועיין מענין זה לעיל בריש ספר זה הגה א']:

ובקונטרס מאמרים טהורים שבס"ס אמרות טהורות [מקאברין] כתב וז"ל בשם הבעש"ט ז"ל תורת ה' תמימה, זיא איז נאך גאהר גאנץ, אשר לא נגע בה שום אדם אף בקוצו של יו"ד, ועד הנה תמימה לגמרי, עכ"ל:

ובס' ליקוטים יקרים ד"כ ע"ג כתב וז"ל, כמו שאמר הקדוש אלוהי ר' מנחם מענדל [מפרעמישליאן] הג"ל ז"ל, שאמר בפסוק

לו מפלה גדולה, וכן היה, שר' גרשון היה הולך לקבל פני הנגידים ביו"ט, והלך לפני בית השונא האחד, ושלח השונא את חתנו וביקש אותו שיכנוס לביתו ופייס אותו, עכ"ל, ועוד עיין לקמן פ' שמות אות ט"ז ושם בהגה י"ח וי"ט בענין עין רואה ואוזן שומעת ע"ש ובפ' דברים אות ג' ושם בהגה:

כו' ועיין עוד בס' מאור עינים ע"מ אבות ד"ה מאוד מאוד כו' וז"ל, אמר הבעש"ט תורת ה' תמימה כי הוא ותמימה שלא התחיל בה אדם והיא שלימה, עכ"ל, ועוד עיין לקמן פ' ואתחנן אות כ"ט מ"ש בזה:

עיפוי, כי בדבר מוגבל נקרא זה מעלה מפני שנוטה ליסוד אש, וזה מטה מפני שנוטה ליסוד עפר, ימין מיסוד המים ושמאל מיסוד הרוח, ואם כן כל מוגבל הוא מחובר, שהדברים אשר נתחבר מהם קודמים לו בקדימה טבעיית, ומחברו קודם לו בהקדמה זמניית וטבעיית, אם כן צריכים לומר כי האין סוף לית מחשבה תפיסא ביה כלל, דאי לא תימא הכי אם כן תאמר שהוא מחובר ומחודש ואינו קדמון ח"ו, וכן באור הראשון כתב בספר יצירה (פרק ב' משנה ו') וחצב עמודים גדולים מאויר שאינו נתפס, אם כן קשה איך אפשר לגנוז:

ותירץ דאורה זו תורה, מתחלה רצה ליתן אור נגלה של התורה וסודותיה לעולם, ואחר כך גנוז הקב"ה והיכן גנוז בסיפורי מעשיות של התורה, אבל לצדיקים עתיד לבא אליהם האור, כמ"ש (משלי ב') אם תבקשנה ככסף וכמטמונים כו' אז כו', וז"ש וגנוז לצדיקים לעתיד לבא, ר"ל שעתיד לבא לצדיקים האור על ידי שדורשים את הש"י על ידי התורה, וזהו שאמרו (במדרש ויקרא רבתי פ"ג ס"ו זי"ן) לעתיד לבא תורה חדשה מאתי תצא וקשה (כח) הא לא יחליף האל ולא ימיר דתו, אלא שיפרש הסודות שבה, ושדיבר הכל מן שמות הש"י ומבנין עולמות העליונים: (כש"ט ד"ז ע"ד).

לו. ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, דיש זי"ן מחשבות ולא יותר, וזהו זי"ן ימי הבנין (כט) ובכל אחת יש ערב ובוקר, ערב לשון תערובות שחושב מחשבה חיצונה, ובוקר לשון בקורת שמבקר את הש"י, ואלו הם, אהבת הש"י ואהבת עבירות, ויראת הש"י ויראה רעה כגון שנאה, והתפארות שמפאר את הש"י ורעה שמפאר את עצמו.

מקור מים חיים

ושם דט"ז ע"ד, וז"ל, צריך אדם לידע כלל כאשר באה לו מחשבה זרה מן זי"ן ימי הבנין, ר"ל או התפארות רעה או אהבה רעה או יראה רעה, וכן מכל זי"ן ימי הבנין, צריך לקשר אותה, כל אחת בשרשה, כיצד יעשה ימאס הדבר ההוא, ואז הרע נופל למטה והטוב יקח ממנו, ר"ל שיבא עליו צירוף אחר, למשל כשבא לאדם במחשבתו אותיות של ניאוף, ישבר את המחשבה הזאת ויבא עליו צירוף אחר, וזהו פירוש דברי הבעל שם טוב ז"ל כשבא אל הבינה נמתקין הדינים, עכ"ל. ועיין עוד בענין צירוף האותיות לקמן פ' נח אות ק"ו ק"ז ע"ש, ופ' וישלח אות י"ב ע"ש, ולקמן בפרשתינו אות ק"ד, ואות ק"י, ובפ' בחקותי אות ב':

ובצוואות הריב"ש ד"ג ע"א וז"ל, ויקשור המדה הזאת להקב"ה כגון אם יש לו ח"ו אהבה רעה לא יאהב רק את הש"י, וכל מגמתו יהיה לזה, ואם בכעס שהוא יראה רעה שנמשך ממדת הגבורה, יתגבר על יצרו ויעשה מהמדה הזאת מרכבה להש"י, וכששומע אחד דורש בדחילו ורחימו אז ידבק עצמו לדיבורו מאוד ויהיה באחדות עמו, עם המוכיח, כי דיבורו נעשה אצלו מחשבה ובזה תסתלק ממנו [המחשבה הרעה] עכ"ל:

תורת ה' תמימה, ר"ל ע"ד צחות שתורת ה' דייקא תמימה שעדיין לא נגע אדם באפס קצהו, כי לומדים רק חיצונות התורה, שאין במחשבתם להתדבק בהש"י, להיות לו מרכבה, ולירא ממנו, ולאהבה אותו ע"י התורה כו' ע"ש שהאריך בזה:

(כח) ובכש"ט ח"ב דכ"ד ע"א כתב וז"ל, לפי שעתה נתלכשה התורה בסיפורי מעשיות כגון דלבן ובלעם, ולעתיד לבא יפרש איך דיבר הכל מאתו ית"ש, ומבנין עולמות העליונים והתחתונים, וזהו שאמר תורה חדשה מאתי תצא, היינו שאפרש לכם הפירוש איך הכל מדבר מאתי, עכ"ל. ועיין עוד לקמן פ' תולדות אות ד' בענין מצוות בטלות לעתיד לבא:

(כט) ובס' כתונת פסים ר"פ תזריע ד"א ע"ד כתב וז"ל, ונודע שאין לך שום מצוה שאינו כלול מזי"ן ימי הבנין כמ"ש בפ' שמות בשם מורי ביאור (משלי כ"ד) שבע יפול צדיק וקם וכו', עכ"ל:

ובליקוטים יקרים דל"ב ע"א וז"ל, פירוש הכתוב כי שבע יפול צדיק וקם ר"ל כי האדם צריך לילך בכל השבע מדות של השבירה ולהעלות משם ניצוצות, ומחמת זה יש לאדם זה עליה גדולה, וזהו שכתב וקם, עכ"ל:

ובניצוח, והודיה, ויסוד לשון התקשרות, וכל אחד כלול מעשרה, ובכל מחשבה רעה מחיה ח"ו ל' זי"ן עממין, וזהו פירוש מדרש הנעלם (זוהר לך דפ"ו ע"ב) העולם היה מתמוטט אמר הקב"ה הא אברהם זמן למיפק בעולמות, פי' מדת אהבה, הא ישמעאל זמן למיפק פי' אהבה רעה, ממילא כשחושב באהבה רעה מחיה את ישמעאל ועוד ט' שעמו, הא יצחק, פי' מדת יראה, הא עשו פי' רציחה, וכשחושב ביראה רעה ח"ו מחיה את עשו וט' שעמו:

אמנם אם חושב באהבה רעה יאמר בלבו מה עשיתי שלקחתי חלק מעולם המחשבה אל מקום הטינופות, ובוה יוכנע ויבא עד לעפר ויביא זאת המחשבה למדת א"ן, ואחר כך אל עולם האהבה בזכרו אם אני אוהב את הדבר כזה כגון אשה שהוא טפה סרוחה (לא) כמה יש לאהוב את הש"י, וכן אם שמע איזה דבר שחוק ועל ידי זה נולד לו שמחה, יחשוב הלא זה הוא חלק מעולם אהבה, וכן אם רואה או אוכל דבר שיש לו תענוג ממנו יחשוב הלא זהו חלק מעולם התענוג, ויראה מאוד שלא יגשם התענוג ההוא, כי אז תתענג על ה' (ישעיה נ"ח) כביכול למעלה מהשם, אלא ישים כל עצמותיו אל התענוג ההוא כי הלא הוא חלק מעולם התענוג, ויבא הוא אל עולם התענוג, והוא יושב כאן ואוכל והוא שם בעולם התענוג, וכשצריך ועשה תענוג לעצמו מביא תענוג של הש"י אל כל העולמות:

מקור מים חיים

לאהוב שטות זה שהוא פסולת שנפלה בשבירה, קל וחומר לשרשו לאהבת הבורא שממנו נלקח זאת האהבה, וכן ביראה רעה, וכן בהתפארות הגרוע וכן בניצוח וכו'. והנה אותם שאינם בעלי שכל שרואים זה, חושבים שדבר פשוט הוא ללמוד קל וחומר זה, כמו שלומדים קל וחומר בגמרא, אבל שם הוא ללמוד וכאן הוא לעשות, שאי אפשר ללמוד קל וחומר זה אם לא יהיה מופשט מגשמיות, כי אם הוא דבוק בגשמיות ובתאוות ומקבל תענוג מהם לרצונו, אזי בוודאי אינו יודע כלל מאהבת הבורא ומיראתו ותפארתו כו', כי לא טעם טעם זה כלל, והכתוב אומר (תהלים ל"ד) טעמו וראו כי טוב ה', וח"ו יפול בשוחה עמוקה אם לא ישמור את עצמו מאוד, וצריך להרחיק את עצמו בכל הרחקות הנמצאים בספרי מוסר, רק מי שהוא מופשט מגשמיות ואפילו הכי מתעורר בלבו לפעמים אהבה רעה או יראה רעה, כי עדיין לא נתברר ונפשט כל צרכו, והפסולת רוצה לאחוז בו ולהדפנו, אזי העצה שלו הוא שיוציא יקר מזולל וילמוד קל וחומר, ויתעורר על ידי זה באהבת הבורא ית"ש ויראתו יותר, עכ"ל. [ועיין לקמן פרשת תרומה הגה ב']:

והובא כל זה בס' כש"ט ח"ב דכ"ג ע"ד וז"ל, יהיה מופשט מגשמיות ותאוותיהם, כי אם הוא דבוק בגשמיות ובתאוות ומקבל

(ל) עיין לקמן פ' שמות אות י"א י"ג, מה שהעתיקתי בענין זה, ועיין בס' דגל מחנה אפרים פ' בלק ד"ה עוד ירמוז ע"ד, וז"ל, ושבעה עממין הם שורש כל השבעים אומות, וזהו (נחמיה ט') זכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני וכו', וממילא ימסרו כל האומות בידם, וזהו הן בגשמיות הן ברוחניות, היינו כשישראל ח"ו אין עושין רצונו של מקום אזי האומות מצירין להם, הן בעסק פרנסה ובשאר צרות, וברוחניות היינו מחשבות זרות מבחינת זי"ן עממין שהם החלק הרע מזי"ן ימי הבנין כו', אך כשישראל הם דבוקים בהשם יתברך אזי נכנסים ברזא דאחד ויוצאין מגדר זי"ן עממין, וממילא בטלים מהם כל הצרות הן בגשמיות והן ברוחניות, עכ"ל. [וממציא דבר אנו למדין כי כל אחת משבע אומות כלולה מעשר כמו שכתב שהם שורש כל השבעים אומות, ובוה מובן שישמעאל וט' עמו ועשו וט' עמו]:

(לא) וכתב בס' ליקוטים יקרים דכ"ב ע"ג וז"ל, כלל זה יהיה בידך כו' מחמת שנתגלו הכתבים של הקדוש מוהר"ר דוב בער ז"ל לכמה אנשים, ומועטים הם שיוכלו לדמות אליו ולעשות כמעשהו, אפילו לנגוע בקצהו, הם רואים שם שכותב בכמה מקומות סגנון זה, דהיינו שמאהבה רעה שבאה לאדם, יכול לאחוז באהבת הבורא, בחשבו ק"ו אם רצונו

וכן אם רואה דבר כזה שיש לו פחד ממנו, יאמר מה יש לי לירא מפני דבר כזה הלא הוא אדם כמוני, ומכל שכן לפני בהמה וחיה, אלא שהוא ית"ש הנורא מתלבש בדבר זה (ל) וכמה יש לי לירא ממנו בעצמו יתברך שמו, וכן בהתפארות אם מפאריך אותו או אם בא לו התפארות באמצע התפלה או שמפאריך אותו שלומד בכוונה, יחזק בעצמו, ויראה שהוא בוש לפני הש"י, ואם בניצוח ינצח את המדה הזאת או כמו שמבין יחזק בעצמו ניצוח ה', וכן בהודייה, וכן בהתקשרות שלא יהיה מקושר רק להש"י עצמו:

לז. אם בא לאדם במחשבתו התפארות הוא בעולם התפארת. ואם באה במחשבתו אהבה הוא בעולם האהבה, וכן בשאר המדות של שבעת ימי הבנין, ואם הוא חכם להפשיט עצמו מהגשמיות אז הוא מדבק עצמו באותה אהבה עליונה במדות הבורא יתברך שמו, אף על פי שהאהבה הבאה עכשיו במחשבתו הוא מענייני העולם הזה, יכול להפשיט עצמו מזאת הגשמיות לדבק עצמו בשורש אהבה העליונה:

(לקוטי אמרים ד"ג ע"ג).

לח. כשיש למלך בן במקום מטונף הוא הולך לאותו מקום מחמת אהבת הבן. כדי ליקח אותו משם, כך לפעמים נולד מחשבה באדם מחמת שהעולמות יורדים מלמעלה (ג) ובאה לאדם גם כן אותה מחשבה, וכשהוא חכם לידע באיזה ענין הוא המחשבה אם באהבה אם ביראה אם בתפארת, אף על פי שהוא מענייני עולם הזה בתאוות גופניות, הוא יכול להעלות אותה, וידע שאותה המחשבה צריך לתקן בזה השעה, אם באהבה אם ביראה אם בתפארת, שנתקלקלה מחמת השבירה, ועכשיו הוא עת להעלות אותה ולכך ירדה המחשבה מעולמות עליונים ובאה לאדם כדי להעלותה מהשבירה וכו':

(לקוטי אמרים ד"ג ע"ד, כש"ט ח"ב ד"ג ע"ג).

מקור מים חיים

שיהיה דבוק בהש"י באהבה ויראה, ומביא הכל על ידי מדת היראה לאין שהוא חכמה, ור"ל שמבין שתענוג הגשמי הוא הבל ונמאס בעיניו, וברצונו לא היה נהנה מזה התענוג הגשמי כמו אכילה ושתייה ומשגל, רק מחמת מצוות הבורא, וגם שיש בזה ניצוץ מאהבת ותענוג הבורא, וע"י זה התענוג מפריד עצמו מן הפסולת ונמאס בעיניו תאוה של פסולת מחמת חכמה, כמו מי שהוא חכם ומביאים לו איזה דבר גרוע מטבע או בגד שבעצם הוא גרוע רק שהוא צבוע בצבע טוב מאוד, שמי שהוא כסיל נדמה לו שכולו טוב, והחכם מבין שרק הצבע לבדו הוא טוב והשאר איננו, וז"ש בזהר הקדוש (ע"י שמות ד"כ ע"א) הכל בחכמה אתברירו, עכ"ל. ועיקר ענין זה עיין לקמן פ' פינחס אות זי"ן:

(לב) והובא עוד בצוואות הריב"ש ד"ד ע"ב מענין זה והעתקתי לקמן בפ' לך בפנים אות ט"ו ט"ז ע"ש:

(ג) נראה כוונתו על ענין ג' קוים שהעתקתי לקמן בפ' תשא אות כ"ג ורמזתי לזה בפ' נח

תענוג מהם לרצונו, אזי בוודאי אינו יודע כלל מאהבת הבורא ויראתו והתפארותו, כי לא טעמו כלל והכתוב אומר טעמו וראו כי טוב ה', ואם הוא מופשט מגשמיות ואפילו הכי מתעורר בלבו לפעמים אהבה רעה אי יראה רעה כי עדיין לא נברר ונפשט כל צרכו, והפסולת רוצה להתאחו בו ולהדפו, יתעורר על ידי זה לאהבת הבורא ויראתו ועל ידי זה יברר ניצוצות קדושות מפסולת דמאגין תבירין, כי באמת לולא השבירה, לא היה שום רע ושום חומריות בעולם, רק כל הברואים היו דבקים בבורא יתברך שמו כמו האופנים ושרפים וחיות הקודש, אבל השבירה גרמה התרחקות והתעבות, ופירוד מן השם יתברך, והכל למען נסותינו להטיבנו באחריתנו כשנזדכך במעשים ונברור טוב מרע על ידי מצוות הבורא של מאכלים כשרים וטהורים:

ועיקר הברור של השבירה אי אפשר להיות אם הוא דבוק ומתאוה ומתענג לתענוג החומריים ח"ו, כי הא"י יברור אם הוא חושק בפסולת לרצונו, אבל הברור הוא על ידי

לט. כלל הדברים שכל מה שרואה ושומע, וכל המקרייות שיקרה לאדם, הכל הם באים לעורר אותו, הן דבר אהבה הן דבר יראה והתפארות וניצוח והודיות והתקשרות וממשלות כלליות, הם בשני אופנים, או שבאים לו בתפלה במחשבתו המעשים רעים שעשה כבר, באים הם כנגדו במחשבה שלו כדי לתקנם ולהעלותם, וזהו כמשל מי שרואה במראה, שרואה כנגדו פרצופו, כך בא לו במחשבה המעשים שלו, או שבאים אותיות מהשבירה, ועל זה צריך להשגיח אם הם אותיות מאהבה ויראה או כיוצא משאר מדות, וזהו בתפלה, וגם בכל עת לפעמים מתפחד האדם מדבר מה, או מאיזה בריה, הכל בא לו כדי להעלותה, ולפעמים רואה דבר אהבה או יראה, ועל דרך משל לאדם שמורגל בליצנות מראין לו ליצנותא דעבודה זרה, דהיינו אם רואה פתאום עבוי' יבין שלא לחנם ראה זאת, או אם שומע ליצנותא, הכל כדי לתקן הליצנות וימתיק בשרשו שיעלהו לשורש אהבה, ולכך כל מה שאסור יש כנגדו היתר (חולין דק"ט ע"ב) והבן, וזה הכלל שכל מעשיו יהיו בדבקות להשם יתברך, וישגיח על הכל, על כל אשר יראה וישמע, וכל שכן כל אשר יעשה, וזהו שנאמר על שלמה המלך ע"ה (מלכים א' ה') וידבר על העצים (והאבנים) וכו' שעל כל מה שראה אמר על כולם טעמים שמגיעים לעבודתו יתברך שמו:

מ. שמעתי ממורי זללה"ה כי התענוג שיש לבעל עבירה נמשך מן הניצוצות של מלכים קדמאין שנפלו בשבירה בקליפות לד) נוגה וכו' ודפח"ח:

(צפנת פענח פ' תרומה פ' ג' ד"צ ע"ב).

מא. ויהי ערב ויהי בוקר וגו', במדרש (רבתי פרשה ג') ויהי ערב אלו מעשיהם של רשעים, ויהי בוקר אלו מעשיהם של צדיקים כו', ושמעתי ממורי זללה"ה שפירש בזה על פי ביאור משנה (דאבות פרק ה') ארבע מדות בנותני צדקה וכו', והקושיא מפורסמת איך הוא ארבע מדות, דמדה זו לא יתן ולא יתנו אחרים אינו מנותני צדקה, וכן ד' מדות בהולכי לבית המדרש וכו' קשה גם כן כנ"ל, וביאר לי שאלת חלום וכו' לה, וביאר פסוק (תהלים קי"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, על פי מדרש ויהי ערב אלו מעשיהם של רשעים ויהי בוקר אלו מעשיהם של צדיקים וכו' ושם איתא ואיני יודע באיזה מהם חפץ כשהוא אומר וירא אלהים את האור כי טוב הוי

מקור מים חיים

בעמוד התפלה בהגה ק"ג ע"ש, ועוד יש לזה שייכות עם מה שהעתיקתי לקמן בפ' בחקותי סוף אות זי"ן ושם בהגה ט"ו:

לד) והובא דבר זה בס' ליקוטים מהבש"ט ד"ו ע"א ושם מסיים בה וז"ל, ועל ידי אותן ניצוצין בא לידי תשובה, ובשעה שעושה תשובה על העבירה מעלה הניצוצין שהיה בה לעולם העליון, וזהו שכתוב (בפ' תשא) נושא עון וכו' ודפח"ח, עכ"ל, אבל סיום זה אינו שם בס' צפנת פענח רק הוא מלשון צוואת הריב"ש ד"ט ע"ב בד"ה זה כלל גדול וכו' שהעתיקתי לקמן בפרשתינו אות קס"ז ע"ש, וכן הוא בס' ליקוטים יקרים ד"ד ע"ג:

ועוד ישם בס' צפנת פענח ר"פ שמות ד"ב ע"ג, וזה לשונו, שמעתי ממורי כי גם תענוג

העברה ר"ל נמשך בסוד השבירה [ויש] בו מניצוצין תענוג רוחני ודי בזה, עכ"ל, ועיין לקמן בפ' תשא אות כ"ג וכו' בענין אל יתהלל חכם וכו':

לה) נראה לענ"ד שרמז בזה על מה שהביא בס' תוי"ט פ' ויגש דל"ח ע"ג ופ' תצוה דע"ב ע"ד ופ' נשא דקל"א ע"א, שהעתיקתי הכל לקמן בפרשתינו אות קפ"ד, ושם בהגה קנ"ט, שהמתבאר שם הוא שעשה הבעל שם טוב ז"ל שאלת חלום לבאר לו ענין תרי בדחי דאיתא בגמרא (תענית דכ"ב ע"א) דהווי בני עלמא דאתי, והשיבו לו שהיה עניינם לקשר כל מדרגות התחתונות לשרשן, לייחד מטה למעלה ע"ש, והרי זהו עצמו מה שביאר כאן בדיבור זה להלן במעשה הרשעים ויתרון האור מן

במעשיהם של צדיקים חפץ יותר, והוא תמוה, וכי סלקא דעתך שחפץ במעשה רשעים, וביאר מה שקיבל מרבו (ל) כי דוד המלך עליו השלום היה במזל שלא עלו לו מחשבותיו כהוגן, והוא מצד מזל שבתאי (לז) המקבל מבינה וכו' לכך היה חושב בדרכיו הגשמיים וממילא היה בהיפוך וכו' וזהו שאמר חשבתי דרכי ואז ואשובה רגלי, ר"ל אשובה להרגיל בו אל עדותיך, והבן, והלבנה שהוא בסוד דוד מלך ישראל חי וקיים (ר"ה דכ"ה ע"א) אין לה אור מעצמה רק מה שמקבלת מן השמש כנודע לחכמי התכונה:

אמנם יש תועלת, ויתרון לאור מן החושך (קהלת ב'), דהיינו מעלת יתרון האור (ח) ניכר מצד החושך, וכן החכם ניכר מצד הטיפש, וניכר מעלת הצדיק מצד הרשע, והתענוג ניכר מכח הנגע והיסורין, ומעלת הדעת נודע מכח השכחה, אם כן נעשה זה כסא לזה כמו (ט) יד האדם המושיט דבר למעלה אז הוא בעצמו שם, וזהו מעלת (ח) גזרה שוה, כי ברוחניי אחר שיש לו שיווי בצד מה נעשה אחד, ולכן דצין בגזרה שוה גם למיתה החמורה וכן כתב הרמב"ם שגרגר חרדל מצד שהוא עיגולי כדורי שוה לרקיע וכו': אמנם לפי זה יש מקום לטעות לעובדי ע"ז, מאחר שהכל נעשה כסא זה לזה, אם כן באמת הכל נכנס באחדות אחד ח"ו, אפס שזה אינו כי יש הבדלה וכו' (מא) כי רק התענוג שנמשך אחר שסר השכחה הוא נכנס באחדות, והשאר יורד למטה בסוד הבדלה וכו', וזהו שכתב המדרש ואיני יודע באיזה מהם חפץ, מאחר שגם מעשה הרשעים

מקור מים חיים

ומוסר אף מן אותו אדם שיש לו זה הבחינה, וזהו איזה חכם הלומד מכל אדם (אבות פ"ד) שיכול ללמוד לעצמו דברי מוסר ויראה מן כל אדם אף ממדרגות תחתונות, עכ"ל:

(ט) ובס' צפנת פענח דקי"ח ע"א וז"ל, כי צריך הצדיק להתלבש לפעמים במדת הרשעים לשם שמים כמו שכתבתי במקום אחר בשם מורי ומה בין תלמידיו של בלעם הרשע לתלמידיו של אברהם אבינו עליו השלום (אבות פ"ה) וכו', יעו"ש, [עיין לקמן פ' לך אות ל"ו ל"ז ואות ל"ח ול"ט] העולה משם שצריך הצדיק להתלבש במדת שקר וכזב, כדי לעשות שלום, כמו אהרן, וכיצא בזה כמו כעס וריתחא דרבנן, ואז נעשה היצר הרע והרשע על ידי זה כסא ויד אל הקדושה כמו שכתבתי לעיל בשם מורי ביאור משנת ד' מדות בנותני צדקה וכו', כי מעלת יתרון אור ניכר מכח החושך, ומכח זה נעשה זה כסא ויד לזה, כמו יד האדם המושיט דבר למעלה אז הוא בעצמו שם וכו' ע"ש, וכן הוא שם בדף ק"ג ע"א:

(מ) עיין לקמן בפ' עקב אות ע"ב מה שהעתיקתי בענין גזרה שוה:

(מא) ענין הכנעה והבדלה והמתקה שיש בכל דבר עיין לקמן פ' נח אות ק"י, ובצפנת פענח דק"א סוף ע"ג, וז"ל, אמנם טעם זה לא ניתן לכתוב ולאמור בפני המוני עם שיש

החושך ע"ש. ממילא שפיר יש שילוב גם ענין תרי בדחי לכאן, ולכן רמז לו בקצרה כדרכו בקודש, כנ"ל שמ"ו:

(לו) כבר העתקתי לעיל בקונטרס מאירת עינים בהגה אות י"ד מה שכתב בסה"ק תוי"י פ' בלק דקס"ו ע"א שאחיה השילוני הנביא היה רבו של הבעל שם טוב ז"ל וע"ש בפנים אות ל"א ואות ל"ו:

(לז) עיין היטב במס' שבת דקנ"ו ע"א ובחידושי אגדות מהרש"א שם מה שכתב בענין זה:

(לח) ועיין בס' צפנת פענח דס"ג ע"ב וז"ל, דכתבתי במקום אחר בשם מורי כי נמשך יתרון לאור מכח החושך וכו' יעו"ש, ובס' כתונת פסים דל"ח ריש ע"ב, וז"ל, והוא תכלית התענוג כשנעשה מן נגע עונג וכמו שביאר מורי יתרון האור הנמשך מן החושך וכו', ועוד ע"ש מ"ש בדי"ג ע"א, ועיין לקמן פ' שמות בהגה ו', ובפנים אות ט' מכל ענין זה, ועוד עיין לקמן פ' האזינו אות ד' ע"ש, ועוד עיין לקמן בפרשתינו אות קנ"ט:

ובס' דגל מחנה אפרים פ' יתרו ד"ה ואתה תחזה הביא ענין זה בקיצור וז"ל, שמעתי מן אא"ז זללה"ה על המשנה ד' מדות בנותני צדקה וכו' לא יתן ולא יתנו אחרים וכו' והקשה מה מדה הוא זה, ותיירץ כי הכל נקרא מדות כי הצדיק לוקח לעצמו יראה

הוא כסא למעשה הצדיקים אם כן הכל אחדות אחד, לכך נאמר וירא אלהים את האור כי טוב אלו מעשיהן של צדיקים, כי במעשה הרשעים צריך הבדלה וכו', ובוה מובן כי יש ד' מדות בנותני צדקה, כי זה שאינו נותן נעשה כסא להנותן בדרך הנ"ל ודפח"ח וכו': ונחזור לביאור מורי זלה"ה בפסוק הנ"ל, כי יש מעשה הרשעים, אכילה ושתייה ושמחה ושחוק וכיוצא, ויש מעשה הצדיקים תענית וצום ובכי ומספד וכיוצא, אמנם כשנתגברה חולי המרה שחורה על ידי עצבות וסיגופים וכיוצא, אז צריך לאחוז במדות הרשעים, לאכול ולשתות ולשמוח להסיר החולי הנ"ל, ולפעמים כשרואה שיצר הרע מתגבר בו, ילבש שחורים ועצבות (קדושין ד"מ ע"א) וכל זה צריך לשקול במאזני שכלו, וזהו שאמרו ואיני יודע באיזה מהם חפץ וכנ"ל:

(צפנת פענח דק"ד ע"ב, בן פורת יוסף דמ"ו ע"ג).

מב. הקשה מרן הריב"ש לא הולך ולא עושה מה זה חושב בהולכי בית המדרש, ומתריך, רע מבחין הטוב, כי אם לא היה הרע לא היה ניכר הטוב, כיתרון האור מן החושך וכו', ולכן גם הרשע והשוטה נקרא מהולכי בית המדרש, כי מהשוטה הזה אתיא תועלתא לחכמה, ואמר מרן שכמעט יש כח לרע לעלות על ידי זה, כי הוא צורך לעולם, אבל משם אורידך נאם ה' אמר:

מג. צריך להבדיל ולהסיר חיצוניות הקליפה והחושך, שהוא מחשבה זרה, להוציא מתוכה אור הקדושה שהיה נגזו בה, ואחר שעשה הבדלה, אז התענוג והיתרון הנמשך לאור מן החושך נעשה זה כסא לזה, כמו שכתבתי בשם מורי זלה"ה ביאור מדרש ויהי ערב אלו מעשיהן של רשעים וכו' יעו"ש, וזהו שכתוב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, ר"ל אחר הבדלה נעשה ערב כסא לבוקר, לכך שניהם יחד גם הערב גם הבוקר נקרא יום אחד:

(תוי"י בראשית ר"ט ע"א, ופ' אמור דקט"ז ע"ד, והובא בשמו בס' רב ייבי תהלים נ').
מד. שמעתי ממורי זלה"ה יתרון האור הנמשך מן החושך וכו' ודפח"ח, ויש בכלל זה יתרון האור הנמשך מן חושך של עצמו מב) או מחושך של זולתו, וזהו ביאור הכתוב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד כו':

(תולדות יעקב יוסף פ' משפטים ד"ע ע"ב, דברים דקע"ו ע"א).

מה. קבלתי ממורי כשהרע הוא גורם טוב, נעשה כסא אל הטוב והכל טוב גמור, כמעט ביטול הקליפות, מעין העתיד, הגם שיש בזה מג) דברים עמוקים לענין מחשבות זרות וכו':

(תוי"י פ' בא דמ"ט ע"ב).

מקור מים חיים

ובסו"פ משפטים, וז"ל, המן נעשה כסא למרדכי כמו שכתב הרוקח וכו' וממנה יושע (ירמיה ל' פסוק ז') אותיות ומהמן יושע, והטעם כמו שאמרו בש"ס (מגילה ד"ד ע"א) גדולה הסרת טבעת להמן יותר ממ"ח נביאים כו' אם כן נעשו כסא זה לזה כו', הגם שצריך הבדלה כו' כמו שביאר מורי זלה"ה, עכ"ל: מב) ועיין עוד בס' צפנת פענח דל"ג ע"ג ושם ע"ד, ודק"א ע"ג, ועוד עיין שם בהשמטה דף ק"כ ע"ב:

מג) והובא דבר זה בס' היכל הברכה סו"פ וישב דרכי ע"ג ד"ה ראשך, ומסיים בה וז"ל,

בזה מקום לאפיקורסים לומר אם כן גם עובדי ע"ז נעשו כסא וכו' ובאמת זה אינו כי יש הבדלה כמו שביאר מורי זלה"ה ודפח"ח, עכ"ל:

ובס' תוי"י פ' תצא דקצ"ו ע"ב וז"ל, אמנם יש בזה מקום לטעות ולומר דעצם העברה נכנס בקדושה וזה אינו כי צריך הבדלה וכמו שכתבתי בשם מורי זלה"ה כי אחר הבדלה יש יתרון לאור הנמשך מן החושך וכו' ע"ש: ושם בפ' נח דט"ו ע"ג וז"ל, הגם שביאר מורי זלה"ה בזה שצריך הבדלה ואחר כך כו', כתבתי מזה לקמן והש"י יכפר, עכ"ל:

מו. כשאדם בימי קטנות בענין תורתו ועבודתו יתברך ואחר כך כשבא לימי הגדלות (מ) שהוא התענוג בתורתו ועבודתו יתברך שמו, נמשך יתרון האור מכח זמן החושך כמו ששמעתי זה ממורי זלה"ה:

(צננת פענח ד"ב ע"ב).

מז. אמרו רבותינו ז"ל אור זו מעשיהם של צדיקים, פי' כי אדם החכם יכול לאכול דברים טובים ושאר תענוגים ומכל מקום יכול הוא לסגף עצמו עם זה וכן יכול לראות בכל מקום שירצה, ועם כל זה שלא להסתכל חוץ לד' אמות (מח) היינו לראות תמיד בשם בן ד' אותיות שיש באותו דבר, בסוד (תהלים ט"ז) שויתי ה' לנגדי תמיד, בסוד אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו (אבות פ"ד) דעיקר כל דבר שבעולם הוא הרוחניות שבו, הבא מהשם יתברך, שנותן בו טעם ומקיימו, וכן בדיבור כנ"ל יכול הוא לדבר אפילו דברים בטלים באיזה פעם ולהיות דבוק בהשם יתברך, וכן בתפלה יכול הוא לעבוד עבודת התפלה להשם יתברך שלא יהיה עבודתו נראה (מ) בפני בני אדם כלל, שלא יעשה שום תנועה באברים, רק בפנימיות בנשמתו, יהיה בוער בלבו, וצועק בלחש מחמת התלהבות, בענין שתהא עבודתו שבפנימיות הלב יותר גדולה משתהא עבודה נראית באברים החיצוניים:

מח. ויאמר אלהים יהי רקיע וגו', כתיב (תהלים קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים, ופירש הבעל שם טוב וצוקללה"ה כי הברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו', תיבות ואותיות אלו, הן נצבות ועומדות לעולם (מ) בתוך רקיע השמים ומלובשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם, כדכתיב (ישעיה מ') ודבר אלהינו יקום לעולם, ודבריו חיים וקיימים לעד וכו', כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחזרות למקורן, היה כל השמים כאין ואפס ממש, והיה כלא היה כלל, וכמו קודם מאמר יהי רקיע ממש, וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים, ואפילו ארץ הלזו

מקור מים חיים

וע"ש בהגה אות נ"ב שכתבתי כי מקור דבר זה הובא בשל"ה שער האותיות אות ע', והעתקתי גם כן מס' ראשית חכמה שער הקדושה פ"ח שכתב וז"ל, ועל דרך האמת הטעם שלא יסתכל חוץ לד' אמות כי צריך להשוות מדתו למדת רבו, כי כמו שבעיניו ית"ש כתיב (דברים י"א) עיני ה' אלהיך בה ומדתה הם ד' אמות כמנין ד' אותיות אדני כו' ע"ש:

(מ) כתב בס' דודאים בשדה פ' בשלח בשם הבעל שם טוב ז"ל, וזה לשונו, צריך לעשות מעשיו בהסתר, שלבני אדם יהיה נראה שהוא אינו מתנהג בחסידות, רק שקודם שיבא אל המדרגה הגדולה, צריך לעשות מעשיו בגלוי, שאם לא יעשה בגלוי רק כמו שעושים העולם, רק שירצה בפנימיות להיות חסיד, אפשר שיהיה נמשך אחר העולם, ומתוך לשמה יבא שלא לשמה ע"ש, וכן הוא בצוואת הריב"ש ד"ז ע"ב, ובליקוטים יקרים ד"ב ע"ב:

(מז) עיין בספר ליקוטי אמרים ד"ה סוף ע"ד

הגם שיש בזה דברים עמוקים לענין מחשבות זרות, כי כשעולין מחשבות זרות ובטלים, בעת התפלה, אינם באים לבלבל, אלא להעלותם על ידי יראה וחרדה וביטול עד אין, עפרא בעלמא, בטל ממש מזה ומבא, אז נקשר נפש השכלי באור אין סוף, ובא להתפשטות הגשמיות, נפשי יצאה בדברו (שיר השירים ה') כל אחד לפי שרשו ונשמתו וכו', אבל באמת כשהרע גורם טוב נעשה טוב גמור, ועולין הניצוצין והנשמות, וכמעט שיש לרע עלייה, רק כשעולה משם יתפרדו, והטוב עולה, והרע גמור נופל למטה, עכ"ל, ועיקר ענין מחשבות זרות עיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה באורך מן אות צ"ז ולהלן:

(מד) ענין הגדלות והקטנות בתורה ובתפלה עיין לקמן בפרשתינו אות ס"ז, ואות ס"ח וס"ט ושם בהגה נ"ח, ע"ש היטב:

(מה) עיין בספר רשפי אש השלם בפ' תצוה אות נ' ששם הביא ג"כ דבר זה בסתמא, ונראה שרמו על זה המאמר שהעתקנו כאן,

הגשמיית בחינת דומם ממש, אילו היו מסתלקים ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש, כמו לפני ששת ימי בראשית ממש, וזהו שכתב האר"י זצוקללה"ה שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר יש בחינת נפש וחיות רוחניות, דהיינו בחינת התלבשות אותיות הדיבור מעשרה מאמרות, המחיות ומהוות את הדומם להיות יש, מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית, ואף שלא הוזכר שם אבן בעשרה מאמרות שבתורה, אף על פי כן נמשך חיות לאבן, על ידי צירופים וחלופי אותיות המגלגלות ברל"א שערים פנים ואחור כמו שכתוב בספר יצירה (פרק ב' משנה ד') עד שמשתלשל מעשרה מאמרות ונמשך מהם צירוף שם אבן, והוא חיותו של האבן, וכן בכל הנבראים שבעולם, השמות שהם נקראים בהם בלשון הקודש, הן הן אותיות הדיבור המשתלשלות ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה על ידי חילופים ותמורות האותיות ברל"א שערים עד שמגיעות ומתלבשות באותו נברא להחיותו, לפי שאין פרטי הנבראים יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן שבתורה, שהחיות הנמשך מהן עצמן, גדול מאוד מבחינת הנבראים הפרטיים, ואין בהם כח לקבל החיות אלא על ידי שיורד החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה ממנה על ידי חילופים ותמורות האותיות וגמטריאות, שהן חשבון האותיות, עד שיוכלו להתצמצם ולהתלבש, ולהתהוות ממנו נברא פרטי זה, וזה שמו אשר יקראו לו בלשון קודש, הוא כלי, להחיות המצומצם באותיות שם זה שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה, שיש בהם כח וחיות לברוא יש מאין ולהחיות לעולם, דאורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד:

מט. מה שאמר הריב"ש ז"ל בפסוק לעולם ה' דברך נצב בשמים, כי האותיות שאמר הקב"ה במעשה בראשית ויהי הוא צוה ויעמוד, המה האותיות שמחיים ומהווים הדבר ההוא לעולם, כמו יהי רקיע, או תדשא הארץ דשא, וכן כולם, וזהו לעולם ה' דברך נצב בשמים:

נ. מאמר מרן אלוהי הבעל שם טוב זללה"ה, לעולם ה' דברך נצב בשמים, שאם אומן עושה כלי אזי הכלי אינו צריך לאומן, אבל מלך עליון דיבור יהי רקוע תמיד נצב בשמים, והוא בהשגחתו ובכח שפעו שמשפיע בכל רגע להחיות העולמות על ידי זה הם חיים וקיימים:

נא. נודע מה שאמר הבעל שם טוב זי"ע ועכ"י על פסוק לעולם ה' דברך נצב בשמים, כי הנה אומן בשר ודם העושה כלי, על דרך משל הצורף לוקח שבירי חתיכות כסף ועושה מהם כלי, הנה וודאי בעת עשיית הכלי הניח בה חכמתו ופעולת מעשה ידיו, וכח הפועל בנפעל להיות הכלי נעשה על ידו, אבל אחר גמר פעולתו

מקור מים חיים

י"ט עור מענין זה, ועי' פ' נח אות צ' ואות ק"מ:

ובסה"ק שפת אמת למרן ז"ל במאמרי ראש השנה דס"ט ע"ג וז"ל, כמ"ש בשם הבעש"ט כי מאמר יהי רקיע מחיה כל רגע הרקיע, וכן כל מאמרי השי"ת חיים וקיימים, ונמצא שורש כל דבר וקיומו הוא המקור והנקודה שנמשכת מן מאמר השי"ת, עכ"ל:

בד"ה הללו את ה' מן השמים, שהובא שם ענין זה בקיצור. ובס' דברי שלום במאמרים לשבת חוה"מ סוכות דס"ה ע"א כתב וז"ל, וכתב הקדוש הבעל שם טוב נבג"מ על פסוק לעולם ה' דברך נצב בשמים כי עד עולם מתקיימים העולמות על ידי דבר ה' אשר דיבר בעת הבריאה, ועל ידי דיבורי תורה ותפלה נותנים כח כביכול לדבר ה' אשר בתוך העולמות, עכ"ל, ועוד עיין לקמן בפ' לך בהגה

בעשיית הכלי על תכונתה, אין לו בה שום מחשבה ושום פעולה, כי הכלי נשאר על מעמדה בלתי השגחת האומן, כי הוא עשה את הכלי יש מיש, כלי נאה מחתיכת כסף, ועל כן אחר שנגמרה עשייתו אינה צריכה להאומן, כמו שעיקרה היה במציאות קודם שבאה ליד האומן, לא כן באומנתו יתברך שמו, כי הוא ברא כל העולמות יש מאין, וקודם הבריאה לא היה במציאות כלל שום נברא, ונמצא גם אחר בריאתו אם יסתלק חלילה השגחת הבורא מהם, אף על רגע כמימריה, היו כל העולמות כמו שהיו קודם בריאתו והיו לאפס ואין ממש, ועיקר חיותו וקיומו הוא בכח הראשון שהניח בוראינו ברוך הוא וברוך שמו בבריאתו, והמה אותיות התורה אשר בהם ברא את עולמו כמאמר חז"ל ע"ש, דרך משל במאמר יהי רקיע בתוך המים וגו' הנה באותיות הללו נתהוו הרקיע, ועד עתה באותיות הללו הם חיותו וקיומו של השמים ושמי השמים, ואלמלי יצויר העדר שפע חיות האותיות משמים ברגע אחד, תיכף ומיד יחזרו לכומו שהיו לאין ואפס ממש, והיו כלא היו, וכמו כן בכל העולמות שלמעלה ושלמטה, וזהו שאמר הכתוב לעולם ה' דברך נצב בשמים כלומר דברך אשר דברת בבריאת השמים להיות אמר ויהי, עד הנה הוא נצב ועומד בשמים להיות על ידו קיום השמים, עד כאן דפח"ח: (באר מים חיים פ' בראשית).

נב. ויהי מבדיל בין מים למים, כי תכלית בריאת האדם בעולם הזה הוא בעסק לימוד התורה ועשיית המצוות כמו שכתוב בתיקונים תיקון מ' [וכן הוא בתיקון תלתין] ויהי מבדיל בין מים למים הכא רזא לאתעסקא באורייתא דבעל פה ולאפרשא בין איסור והיתר טומאה וטהרה וכו', וזה מן השכינה שנקרא הלכה איסור טמא ופסול וכו', אמנם כל אלו בבחינות ו' קצוות ז"א, שיש ימין ושמאל דהיינו חסדים בימין וגבורות בשמאל, מה שאין כן למעלה בג' ראשונות הכל אחדות אחד, ובוזה ביאה מורי זלה"ה ש"ס (עירובין די"ג ע"ב, חגיגה ד"ג ע"ב) אף על פי שאלו אוסרין ואלו מתירין היינו בששה קצוות ז"א, אבל למעלה בבינה שנקרא אלהים חיים (מח) הכל אחדות אחד, וזהו שאמר אלו ואלו דברי אלהים חיים (ט): (בן פורת יוסף דס"ט ע"ג).

נג. שמעתי מגדול אחד פירוש הש"ס (עירובין די"ג ע"ב, חגיגה ד"ג ע"ב) אף על פי שאלו אוסרין ואלו מתירין אלו ואלו דברי אלהים חיים וכו', שדברי חז"ל הוא שני הפכים בנושא אחד, כי איך אפשר ששניהם יהיו אמת, אבל הענין, כי ענין ג' קוין שהם חסד ודין ורחמים, הוא מתחיל מן ששת ימי הבנין, מחד ולמטה, בסוד (תהלים פ"ט) עולם חסד יבנה, והוא בסוד ששה קצוות כשר ופסול היתר ואיסור טמא וטהור, כי שם יש שני הפכים, אבל מששה קצוות ולמעלה, הכל מתייחד בייחוד גמור, ואין שם טמא ופסול ואיסור, כנודע, והנה בינה שהוא למעלה מששת ימי הבנין, נקרא אלהים חיים, וזהו שאמר אף על פי שאלו אוסרין ואלו מתירין, אלו ואלו דברי אלהים חיים, כי בבינה מתייחד יחוד גמור, וכשיורד בששת ימי הבנין, שהוא צריך לדין ורחמים, יצר הרע ויצר טוב עונש ושכר, אז נעשו ההפכים הנ"ל ודפח"ח: (תו"י פ' משפטים, דס"ז ע"ד, קדושים ק"ה ע"ג, צפנת פענח דפ"ד ע"ב, קי"ט ע"ג).

מקור מים חיים

(מח) עיין בס' הזוהר הקדוש בראשית דס"ז ע"א. ועוד שם דכ"ט ריש ע"ד, ועוד עיין בתו"י פ' ויחי דל"ט שזהו סוד ג' רישין, ובפ' ויקהל דע"ו ע"א הביא חז"ל וכמדומה ששמעתי ממורי זה, אבל בפ' שלח דקמ"ח

(מח) עיין בס' הזוהר הקדוש בראשית דס"ז ע"א ובפ' יתרו דס"ח ע"ב מענין זה: (מט) שם בס' בן פורת יוסף לא נזכר זה בשם הבעל שם טוב, ועי' בס' צפנת פענח

נד. תכלית הלימוד בתורה שבעל פה שהוא דיני איסור והיתר טומאה וטהרה כשר ופסול, לפי שיש חסדים וגבורות, ומן החסדים נתפשט הטוב והקדושה שבימין, ומן הגבורות נתפשט היצר הרע בשמאל, ועל ידי חטא נחש נתערב טוב ורע, וצריך ללמוד בששה סדרים ששה קצוות הנ"ל, להפריד הקליפות שהוא האיסור מן ההיתר והטומאה מן הטהרה ופסול מן הכשר, וכאשר מפריד מן השכינה הטומאה והאיסור, אז יקשט הכל"ה אותיות הלכ"ה בימין, ששם בית הלל, וזהו שיצא בת קול (עירובין ד"ג ע"ב) הלכה כבית הלל, ונכללו חסדים וגבורות יחד ביסוד, כמו בדעת שהיו כלולים יחד: (תולדות יעקב יוסף בהעלותך דקנ"א ע"א).

נה. ויעש אלהים את חית הארץ למינה וגו', ופירש"י תקנן בצביונו, ובגמרא (חולין ד"ס ע"א) פירש רש"י לצביונם בדמות שבחרו להם ע"ש, והבעל שם טוב זללה"ה הקשה על זה דאם כן למה לא בחרה הארץ להיות בדמות שמים וכו', והוא בס' צפנת פענח פ' יתרו דס"ד ע"א, והעתקתי לקמן פ' האזינו בפסוק אני אמית ואחיה ע"ש באות ד':

נו. ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו וגו', פירוש הפסוק נעשה אדם בצלמנו, למשל, אדם שיש לו בן, אף שהבן עבר מכנגד פניו והלך מאתו, עם כל זה הצורה של הבן נחקקת במחשבת האב, אך מי שלא היה לו בן מעולם, לא שייך בו לומר שיהיה נחקק במחשבתו צורת הבן שיהיה לו אחר כך, כי עדיין לא ראה אותו ולא הכיר צורתו, וזהו דרך בני אדם, אבל בהשם יתברך שייך לומר אף קודם שנבראו ישראל היה נחקק צורתם במחשבתו יתברך שמו, כי אצלו ית"ש העבר והעתיד אחד, וזהו שאמר נעשה אדם, ר"ל ישראל הנקרא אדם, בצלמנו, פירוש באותו צלם וצורה שהיה נחקק במחשבתו, וזהו כדמותנו, ר"ל באותו דמיון שהיה במחשבת קדומה נעשה אדם עתה: (כתר ש"ט ח"ב דכ"ד ע"א, רמזי תורה פ' בראשית).

נז. ויברא אלהים את האדם בצלמו וגו', עיקר האדם הוא הצלם דמות אדם שבו, וכדאיתא בזהר הקדוש (פ' נח דע"א ע"א, וישב דקצ"א ע"א) כשחיה דורסת את האדם בוודאי נדמה לה כבהמה, והלך ממנו דמות אדם מחמת העבירות שעשה, ואדם בגימטריא נ) מ"ה, וזהו פירוש מה שאמרו חז"ל (חגיגה ד"ד ע"א) איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו, ר"ל צלם אדם גימטריא מ"ה שנותנים לו מעולמות עליונים, ונקרא שוטה אם איבד זה מחמת שטות, כי (סוטה ד"ג ע"א) אין אדם עושה עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות:

מקור מים חיים

אמרים ד"ג ע"ב ד"ה עשה לך [וז"ל, [האדם הוא רק דלת מים והדיבור שורה בו] וכשמתדבק בהקב"ה שהוא אלופו של עולם נעשה אדם, והקב"ה עשה כמה צמצומים דרך כמה עולמות כדי שיהיה אחדות עם אדם, שלא היה יכול לסבול בהירותו, ואדם צריך לפרוש את עצמו מכל גשמיות כל כך עד שיעלה דרך כל העולמות ויהיה אחדות עם הקב"ה עד שיבוטל ממציאות, ואז יקרא אדם, עכ"ל:

ובס' בן פורת יוסף דק"י ע"ג וז"ל, שמעתי

ע"ב וכן בס' כתונת פסים ד"א ע"ד מבואר בזה דשמעתי ממורי ע"ש:

נ) ובס' כש"ט ח"ב ד"ג ע"ב, [והוא בליקוטי אמרים ד"ב ע"ג ד"ה כל עיר] וז"ל איתא בגמרא איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו, פי' אדם גימטריא מ"ה והוא שם הוי"ה במילוי אלפין [כזה יוד הא ואו הא בגימטריא מ"ה] שנותנים לו מעולמות עליונים, ואין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, עכ"ל:

עוד שם בס' כש"ט [והוא ג"כ בליקוטי

נח. ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו, קבלתי ממורי נא) שיש באדם עשר ספירות כי הוא עולם קטן, וכמו שכתב

מקור מים חיים

יכלתו מן המחשבות רעות, ויחשוב בגדולת הבורא ובשם הוי"ה תמיד, *) ולא יפריד מחשבתו מן התורה והדבקות:

במצח יהיה מצח הרצון, ולא יהיה עזות מצח להעניז פניו לפני מי שגדול ממנו יום אחד, וירצה את הכל במתק, להסיר כעס ומשטמה מבני אדם, ויהיה כולו טוב ושפל ונכנע, וידבר בדברים רכים עד שירצה הכל ברצון טוב:

באזנים שלא יכנסו באזניו לא דברי לשון הרע, וקנטור, ורכילות, כי מי שמביא לך איזה רכילות פלוני עשה לך, פלוני דיבר עליך, אל יעשה כך שום רשע, ותהיה שונא ומרחיק למי שמביא לך דברים רעים כאלה, ותאמר לו שקר אתה דובר, כי על הרוב הוא שקר וכזב, אפילו הוא אמת תסבול ושתוק, ויהיה לך טובה גדולה ושמחה, ותשיג השגה נפלאה כו' בעת שתקבל חירופין וגידופין באהבה וחיבה וחלישות דעת, ויהיה לבך מלא אור וחדוה ואהבת ישראל ודבקות הש"י ותורה ותפלה, ולא תאזין אלא לדברים טובים, ולא יעשה כך שום רשע שום דיבור רע, כי הכל הבל, והכל מושגח בהשגחת השם יתברך, אף על פי כן למיחש מיהא בעי שלא תכניע עצמך לפני השונא:

בעינים ירגיל עיניו שלא להסתכל בשום אשה אפילו ראייה בעלמא, ואזי יהיה מושגח שלא יראו עיניו שום דבר רע כלל, שאם יעברו לפניו אלף נשים לא יראה אותם כלל, והכל מבואר בספרי המוסר:

בחוטם לא ימצא בו חרון אף וכעס, כי הכעס הוא רוח רעה ממש, ורוח נכפה, ואל זר, על כן יבקש מבעל הרצון בדמעות שלא יעבור עליו רוח רעה לכעוס, ותמיד יהיה לו לב רחב ושמח, לסבול כל היסורין מאנשי ביתו ומן הכל, ואז יתעלה בעלייה יתירה, ותמיד יהיה מלא רצון ושמחה לכל בריה:

בפנים יקבל כל אדם בסבר פנים יפות ובשמחה, וכל המסתכל בו יהיה נכנס בו שמחה בלב, מאור השכינה שמאיר על פניו:

בפיו זהו עיקר היהדות, ועיקר של כל עבודת השם יתברך, לא יוציא מפיו דבר מגונה, ולא דבר רוגז, ולא קללה ויחיה את

בשם החסיד מ' דוב בער טורצינער [הוא הרה"מ הגדול] ביאור פסוק (מיכה ו') הגיד לך אדם מה טוב וגו', כי ח"ו נרגן מפריד אלוף על ידי שנסתלק אות לא דאהי"ה ונשאר מ"ד, ולהמשיך האלוף הוא טוב כשיהי' בבחינת מה גימטריא אדם, כמשה ונחנו מה וכו', ובזה יובן הגיד דהיינו להמשיך לך בחינת אדם, לזה טוב שיהיה בבחינת מה, שפל ועניו, ואז נמשך לא ונעשה מ"ה גימטריא אדם ודפח"ה, עכ"ל:

ובתולדות יעקב יוסף פ' קרח דקנ"ד ע"א וזה לשונו, דשמעתי ביאור הפסוק הגיד לך אדם מה טוב כו', ר"ל שכדי שיהיה בתואר אדם צריך שיהיה בתואר מה דהיינו שפל ועניו כמאמר משה רבינו עליו השלום ונחנו מה כו' עכ"ל:

נא) הרב אוצר החיים בלקט אמרי פנינים דר"ז ע"ג העתיק זה באריכות גדולה, וכתב וזה לשונו, קבלתי ממורי שיש באדם עשר ספירות, כי הוא עולם קטן, כי כל מה שיש בעולמות עליונים יש בנפש אדם, כמבואר בתומר דבורה האיך לדמות עצמו ולקדש עצמו דוגמת הספירות רוחניות עליונים, לעשות בתחתון ולרמוז בעליונים [ובענין זה עיין עוד לקמן פ' שמות אות י"ב ושם בהגה י"ג, וע"ע לקמן פ' מצורע אות כ"ב ושם בהגה י"ח ע"ש איך האדם הוא מדת אין] להיות אין בטל ומבוטל בריה שפלה אפלה, ובזה יתדמה לאין עליון כתר עליון, ויהיה סבול לסבול בזיונות וחלישות דעת וחירופין וגידופין באהבה ובלב שמח, ולא יהיה גוקם וגוטר, כי האור והדביקות ונועם זיו השכינה יבריא ממנו כל אלה, ויהיה דומה לכתר מקור הרחמים, ולא יכנס לפניו שום פגם ושום שנאה, ולא שום דין, שימנעו מלהשגיח ומלרחם להשפיע ולהיטיב אל כל הצריכין טובתו, אפילו לשונאיו שרדפו אחר חייו, ולא יהיה שום בריה בזויה בעיניו, ולא יבזה שום נמצא, אלא הוא יהיה נבזה בעיניו בלב שמח מלא אור וחיות:

במדת החכמה נכללו דברים הרבה, שיהיה מחשבתו דבוקה באור עליון, ויהיה נקי בכל

(*) (ועיין לקמן פ' שמיני בהגה ב') :

הראב"ד, כי מה שיש בעולמות עליונים הוא גם כן בשנה ובנפש האדם, וסימנך והר

מקור מים חיים

הלב וברית המעור, וכשיש לו תענוג מעבודת הבורא, יותר מכל התענוגים, ומן הגשמי יבין התענוג הרוחני, כשמדבק עצמו באחדות אורו יתברך שמו שורש כל השמחה והתענוג:

ומדרגה אחרונה שבאדם מלכות הוא צער ועוני וחלישות דעת ובזיונות, ולא יתגאה עצמו, וישים עצמו כמו עני, ויקבל באהבה ובאמונה שלימה, ובזה נעשה יחוד יסוד ומלכות, שבא לאור עליון ותענוג וחיות אלהות, ויגלה עצמו ממקום למקום, ובזה יהיה מרכבה אל השכינה ויכנע לבבו בגולה, ויתקשר ביחודים על הדרך ואז שכינה עמו, ויעשה לעצמו גירושין ויתגרש מבית מנוחתו תמיד כמו שעשו רשב"י ותלמידיו, ומרן הריב"ש טוב ותלמידיו, שכתתו עצמן ממקום למקום, ונתבזו על הדרך, וקבלו הכל באהבה: ועוד נכלל בזה המדה היראה והאמונה לקבל באהבה שירא מן המלך הגדול וכו':

ובעול תורה ומצוות ויחודים צריך לדמות ליוצרו בשלש עשרה מדות הרחמים (מיכה ז' י"ח).

(א) מי אל כמוך מלך נעלב וסובל עלבון מה שלא יכילהו הרעיון, הרי אלופו של עולם וחיותו בכל תנועה, ואין נסתר מחיות השגותו בכח עליון השופע עליו בכל רגע, ותמצא שמעולם לא חטא אדם, שלא יהיה הוא באותו רגע שופע עליו חיות, ואדם חוטא בכח אותו החיות עצמו שמשפיע עליו, ואלופו של עולם שם אתו עמו, וסובל עלבון כזה, שהרי אם יסתלק ממנו, יהיה כלא היה, כמו שעשה לירבעם (מלכים א' י"ג) ותיבש ידו ולא יכול להשיבה, ועם כל זה לא מנע הטוב, וסובל עלבון מה שלא ישוער, ועל זה קוראים אותו למעלה מלך עלוב, מי אל כמוך סובל ונעלב, ובמדה זאת צריך אדם להתנהג עם חבירו בסבלנות גדול, ואל יאסוף טובתו מן המקבלו *):

(ב) נושא עון סבלנות גדול, שיוון ויפרנס הרעים אשר נבראו ונתחזקו על ידי חטא האדם, ובזה ילמוד אדם שיהיה סבלן שיסבול עול חבירו, ורעתו שהרע לו, ולא ימנע טוב ממנו:

נפשו במוצא שפתיו לתורה ולתפלה, ומבואר וידוע ליודעין, ועיקר חיות האדם הם המדות טובות, ועיקר המדות טובות הוא הכנעה וביטול, אין ממש, נבזה בעיניו בכל רגע ובלב שמה, וכל המדות נכללין בזה, ומי שאין לו מדות טובות הוא חיה רעה, פרא אדם, פחות מן הבהמה, ואין לו תורה ומצוות והכל הבל, ועיקר ושורש אין, ויחשוב שהוא פחות ונבזה מכל הנבראים, והעדרו היה טוב יותר, כי אם היה אבן דומם נולד במקומו, היה יותר עושה רצון הבורא, והכל בלב שמה מלא אור ומלא חיות ודבקות, ובזה יהיה למבזים אותו ומצערים אותו ורודפים אחר חיותו, כאילו הדין עמהם, והוא הנבזה באמת עד תכליתו: ובכלל החכמה להשיג חכמה, ולהשפיע מחמתו אל הרוצים בתשוקה לקבל ממנו, ומענייני החכמה שיהיו רחמיו על כל הנבראים כולם, דומם צומח חי מדבר, ועל כל נמצא שבעולם, ולא יעקור צומח אלא לצורך, ולא ימית שום בעל חי אלא ברחמים רבים לכבוד שבת:

ובמדת בינה לשוב בתשובה בחרטה ובדמעות עד דכדוכה של גפש לפני השם יתברך, ובזה מטהר היצר הרע, ומחזירו אל מדרגת מלאך קדוש:

במדת חסד אהבת השם יתברך בתכלית, ועבודת השם יתברך, ולימוד תורתו וקיום מצוותיו אהוב לו יותר מכל חללי דעלמא, וממש טועם בו טעם עולם הבא, ויהיה אהבה בין בקבלת הטוב ובין בקטנות ימסור נפשו לה, וכן בעת יסורין ומיתה יהיה אהבת השם יתברך בלבו, ויגמול חסד עם קונו באמת: במדת הגבורה יכעוס למראה עינים על אויבי ה', ויטהר היצר, במה שעושה כל ענייני הגשמיים ביחודים קדושים:

במדת הת"ת ילמוד תורה לשמה בהכנעה, ואין, ובלב שמה ולא יתגאה, אלא לב נכנע מלא מדות טובות:

במדות נצח והוד למודי ה', יחזיק לומדי תורה לשמה, ולא אהוב לומדי תורה לשמה, והם עמודי קיימין, שהאדם מאמין אמונת הבורא יתברך שמו, על אמתתו:

במדת יסוד בשמירת ברית הלשון וברית

(*) (ואולי צ"ל המקללו):

סיני עשן וכו' [היינו כי תיבת עשן הוא ר"ת 'עולם' שנה 'נפש כידוע'] יעו"ש, ומדרגה

מקור מים חיים

את הטובות שעשה לו, ויכבוש הרע והצער, כי הוא באמת שלוחו של מקום ב"ה וב"ש:

(ט) ותשליך במצולות ים כל חטאתם עם היות שיהיה רשע מדוכא ביסורים אל ישנאוהו, שאחר שגלקה אחיך הוא, ויקרב המדוכאים ביסורים והנענשים, וירחם עליהם, ויצילם מיד כל הרע שבעולם, ואל יאמר עונו גורם לו, אלא ירחמנהו, ומכל שכן למי שחטא נגדו והרע לו ביותר, ובא לידו וצריך אליו, ימחה מלבו כל הרע בלי רושם כלל, ויקרבהו ברחמים, ויטיב לו בכל מילי דמיטב ובכל כחו:

(י) תתן אמת ליעקב לרחם ולהתנהג עם כל הבריות באמת בכל לב, ולא בחכמת פוליטיק, שזה שקר ורשעות גמור, אלא כל מה שיעשה יהיה בלב אמת, אמת:

(יא) חסד לאברהם למי שהוא חסיד ותלמיד חכם וצדיק, יתנהג עמהם ביותר ויותר חמלה וחנינה, ובלב שמח וחסד, ייטיב עמהם באהבת הלב ובדבקות רוחא ברוחא ממש כאברהם אוהבי:

(יב) כאשר נשבעת לאבותינו ברוחא דנפיק מן פומא ביה מתלבשין אבהתנא, ודע שכל רשע שבעולם כל זמן שאין בו מינות, ניצוץ ונקודת יתדות שבו אין בו פגם, וזה הנקודה י"ד ציר הדלת הוא אות ש' של האבות, שיש ניצוץ של אבות בכל זרע ישראל אף ברשעים, שזה הניצוץ אין בו שום פגם וחטא, ובזה הנקודה אנו רואין שאפילו קל שבקלים מוסר נפשו על קדושת שמו הגדול, ובוזה המדה יתנהג אף [עם] קל שבקלים ורשע, וכל זמן שאינו פוקר לחלל שבת בפרהסיא, ולהיות כופר בעקרים שמנה הרמב"ם, יאהב אותו כבבת עינו, כי הרי הם זרע אברהם יצחק ויעקב, ויעורר רחמים על כל הרשעים בלב אמת, וידין אותם לכף זכות, ובוזה יאריך ימים וחיים טובים:

וכך אמר מרן הריב"ש טוב לתלמידו הרב מקאלאמעא אביו של הצדיק ר' נחמן ז"ל, את הקל שבקלים והפחות שבפחותים אשר הוא בדעתך, אני אוהב אותו יותר מן מה שאתה אוהב את בנך יחידיך, וזהו ממדה זאת פומא קדישא דמפיק חיים לכל:

(יג) מימי קדם רחמי דעתיקא קדישא ימשיך על כל מי שבשם ישראל יכונה ולא

(ג) ועובר על פשע הוא בעצמו רוחץ את צואת העברות, אף על פי שלקח שפוע ופרנסתו וחיותו ורודף אחריו בבזיונות, ולוקח מחיית ביתו ופרנסתם, עם כל זה אם יבקש מטו ממנו יחזור הפשע לשפע, וישפיע לו מטובו ומהונו:

(ד) לשארית נחלתו כי כל הרעות וצרות שיש לאדם הוא מן הקרובים אליו ושאר בשרו, אם לא שהם צדיקים, שדרך הצדיק לקרב את קרוביו, אבל בלא זה עיקר הצרות הוא מן קרוביו כידוע וכו', וכן כביכול הקב"ה יש לו וכו' מן ישראל עם קרובו, אף על פי כן מרחם עליהם בכל עת ורגע, ואינו מונע טובו, וקורא אותם בניי שארית נחלתו, כך יעשה אדם, ויתנהג עצמו עם קרוביו שהריעו לו יותר מן כל האדם אשר על פני האדמה, אף על פי כן ירחם עליהם ויטיב עמהם, וזה מדה גדולה מכל המדות:

(ה) לא החזיק לעד אפו אינו מחזיקו, אלא אדרבה מחלישו, ומצפה ומרחם ומשפיע אולי ישוב בתשובה, כך יתנהג עם חבירו, אף על פי שיכול לנקום ממנו לא ימהר כעסו, וימחול עלבונו, וירחם עליו בכל היכולת:

(ו) כי חפץ חסד הוא דורש ומבקש למי שצריך חסד שישפיע לו ברצון ובחפיצה, וכך יתנהג אדם, ירדוף אחר מי שצריך חסד ויתן לו, וישפיע לו באנפין נהירין ובפנים שוחקות:

(ז) ישוב ירחמנו שמרחם על הרשעים, ובפרט על העושים תשובה, ביותר ויותר מן הצדיקים, ומקום שבעלי תשובה אמת עומדים וכו', ומחזיר פניו אנפין נהירין, ומקרב אותם, כמו שעשה למנשה מלך יהודה, וכך יתנהג עם חבירו המחרפו ומגדפו, ורודפו ולוקח פרנסתו, ידע שהוא שלוחו של מקום, ויתן לו התעוררות פתח במילין רכיכין שישוב ויאהבהו:

(ח) יכבוש עונותינו כובש עון, וזוכר התורה והמצוות, כך יתנהג עם חבירו, שעמד עליו ורודף אחר חיותו, ומבזה אותו בבזיונות מה שלא היו לו במחשבה, ולוקח פרנסתו וחיותו, אף על פי כן יזכור לו הטובות שעשה עמו, ויאמר הרי כמה פעמים החיה זה אותי, ועשה עמי כמה טובות, ויזכור בזכירה בפיו

אחרונה שבאדם כגון צער ועוני ויסורין וכדומה זה נקרא מדת מלכות שהיא מדה אחרונה כי רגליה נב) יורדות מות, ונצח והוד שבאדם הם עמודי קיימין, שהאדם מאמין אמונת הבורא על אמיתותו, ומדת יסוד הוא כשיש לו תענוג בעבודת השם יתברך יותר מכל התענוגים, כי מבשרי אחזה שאבר המשגל הוא מבחר התענוגים, שהוא אחדות שנתחבר דכר ונוקבא, ומן הגשמי יבין תענוג הרוחני כשמדבק את עצמו באחדותו יתברך שמו שהוא שורש כל התענוגים וכו' :

נט. קבלתי ממורי כי יש עשר ספירות באדם הנקרא עולם קטן, כי המחשבה נקרא אבא, ואחר הצמצום להחליט נקרא אמא וכו', עד והאמנה נקרא תרי ירכי קשוט, ותענוג בעבודת השם יתברך נקרא יסוד צדיק ברית מילה וכו' ודפח"ח: (תוי"י מצורע דצ"ה ע"ב).

ס. ידוע כי נצח והוד הם תרין פלגי גופא, תרין שוקין, שהם סוד האמונה, תרין סמכי קשוט, כידוע בשם אדוני אבי זקניי זללה"ה נג): (דמ"א במאמרים לפורים).

סא. שמעתי ממורי שאדם נקרא צדיק נד) בסוד צדיק יסוד עולם כשיש לו תענוג גדול בעבודת ה', כי מבשרי אחזה אלוהי (איוב י"ט), ונצח והוד הוא מצד האמנה בו יתברך וכו' ודפח"ח: (תוי"י סו"פ ואתחנן דקע"ט ע"ב).

סב. שמעתי ממורי כי על ידי האמנה מעלה רגלי המלכות אשר רגליה יורדות מות, ומקשרה עם סמכי קשוט דועיר אנפין וכו' ודפח"ח: (בן פורת יוסף דנ"ו ע"א).

מקור מים חיים

שאר אנשים לאמר שהוא יותר חכם מהם אז יראה שזהו באמת עצמות המחשבה אלא אמלך, שהוא מקבל תענוג ממדרגות תחתונים ממנו והוא מהשבירה ר"ל, שהוא סובר שממשיך עצמו בזה למדרגה גדולה, ובאמת ממשיך עצמו בזה למדרגה תחתונה ואין זה שלימות, כי כל אדם צריך להמשיך לעצמו למדרגה עליונה ממה שהוא עומד עתה, וזהו (אבות פ"ד) הוי זנב לאריות ואל תהי וכו', עכ"ל:

נג) עיין לקמן ריש פ' אחרי אות א' מה שהעתיקתי בענין זה, ושם בהגה:

נד) בספר כתבי קודש די"ח ע"א כתב וז"ל, בשם הבעל שם טוב פירוש הכתוב (תהלים קמ"ה) צדיק ה' בכל דרכיו, פי' מי שהוא צדיק ויש לו התקשרות הבורא ברוך הוא אזי ה' בכל דרכיו, עכ"ל, נראה שענין צדיק נקרא התקשרות מפני שרומז ביסוד, צדיק יסוד עולם, ועל דרך שמבואר גם כן לעיל באות נ"ח שהוא אחדות שנתחבר כו' ועי' לקמן ר"פ נח:

החליף את שם ישראל ממנו, יהיה מה שיהיה, ירחם עליו במדה זאת ואל ידחהו, ואמר מרן הריב"ש טוב בעת שדחה הגאון ר' חיים כהן ז"ל את הכת הידוע שלא היו פוקרים כמותם מיום שנתנה תורה לישראל על כן דחה אותם שיצאו לגמרי מן הכלל ר"ל, ואמר מרן שראה השכינה מייללת ביללה גדולה על מה שדחה אותם כל כך, כי כל זמן שהאבר דבוק מעט אולי יש תקוה והוא הגאון ז"ל כרת אותם לגמרי, וענין זה לרחם על פוקרים כאלה שלא לדחות אותם לגמרי הוא ממדה י"ג, מימי קדם, עכ"ל, ובעיקר ענין זה עיין עוד לקמן פ' שמות אות י"ב ושם בהגה י"ג:

נב) בס' לקוטי אמרים די"א ע"א ד"ה והיה האוכל כתב וז"ל, והנה מדת מלכות מקבלת ממדרגות תחתונים, דהאדם שממנים אותו למלך הוא כמו שאר בני אדם, רק רצון העבדים היה למנות אותו למלך, ולהיותה מדרגה תחתונה מאוד כזו שצריכה לקבל מעבדים על כן רגליה יורדות מות, ומזה תוכחת מגולה למי שמתנשא באיזה מדה על

סג. **ביאר** ממורי זלה"ה כי בחינת האמנה הוא סוד תרין ירכי קשוט דזעיר אנפין ועל ידי האמנה נה) מעלה המלכות אשר רגליה יורדות מות אל ירכי קשוט דזעיר אנפין וכו' ודפח"ח: (בן פורת יוסף דקט"ז סוף ע"א).

סד. **שמעתי** ממורי שיש בשכל אדם עשר ספירות נו) כי אבא ואמא הם המולדים, דבר שנתחדש בתורה נקרא אבא ואמא, ובתחלה נקרא חסד כשנתחדש הדבר, שמתפשט לאין תכלית, שהוא בחינת חסד כנודע, ואחר כך צריך בחינת גבורה סוד הצמצום שיוכל לתפוס לאמרו בפני אחרים, והכל על ידי קו אמצעי וכו', ואחר כך צריך האמנה, כמו שאמרו בש"ס (מכות דכ"ד ע"א) בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, ובחינת האמנה הם תרי ירכי קשוט נצח והוד, ואחר כך התענוג שיש לו במה שחידש נקרא יסוד שהוא אבר התענוג, ונתגלה על ידי הדיבור שהוא מלכות ודפח"ח: (בפ"י די"ז ע"א).

סה. **ולהלביש** דבר זה מהו באדם חסדים וגבורות שמעתי מהמנוח מו"ה נח מראשקוב שיחשוב האדם גריעותו וחסרונו, ושפלותו נקרא גבורות, וההיפך גודל מעלת חסדי השם יתברך עם האדם נקרא חסדים וכו' ודפח"ח:

(כתר שם טוב ח"ב דכ"ג ע"ב מפורש בשם הבעש"ט, ובתו"י וישב דל"ג ע"א הוא כמו שהעתיקתי, וכ"ה שם בפ' ויחי דל"ט ע"ב בהגה).

סו. **שמעתי** ממורי זלה"ה איך יש באדם בחינת נז) התלבשות זה בזה כמו בעולמות העליונים המלבישין זה את זה כמבואר בכתבי האר"י זלה"ה, וביאר כי

מקור מים חיים

הכל, ועל ידי הדיבור נגמר י' ספירות כאשר שמעתי ממורי זה עיין במקום אחר, וכמו שיש ענין זה בעולם ושנה כך יש ענין זה בנפש האדם, כי שלומי אמוני ישראל אשר בתואר חכם יכונה הוא סוד חכמה ומחשבה כמו שאמרו חז"ל (זוהר בראשית דכ"ד ע"א) ישראל עלו במחשבה, וכאשר יש התחברות המוני עם אל החכמים שהם המחשבה אז נכללו הכל בחכמה באחדות אחד, עכ"ל, [ועיקר ענין התחברות המונים עם החכמים העתקתי לקמן פ' וישלח בהגה ב' והגה ג' כמו שצינתי לעיל בהגה כ"ד:

נז) עיין לעיל בפרשתינו אות י"ב, והנה שם בס' בפ"י סיים בה וז"ל ומכל שכן אם נהנה ממנו באמת בגשמי, כגון שמאכילו ומשקה אותו ומלביש אותו או משמשו, כמו באליעזר עבד אברהם, שעל ידי ששימש את אברהם יצא מכלל ארור ובא לכלל ברוך, (בראשית רבתי פרשה ס' ס"ז) דהיינו שנעשה מחומר צורה וכתבתי מזה במקום אחר, עכ"ל, והובא באוצר החיים פ' פינחס דקע"ט ע"ג:

ובספר ליקוטים מהבעש"ט ד"ו ע"א הביא וז"ל, שמעתי ממורי שני אנשים שאחד נעשה לבוש וכסא לחבירו כמו זה שמתנהג על פי המדרגה שהוא למעלה מהטבע ומכל מקום

נה) עיין לקמן פ' לך בפסוק והאמין בה' ויחשבה לו צדקה בענין לקשר מלכות אני אל אין כו' ע"ש באות כ"ח והגה ל"ט:

נו) ובספר חסד לאברהם (מסלאנים) פ"ד בראשית ענף א' כתב וז"ל, כמאמר הבעש"ט ז"ל, רצון וחכמה והתבוננות, וזהו על ידי חפצו לדבר ומצמצם דיבורו מאותיות אחרות, והצמצום יכול להיות לגמרי, ולכן אוהו האמצעות כפי הצורך לו, הרי חס"ד גבור"ה תפאר"ת, וכל זה כשמתחיל לדבר, ובעת שמדבר בחמשה מוצאות הפה, ומנצח בכלי המבטא שלא להוציא שאר אותיות, ומוציא רק אותם שרוצה, ^{ההצטרפות} והו"ד, והדיבור הוא לחבירו הרי זה משפיע דעתו והוא יסו"ד, והדיבור בעצמו שמצוה הוא בחינת מלכו"ת, עכ"ל, ועיין לקמן פ' ויקרא אות ג' מענין זה, ועיין לקמן פ' ואתחנן אות ס"ט שבעוה"ז ובאדם שייך כל מה שנאמר בס' עץ חיים:

ובס' בפ"י די"ג ע"ג כתב וז"ל, דכתיב כולם בחכמה עשית (תהלים ק"ד) וז"ל דהכלל של כ"ב אותיות שנברא בהם העולם היא אות י' שנכלל בחכמה, ומזה נתפשט ציור כל כ"ב אותיות, שהוא גולם וציור לכל האותיות, וזהו שכתוב כולם בחכמה עשית, במחשבה נכלל

אם ידבר איש אחד דברים טובים על חבירו בפני השררה וכיוצא בזה, אז נהנה ממנו כאילו מלבישו וכו' ודפח"ח: (בן פורת יוסף תולדות פ' ג' דמ"ה ע"ד).

סז. שמעתי ממורי ענין קטנות וגדלות שיש בספירות העליונות למעלה כך הענין למטה בכל דבר [הן באדם עצמו] הן בבגדים, והוא שלפעמים עושה מלאכת הבגד מקולקלין, להצר לאדם, והוא בסוד קטנות וכו', והתקנה שיעשה פדיון או שיתן בגד הישן לעניים, או שיתן לפי ערך שיווי הבגד לצדקה ודפח"ח: (תו"י תזריע דצ"ג ע"ב).

סח. בסוד הקטנות שאין עבודת הש"י מאהבה ומיראה נח) רק על דרך ההכרח וטורח רב, בלי תענוג, שנקרא ימי קטנות, כאשר שמעתי זה ממורי וכתבתי במקום אחר יעו"ש: (כתונת פסים די"א ע"ב).

סט. להבין מהו קטנות ומהו גדלות, דרך משל, כשאדם יושב ללמוד תורה שלא בהבנה, הוא בקטנות, שאין שכלו שלם, אבל כשהוא לומד בהבנה ובהתלהבות, אז הוא במדרגות גדלות, שמקושר במדרגות עליונות, וכן בתפלה, ובכל מצוה ומצוה שעושה האדם יש קטנות וגדלות:

(צוואות הריב"ש דט"ז ע"ב, ליקוטים יקרים ד"ד ע"ב).

ע. במדרש (רבתי פרשה ח') ר"י פתח אחר וקדם צרתני כו', שמעתי ממורי ביאור פסוק (תהלים קל"ט) אחר וקדם צרתני ותשת עלי כפיד, כי החיות רצוא ושוב (יחזקאל א' י"ד) וחיות האדם הוא בסוד נט) קטנות וגדלות, וכאשר יתן דעתו לידע שהוא בקטנות, על ידי דעת זה נמתק הדינין בשרשן, כי ה' גבורות מנצפ"ך בדעת ז"א וכו' ודפח"ח: (תו"י חקת דקנ"ז ע"ד).

עא. כתבתי במקום אחר [שיש] ג' סוגים בענין עבודת הש"י, כי החיות רצוא ושוב, וביאר מורי זלה"ה אחר וקדם צרתני שיקשור ימי הקטנות עם ימי הגדלות כשיזכה וכו', אמנם כל זה כשיזכה לימי הגדלות וכו', ויש בחינות אחר וקדם

מקור מים חיים

חסידים אך בקטנות כו' ע"ש באריכות, ועי' לקמן פ' לך אות י"ט ע"ש:

(נט) עיין לעיל בפרשתינו אות זי"ן, ועוד עיין בס' דמ"א ר"פ ויצא וז"ל, יש בכאן סוד גדלות וקטנות כידוע בשם אא"ז נ"ע זלה"ה כי החיות רצוא ושוב ואי אפשר לעמוד על מדרגה אחת תמיד רק עולה ויורד, והירידה הוא צורך עלייה כשנותן על לב ויודע ומרגיש זה שהוא בקטנות ומתפלל אל ה', על דרך ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת, וזהו משם, ממקום שהוא שם, כמו שאמר אדוני אבי זקני זלה"ה [עיין לקמן פ' ואתחנן אות י'] עכ"ל:

ובס' צפנת פענח דמ"ז ע"א כתב וזה לשונו, ועל ידי ידיעה זו ממתיק הדינין בשרשן שהוא מנצפ"ך שורש הדעת כמו ששמעתי זה ממורי, עכ"ל:

כל צרכיו נעשין על פי בני אדם המתנהגים בטבע, אם כן נעשה זה כסא לזה, ובהתחברם אחד באחד יגשו נעשה הכל אחד והבן, עכ"ל, ונראה שהעתיק זה מס' תו"י פ' משפטים דס"ג ע"ב ד"ה ועפ"ז נבאר:

(נח) עיין לעיל אות מ"ו, ולקמן בסמוך אות ע', ובס' תו"י פ' אמור דקי"ג סוף ע"ג וז"ל, ולהבין זה הענין של קטנות וגדלות באדם התחתון הוא כך, כי כשהולך אחר תאוות ושרירות לבו נקרא קטנות, בסוד (עובדיה א' ה') קטון נתתיך בגוים בזוי אתה מאוד הנזכר בעשו, וגדלות הוא כשמואס עניני עולם הזה ועוסק בדברים גדולים נעלמים בעניני עולם הבא, וזהו שכתב (בפ' שמות) ויגדל משה ופירש"י לגדולה ע"ש, וסדר בריאת האדם הוא היצירה שהם גבורה והיצ"ט שהם

צרתני בכללות העולם אנשי החומר (ס) עם אנשי הצורה, עיין מזה במקום אחר, ויש בחינה ב' שביאר מורי זלה"ה אם נותן דעתו להבין שהוא בימי הקטנות או על ידי דעת זה ששם מנצפ"ך ממתיק הדין בשרשו לתקן עולמות תחתונים וכו', עוד יש סוג ג' שאינו יודע שהוא בימי הקטנות, וכמו שביאר מורי זלה"ה גם כן ואנכי הסתר אסתיר פני וכו' יעו"ש: (צפנת פענח ריש שמות, ופ' בא דל"ח ע"א).

מקור מים חיים

שנפלו בקליפות, כמשל המלך ששלח את בנו להביא לו אוצר שנאבד לו, וציוה להביא לו ממדינה אחרת, אם כן מוכרח הבן להחליף מלבושיו בכדי שלא יכירוהו, וכן עשה, והביא את האוצר, ואז הוא עובד יותר למלך בזה, מקודם, במה שהיה עומד לפני המלך, והם נקראים גרים כידוע [עיין לקמן פ' לך אות ו' ושם בהגה], וזהו הפירוש שאמר הגר שילמוד את כל התורה על רגל אחד, על מדרגה ועמידה אחת, ודחפו באמת הבנין, הוא זי"ן ימי הבנין כי הכל אחד יש ערב ובוקר טוב ורע [עיין לעיל בפרשתינו אות ל"ו] אם כן צריך הצדיק לירד ממדרגתו לפעמים בכדי לברר ניצוצות אלו שנפלו בקליפות, והלל אמר לו מה דעלך סני לחברך לא תעביד, פי' אלו לא נפל הצדיק ממדרגה שלו לא היה לך עלייה, ואם כן מה דעלך סני לחברך נמי לא תעביד, עכ"ל:

ובשפתי צדיקים פ' וירא, וז"ל, נודע דברי הרב הקדוש איש אלהים הבעש"ט ז"ל נבג"מ באותו הגר שאמר להלל גיירני על מנת שתלמדיני כל התורה כשאני עומד על רגל אחת, והשיב לו מה דעלך סני לחברך לא תעביד, שלפעמים צריך הצדיק ליפול ממדרגתו בשביל טובת הרשע להעלותו, רק שהעברה אינו עברה גמורה ח"ו, רק כאילו, על דרך משל כל המתגאה כאילו בא על אשת איש (סוטה ד"ד ע"ב) וכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה (זוהר בראשית דכ"ז ע"ב) ובזה עומד הצדיק עם הרשע במדרגה אחת בעמקי הקליפה, וכשעושה הצדיק תשובה על שלו מעלה גם כן להרשע, והוא בסוד נפילת אפים כידוע, והנה הגר לא רצה בזה שיצטרך ליפול לפעמים ממדרגתו, ואמר גיירני על מנת וכו' על רגל אחד, כלומר שלא אצטרך ליפול, והשיב לו דעלך סני וכו' פי' אם היית נופל ממדרגתך בוודאי היית חפץ שיפול איזה אדם אצלך להעלותך ואם כן גם לחברך לא תעביד וכו', עכ"ל הקדוש. אמנם יזהר מאוד שח"ו בנפילתו לא ישאר בהקליפה לירד לעמקי הקליפה עד שלא יוכל להעלות

(ס) בס' צוואת הריב"ש ד"ז ע"ב, וז"ל, פעמים שנפול אדם ממדרגתו מחמת עצמו, שהשם יתברך יודע שהוא צריך לכך, ופעמים העולם גורמים שיפול אדם ממדרגתו, והירידה הוא צורך עליה, כדי לבא למדרגה יותר גדולה, כמו שכתוב (תהלים מ"ח) הוא ינהגנו עלמות, וכתוב (בפ' לך) וירד אברם מצרימה וכתוב ויעל אברם ממצרים [עיין לקמן בפ' לך אות ו' ושם בהגה], והוא הגשמה, ומצרים הוא הקליפות, עכ"ל, וכן הוא בס' ליקוטים יקרים ד"ב ע"ב, ועוד עיין לקמן בפ' יתרו אות כ"ו בפסוק יורדי הים באניות:

ובתו"י פ' וירא ד"ט ע"ד וז"ל, תכלית בריאת האדם בחומר וצורה, כדי לזכך חומר, ושיהיה נעשה מן חומר צורה, וז"ש (בפ' אחרי) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כמו שכתב הרמב"ם שיש בזה כמה מדרגות ובחינות, כמו מדרגת חנוך ואליהו שהיו מזככים כל כך את החומר, שנעשו מלאכים חיים וקיימים וכו' יעו"ש, והנה יש בחינות שאחר עלותו למעלה, חוזר ויורד, כדי להעלות המדרגות התחתונות, בסוד, (שה"ש ה') רחצתי את רגלי איככה אטנפם, וכאשר כתבתי מזה במקום אחר, וזהו סוד רצוא ושוב, ונקרא קטנות וגדלות וקטנות שני, ובכל ירידה צריך אזהרה איך לחזור ולעלות שלא ישאר ח"ו, וכמו ששמעתי ממורי שיש כמה שנשארו וכו', עכ"ל, ועוד עיין לקמן בפ' שמות בהגה ו' ד"ה ובהיכל הברכה:

ובס' ליקוטים יקרים ד"ז ע"א וז"ל, בגמרא (שבת דל"א ע"א) מעשה בגר אחד שבא לפני שמאי ואמר לו גיירני על מנת שתלמדיני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחד, דחפו באמת הבנין שבידו וכו', וי"ל על פי מה שאמרו רז"ל (פסחים דפ"ז ע"ב) לא הגלה הקב"ה את ישראל אלא להוסיף עליהם גרים, כי הצדיק רוצה להיות במדרגה שלו תמיד, כי הוא רוצה להיות תמיד לפני אדוניו לשרתו, אך מפני מה הוא נופל לפעמים ממדרגתו, כדי לברר ניצוצות

עב. החיות רצוא ושוב מטעם הנהגת הספירות, שיש קטנות ראשון וקטנות שני וגדלות ראשון וגדלות שני, ובאדם נקרא גם כן כך, כמו בעולם שנה נפש, ותקנה לזה שמעתי ממורי ביאור פסוק אחר וקדם צרתני כי בקטנות נקרא אחר ובגדלות נקרא קדם, ונקשר מדרגת אחר אל הקדם, כשיבא אל הגדלות, יחד שניהם עולין יפה, ועיין

מקור מים חיים

דשמעתי מן הרב המגיד מהר"ם פירוש הש"ס דשבת העמידני על רגל אחד ודחפו שמאי באמת הבנין וכו', והלל אמר לו מה דסני וכו', וביאור פסוק תהלים (ס"ו ל"ב) אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון וגו', והענין כי החיות רצוא ושוב, סוד קטנות וגדלות, ואי אפשר שיעמוד אדם על מדרגה אחת, והטעם כי האדם נקרא עולם קטן ונכללו בו מן כל כללות ד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשייה, וכאשר מדבק את עצמו בו יתברך שמו על ידי תורה ותפלה או מעלה כל גיצויות ד' עולמות אבי"ע למעלה, ואם הוא נשאר במדרגה זו המעולה, מה יתקן למחר, לכך חוזר ויורד, כדי להעלות בחינות אחרות וכו', וזהו שאמר אשרי אדם וגו', ור"ל כי עלייה וירידה של אנשי עם הארץ הוא במעשה הטוב או רע ח"ו, מה שאין כן עלייה וירידה של שלומי אמוני ישראל הוא רק במחשבה ולא במעשה ח"ו, כי בעת עלייתו הוא מדבק מחשבתו בו יתברך שמו ומקיים (תהלים ט"ז) שויתי ה' לנגדי תמיד, מה שאין כן בירידתו אינו יכול לטהר מחשבתו לידבק בו יתברך שמו, וזהו שאמר אשרי אדם לא יחשוב ה' זהו נחשב לו לעון וירידה, כי כאשר אין מחשבתו טהורה אז אין שם הוי"ה לנגד עיניו, וזהו, לו עון, וגו', [ועיין לקמן פ' שמיני בהגה ג' מזה], ובזה יובן העמידני על רגל אחד שישאר קיים על מדרגה אחת ולא ירד למטה, ודחפו שמאי באמת הבנין, שהוא מדת הגבורה של עולם הבנין וכו', והלל מצד מדת החסד אמר מה דסני לך וכו' ואהבת לרעך כמוך, כי ראוי לרחם על כל הברואים והניצוצין להעלותן וכו' ודפח"ת, עכ"ל, [הנה אע"פ שהזכיר זה בשם הרב המגיד מהר"ם, הם באמת דברי הבעש"ט, ונראה שגם הרב המגיד אמר בשם אמרו אע"פ שנחסר בהעתקה או בדפוס]:

ובס' בן פורת יוסף דק"ח ע"ד וז"ל, כתבתי במקום אחד דשמעתי ביאור הפסוק אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון וגו', כי יש ב'

אחר כך וכו', והתקנה לזה שלא יסתכן בסוד נפילת אפים הנזכר בשם הרב הבעש"ט ז"ל נבג"מ, התחברות בצדיקים מפורסמים או זכות הצדיק יגן עליו להצילו מסכנה כו' עכ"ל:

ועיין בס' אמתחת בנימין קהלת בפסוק יש הבל וכו', ובס' אור המאיר משפטים בד"ה ואם יאמר, ובס' פרי הארץ פ' וישב ע"ש:

ובספר אור תורה פ' תצא כתב וז"ל, ר' ישראל ב"ש זלה"ה אמר על הגמרא גיירני על מנת שתלמידני תורה כשאני עומד על רגל אחד, כי האדם הוא חלק אלוה ממעל, ובאין סוף לא שייך חלק והקב"ה ממלא כל עלמין, ממילא [נראה שחסר כאן] ולפעמים בא האדם לעולמות שפלים ומאוסים וחושב מחשבות של הבל, ה' צדיק יבחן שבוחר אותו ומשליך אותו לעולמות רעות כדי שיעלה אתם להקב"ה, וחשוב אצלו יתברך מאוד, והאדם אף על פי שהוא בא לדבר רע יקבל הכל בטוב כמו ר' עקיבא (ברכות ד"ס ע"ב) שנכבה נרו ואכל ארי את חמורו ואמר על הכל גם זו לטובה, ובאמת הביא לתוכן טובה, וזהו גיירני על מנת שתלמידני כל התורה כשאני עומד על רגל אחד, שאהיה תמיד במדרגה טובה, ואמר לו מה דעלך סני לחברך לא תעביד, רמז לו כשהיית אתה במדרגה רעה הוצרך אדם טוב ליפול למטה כדי שיעלה [אותך, לכן גם אתה צריך להעלות אחרים] ור' עקיבא שהיה בן גרים, עוקר הרים וטוחנן זה בזה (עיין סנהדרין דכ"ד ע"א) פי' הרים נקרא מדות אבות, והוא הביא את המדות למעלה כי היה תענוג יותר גדול שהוא היה בן גרים כמשל הידוע [שהעתקתי מס' ליקוטים יקרים] וזהו שתוק כך עלה במחשבה (מנחות דכ"ט ע"ב) שהביא את הכל לעולם המחשבה, עכ"ל, והובא בסה"ק לקוטי אמרים ד"ה ע"ג בד"ה הן גור יגור ע"ש רק שיש שם טעות סופר מה שכתוב רז"ל אמרו וצ"ל הרב ז"ל הבעש"ט:

ובס' כתונת פסים פ' אמור דכ"א ע"א וז"ל,

במקום אחר ודפח"ח, בחינה ב' כי כל זה אם ירצה לבא למדריגתו הגדולה אז נקשר כאמור, אמנם בינו לבינו שיש כמה אנשים שנשארו בבחינת הקטנות, וכאשר שמעתי זה ממורי, לכך עצה היעוצה כאשר שמעתי ממורי גם כן זה אם יודע שהוא במדרגת הקטנות, ונותן הדעת להעלות מדרגה זו, שהוא גם כן במדות עליונות, אז נמתק על ידי מנצפ"ך וטוב לו וכו', הרי בחינה ב', אמנם יש עוד בחינה שלישית, שנופל בגדר השכחה, ואינו יודע לייחד ולהעלות מדרגה זו וכמ"ש ביאור (בפ' ויצא) ואנכי לא ידעתי, שאם ידעתי לא ישנתי וכו' ר"ל שאם ידע לייחד מדה זו (סא) לא היה נקרא שינה, וכמו ששמעתי ממורי זלה"ה גם כן ואנכי הסתר אסתיר (בפ' וילך) ר"ל שאסתיר ממנו (טב) ולא ידע שהוא בהסתרת פנים וכו' ודפח"ח:

עג. יקח תענוג בטהור מן תענוג הטמא ונעשה כסא זה לזה, כי יש ש"כ ופ"ר דינים (סג) והם כשאדם בימי קטנות בענין תורתו ועבודתו יתברך שמו, ואחר כך כשבא ימי הגדלות, שהוא התענוג בתורתו ועבודתו יתברך שמו, שנמשך יתרון האור מכח זמן החושך כמו ששמעתי זה ממורי זלה"ה וכתבתי במקום אחר, ואז נמתק מן ש"ך ש"כ"ה ומן פ"ר פ"ר על ידי ה"א אחרונה שנתחברה לשם ידו"ה, ואז תואר פר"ה מכפרת ומקנחת גם ימי הקטנות שנעשה כסא אל הגדלות, כמו ששמעתי ממורי זלה"ה שזה סוד אחר וקדם צרתני וכתבתי זה במקום אחר:

מקור מים חיים

ר"ל כשירד הצדיק ממדרגתו שנקרא מיתה כנודע, והוא בסוד ו' כורע לגבי ה' להעלוהו וכו' ע"ש, [עיין לקמן בפרשתינו אות קי"א ע"ש]:

ובס' בן פורת יוסף דכ"ח ריש ע"ג, וז"ל, וז"ש אחר וקדם צרתני שכתבתי במקום אחר ששמעתי ממורי ג' בחינות, ע"ש:

ושם דקי"ט ע"ג וז"ל, כתבתי במקום אחר פירוש אחר וקדם צרתני בשם מורי זלה"ה וכתבתי שם ג' בחינות בזה יעו"ש, אמנם בשם גיסו החסיד המפורסם מוהר"ג זלה"ה שמעתי, כשירד אדם ממדרגתו בעבודת ה', אם הוא מצטער ומצפה לישועה שיחזור למדרגתו הראשונה אז זוכה שיחזור למדרגתו ולמעלתו הראשונה ובאם לאו וכו' ודפח"ח, עכ"ל:

ובס' כתונת פסים דל"ו ע"ב וזה לשונו, שמעתי ממורי פירוש הפסוק אחר וקדם צרתני, שיש עבודת ה' בבחינת פנים, ויש עבודת ה' בבחינת אחוריים, עכ"ל:

(סא) מבואר לקמן פ' ויצא בהגה ט' ע"ש:

(סב) מבואר לקמן פ' וילך אות ד' ואות ה' בארוכה:

(סג) ענין ש"ך ופ"ר דינים עיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה אות ק"י ושם בהגה פ"ב ע"ש:

סוגי אנשים, ונגד זה יש שני מיני עלייה וירידה, כי ירידה של אנשי המוני עם הוא בחטא במעשה שהוא פועל רע, מה שאין כן ירידה של שלומי אמוני ישראל הוא רק במחשבה ולא במעשה וכו', וזהו שאמר אשרי אדם אשר לא יחשוב ה' זהו נחשב לו עון וירידה, עד כאן לשונו:

ובס' צפנת פענח לפ' בשלח דנ"א ע"ג וז"ל ביאור ש"ס העמידני על רגל אחד, כי יש ג' בחינות בסדר עבודת הש"י, א' שמעתי ממורי זלה"ה ביאור פסוק (תהלים קל"ט) אחר וקדם צרתני שיעלה גם הקטנות בימי הגדלות כו', בחינה ב', אם חושש שמא לא יזכה לבא למדרגת הגדלות, מכל מקום אם יודע שהוא במדרגת הקטנות אז ממתיק הדין על ידי מנצפ"ך כו', בחינה ג', כשהוא בגדר השכחה בלי דעת, וזש"ה ואנכי הסתר אסתיר ודפח"ח, עכ"ל:

ובס' תוי"י פ' משפטים דס"ד ע"ב רמז גם כן לענין זה, וז"ל, והנה החיות רצוא ושוב, ואי אפשר שיעמוד אדם במדרגה אחת, רק עולה ויורד, כמו שכתבתי ביאור ש"ס העמידני על רגל אחד כו', עכ"ל, ועוד עיין שם פ' בא דמ"ו ע"ה, ובפ' ויגש דל"ח ע"ג כתב וז"ל, דכתבתי במקום אחר ביאור העמידני על רגל וכו', ר"ל כשנקרא חי עומד על מדרגה א' אין מעלתו כל כך חשובה כמו מי שהוא מת,

עד. שמעתי ממורי בסוד אחר וקדם צרתני, כשהוא בסוד אחר, אחר כך כשחזור ועולה למדרגה הנקרא קדם, מעלה גם אותן המדרגות הנקרא אחר, וזהו אחר וקדם צרתני ודפח"ח: (תוי"י ר"פ שמות דמ"א ע"ב).

עה. שמעתי ממורי אחר וקדם צרתני, לקשר מדרגה תחתונה שהיה בה בבחינת אחר, ואחר שעלה בסוד קדם יקשר גם המדרגה שהיה בו תחלה להעלות עמו וזהו שאמר אחר וקדם צרתני והבן ודפח"ח:

(תוי"י שופטים דקצ"ד ע"ב).

עו. ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו, שמעתי ממורי זלה"ה בשם רבינו סעדיה גאון, כי עיקר בריאת האדם בעולם הזה (טו) לשבר מדות רעות שלו הטבעיות וכו': (צננת פננת דכ"ז ע"ב).

עז. ויאמר להם אלהים פרו ורבו וגו', ענין פריה ורביה בלימוד תורה מבואר בפ' ואתחנן אות ס"א ע"ש:

עה. וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד וגו', יש לתמוה מה שכתוב בתורה והנה טוב מאוד וכתוב כמה פעמים כי טוב במעשה בראשית, ובמשנה תורה כתיב (בפ' נצבים) ראה נתתי לפניך את הארץ ואת המות ואת הרע, מהיכן בא הרע, אבל אין לפרש כמו שאנו אומרים רע ממש, אלא הרע הוא גם כן טוב רק שהוא מדרגה תחתונה מטוב הגמור, וזה רמוז בזוהר (עיין זוהר בראשית דמ"ט ע"ב) מלעיל ומלרע, וזהו כשפועלים טוב אז הרע גם כן נעשה טוב, אבל כשח"ו חוטאים אז נעשה רע ממש, למשל המטאטא שמכבדין בו הבית הוא עשוי לפנות את הבית, והוא טוב קצת, אבל הוא במדרגה תחתונה, ועל כל פנים טוב הוא, וכשצריך להכות בו את התינוק כשהוא חוטא, אז המכבד ההוא נעשה רע גמור, ומכין בו את התינוק: (צוואות הריב"ש דט"ז ע"ב, וכ"ה בס' אור תורה).

עט. במדרש רבתי (פרשה ט' סי' ה') בתורתו של ר' מאיר מצאו כתוב והנה טוב מאוד והנה טוב מות, בש"ס (כתובות דק"ג ע"ב) מת בערב שבת סימן יפה לו, והקשה מורי הא כוונת הש"ס להשמיענו איך לעשות תקנה להנצל מחיבוט הקבר, מה שאין כן בענין זה שימות בערב שבת, שאין זה בידו לעשות, וביאר שהוא מוסר גדול, שימות בערב שבת ר"ל סה) לפנות את עצמו מכל עסקי העולם הזה כאילו

מקור מים חיים

בחירה גיכרת כשיש לו ריבוי מניעות ונסיונות, ועיקר המניעות מחמת גשמייות הארץ, שמשם נמשך גופו המגושם, ומשם כל התאוות עומדים נגד פניו, ומסתיר ממנו אור האמת, כאמרו בשם הבעש"ט ז"ל, עיקר תגבורת חשק דקדושה הוא על ידי האמת, כי אם יסתכל על האמת, ויראה פחיתותו והבלי העולם, שהוא צל עובר, יותר טוב לסבול כל מרירות עמל, כמ"ש (איוב ה' זי"ן) אדם לעמל יולד, זאת אם ישים תוך לבו אז יוכל להבין נקודת האמת, עכ"ל:

סה) ובס' אמתחת בנימין קהלת דע"ג ע"א כתב וז"ל, פירש הריב"ש מי שמת בערב שבת

סד) עיין מה שהעתיקתי בענין זה לעיל בפרשתינו בהגה ס' ד"ה ובתוי"י, ולקמן פ' לך אות ג' וזאת ד', ופ' תרומה אות ג' ואות ד' ע"ש היטב, ועוד עיין לקמן בפרשתינו אות צ"ב ושם בהגה ע"ה, ועי' לקמן פ' עקב אות זי"ן ובהגה ט':

ובס' דרש טוב בענין מניעות ונסיונות מאמר ב' הביא בשם ס' ליקוטי הלכות וזה לשונו, עיקר ביאת האדם לזה העולם הוא שיהיו לו מניעות ונסיונות מלהתקרב להשם יתברך, ואז כשיתגבר בתוקף דקדושה וישבור כולם, על ידי זה יזכה יותר מהמלאכים, כי זה עיקר מעלות האדם משום בחירה שיש לו, ועיקר

מת, כדי לעשות הכנה לשבת, ובוזה ניצל מחיבוט הקבר ישמע חכם ויוסיף לקח, ודפח"ח: (תו"י בסופו דר"ח ע"ד).

פ. ביאר מרן הריב"ש טוב בענין מת בערב שבת ניצול מחיבוט הקבר, אף על פי שהוא באמת כך הקשה מורי הא בודאי כוונת הש"ס להשמיענו איך להנצל מחיבוט הקבר, דאם לא כן מה קמשמע לן, והרי זה אין בידו שימות בערב שבת, וביאר שהוא מוסר גדול שימית עצמו בעולם הזה שהוא ערב שבת כידוע (עי' בגמרא עכו"ז ד"ג ע"א מי שטרח בערב שבת כו') ויסבול בזיונות וירידות ודוחק ויסורין באהבה, כדי לעשות הכנה לשבת, ובוזה ניצול מחיבוט הקבר, ואסתלקו בחייהם מן עלמא ואתתקן בעפרא, ונפשי כעפר לכל תהיה, ומית בחיי עלמא עולם הזה, שהמית עצמו על התורה ועל העבודה, ואחר כך בתר דאישתלים זימניה מית וודאי, דא הוא שבחא משאר מתי עלמא, ואי תימא איתדן בההוא עלמא, לא, דכתיב (נחום א') לא תקום פעמיים, כיון שסבל עונש ויסורין בעולם הזה, דהא קביל עונשיה, ובודאי לזה שמת בערב שבת, והמית עצמו על התורה לשמה וודאי אתתקן בשבחא יתיר וכו'.

(זוהר ח' על זוה"ק חקת דקפ"ב).

פא. במדרש רבתי (פרשה ט') והנה טוב מאוד זה גיהנם כו', וכל מי שאינו מסגל במצוות ומעשים טובים הרי גיהנם, עכ"ל, איתא בש"ס (נדרים ד"ח ע"ב) עתיד הקב"ה להוציא חמה מנרתיקה צדיקים וכו', ושמעתי כי לעתיד לא יהיה גיהנם, רק מכניסין (טו) הרשעים לגן עדן, וזה לו לגיהנם יחשב, ששומע שם מתפללין בשמחה וריקוד, ולומדים בהתמדה, וזה לו לצער יחשב שלא היה מורגל בזה, אם כן בזה עצמו שהצדיקים מתעדנין בה הרשעים נדונין:

מקור מים חיים

שמרד נגד המלך הגדול הרחמן הזה, ומה שהיה ראוי לעונש הוא מטיב עמו יותר, והמלך עשה בכוונה מכוונת, שאם היה ממיתו, היה לו צער לפי שעה ותו לא, מה שאין כן בדרך הג"ל, הוא מצטער כל ימיו, ומוסיף והולך תמיד, כשעלה ליותר גדולה מוסיף יותר צער על צערו, איך מלאו לבו למרוד עיני כבודו, וזהו שאמר אל נקמות ה', ר"ל שנקמת הש"י הוא על ידי מדת הרחמים שלא כמלך בשר ודם, והוא, כי אל נקמות הופיע, ר"ל שהנקמה הוא במה שהופיע לו מגדולתו, ובראותו גדולת המלך, ובזכרו שמרד נגד מלך זה, אין לך צער גדול יותר מזה ודפח"ח, עכ"ל. וכן הוא בספר צפנת פענח דקי"ט ע"ד ע"ש:

ובס' קדושת לוי על פרקי אבות פ"ב מ"ה, וז"ל, פי צדיק יהגה חכמה, צדיק וחסיד איש אלהים המנוח הבעש"ט וצלה"ה, אמר בפירוש

היינו שממית עצמו בתאוות העולם הזה שהוא ערב שבת, עכ"ל (*):

(טו) ובס' כתונת פסים ד"ו ע"ד כתב וז"ל, כי שמעתי שאין לרשעים גיהנם יותר מגן עדן, שאין שום תענוג בגן עדן רק בדברים רוחניים, עסק התורה ותפלה והם אינם מורגלים בזה ונחשב זה להם לגיהנם ודפח"ח, עכ"ל:

ובתולדות יעקב יוסף פ' בא ד"נ ע"ד כתב וזה לשונו, שמעתי ממורי פירוש הפסוק (תהלים צ"ד) אל נקמות ה' אל נקמות הופיע, על פי משל, איש כפרי אחד שמרד במלך, שהכה ורגם איקונין של מלך, או כיוצא בזה, ומיד עשה אותו המלך לראש, והעלהו ממדרגה למדרגה, עד שנעשה משנה למלך, וכל מה שהטיב המלך עמו יותר, והביאו ליותר מדרגה, וראה יותר כבוד המלך, ומשרתיו והנהגותיו, היה יותר צער לזה שהיה בן כפר, בזכרו

(* וטמכתי מאמר זה כאן ללשון המדרש והנה טוב מאוד טוב מות כי נראה לי לרמז זה בדרשת ר' מאיר שדרש סמוכין בלשון הכתוב והנה טוב מאוד ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי שביום הששי שהוא עש"ק טוב מאוד שיעשה אדם עצמו כמת וזהו טוב מאוד מות ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי וק"ל. נאם המסדר שמו"ו:

פב. ויכלו השמים והארץ וכל צבאם וגו', סוד השבת, ובזוהר (יתרו דפ"ח ע"ב) מאי שבת שמא דקודשא בריך הוא, ואמרו רבותינו ז"ל (הובא ברש"י) בא שבת בא מנוחה, פי' כי הקב"ה נקרא מנוחה שאין שייך בו תנועה, כי תנועה לא שייך כי אם בדבר שהוא בזמן ובמקום אבל הקב"ה הוא אין סוף ואינו נעתק ממקום למקום וגם אינו (טז) בגדר זמן, וענין השבת הוא שמתגלה השורש והענפים חושקים אליו, פי' שיום השבת הוא יום קדוש שמאיר ומתגלה בהירות מקדוש, שהוא הש"י, קדוש הקדושים, ומאיר על הברואים, פי' כי ענין רוחניות של הכל הוא מה שנאצל במחשבה הקדומה, וזהו חיות של הכל, ואחר כך, כשנברא הכל בפועל על ידי השתלשלות, אף על פי כן אותו הרוחניות נשאר למעלה נעלם בשרשו, והחיות שבברואים היה קטן מאוד, שנצמצם לשיוכל להתלבש בגופניות, ואחר שנגמר הכל ביום ו', אילו היה העולם נשאר בזה הבריאה לא היה יכול להתקיים, לזאת אחר גמר כל מעשי בראשית, הבהיק השם יתברך בהירות מבריא הנעלמת, דהיינו ממה שהיו הברואים במחשבתו הויה רוחניות מאוד, והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו בכל מעשי בראשית, והעיקר בהאדם, שהוא מבחר הברואים, הבהיק השם יתברך אליו בהירות משרשו הנעלם שבמחשבת השם יתברך ב"ה:

וזהו ענין מה היה העולם חסר מנוחה, ר"ל השם יתברך נקרא מנוחה כנ"ל, בא שבת בא מנוחה, היינו בהירות הוייתם של הברואים, הנעלמת, שהוא מעצמותו יתברך שמו, ואז נתמלאו חשק ורצון אליו, כמו התינוק שהולך אחר מעשה נערות ושוכח באביו, ואחר כך כשרואה את אביו, מחמת חשקו אליו משליך הכל ומתדבק בו, ורץ אליו, מחמת שהוא נתח מנתחיו, כן כביכול כשהשם יתברך מבהיק זיו הדרו אל הברואים, אז מגמת פניהם אליו בתשוקה גדולה, וזהו רצונו שמקווה מהם, וזה סיבת קיומם, וזהו ענין השבת, שהוא השבת אל השורש, ר"ל שהשורש מאיר על הענפים, והענפים חושקים ומתענגים בו ונכספים אליו והוא אחדות השם יתברך:

וזהו שאמרו בזוהר הקדוש (תרומה דקל"ה ע"א) רזא דשבת איהו שבת דאתאחדת ברזא דאחד וכו' דהא אתאחדת כורסיא יקרא ברזא דאחד, פי' כי הברואים נקראים בכללות, כסא להשם יתברך, כמו שכתוב (ישעיה ס"ו) השמים כסאי והברואים הם רבים מצד חיצוניותם, אבל מצד פנימיותם הם אחד, ואימתי הם אחד, כשהם דבוקים, וחשקם

מקור מים חיים

גודל שפלותו וחסאו, וידוע מעלת התרוממות המלך הגדול, אז, יותר שמשפיע לו יותר מצטער וכו' מה שאין כן איש פתי וסכל, בראותו שמרד במלך ואפילו הכי המלך משפיע לו כל טוב, סובר, אז שאין השפעתו מהמלך, וכופר בטובת המלך, או ששוא בעיני המלך המורד והנכנע, מצד חסרון בחיק המלך ח"ו, שאינו מרגיש, וכיוצא בענין זה, אז המלך מורידו מגדולתו, ויותר מצטער מאילו היה ממיתו כשהיה בן כפר כי מאה מיתות ולא קנאה אחת וכו' והאריך בזה ע"ש:

(טז) עיין לקוטי אמרים דט"ו ע"ב ד"ה איתא במדרש:

הפסוק אל נקמות ה' אל נקמות הופיע, שקשה להולמו שהרי שם הוי"ה ב"ה ושם אל ב"ה שניהם כאחד המה חסד ורחמים, ולמה הזכירם פה על הנקמה, אבל הוא ענין נחמד ונעים ומבואר מאוד, ויהיה שיעור הכתוב, אל נקמות ה' ר"ל פעמים שימצא מציאות נקמה בבחינת החסד והרחמים, ובא כמפרש, אל נקמות הופיע, ר"ל שמדת הרחמים שלו יתברך שמו, הוא מופיע ומשפיע ומזריח עליו יפעת אור רוח קדשו, להבין ולהשכיל מעט מזער מעוצם רוממותו וגדלותו, ובזה החסד והרחמים יש די ראיית נקמה, עכ"ל:

ובתו"י שם סיים בזה וזה לשונו הקדוש, והנה כל זה הוא באיש משכיל, הנותן אל לבו

למחשבה אחת לדביקות השם יתברך, נמצא כל מגמת חפצם רצון אחד וחשק אחד ולהתדבק כאחד, והדביקות בזה הוא המאחדת ומקשרת השם יתברך עם הברואים, לשיתקיימו על ידי השם יתברך שהוא אחד, וזה ההתקשרות נקרא ברית, ולזה נקרא השבת (בפ' תשא) ברית עולם, שאז הוא זווגא דקודשא בריך הוא ושכינתיה, ר"ל קוב"ה נקרא אלהות הנעלם מהברואים, ושכינתיה הוא אלהות השוכן בתחתונים, והתקשרות שניהם הוא ביום השבת, וכבר ידעת שתמיד כמו שהיה בפעם הראשון כך מתעורר באותו זמן תמיד, ובפרט בענין יום השבת מוכרח להיות כן תמיד, כי בטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, וכל יום ויום נברא יום אחד, ונבראים הברואים בכל יום מדומם צומח חי ומדבר, עד בוא יום השבת, ומתעורר השם יתברך כביכול ליתן להם חיות כמו שהיה בעת הבריאה:

(כתר שם טוב ח"ב ד"כ ע"א וע"ב, וספר ליקוטים יקרים דכ"ט ע"א).

פג. וזהו גם כן ענין שאנו אומרים בשבת הפורש סוכת שלום (זוהר פינחס דרנ"ו ע"א) והפירוש הוא כי סוכה הוא מענין סוכה ברוח הקודש, ולשון צופה, שהוא ענין הבהירות המתגלה כדי שעל ידי זה ישתקו הנשמות אליו יתברך שמו, ועיני כל אליו יצפו, ושלום, הוא ענין התקשרות הברואים בבורא יתברך שמו, כי ענין שלימות ושלום הכל אחד, וענין שנקרא סוכה הוא כמו סכך, שיש בו נקבים, ומתנוצץ אור השמש בו דרך נקבים כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי סוכה פרק ב' הלכה ג') כמו כן הבהירות של השם יתברך מתגלה לכל אחד ואחד לפי ערכו, לאחד הניצוץ הוא קטן, ולאחד הוא גדול מזה ולזה נקרא סוכה, ועיקר יום השבת הוא להתדבק בהשם יתברך על ידי תפלה ותורה לשמה, ולזה קורא בזוהר הקדוש (פ' ויקהל דר"ה ע"א) האי יומא, יומא דנשמתין ולא יומא דגופא, ר"ל שמאיר שורש הנשמות על הנשמות שבגופים, והם נכספים אליו, וזה נקרא תוספות שבנשמה יתירה, וכל זה גרגש לברי לבב:

(כתר שם טוב ח"ב ד"כ ע"ג).

פד. ענין שבת, הוא צירוף ש' שמצטרף עם בת (זוה"ק בראשית דכ"ג ע"ב, ויקהל דר"ד ע"א) להעלות את המלכות שנקרא בת על ידי ג' קוין שנקרא ש' ג' אבהן סח) חסד גבורה תפארת וכו': (תוי"י נשא דקל"א ע"א).

פה. ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו וגו', במדרש (רבתי פרשה י"א סי' ד') ברכו במטעמים כו', שמעתי בשם מורי טעם לענג החומר בשבת הוא מצוה, שעל ידי זה יוכל הצורה לשמוח יותר בדבקות השם יתברך, והוא על פי משל לבן מלך שבא לו כתב מאביו בהיותו בשביה וכו' ודפח"ח:

(תוי"י בא דמ"ט ע"ג).

פו. מלש' למלך שנשבה בנו יחידו בשבי דקשה מכולם, ועברו זמני זמנים בתוחלת נמשכה מלפדותו ולהשיבו אל אביו, וברוב עתים ושנים הגיעוהו מכתב

מקור מים חיים

בב"ת יחידה וכמו שכתב בזוהר (ויקהל דף ר"ד) שבת רזא דתלת אבהן דמתאחדן בבת יחידה ואינן בעלמא דאתי וכלהו חד יעו"ש, והם סוד שלשה סעודות דשבת וכו' ע"ש, ועוד בענין ג' קוין עיין לעיל אות נ"ג ובהגה מ"ט, ולקמן פ' תשא אות כ"ג:

סח) וכן הוא בס' בפ"י ד"ס ע"ב, ובס' לקוטי אמרים דט"ו סוף ע"ב, ועיין עוד בתוי"י פ' ואתחנן דקע"ח ע"ב וז"ל, כי ג' שינויי זמן דשבת, שהם ליל שבת ושחרית דשבת וזמן מנחה, הם רמז לג' אבות אברהם יצחק ויעקב, וזהו שבת שנתחברו ג' קוים

מאביו המלך לבל יתייאש שם, ולא ישכח נימוסי המלכות בין זאבי ערב, כי עוד ידו נטוייה להתזירו לביתו אל בית אביו על ידי כמה וכמה טעדות במלחמה או בשלום וכו', ומיד שמח בן המלך שמחה גדולה, אפס שהיה מגילת סתרים ואי אפשר היה לו לשמוח בגלוי, מה עשה, הלך עם בני עירו אל בית היין או שאר דבר המשכר, והם שמחו ביין שמחה גשמיית והוא שמח באגרת אביו וכו' (טו) וככל החזון הזה הוא ממש מצות עונג שבת, אל הגוף שהוא החומר, במאכל ומשחה, כדי שיהיה פנאי להצדיק לשמוח שמחה שנייה שהוא שמחת הנשמה בדבקות השם יתברך כל היום, לבל יסיח דעתו (ע) מקדושת ומורא השבת, קל וחומר מתפלין וכו' :

פז. למשל כשהתינוק רוצה איזה דבר שהתינוק נהנה ממנו, הנה אביו מחמת אהבתו לתינוק, יש לו הנאה כשהיה אותו דבר לתינוק, נמצא התינוק מוליד אהבת אותו דבר באביו כו', וזה המשל שייך בענין שאמרו רז"ל שמצוה בשבת אכילה ושתייה. ולכאורה קשה, מה הנאה יש לנשמה יתירה באכילה ושתייה, ולפי המשל הזה אתי שפיר, כי הנשמה יתירה יש לה גם כן תענוג זה, כמו שכתוב בזוהר (פ' פנחס דרמ"א ע"ב) על פסוק באתי לגני אחותי כלה, בשביל רעותה דילה אכיל ושתי :

(כש"ט ח"ב ד"ג ע"ב בקיצור, והוא בליקוטי אמרים ד"ג ע"ג).

פח. אלה תולדות השמים והארץ בהבראם וגו', איתא בגמרא (מנחות דכ"ט ע"ב) העולם הזה נברא בה', ופירש הבעל שם ע"ה, כי העולם הזה מתנהג בחמשה דברים, צער, וקבלת צער, (עא) ותפלה, וישועה, והודייה, ופירש הרב לפי סדר

מקור מים חיים

אוצרות מים
אוצרות חיים

שמח בשמחת אביו, כך החומר והצורה של אנשי סגולה וכו' ודפח"ה, עכ"ל, וכן הוא שם בפ' משפטים ד"ע ע"א וע"ב, בהר דק"ט ע"ד, שופטים דקצ"ב ע"ג :

ובפ' שלח דקמ"ז סוף ע"ב וז"ל, שמעתי ממורי בענין שבת שיש מצוה באכילה ושתייה על פי משל לבן מלך שהיה בשביה והגיע כתב יד אביו המלך ורצה לשמוח, ולכך הרבה להמוניים מיני משקה, שישמחו הם, ואז יוכל הוא לשמוח בשמחתו, והנמשל מבואר כי הנשמה אי אפשר לשמוח ברוחני עד שישמח החומר הגשמי וכו' ודפח"ה, עכ"ל, ועוד עיין לקמן פ' תשא אות ד' ואות ה' ע"ש :

(ע) וכתב עוד בזה בס' תוי"י פ' נח ד"ג ע"א, ופ' בשלח ד"ג סוף ע"ד וזה לשונו, ענין שבת הוא קדושת המחשבה, שאסור להסיח דעתו כל היום מקדושת שבת, קל וחומר מתפלין שאסור בהיסח הדעת (מנחות דל"ו ע"ב) שהוא חותמא [דמלכא] ושבת דפטור מתפלין משום דקדושתו הוא יותר מתפלין, כל שכן שצריך שלא להסיח דעתו כל היום מקדושת שבת, עכ"ל :

(עא) ובספר אור הגנוז לצדיקים פ' שמות כתב וזה לשונו, בשם הבעש"ט זלה"ה דאור השכינה מעוטף בד' ענייני צער, והפירוש הוא

(ט) עוד הביא משל זה בתוי"י פ' תבא דר"ג ע"ג וכתב וזה לשונו, שמעתי ממורי משל לבן מלך שנשתלח למרחקים לכפר אחד בין פחותי ערך, ובהאריך הזמן שמה הגיעו כתב מאביו המלך, ורצה לשמוח בו מאוד, אך חש מבני הכפר שילעיגו עליו באמרם מה זה יום מיומיים ושמחה מה זו עושה, מה עשה בן המלך, קרא לבני הכפר וקנה להם יי"ש ושאר מיני יין המשכרים, עד ששמחו בעסק היין, והוא מצא עת הכושר לשמוח מאוד בשמחת אביו ודפח"ה :

והנמשל מובן כי הנשמה בושה לשמוח בשבת בתענוגים של אביה המלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בהנשמה יתירה שהוא לו אגרת שלומים מאביו, מחמת הגוף שהוא כבן כפר, לכך צוותה התורה לענג את הגוף בשבת ויום טוב, ואז כשהגוף שמח בשמחת הגוף אז יש פנאי לנשמה לשמוח בשמחת דבקות המלך הקדוש ברוך הוא, עכ"ל, ועיין לקמן בפרשת תרומה בסוף הגה ג' ע"ש :

ובתוי"י פ' נשא דק"ל ע"ד, כתב וז"ל, שמעתי משל זה ממורי לבן מלך שהיה בין אנשי הכפרים ובא לו אגרת שלום מאביו ורצה לשמוח והיה בוש וירא מאנשי הכפר, וציוה לתת להם יי"ש, ושמחו הם בשמחתם והוא

הגבורות מתתא לעילא, כי הצער נמשך מהו"ד שהוא קו שמאל נמשך מהגבורה, (איכה א' י"ג) כל היום דוה, וקבלת הצער שהוא מקבל באהבה, שהוא מבין שהכל בחסדו יתברך שמו, הגדול, כי דרכו להיטיב, ואהבה גימטריא אחד, נמצא מקשר עצמו באחדות והוא נצח"י, אם כן זאת הקבלה נגד מדה השנייה, ותפלה הוא התחברות, והוא קו האמצעי המחבר שני הקצוות לאחד והוא קו הרחמי"ם, אם כן זו התפלה נגד מדה השלישית, וישועה הוא מצד הגבורה כמה דתימא (תהלים כ') בגבורות ישע ימינו, כי הישועה הוא מצד הסכמת הגבורה, כי התחלת הדין הוא מצד הגבורה ואחר כך כשנמתק הגבורות נמשך הישועה, אם כן ממילא הישועה מצד הגבורה, והודייה היא מצד החסד שעשה עמו הקדוש ברוך הוא, אם כן הודייה היא מצד החסד:

וְזוֹ הוּא שֶׁאָמְרוּ חֲזו"ל בַּגְמֵרָא (מנחות שם) כִּי בֵּית ה' צוּר הָעוֹלָמִים בְּיו"ד נִבְרָא הָעוֹלָם הָבָא וְבֵה"א נִבְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה, כוּוְנוּ עַל ה"א רֵאשׁוֹנָה שְׁבַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ, אִם כֵּן חֲמִשָּׁה מִדְּרָגוֹת [הַאֲלֹהִים] צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת בֵּה' רֵאשׁוֹנָה הַנִּקְרָא מַחֲשֶׁבֶת, שְׁמֵשׁ יִצְחָק, וְשֵׁם יִבּוּאֵל, וְזֶה [מַחֲשֶׁבֶת] חֲש"ב מ"ה, כִּי מ"ה נִקְרָא בַּחֲנִינָה אַחֲרֹנָה הַמִּקְבֶּלֶת מֵה' גְּבוּרוֹת, שֶׁהוּא עוֹלָם הַזֶּה הַמִּתְנַהֶגֶת בֵּה' בַּחֲנִינֹת אֱלֹהִים, וְלִכְךָ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת מ"ה לַחֲש"ב, וְזֶה סוּף מַעֲשֵׂה בַּמַּחֲשֶׁבֶת תַּחֲלָה, פִּי סוּף וְתַחֲלָה הַכֹּל בַּמַּעֲשֵׂה בַּמַּחֲשֶׁבֶת, וְזֶה (בפ' בַּהֲעֲלוֹתְךָ) עַל פִּי ה' יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי ה' יִחַנּוּ, שֶׁהַנְּסִיעָה מִשָּׁם וְהַחֲנִינִיָּה אֵינּוּ אֵלָּא לִשְׁם, שֵׁשׁ חִירוֹת מְכֻלָּם: וְזֹאת הַמִּדָּה נִקְרָאת אֲדֻנִּי מַלְשׁוֹן (יְהוֹשֻׁעַ ג' פְּסוּק י"א) אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ [וּמַלְשׁוֹן הַכְּתוּב בַּפ' פְּקוּדֵי] כֹּכַר לֹאֲדוֹן, וְהוּא שְׁבַחֲיוֹת הָאָדָם בַּצֶּעַר, יָדַע וִיתְבוֹנֵן שֶׁהוּא גִלּוֹת הַשְּׂכִינָה, כִּי כָל הָרִגְשׁוֹת שֶׁל הָאָדָם אֵינּוּ אֵלָּא מִצַּד הַחַיּוֹת שְׁלוֹ, כִּי הַגּוֹף אֵינּוּ בַּעַל הָרִגְשָׁה מִצַּד עֲצָמוֹ, רַק מִצַּד הַחַיּוֹת, וְהַחַיּוֹת הוּא חֵלֶק אֱלֹהוֹת, כִּי הַנִּשְׁמָה חֵלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל, אִם כֵּן צֶעַר הָרִגְשָׁה הוּא גִלּוֹת הַשְּׂכִינָה וְזֶה שֶׁאָמְרוּ (סִנְהֶדְרִין דַּמ"ו ע"א) ע"ב כִּשְׂאֵדָם מִצַּטְעָר שְׂכִינָה מֵהָ אֹמֶרֶת קִלְנִי מֵרָאשִׁי כו', וְכִשְׂאֵדָם מִתְחִיל לְהַתְּפַלֵּל וּלְזַעֲקֵי אֵל ה', הוּא מֵרִים הַצֶּעַר שֶׁל הַשְּׂכִינָה אֶל הַקּוֹל, הוּא עוֹשֶׂה מִן אֲדוֹן, אֲדוֹן, וְנַעֲשֶׂה הַיִּיחּוּד עִם הַקּוֹל, וְזֶה (תְּהִלִּים ו') כִּי שָׁמַע ה' קוֹל בְּכִי, שָׁמַע לִשְׁוֹן (שְׁמוּאֵל א' ט"ו) וַיִּשְׁמַע שְׁאוּל הוּא חִיבוֹר הַשְּׁמוֹת:

פֶּט. [עוֹד שֵׁם בַּגְמֵרָא (מִנְחוֹת דַּכ"ט ע"ב) וּמֵאִי טַעַם נִבְרָא עוֹלָם הָבָא בְּיו"ד, מִפְּנֵי שְׂצָדִיקִים שָׁבוּ מוֹעֲטִין], שֶׁמַּעֲתִי מִמּוֹרֵי שֶׁהָרָאוּ לוֹ כִּשְׁהוֹלִיכּוֹ אוֹתוֹ תַּחַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע ע"ג) הָיוּ עָמּוּ אֲנָשִׁים הַרְבֵּה מִיִּשְׂרָאֵל, וְאַחֲרַיִךְ כֵּךְ כִּשְׁהַכְּנִיסוֹ אוֹתוֹ תַּחַת עֵץ

מקור מים חיים

וְהֵם ד' עֲנִינֵי צֶעַר שֶׁעֲלֵיהֶם שְׁיִיכוֹת הַתְּפִלָּה ע"ש:

ע"ב) עֵינָן לִקְמֹן פ' נח בַּעֲמֹד הַתְּפִלָּה אוֹת קִנ"ג מֵהָ שֶׁהַעֲתִקְתִּי בַּעֲנִין זֶה:

ע"ג) וּבַסֵּפֶר צִפְנָת פַּעֲנָח דַּנ"ב רִישׁ ע"ב כְּתִב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, דִּהְקִשָּׁה הַרְמַב"ם בַּפְּסוּק וַיְהִי שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִּים וְגו' וְלֹא יִתְבוּשְׁשׁוּ, הֵא מַעֲלָת הַבוּשָׁה הוּא מַעֲלָה גְדוֹלָה, וּמֵאִי טַעַמָּא קוֹדֵם הַחֲטָא לֹא יִתְבוּשְׁשׁוּ וְלֹאֲחֵר הַחֲטָא יִתְבוּשְׁשׁוּ, וְתִרְצֵן וְכו', וּבִיָּאֵר תִּירוּצוֹ הַרְבֵּנִי מוֹהַר"ז ש"ן, כִּי הִתְפַּרֵּשׁ שְׁבִין עֵץ הַחַיִּים וּבִין עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע, הוּא זֶה, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי סוּגֵי בְּנֵי אָדָם, אֶחָד הַמִּתְלַבֵּחַ בַּעֲבוּדָתוֹ יִתְבַּרֵּךְ שְׁמוֹ וְאֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ

כִּי כָל הָעוֹלָמוֹת קוֹדֵם שִׁינְאוֹ לְפִוְעֵל הָיוּ כְּמוֹסִים בַּעֲצָמוֹתָיו יִתְבַּרֵּךְ שְׁמוֹ, כִּי אֲצִלּוֹ יִתְבַּרֵּךְ שְׁמוֹ, הָעֵבֶר וְהָעִתִּיד וְהָהוּא הַכֹּל אֶחָד, וּבְרִיאַת הָעוֹלָם הָיָה שֶׁהוֹצִיא הָהוּא וְהָעִתִּיד לְפִוְעֵל, וְהֵנָּה קוֹדֵם בְּרִיאַת הָעוֹלָם לֹא הָיָה אֵז שׁוֹם צֶעַר, כִּי אִם הוּד וְהִדְרָה, עוֹז וְחִדּוּת, וְעַל כֵּן הוֹצִיא לְפִוְעֵל אֶת הָעוֹלָמוֹת, כִּי עֲתָה שְׁלַפְעָמִים הֵם בַּצֶּעַר וּבַקְּטָנוֹת, וְכֵן בְּנֵי אָדָם, לִכֵּן מִתְאַמְצִים יוֹתֵר בַּתְּפִלָּה, וְהַתְּפִלָּה הוּא הָאֲמוּנָה וְהַדְּבָקוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה מִתְּגַלֶּה חֲסִדּוֹ וְיִשְׁוּעָתוֹ לְבְּרוּאֵי, כִּי מִי שֶׁהוּא בַּצֶּעַר וּבַעֲנִי מִתְּפַלֵּל יוֹתֵר בְּדַבְּקוֹת וְכוּוֹנָה וְכו' ע"ש, וְעֵינָן לִקְמֹן פ' נח בַּעֲמֹד הַתְּפִלָּה אוֹת קִס"ג שֶׁאֲבִירֵי הַשְּׂכִינָה מַעֲוֹטָף בַּד' סוּגִים,

החיים היו מועטים, ואחר כך כשהכניסו אותו בגן עדן הפנימי, נתמעט עוד, עד שנשארו מעט מזער, ודפח"ח:

צ. אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים, כשם שנבראו העולמות, שנבראו בשם הוי"ה אלהים, כך כאשר מזכיר האדם דברי קדושה צריך להיות בדחילו ורחימו, שהוא הוי"ה אלהים: (כתר שם טוב ח"ב ד"ג ע"ב, לקוטי אמרים ד"ג ע"ג).

צא. ויפח באפיו נשמת חיים וגו', כבר ידוע שהמחשבה נקרא ראשית שהוא בחכמה, וממנו נשתלשלו ונאצלו ונבראו כל העולמות עד העשייה ועולם התחתון ואדם התחתון, כי הוא היה עיקר כוונת הבריאה כנודע, וכולם נבראו על ידי צירופי הכ"ב אתון דאורייתא, הנכללים בעשרה מאמרות שנבראו העולמות, ומההבל שהוא קודם לאמירה ודיבור, מזה נמשך לכל העולמות חיותם וחיות האדם התחתון, וזאת נקרא רוח, ויפח באפיו נשמת חיים, כי כל הנופח מעצמותו הוא נופח (עיין לשון הרמב"ן ז"ל בפ' בראשית בפסוק ויפח באפיו נשמת חיים), גם כאן נמשך ובאה אל האדם רוח חיים באמצעות העולמות, ולכך כאשר קלקלו דור המבול נאמר לא ידון רוחי באדם לעולם, שהוא ההבל והרוח הנזכר, הנמשך לעולם בשביל האדם, לעולם, ואחר כך כאשר קבלו ישראל את התורה חזר הדבר כמו קודם החטא, ונמשך לאומה ישראלית לבדם רוח חיים הבא מכ"ב אתון של התורה שקבלו (עד), ואפשר שזהו כוונת הפסוק (ישעיה מ"ו) מגיד מראשית אחרית, מגיד הוא לשון המשכה, מראשית, כלומר המשיך מראשית שהוא המחשבה הנקרא ראשית ממנה נמשך ההבל והרוח והחיות לכל העולמות, עד אחרית, כל הנבראים והיצורים והנעשים, שהוא תכלית כל הנבראים, ויפח באפיו באמצעות העליונים והנה אמרו רז"ל (מנחות דכ"ט ע"ב) כי ביה ה' צור העולמים בב' אותיות צייר העולמות, עולם הזה ועולם הבא כו', הנה הגם שיש עולמות עד אין קץ ומספר, עם כל זה רבותינו ז"ל אמרו דרך כלל העולם הזה והעולם הבא, ובב' אלו נכללו כל העולמות, ואפשר לפרש רמז הנ"ל בזה הפסוק (תהלים קל"ה) כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו, פי' אחר שקבלו בני יעקב התורה ותקנו הדבר כמו שהיה מקודם החטא, אז בחר בהם הקב"ה, ויפח באפיו, בכל איש הישראלי, רוח חיים, הבאה באמצעות העולמות הנבראים על ידי שני אותיות י"ה, והם ב' אותיות אלו יראה ואהבה כידוע: לקוטי יקרים ד"א סוף ע"ג).

מקור מים חיים

אדם המלעיגין, והחוש והנסיון מעיד על זה כו', אחר כך מצאתי קושיא זו במורה נבוכים וכוונתי לדעתו הרמה, עכ"ל, ועי' לקמן פ' במדבר אות א':

ושם בס' בפ"י ד"ז ע"ג סיים על זה וז"ל, וכן שמעתי מהרב המוכיח מוהרי"ל [ביאור דברי בעש"ט הנ"ל] שיש שבעים אומות, ויש אומה הישראלית מועטין הקרובין לאחדות השם יתברך, ובתוך אומה ישראלית יש רבים העושים מצוות להתפאר להיות אנשי שם, וכן בתורה להתגדל, ובני עליה הם מועטין, וכל היותר קרובים לאחדות השם יתברך הם יותר מועטין וכו' ודפח"ח, עכ"ל:

(עד) וכתב עוד שם בס' לקוטי יקרים ד"ד

לבני אדם המלעיגים עליו, או שאר מניעות, זהו מבחינת עץ החיים, מה שאין כן סוגי בני אדם המתבושש מבני אדם המלעיגים, או שאר מניעות, שחושב אם ימנע מהתלהב מכח איזה מניעה אם לאו, והוא מכח מלחמת היצר הרע כנודע, הוא מבחינת עץ הדעת טוב ורע, וכתבתי מזה במקום אחר בביאור יותר, עכ"ל, וכן הזכיר זה בקיצור בס' בן פורת יוסף ד"ח ע"ב:

ובתו"י פ' חקת דק"ס ריש ע"ד כתב גם כן בקצרה, כי בהיות האדם דבוק בו יתברך שמו, שום מורא של בני אדם או לעג, לא יעלה על ראשו לחוש מן המלעיגין, מה שאין כן ברדתו ממדרגת הדבקות, אז הוא בוש וירא מבני

צב. עיקר הסוד מה שהקדוש ברוך הוא שולח הנשמה בגוף השפל הזה (ע"ה), אדרבה מזה יש להקב"ה נחת ותענוג גדול מאוד, כי אף שהנשמה בכלי מלוכלך מאוד, כי אין דבר גרוע ויותר גשמי מעפר, ואף על פי כן נותנת תמיד שבח והודייה לבוראה, וזה חידוש גדול, לכן יש להקדוש ברוך הוא מאלו השבחים יותר תענוג, מכל העבודות והשבחים של המלאכים, כי עליהם אין חידוש, כי אין להם גוף עכור, וזהו שאמרו בגמרא (תענית דל"א ע"א) אין אשה אלא לנוי (ע"ה) ר"ל הגוף נקרא אשה, וזהו אין האשה כלומר לא ברא הקדוש ברוך הוא את הגוף העכור הזה, אלא לנוי, ליהנות ממנו, שיהיה לו תענוג ממנו:

צג. ויהי האדם לנפש חיה, ותרגם אונקלוס לרוח ממללא, כתב הבעל שם טוב וציללה"ה, כי ענין רוח האדם בקרבו, וחיות שלו, הוא כח הדיבור אשר בקרבו, וכמו שאמר הכתוב ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, ומתרגמין לרוח ממללא, ולפי זה כשאדם מדבר דיבורים, אזי הדיבורים ההם הן הן חיותו, והוא (ע"ה) מוציא חיות שלו באותן הדיבורים, רק לפי שחיות האדם דבוק תמיד בשרשו, לכן הדיבורים ההם בעצמם, ממשיכים עליו משורש, חיות חדש, ועל ידי זה הוא חי תמיד, אף שבכל דיבור יוצא חיותו מקרבו, רק שכל דיבור עצמו מביא לו חיות חדש: (ע"ה נחל פ' וישלח).

מקור מים חיים

אזי נולד התפארות גדול בהקדוש ברוך הוא, וזהו אין אשה, דהיינו החומר, אלא ליופי, ר"ל שהיופי דהיינו התפארת העליון נתגדל מזה מאוד, עכ"ל:

ובליקוטים יקרים די"ז ע"ג, וז"ל, עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו (ישעיה מ"ג) פירוש למה מסר הקדוש ברוך הוא נשמתו של האדם בגוף החומרי, ולא ברא אותו כמו המלאכים, זהו בשביל השעשועים, משל למלך בשר ודם שיש לו ציפור שהיא מדברת, והמלך משתעשע עמה, ושומע ומצמצם את שכלו הרם לשמעה, ויש לו מזה שמחה ותענוג גדול, יותר מכל השכליים שמדברים בפניו, וזהו פירוש עם זו יצרתי לי, מלשון צרור וחתום, לי, כדי שיהיה לי שעשועים, והמלאכים רואים חידוש כזה ואומרים (תהלים ח') ה' אדונונו כו', (שמואל ב' זי"ו) ומי כעמך וכו', וזהו תהלתי יספרו, לשון מאירים, הדברים מאירים למרחוק, זה מספר לחבירו וחבירו לחבירו, ולכן ישראל מאירים בכל העולמות, שעושים שעשועים גדולים ועושים רצון ושמחה לפניו יתברך שמו להפסיד כעסו, עכ"ל:

ע"ה ועיין בסה"ק תולדות יעקב יוסף פרשת קדושים דק"ג ע"ב שהביא זה בשם ס' ליקוטי תורה מהאר"י ז"ל ע"ש, ועיין בסמוך אות ק"ב בפנים:

ע"ד וזה לשונו, הנשמות הם מעולם הנקרא ישראל, וכאשר באים במלכות אז כונסת כל הנשמות בתוכה, ולכן נקראת כנסת ישראל, עכ"ל:

(ע"ה) עיין לעיל בהגה ס' ד"ה ובתו"י, ובפנים אות ע"ז ושם בהגה ס"ד, ובספר תפלה למשה בהקדמה כתב וזה לשונו, ושמעתי ממו"ר הרב איש אלקים קדוש מו"ה משה סופר נבג"ם שאמר בשם הבעל שם טוב על מאמר חז"ל (פסחים דק"ט ע"א) אין שמחה אלא בבשר, אין שמחה למעלה אלא בבשר, שעולה מתתא, מבשר ודם, עכ"ל:

(ע"ה) ובספר ליקוטי אמרים די"ח ע"ג, וז"ל, אין אשה אלא ליופי, הקדוש ברוך הוא ברא עולם הזה, ובתוכו האדם בצלמו, כדי שישרה בו, כמשל בתי שררות בבית הוועד, שרושמים שזה ביתו של פלוני, ולמה עשה כן, הלא המלאכים הם שליש העולם, ואורות יפות ומצוחצחות עד מאוד, עם כל זה יש לו יותר תענוג מן האדם, כמשל הציפור המדברת לפני המלך, אפילו דברי שטות, יש למלך יותר תענוג מכל מליצות השרים המשוררים, כך האדם החומרי כשמעלה במחשבתו עולמות עליונים, נופל עליהם חיל ורעדה מיראתו של הקדוש ברוך הוא, ורואה אור גדול מצוחצח, וכל זה נגלה על ידי האדם שבועלם השפל,

צד. כשמדבר תפול עליו יראה, דעולם הדיבור עח) הוא עולם היראה, אמנם כשמדבר באהבה ויראה, תפול עליו יראה, וכשילך להלאה יבוא להתלהבות גדול: (צוואות הריב"ש ד"י ע"ב).

צה. יש יראה שירא מהדיבורים עט) שיוצאים מפיו, שהוא עולם הדיבור: (כש"ט ח"ב ד"ב ע"ד, לקוטי אמרים ד"ד ע"א).

צו. כל הדיבורים שמדברים בני אדם הוא עולם הדיבור, ומחשבתו הוא עולם המחשבה פ), וכשהם מדברים טוב ומדברים המחשבה בזה הדיבור, אז הם מחברים עולם הדיבור בעולם המחשבה, וגורמים טוב, וכן כשמדברים רע גורמים רע ח"ו, ויש בזה חכמה נפלאה, וזהו (איוב ט"ו) ותבחר לשון ערומים, שלא ירגיל עצמו שיצאו מפיו דברים רעים שהם מסטרא דדינא, רק ירגיל תמיד את עצמו בדיבורים טובים, שהם מסטרא דחסד, וכן במחשבתו, ויגרום כך:

(כש"ט ח"ב ד"ב ע"ג, לקוטי אמרים ד"ג ע"ד).

צז. כשהוא מחשב בדברים רעים שהם מסטרא דדינא, אז מצמצם מחשבתו באותן הדיבורים רעים, ומרחיק עצמו מהתפשטות החסד עליון של אין סוף, ושורין עליו דינים, וכן כשמחשב בדברים גשמיים הוא מצמצם לשם את מחשבתו פא) שכל מקום שהוא מחשב בו, הוא ממשיך עצמו לשם, שהמחשבה הוא קומה שלימה:

(כש"ט ח"ב ד"ב ע"ג, לקוטי אמרים ד"ד ע"א).

צח. שמעתי בשם הבעל שם מפני מה השכינה בגלות, כי (תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו, וצריך האדם לדבר כל הדיבורים לשם שמים, כדי לעורר הדיבור שנברא בו העולם, להשפיע מדיבור של מעלה לכל העולמות, אבל עכשיו בעו"ה כל דיבורינו לתאוות גופניות, ואפילו הדיבור שבתפלה ושבתורה, הוא במחשבות זרות ובפניות, והוי הדיבור בגלות:

צט. הרב בעל שם טוב ז"ל אמר שמה שהשכינה הוא בגלות, הוא שכל הדיבורים ממנה, וכולם צריכים להיות לעבודת הבורא, ובעו"ה לוקחין אותן הדיבורים לגשמיות, ולדברים בטלים ושקרים: (דרכי צדק ח"א אות כ').

ק. הבעל שם טוב אמר שגלות השכינה הוא פב) שמחשבה זרה רוכב על הדיבור: (דודאים בשדה פ' וירא).

מקור מים חיים

הביא זה בשם הרב מוהר"ר דוב ע"ש: פ) מה שכל דבר ודבר נקרא עולם בפנ"ע, עולם הדיבור ועולם המחשבה ועולם האהבה ועולם היראה וכן כולם, מבואר היטב בהקדמה לספר לקוטי אמרים הנקרא מגיד דבריו ליעקב, והעתקתי דבריו לקמן בפ' ויחי בהגה ב' ע"ש:

פא) ענין זה מבואר בארוכה לקמן בפ' נח בעמוד התפלה בהגה ל' ע"ש, ועוד עיין לקמן בפרשתינו בהגה קכ"ד ע"ש, וענין המחשבה שהוא קומה שלימה עיין עוד לקמן בפרשתינו אות קנ"ז ושם בהגה קל"ט:

פב) ענין זה מבואר היטב לקמן פ' נח בעמוד התפלה אות צ"ט ושם בהגה ע"ש:

עח) ובספר אור האמת ד"א ע"ב, וז"ל, ראוי ליבוש בפני הדיבורים שמדבר, כי עולם הדיבור הוא עולם היראה, וכביכול השכינה מצמצמת את עצמה ושורה בהדיבור כדאיתא בספר יצירה (פרק ב' מ"ג) קבען בפה, ואומר ה' שפתי תפתח (תהלים נ"א) פי' השכינה [עיין לקמן פ' נח אות פ"ה, ואות צ' ואות צ"ו] ושמעתי דאם יסית אותו היצר הרע ח"ו מנא לך הא, ישיב הלא משה רבינו עליו השלום אמר אני ה' אלהיכם, ובוודאי הקדוש ברוך הוא בעצמו אמר זה, והדיבור בעצמו מבקש זאת, כמו שאמר ר' ישראל בעל שם טוב שלח דיבורך ויעשה שליחתך, עכ"ל: עט) ובספר אור הגנוז לצדיקים פ' ויקהל

קא. צריך לרחם על השכינה, שמדבר דיבורים בהטבעיות, ומפריע אותה מהשם יתברך : (צוואות הריב"ש ד"י ע"ב).

קב. כשאדם מדבר דיבור טוב, והדיבור הוא פג) החיות של האדם, והחיות הוא ממנו יתברך שמו, אז הדיבור סלקא לעילא ומעורר הדיבור העליון, ומשפיע עליו יותר חיות מלמעלה, אבל כשהוא מדבר דיבור רע, אזי יוצא ממנו החיות, ולעילא גם כן לא סלקא, אז קרוב הדבר להיות נפסק ממנו כל החיות לגמרי, וזהו מה שאומרים העולם, ער האט אויס גירעט : (צוואות הריב"ש ד"ב ע"ב, ליקוטים יקרים ד"ד ע"ב). [ועיין לקמן פ' וישלח אות י"ג].

קג. יהיה הדיבור חשוב בעיניו, ואם אירעו לו איזה דיבורים יתרים פד) יכולין להעלותם עם הנשמות, כידוע מחכמת מרן הריב"ש טוב :

(זוהר ח' בהקדמה ד"א ע"א).

קד. דע כלל גדול, כי כל דיבור, קודם שמנענעים אותו בחמשה מוצאות הפה, צריך להיות תחלה במחשבה שלו, והוא בהעלם גדול מאוד, כי אין יכולים לדבר רק מהאותיות שהיו תחלה במחשבתו, כי גם כל מה שאדם מחשב במחשבתו הוא על ידי צירופי אותיות :

(ליקוטים יקרים ד"ז ע"ג, ועיין לעיל בהגה כ"ט, ובפ' וישב אות ג' ושם בהגה). קה. שמעתי בשם אדוני אבי זקניי זללה"ה [הבעל שם טוב] כי הדיבור פה) הוא חלק זי"ן או חלק יו"ד מהמחשבה, ואיני זוכר על בריו אם חלק י' או חלק זי"ן : (דגל מחנה אפרים בליקוטים ד"ה מלכות).

קו. ריב"ש אמר בענין עובדא זו כשאני מדבק מחשבתי בבורא יתברך שמו, אני מניח הפה לדבר מה שירצה, כי אני מקשר הדברים בשורש העליון בבורא יתברך, שכל דבר יש לו שורש למעלה בספירות, גם לפעמים פו) כשבני אדם מדברים

מקור מים חיים

מחשבת בשעה אחת צריך בדיבור פה עשרה שעות כידוע, ויציבא מלתא גם על פי חכמת האמת, דהנה הספירה הראשונה הוא בחינת מחשבה הקדומה, ומלכות הוא דיבור פה כידוע בתיקוני זוהר דף י"ז [הוא שם בהקדמת פתח אליהו מלכות פה כו'] והרי מספירה הראשונה עד ספירות המלכות הם עשר בחינות, והיינו לפי שהפה כבר נתרחק מהמוחין שבראש לכך כבר נתמעט שם הארת השכל במקצת כו' ע"ש :

עוד איתא בליקוטים לס' דמ"א לפ' נצבים ד"ה איתא בתיקונים וז"ל, דאיתא ברמב"ם דהדיבור הוא חלק יו"ד מהמחשבה ולכך הדיבור הוא טפלה לגבי המחשבה ע"ש :

פו) בס' דגל מחנה אפרים פ' לך ד"ה ואת הנפש כתב וזה לשונו, שמעתי בשם מורי ומצאתי וראיתי בכתבי הקדוש מוהר"ר יעקב יוסף הכהן בשם אדוני אבי זקניי זללה"ה כי יש בחינת קטנות וגדלות בכל הדברים [עיין לעיל בפנים אות ס"ז ס"ח וס"ט] וגם בעניני סיפורי המעשיות בני אדם, וגם ראיתי במקום

פג) עיין לעיל בפרשתינו בפנים אות צ"ג, ועיין בכתר שם טוב ד"ט ע"ג שהעתיק דיבור זה מס' ליקוטים יקרים, ולכן הרכיב יחד מאמר זה עם מאמר הקודם לזה שם בס' לקוטים יקרים, אבל נראה שהם דיבורים נפרדים עיין לקמן פ' ואתחנן בהגה כ"ט :

פד) מבואר לקמן פרשת עקב אות ע"א שהשמיעה הוא על ידי הנשמה כו' ע"ש היטב :

פה) וכתב עוד שם בס' דמ"א בליקוטים לפ' תצוה, וז"ל, וזה גלוי שהדיבור הוא חלק עשירי מן המחשבה כי אי אפשר לדבר מה שחושב כו' ע"ש. ובס' מאור עינים בליקוטים ד"ה ואל אישך תשוקתך כו' בענין תלמיד המקבל מרבו על ידי דיבור כתב וז"ל, והנה הדיבור הוא המלמד רק עשירית, כי הוא חלק עשירי, או כשהוא יותר מבין הוא חלק זי"ן כו' ע"ש. ובקונטרס חינוך הבנים דכ"ד ע"ג כתב וז"ל, כי הדיבור פה הוא רק חלק עשירית מהמחשבה, דמה שהמחשבה

הרבה מדברים בטלים ואני יושב ביניהם, אני מדבק עצמי בבורא יתברך כראוי, ואני מקשר את כל דבריהם דבוק יותר:

קו. שמעתי מפי קדוש הבעל שם טוב ז"ל על מאמר רז"ל (סוכה דכ"א ע"ב) שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכין לימוד, והוא כי עיקר שלימות כל צדיק וצדיק הוא שלא יופסק הדבקות שלו מאתו אפילו רגע אחת, גם בכל דיבוריו כאשר יצטרך לדבר עם בני אדם דברים הצריכים לענייני העולם, יראה שידבר בענין שלא יופסק הדבקות חלילה, ואפילו בעשיית איזה מצוה יזהר מאוד בזה, כי כאשר הוא הוא חושב בענין העשייה של המצוה, או אפשר שיתעלם ממנו הדבקות, לזה צריך זריזות מאוד לזה, וזהו שכווננו רבותינו ז"ל שצריך ללמוד (פז) לדבר שיחת חולין המוכרחים לדיבורו, שלא יופסק הדבקות כנ"ל: (דברי משה פ' וירא ופ' חיי).

קח. כשאדם מדבר דברי תורה או שאר דברי חכמה, ביראה, עושים דבריו רושם בכל דיבור ודיבור, ויש צדיקים אפילו כשמדברים דברי חולין, על דרך שאמרו שיחתן של תלמידי חכמים צריכה לימוד, אזי דבריהם עושים גם כן רושם, ופועלים הרבה טובות למקום כביכול כידוע זה מאבותינו ז"ל: (דגל מחנה אפרים פ' חיי).

קט. כשיושב ללמוד, או אפילו כשמדבר דברי חולין, יחשוב באיזה ענין הוא מדבר, אם באהבה או ביראה או רחמנות או בניצוח או בתודיה או בהתקשרות או באיזה ממשלה, ויתקשר את עצמו במדה ההוא:

קי. אפילו הדיבור עם חבירו בשוק, צריך להיות הדיבור בדחילו ורחימו, מפני שהדיבור (הוא פח) על ידי אותיות, וכמו שאמר הבעל שם טוב ז"ל, ראוה מדברת עם אחד בשוק (כתובות די"ג ע"א) שראוי להיות דיבורו עם האחד מיוחד וכו': (אור הגנוח פ' פקודי).

מקור מים חיים

יש בזה שני תועלות, א) שאינו נפרד מהדבקות כנ"ל, ועוד שעל ידי זה נמשך קדושה להדבר אשר עוסק בה, היינו אם הוא קונה איזה דבר, או כאשר דיבורו שמדבר בענין עסק הקנייה הוא בדרך הנ"ל, אז הוא ממשיך קדושה להחפץ הנ"ל ועל ידי זה, אחר כך כאשר הוא משמש בהחפץ הזה אשר קנה אז, נקל הוא אצלו להיות שימוש בו גם כן בדבקות וכו' עכ"ל, והבא בס' לשון חסידים בענין דיבור אות י"א:

ובספר דגל מחנה אפרים פ' וישב ד"ה עוד י"ל שרימזו כו' וזה לשונו, שמעתי וראיתי מן אדוני אבי זקנינו ג"ע זללה"ה שהיה מספר מעשיות ודברים חיצוניים, ובהם היה עובד ה' בחכמתו הזכה והטהורה עכ"ל:

פח) ובסוף ס' דמ"א כתב וז"ל, שמעתי שכל הדברים שעברו על דוד המלך עליו השלום ביום, היה עושה מהם קפיטל תהלים, והיה מכניס הדברים והמאורעות באותיות, ואותיות יש להם צירופים וחיות, ובזה נמתקו כל הדברים, והדברים עתיקין, וכן כשמתפלל על איזה דבר כגון על חולי ר"ל, ומלביש את הדבר באותיות,

אחד שהסיפורים הם להעלות אותן הנפשות האחרונים בסיפורים וארציות ולפי דעתי הוא הנקרא זווגא דקטנות, כמו שראיתי במקום אחר בשמו, כי כשאדם עוסק בתורה הוא בבחינת גדלות כו' עכ"ל, ועוד ציינו לקמן בפ' עקב בהגה מ' והגה ג"ג ע"ש היטב, ולקמן בפרשתנו בסוף הגה פ"ט, והגה צ':

ושם בפ' וירא כתב וז"ל, יש לפעמים יושב הצדיק בין כמה אנשים ומדבר עמהם כמה דברים גשמיים וסיפורים שכפי הנראה הם דברים בטלים, ובאמת הצדיק ההוא היושב ביניהם הוא דבוק במחשבתו בהשם יתברך, והדיבור שמדבר, אף שלהם נראה שהם דיבורים גשמיים ודברים בטלים, והוא חושב ומסתכל בזה דברים רוחניים דברים קדושים, וכן בכל סיפורי העולם שמספרים לפניו ומדברים עמו בכל עניינים הוא מסתכל תמיד עניינים קדושים באותן הדיבורים, וכמו ששמעתי מן אא"ז ג"ע זללה"ה שמה שמשוררים ליד"ר, בכולם הם בחינת יראה ואהבה בהתפשטות מעילא לתתא בכל המדרגות התחתונים, עכ"ל:

פז) וסיים שם בדברי משה פ' חיי וז"ל, והנה

קיא. ששמעתי ענין בכל דרכיך דעהו (משלי ג') גם בסיפורי דברים שעם חבירו יכוון שהוא פט) כדי שיתקרב אצלו, ואז אם יבקש ממנו אחר כך שיעשה איזה דבר מצוה ויראת השם יתברך, ימלא משאלתו, על ידי שנתקרב כבר אצלו, בסיפורי דברים בעלמא, והוא סוד ו' כורע לגבי ה' להעלותה והבן וכו' והוא יחוד גדול: (תוי"י תרומה ד"ע ע"ד).

קיב. י"ש ייחודים בכל דיבורים וסיפורי גשמיים גם כן, וכמו ששמעתי בשם מורי (שהוא צ) מייחד את עצמו עם אחותה דמטרוניא בסיפורים גשמיים, והטעם צא) ביאר וכו': (תוי"י ר"פ שמות דמ"א ע"ב).

מקור מים חיים

עליו, חיבר קפיטל תהלים על זה, והלביש את צערו ומבוקשתו באותיות קדושים, וכן במעשה דרבה, והבן, ועל ידי זה היה מאיר אותיות המבוקש, ונגאלו מאפילתם, ונגאל גם כן מצערו ממש, עכ"ל, ועוד עיין מענין זה לקמן בפ' נח בהגה קנ"ב ע"ש:

פט) ובס' תוי"י פ' שמות דמ"א ע"ב, וז"ל, וכן אמר הרב המגיד דק"ק באר, כי על ידי שמדבר עם המוני עם, מקרב את עצמו עמהם ויכול לקרבן לתורה ולמצוות, והוא בסוד ו' כורע לגבי ה' כדי להעלותה, אם כן נקרא דברי גשמיים גם כן בסוד מ"ן עכ"ל, וענין ו' כורע לגבי ה' עיין עוד בתוי"י פ' חקת דקס"ב ע"א, וז"ל, והנה יש מדרגה זה גם בעולם הזה שיוירד הצדיק ממדרגתו כדי שיתחבר עם מדרגה פחותה שהוא כמו שכתוב בכתובים (משלי כ"ד) שבע יפול צדיק וקם, ומבואר שם כי למדרגה הנקרא שבע יפול צדיק הנקרא ו' להקיימה, בסוד ו' כורע לגבי ה' להעלותה, עכ"ל, ועיין לעיל בהגה ס' ד"ה ובס' תוי"י כו' במה שהעתיקתי מפ' ויגש, ועוד עיין לקמן אות קפ"ט בסוף פרשתינו: ובס' בן פורת יוסף דג"ט ע"ג, וז"ל, סוד שבע יפול צדיק וקם וכמו שכתוב בכתבי האר"י, כי מלכות נקרא שבע סוד אות ד' דלה ועניה כו', וכאשר יפול צדיק סוד ו' אל שבע, נעשה מן ד' ה', ועל ידי זה קם, עכ"ל:

ובס' דגל מחנה אפרים פ' מצורע ד"ה עוד יש, וז"ל, ידוע שיש שני מיני דבורים דיבור אחד תורה ותפלה, ודיבור אחד לפרנסה ולקרב את העולם, וזהו ממש מה שאמר אא"ז זללה"ה כי זהו קטנות וגדלות [עיין לעיל בהגה פ"ו] להרים את העולם כולו, עכ"ל:

צ) בס' נוצר חסד פ"ו ד"ה אותיות דברים, וז"ל, דברים של ענייני עולם הזה, ששמעתי ממורי שהיה מייחד עצמו ומדבק עם מלכות החיצון כלי המלכות, אדני, חיה שתחת אלהי

ולפעמים במעשה רבה, והדברים עתיקין וצריך הבנה בביאור רחב, וה' יעזורני בתורתו ויאיר עיני אמן, עכ"ל, ועוד מענין צירוף אותיות עיין לעיל בהגה כ"ט ובפנים אות ק"ד:

ואיתא בשבחים צד נ"א וז"ל, פעם אחת נכנס אליו ר' דוד פורקיס ז"ל מ"מ דק"ק מעזיבון ושאל אותו איזה דבר, [ושמעתי מאיש אחד מק"ק באר שהשאלה היה האיך להתפלל בעד החולה עם סיפורי מעשיות] והתחיל לומר לו, ובאמרו נתלהב מאוד ופניו היו בוערות כלפידים, ונפל פחד על ר' דוד הנ"ל ורצה לברוח, רק מחמת שהבעל שם טוב נ"ע דיבר עמו פנים בפנים לא יכול לצאת, ובתוך כך באה בתו מ' אדל ואמרה אל אביה עת לאכול, כי פנה היום, ומיד אזיל סומקא ואתי חיורא, ושכב על מטתו לנוח, ואמר לה בתי מה עשית לי, ואמר ר' דוד הדין עמה כי עת הוא לאכול, אמר הבעל שם טוב זי"ע לא ידעת מי היה כאן, מצד אחד עמד אליהו ז"ל ומצד השני עמד רבי, והם אמרו לי ואני אמרתי לך, וכשבאך ובלבלה אותי הלכתי, עכ"ל:

ובדגל מחנה אפרים פ' חיי, וז"ל, ידוע שדוד המלך עליו השלום חיבר הספר תהלים חמשה ספרים נגד חמשה חומשי תורה, נמצא כלול וגנוז בו כל התורה כולה, והיינו כשבאו עליו צרות דרך משל ויאמרו הזיפים וכו' אז חיבר קפיטל תהלים, שהסתכל באותיות ותיבות של אותו הצרה, ונתגלה לו על ידי זה איזה אור מן התורה, וחיבר כנגדו קפיטל תהלים, שבוודאי יש כנגדו איזה פרשה מן התורה, עכ"ל, [ועיין לעיל בהגה כ"ט מענין צירוף האותיות]:

ושם בפרשת בהר כתב עוד וז"ל, סוד עמוק מי ימצאנו, כשיש לאדם ח"ו איזה צער וצרה ומלביש צערו או מבוקשתו באותיות הקדושים, כמו שעשה דוד המלך עליו השלום, כשהיה לו איזה צער, וצרה שעברה

קיג. שמעתי מאדוני אבי זקני זללה"ה על פסוק (תהלים קי"ט) ואתהלכה ברחבה
 כי פיקודיך דרשתי, היינו דוד המלך עליו השלום התפאר את עצמו
 שהיה יכול לילך צב) בשווקים וברחובות, והטעם כי פיקודיך דרשתי, היינו שלא היה
 דורש מעולם כי אם יחודים וזה היה כל מגמותיו תמיד שיוכל לייחד קודשא בריך הוא
 ושכינתיה: (דגל מחנה אפרים פ' תצא).

קיד. צריך לעבוד את השם יתברך בכל כחו, שהכל הוא צורך, מפני שהשם יתברך
 רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים, והכוונה כי לפעמים האדם הולך ומדבר
 עם בני אדם, ואז אינו יכול ללמוד, וצריך להיות דבוק בהשם יתברך ולייחד יחודים,
 וכן כשהאדם הולך בדרך, ואינו יכול להתפלל וללמוד כדרכו, וצריך לעבוד אותו יתברך
 שמו באופנים אחרים, ואל יצער צג) את עצמו בזה, כי השם יתברך רוצה שיעבדוהו

מקור מים חיים

יחודים וקישוטי השכינה, ובפרטות דיין העיר,
 צדיק, יזהר להעלות כל האותיות והטענות ששומע
 מבעלי דינים אל שורש אור התורה בשכל
 נפלא, ולפעמים אף גוי בשוק [עיין בסמוך
 בהגה צ"ד ובפנים באות קכ"ב] אומר לו
 עתידות ודברים נפלאים, שומע אני, מלכות,
 את דברי אדמו"ר, והבן היטב, עכ"ל:

צא) מה שרמזו על הטעם נראה שהוא מה
 שהעתקתי לקמן בפ' ואתחנן באות ס"ב שהדיבור
 הוא קירוב הגורם לזווג ע"ד שאמרו קול באשה
 ערוה ע"ש, עיין מה שאכתוב בסמוך בהגה
 צ"ד ע"ש היטב:

צב) עוד בס' דמ"א בליקוטים ד"ה אין לך,
 וז"ל, אמר הבעש"ט שווקים הוא חכמה
 ורחובות הוא בינה כו' ע"ש:

ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג'
 אות א' וז"ל, כמו שאמר מרן אלקי אור
 ישראל ואתהלכה ברחבה, שאני יכול לילך
 בשווקים וברחובות לדבר עם כל אחד, והטעם
 כי פיקודיך דרשתי, דהיינו שאני דורש מעולם
 יחודים וקישוטי השכינה להעלות אברי השכינה,
 ואני מאמין באמונה שלימה שאין שום דבר
 קטן וגדול בלתי חיות ורצון אין סוף ברוך
 הוא, חיות אלהות, אלא שהוא בהסתרה מחמת
 עונות ופשעים, וכשאדם עושה תשובה, יאמין
 שיתגלה עליו אורו הגדול מתיקות עריבות
 אור עליון בלי טעות מקליפת נגה, זכיון
 שכל תנועה וחיות הוא מאור אין סוף, ידקדק
 על כל תנועה שיהיה לשם שמים בלי פנייה,
 ויקבל כל אדם בשמחה ובלב שמח ויעשה
 יחודים בכל דבר קטן וגדול וטוב לו עכ"ל:

צג) ועוד עיין לקמן בפרשתנו אות קנ"ד,
 ובפ' נח אות ה', מה שהעתקתי עוד בענין זה:

ישראל, שהוא אדני הפנימי הנקרא כנסת ישראל,
 אלהי ישראל, ומלכות החיצון יש בה עוד כ"ג
 צירופים אדני העולין מספר כ"ב אותיות, והוא
 חיה כ"ג שתחת אלהי ישראל, והדבקות הזוה
 על ידי סיפורים גשמיים, והאדם יכול לייחד
 קודשא בריך הוא ושכינתיה בכל מדרגותיו,
 הן במעשה הן בדיבור, ולפעמים מייחד במחשבה
 בסוד (תהלים ס"ה) לך דומיה תהלה [עיין
 לקמן פ' עקב בהגה נ"ה] כי גם בחינה ומדרגה
 זאת יש בשכינה, ויקבל הכל בשמחה אף כשמדבר
 בקטנות [עיין דמ"א בליקוטים בשם הה"מ
 מבאר], ויש יחודים אף בסיפורים גשמיים,
 ובלבד שיכוון לבו באמת, ועל ידי שמדבר
 עם ישראל ומתקשר עמו, מעלה את כל
 הנשמות והתפלות שנאמרו בקטנות בלתי דחילו
 ורחימו, עיין דגל מחנה אפרים [העתקנו לקמן
 בפ' עקב אות ס"ט ע"ש ובהגה] שמעתי מאבי
 זקני זי"ע כי כל עליות של אדם אי אפשר
 להיות כי אם על ידי ראשי הדור וצדיקים,
 הן המדות של האדם, הן התפלות והתורה שלו,
 והן דיבורים גשמיים שלו, הכל הצדיק מעלה
 לאותן אנשים הדבקים בו באמת באהבה רבה,
 ויש שני בחינות, יש תלמידים שהצדיק מעלה
 אותן על ידי דבקות תורתו ותפלתו בהתפשטות,
 ויש אנשים פשוטים שאינו יכול להעלותן כי
 אם בשיחה שלו, על דרך (תהלים א') ועליהו לא
 יכול וכן כשהצדיק שומע דיבורים וסיפורים
 ומשים בו חיות וכו' ושכליות נפלאים לעבודה,
 ושומע מעמד השכינה, והאיד לבקש רחמים
 באותה שעה על צרכי השכינה, וכל סיפורים
 ששומע עושה מהם קישוטי השכינה ויחודים
 נפלאים, מכ"ש מה שהוא מדבר ומספר בעצמו
 כמו שאמר מרן אלקי [לעיל בפנים אות ק"י] על
 סוד ראוה מדברת עם אחד, שבכל הדיבורים יש

בכל האופנים, פעמים באופן זה ופעמים באופן זה, לכך הזדמן לפניו לילך לדרך, או לדבר עם בני אדם, בכדי לעבוד אותו באופן הזה: (צוואות הריב"ש ד"ב ע"א).
 קטו. נודע לבעלי בינה לעשות ייחוד גם בסיפורי דברים שעם חבירו (צד) כמו ששמעתי ממורי (בברכות דף כ"ד ע"א) קול באשה ערוה וכו', ולהסיר העצבות יפקח באיזה עסק ויהיה גם כן ייחוד, גם כשרואה דבר מכוער באדם, או שיבטל אותו מתורה ותפלה, יבין שהוא מהשם יתברך, לתועלת שלו, כאשר כתבתי (צה) בקונטרס אחרון יעו"ש:
 קטז. שמעתי בשם הבעל שם טוב ז"ל מפני מה אנו רואים אישים פועלי און ידברו בצוואר עתק בגאווה ובזו על אנשים משכילים, דברי ריבות וכזבים (צו), הם הם דיבורים שלהם בעצמם, על שיש להם דיבורים נפולים, שלא שמרו פיהם ולשונם, ועתה נתלבשו אלו הדיבורים ברשעים האלה להלשין עליהם וכו':
 (אור המאיר חקת ד"ה ויסעו מהר ההר).
 קיז. ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם וגו', ש"מ [נראה שהוא ר"ת שמעתי ממורי] כי אף על פי דאין מקרא יוצא מידי פשוטו, ששם

מקור מים חיים

יש בקול שייכות לייחוד וזווג שלכן נקרא הקול עצמו ערוה וזווג כן הוא ברוחני שיש זווג בקול, וכן נ"ל שזהו הטעם שרמזו עליו הרב התו"י שהעתיקתי לעיל בפנים את קי"ב וכמו שכתבתי שם בהגה צ"א, כן נראה לי בעו"ה] ולפעמים כשמתגבר העצבות ויפקח באיזה עסק ודיבורים, והוא ג"כ ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, ולפעמים שומע מקול גוי בשוק מה שצריך לו לתיקון נפשו לשעתו, אפי' מהכאת פרסות רגלי סוסים, ומכל שכן רגלי אדם יבין אדם עתידות, וכן כשרואה דבר מכוער, או שומע, על הכל ישים דעתו ולבו לשוב בתשובה ולתקן את אשר עוות, כללו של דבר אין לך ענין קטן וגדול בלתי השגחת המשגית, וכן לפעמים יש לו ביטול תורה ותפלה ומצטער על זה, יבין וידע שהכל מן השמים לתועלתו, שיתעורר יותר באהבה ובלב נשבר כי שויתי ה' לנגדי (תהלים ט"ז) אף דבר המגד אותי, ודבר רע ויסורין, הכל הוא מציאת השם יתברך, ורצונו מאיר שם, והוא נקבע אצלי בלתי שכחה אלא תמיד בדביקות, עכ"ל:

צה) עיין בסמוך אות קכ"א מה שהעתיקתי מענין זה וע"ז רמז הרב בתו"י מה שכתב בקונטרס אחרון ע"ש היטב:
 צו) עיין לקמן פ' נח אות ס"ב ושם בהגה, ואות קנ"ז ושם בהגה קנ"א ד"ה וכלל העולה, עוד עיין לקמן פ' לך אות ל"ג עיין שם היטב ובפ' מצורע אות כ"ד בענין אשר שלט האדם

צד) וזה לשון הרב בס' לקט אמרי פנינים דר"ט ע"ב, ונודע לבעלי בינה לעשות ייחוד גם בשמיעת סיפורי דברים של חבירו ובסיפורי עניינים עם חבירו, כי גם שם יש עולמות ונשמות ואלהות [ענין עולמות ונשמות ואלהות העתיקתי לקמן בפ' נח אות ט"ו ע"ש] ותקשר נפשך באלהות שבכל הדברים, מה שאין כן קול באשה, בלתי חיות, הם ערוה [לא"ה], מלשון זה שכתב הרב מה שאין כן קול באשה, נראה שכוונתו לפרש בזה, הרמז של הרב תו"י, שרמז במה שפירש הבעש"ט על דרך זה, לשון קול באשה ערוה, וסתם ולא פירש מה שפירש בזה, לכן דעת הרב לומר שזהו מה שפירש הבעש"ט קול באשה היינו קול שהוא בלא חיות, וזהו שכתב התו"י כמו ששמעתי ממורי קול באשה כו' והגם שלא נמצא ביאור זה מפורש בשם הבעש"ט, המציא הרב ז"ל מדעתו הגדולה פירוש זה כדי שיהיה המשך ושייכות מן דרוש קול באשה עם מה שנודע לבעלי בינה לייחד בכל הדברים, אבל אני עני בדעת אילו היה לי רשות לדבר בפני גדולים הייתי סובר שמה שרמז בתו"י על מה ששמעתי בביאור קול באשה הוא מה שהזכיר בתו"י בסופו דר"ט ע"ב שיש בענייני זווג הגשמי ג' סוגים, ואחד מהם הוא הדיבור שהוא קירוב הגורם לזווג כמו שאמר חמשה דברים באשה ערוה קול באשה ערוה כו' ע"ש והעתיקתי לקמן בפ' ואתחנן אות ס"ב ע"ש, ועל זה רמז הרב תו"י כאן שכמו בגשמי

אותו הקדוש ברוך הוא בגן עדן שבארץ, אף על פי כן פירש בזוהר הקדוש (תיקוני הזוהר סוף תיקון כ"א) כי גן רומז לג"ן סדרים שבתורה, ולפי הזוהר הכי פירושו, ויטע ה' אלהים גן, פי' הג"ן סדרים שבתורה הוא, בעדן מקדם, פי' גם הקדוש ברוך הוא שהוא קדמונו של עולם היה לו עדן ותענוג ושעשועים מזאת התורה שקדמה לעולם כמו שכתוב (משלי ח') ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום, ופירשו חז"ל (ב"ר פ"ח סי' ב') אלפים שנה צד קודם שנברא העולם נבראת התורה, וישם שם את האדם אשר יצר, פירוש, הקדוש ברוך הוא היה מלמדו תורה, כמו שנאמר לעבדה ולשמרה ופירשו (זוהר בראשית דכ"ז ע"א) לעבדה זו מצות עשה ולשמרה זו מצות לא תעשה, ויצו ה' אלהים על האדם לאמר, פי' אמר לו ולמדו האיך יהיה שמיעתו בתורה ולימודו, כי האומר דברי תורה יש לו לומר דברים שילמוד השומע מהם עצה וחכמה והשגה איך לעבוד את השם יתברך, והשומע דברי תורה [לא יכוין להבחין ולומר] זה הפשט היה טוב וזה הפשט לא היה טוב כל כך, שנמצא הולך מאת הלימוד בלי שום לימוד ליראת השם יתברך, כי אם [להבחין] בין טוב ורע, ועל זה התורה חוגרת שק ואומרת עשאוני ככינור שמנגן בו בבית משתאות, וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון, ויצו ה' אלהים על האדם לאמור מכל עץ, הגן, פי' מכל אותן פרשיות שבתורה שאלמדך אכול תאכל, היינו שתראה שיהיה לך לאכילת הנפש, לרעבון הנפש השוקקה לעבודתו יתברך שמו, כמו שכתוב (ירמיה ט') נמצאו דבריו וכו' וכתוב (יחזקאל ג') ויאכילני את המגילה כו', אבל, ומעץ הדעת טוב ורע, פי' שתשים דעתך לזה לבד לומר זה הוא פשט טוב מה שאין כן פשט זה אינו טוב, זה לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות, פי' תתקשר באילנא דמותא, כי אין זה אלא מפיתוי היצר הנחש ר"ל הן בלימוד והן בשומע:

(כתור שם טוב ח"ב ד"ו ע"ג).

קית. כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל, עיין לקמן פ' מצורע בהגה י"ח מה שהעתיקתי מצוואת הריב"ש ד"ב ע"ב:

אוצרות התורה
אוצרות השם

מקור מים חיים

בלשון שנה י"ב שעות הם י"ב חדשים היה שייך זה, ובאמת ברגע אחד אנו יכולים גם כן לחלק שנה וחדשים, ועכשיו יובן, דבאמת בדבר שהוא למעלה מהזמן בחלק אחד של רגע יש הכל שנה וחדש ויום, ולשון שנה הנאמר שם הוא לשון שינוי של שכליים, ר"ל כמה שינויים של שכליים יש באותו זמן, ומה שאמר זי"ן חדשים ר"ל זי"ן שכליים, מוכרח להיות בעיבור זה, ולעיבור אחר ט' שכליים, ולעיבור אחר י"ב, וכן לענין שנים הנזכר שם רצונו לומר כל כך שינויים של שכליים היה צריך הז"א עד שבא לכלל גדלות, ובאמת בכל השתלשלות העולמות מאין סוף עד סוף כל העולמות, בוודאי יש להבין איך הוא השתלשלות בעולמות עליונים שהם למעלה מהזמן, ובאמת הכל הוא בשכליות, שנשתלשלו משכל לשכל עד שבא לעולם שבתוך הזמן אשר שם גלים כל השינויים, כן הענין בשנים ובחדשים

באדם, ועוד עיין מה שהעתיקתי בפ' קדושים אות ט' ע"ש. ובפ' קרח בהגה ד' ד"ה ומעין, ושם בפנים אות ו', עיין כל זה באריכות:

צו בספר לקוטי אמרים דף י"א ע"ב כתב וז"ל, מה שכתב האר"י זלה"ה עיבור זי"ן חדשים ט' חדשים י"ב חדש, לכאורה קשה הלא שם הוא למעלה מהזמן, וכן בענין ב' שנים של יניקה, וי"ג שנים דגדלות, אך באמת שנים המוזכר שם אינו אלא לשון שינוי, וחדש לשון חידוש, והשורש הוא הכל אחד, דהיינו בשנה יש י"ב חדשים ובחדש ל' יום וביום י"ב שעות, ובאמת הכל שורש אחד דאנו יכולין להמשיך ולחלק גם יום אחד שהוא י"ב שעות ולומר שכל שעה הוא חדש, י"ב שעות י"ב חדשים, אך שאנו בתוך הזמן אנו עושין שנה של זמן מרובה וחדש של ל' יום, והאמת אם היינו מסכימים לקרוא יום האחד

קיט. ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע, עיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה
אות ק' שזהו כשהוא מפריד השכל מן הדיבורים ע"ש מה שהעתיקתי מספר
לקוטים יקרים ד"ה ע"ד צח):

קכ. ויצו ה' אלהים על האדם לאמר, ובגמרא (סנהדרין דנ"ו ע"א) דרשו מכאן
שבע מצוות בני נח, שמעתי בשם ר"י בעל שם טוב, בשבע מצוות שנצטוו
בני נח, יש ערבות לישראל בעד האומות:

קכא. לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו, שמעתי מהרבני הוותיק
מוהר"ן פירוש על דברי הרב [הבעל שם טוב] ז"ל שיכוון בכל דיבור הכנעה
והבדלה והמתקה (צט) דמעל"ד, שיצא ממדת הגבורה שלא ללמד חוב על בני עולם, רק
שיכנס ברחמים (ק) וילמד זכות על כולם, גם שיראה דבר כעירות מחבירו, ירגיש שהוא
לטובתו, שיבחין בעצמו שיש לו שמץ מנהו, וישוב בתשובה ממנה גם במחשבה, וזהו
טובתו, שאילו היה יחיד היה סובר שהוא חסיד, מה שאין כן עתה, ונ"ל שזהו פירוש
לא טוב היות האדם לבדו מטעם זה, רק אעשה לו עזר מן כנגדו, שיבחין שיש בו
שמץ מנהו, והבן, ולכך אם על ידי שכן רע מבלבל תפלתו או תורתו (קא) או שאר
ביטול, יתן [לב להבין] שהוא לטובתו, שלא היה בכוונה ישרה ושלחו לו ביטול זה
להרגיש, ויתחזק יותר, ישמע חכם ויוסיף לקח:

מקור מים חיים

שורות בין הפרקים הללו בין תיבת דמעל"ד
ובין תיבת שיצא, ודוק ותשכח כי נכון לומר
שזה שאמר שיצא ממדת גבורה זהו פירוש
המתקה, שהוא המתקה הדינין והגבורות,
והיינו שימתיק החובות של כל בני העולם,
רק שיכנס עמהם במדת רחמים, וחסר ביאורו
של מוהר"ן על הכנעה והבדלה בענין עבודת
המדות ודוק היטב ש"ם:

(ק) ובריש ס' מדרש פינחס החדש כתב וז"ל,
בשם הרה"צ ר' גדליה מליניץ זצלה"ה שאמר
בשם רבו הרה"צ המוכיח זצלה"ה אשר משיח
יהיה מלמד זכות טוב על כל ישראל אפילו
על הרשעים, שהם צדיקים, אז זייא זענין
גירעכט, ומחמת הזכות שילמוד זכות עליהם
יחזרו בתשובה ועל ידי זה יהיו נגאלים, כי
בתשובה נגאלים, והיה אומר, צדיק קטן אוהב
רשעים קטנים, וצדיק גדול אוהב רשעים
גדולים, אבל משיח יהיה אוהב ומלמד זכות
אפילו על רשעים גמורים, וכל מי שמלמד
זכות על כל הברואים הוא מבחינת משיח כו'
ע"ש, ולפי שידוע שהרב המוכיח היה נאמן
ביתו של הבעש"ט, לכן ברור בעיני שקיבל
דבר זה מפי הבעש"ט זי"ע בעזרת הש"ם:

קא) עיין לקמן פ' מצורע אות י' ע"ש:

הנ"ל שבעולם, אשר בתוך הזמן, נתגלה ובא
בזמנים כנ"ל וד"ל, עכ"ל:

צח) ועיין לעיל בהגה אות ע"ג ביאור ענין
עץ החיים ועץ הדעת ע"פ דרך העבודה שגילה
הבעש"ט ז"ל:

ובכתבי הרב הקדוש הגאון מוהר"ם
מליבאוויטש שנדפס בס' צרור החיים דל"ח
ע"א כתוב וזה לשונו, הפגם של עץ הדעת
טוב ורע אמר הבעל שם טוב הקדוש כי
זה נקרא התגלות העולמות שנראין נפרדין,
והרגשת היש, שהאדם מרגיש בדרך עבודה,
נקרא רע של עץ הדעת, ומתחלה היה עץ
החיים, היינו שאדה"ר לא ראה רק החיות
של חי החיות אין סוף ב"ה וכמבואר בזוהר
הקדוש פ' בהר יעו"ש, עכ"ל:

צט) תיבה זו, דמעל"ד, נראה שהוא ראשי
תיבות דמעבר לדף, והיינו ששם מעבר לדף
זה דיבר בקדשו מזה הענין דהכנעה והבדלה
והמתקה, והוא שם בדף ר"ח ע"ד בענין
ביאור סוד א"ב [שהעתיקתי לקמן בפ' נח
אות ק"י ע"ש] ושם נכתב בקיצור והזכיר
כאן ששמע פירוש על זה מהו הכנעה ומהו
הבדלה ומהו המתקה, ולכן לבי אומר לי
שנחסרו בדפוס או בהעתקה אינו תיבות או

והעיקר שיתן לב להבין שהשם יתברך בכל מקום ובכל עסקיו, אם כן גם בסיפורי דברים קב) יוכל להרגיש ענייני הבורא יתברך שמו, כמו בלימודו ותפלתו: (תו"י בסופו דר"ט ע"ב).

קכב. וכן אם שומע אחד מדבר בעת שהוא מתפלל, יאמר למה הביאו ה' הלום לדבר בתוך תפלתו, הלא כל זה בהשגחה פרטיית, אך הדיבור הוא השכינה קד) ושרתה השכינה בפיו קד) של זה האדם כדי שאחזק את עצמי לעבודה, כמה יש לי לחזק את עצמי בעבודה הוא תפלה, ובפרט אם האיש המדבר הוא גוי או קטן, נמצא כביכול השכינה באדם זה, כמה ראוי לעשות בזריזות: (צוואות הריב"ש ד"ד ע"ב).

מקור מים חיים

ובפ' צו דכ"ט ע"ב, אמר דק"ב ע"א) לפי ששוכנת ומתלבשת בנבראים להחיותו, ובלשון המקיבלים נקרא בשם מלכות על שם (קהלת ח') דבר מלך שלטון, כי המלך מנהיג מלכותו בדיבורו, ועוד טעמים אחרים כידיע לידועי חן:

ומודעת זאת כי יש בחינת ומדרגת מלכות דאצילות, בחינת מלכות דבריאה וכו', ופירוש מלכות דאצילות הוא דבר ה' המחיה ומהווה נשמות הגדולות שהם מבחינת אצילות, כמו נשמת אדם הראשון שנאמר בו ויפה באפיו, וכמו נשמת האבות והנביאים וכיוצא בהן (שהיו מרכבה לה' ממש (רבתי סו"פ לך פמ"ז) ובטלים ממש במציאות אליו, כמאמר רבותינו ז"ל שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, וכן כל הנביאים ובעלי רוח הקודש, היה קול ודיבור העליון מתלבש בקולם ודיבורם ממש כמו שכתב האר"י ז"ל), ומלכות דבריאה וכו', ומלכות דעשייה הוא דבר ה' המחיה ומהווה את העולם הזה בכללו, עד יסוד העפר והמים אשר מתחת לארץ:

והנה אף כי ה' אחד ושמו אחד, דהיינו דיבורו ורוח פיו המכונה בזוהר הקדוש (תיקוני הזוהר תיקון כ"ב) שמו, הוא יחיד ומיוחד, אף על פי כן ההארה והמשכת החיות הנמשכות בהם מרוח פיו יתברך שמו, מתחלקת לד' מדרגות שהן אצילות בריאה יצירה עשייה, והשינוי הוא מחמת צמצומים ומסכים, לצמצם האור והחיות, להסתירו שלא יהיה מאיר כל כך בעולם הבריאה כמו בעולם האצילות, ובעולם היצירה הוא על ידי צמצומים ומסכים יותר וכו', אבל אין שום שינוי ח"ו בעצמות השכינה שהוא דבר ה' ורוח פיו יתברך שמו, וגם בבחינת הארה והמשכת החיות, הנה ההארה שבאצילות בוקעת המסך ומתלבשת בבריאה, וכן מבריאה ליצירה ומיצירה לעשייה, לכן אור אין סוף שבאצילות ברוך הוא, הוא

קב) עיין לעיל אות קט"ו ושם בהגה צ"ד: קג) מבואר לעיל בהגה אות ע"ח שהשכינה שורה בהדיבור, ועוד שם בפנים את צ"ט שכל הדיבורים ממנה ע"ש:

קד) באגרת הקודש שבס' התניא אות כ"ה כתב וז"ל, להבין אמרי בינה מה שכתב בספר הנקרא צוואות ריב"ש הגם שבאמת אינה צוואתו כלל, רק הם ליקוטי אמרותיו הטהורות שלקטו לקוטי בתר לקוטי, ולא ידעו לכוון הלשון על מתכונתו, אך המכוון הוא אמת לאמתו, והוא בהקדם מה שאמרו רבותינו ז"ל (זוהר בראשית דכ"ז ע"ב, קרח דקע"ט ע"א)

כל הכועס כאילו עובד ע"ז, והטעם יובן לידועי החפזות השנית בינה, לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאת ה' היתה זאת לו, לא היה בכעס כלל, ואף שבן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו או מזיק ממונו, ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו, אף על פי כן על הנזיק כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים יש למקום, ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו, מתלבש בו כח ה' ורוח פיו יתברך שמו המחיהו ומקיימו, וכמו שאמר הכתוב (שמואל ב' ט"ז) כי ה' אמר לו קלל, והיכן אמר לשמע, אלא שמחשבה זו שנפלה לשמעי בלבו ובמוחו, ירדה מאת ה', ורוח פיו המחיה כל צבאם, החיה רוחו של שמעי, בשעה שדיבר דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו יתברך מרוחו של שמעי, לא יוכל לדבר מאומה, והו' כי ה' אמר לו בעת ההוא ממש לקלל את דוד ומי יאמר לו וגו', וכנודע מה שאמר הבעל שם טוב ז"ל על פסוק (תהלים קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים [הובא לעיל בפנים אות מ"ח], והנה נודע לידועי חן כי דבר ה' נקרא שכינה בלשון רבותינו ז"ל (עיין ברכות ד"ה ע"ב) ואמא תתאה, ומטרוניתא, בלשון הזוהר (בר"פ זארא.

קכג. כתב רמ"א באורח חיים סי' א' שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים ט"ז) זה כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים וכו', אך יש להבין דהוי ליה למימר, לפני תמיד, מה שאין כן לנגדי משמע שהוא נגדייות, כמו שאמרו חז"ל (יבמות דס"ג ע"א) זכה עזר לא זכה כנגדו וכו', הגם דשמעתי שיחזיק האדם את עצמו איך שהוא רחוק מהשם יתברך, וזהו שאמרו שויתי ה' לנגדי ודפח"ה, ולי נראה לפי מה שקבלתי מרבותי וחבירי איך יתנהג במדת רחמים עם כל אדם, וגם שרואה באיזה אדם שום דבר מכוער יתן לב שגם

מקור מים חיים

ואחר הדברים והאמת האלה הגלויים והידועים לכל, נחזור לענין ראשון, בענין הכעס שהוא כעובד עבודה זרה, והיינו במילי חוץ מיראת שמים, ולכן במילי דשמיא לאפרושי מאיסורא לא שייך האי טעמא דאמרן, וכמו שכתב (בפרשת מטות) ויקצוף משה וגו'. והיינו משום שהקרה ה' לפנינו מצוה זו לאפרושי מאיסורא כדי לזכותו, אך זהו כשיש בידו למחות בקצפו וכעסו על חבירו, אבל כשאין בידו למחות, כגון גוי המדבר ומבלבלו בתפלתו, אם כן מה זאת עשה ה' לו, אין זאת כי אם כדי שיתגבר ויתאמץ יותר בתפלתו בעומק הלב וכוונה גדולה כל כך, עד שלא ישמע דיבורי הגוי, אך שלמדרגה זו צריך התעוררות רבה ועצומה, ועצה היעוצה להתעוררות זו, הוא מענין זה עצמו, כשישים על לבו, ויתבונן ירידת השכינה כביכול ותרד פלאים, להתלבש ניצוץ מהארתה, אשר ירד בבחינת גלות, בתוך הקליפות בדרך כלל להחיותה, ועתה הפעם בדרך פרט, ניצוץ הארתה בבחינת גלות, בדיבורו של גוי זה המדבר דברים זמבלבל אותו מעבודת השם יתברך הוא כוונת התפלה, וכמו שכתוב (קהלת זי"ן) את זה לעומת זה וכו', ודיבור העליון מלוש בדיבור התחתון וכו', וזהו ממש אשר שלט האדם באדם לרע לו, דהיינו שעל ידי זה מתעורר האדם להתפלל יותר בכוונה ועומקא דליבא עד שלא ישמע דבריו:

ומה שכתב המלקט [בספר צוואות הריב"ש] שרתה שכינה, לא ידע לכוון הלשון בדקדוק, כי הבעש"ט ז"ל היה אומר דברי תורה בלשון אשכנז לא בלשון הקודש, ורצה לומר, נתלבשה, והיינו בבחינת גלות, וזהו ובפרט גוי כו', שאז היה בבחינת גלות יותר, ואין לתמוה אם ניצוץ מהארת השכינה נקרא בשם שכינה, דהא אשכחן שאפילו מלאך נברא נקרא ה' לפירוש רמב"ן וכמו שכתוב ותקרא שם

גם כן בעשייה ובעולם הזה החומרי על ידי התלבשותו בבריאה יצירה עשייה, כמבואר הכל בכתבי האר"י ז"ל:

והנה נפש האדם ידוע לכל שהיא כלולה מעשר ספירות חכמ"ה בינ"ה דע"ת וכו', ואף שכולם מרוח פיו יתברך שמו כדכתיב ויפח באפיו כו', מכל מקום דרך פרט, חכמ"ה בינ"ה דע"ת שבנפשו הן דוגמא לחב"ד שבעשר ספירות המכוונות בשם אבא ואמא, ומדות אהבה ויראה שבנפשו הן דוגמא למדות שבינ"ד ספירות הנקראות בשם זעיר אנפין, וכח הדיבור שבנפשו, דוגמא לדיבור העליון הנקרא בשם מלכות ושכינה, לכן כשמדבר דברי תורה מעורר דיבור העליון לייחד השכינה, ומשום הכי קיימא לן בקריאת שמע וברכת המזון דאינו יוצא בהרהור בלא דיבור (שלחן ערוך אורח חיים סי' ס"ב):

והנה זה לעומת זה יש עשרה כתרי דמסאבותא ומהם נמשכות נפשות האומות, כלולות מעשר בחינות אלו ממש, ומודעת זאת בארץ מה שכתב בספר הגלגולים על פסוק (קהלת ח') אשר שלט האדם באדם לרע לו, והוא סוד גלות השכינה בתוך הקליפות להחיותן ולשלוט עתה בזמן הגלות אבל הוא לרע לו וכו', ולכן האומות שולטין עתה על ישראל להיות נפשות האומות מהקליפות אשר השכינה מתלבשת בבחינת גלות בתוכה, וזנה אף שזה צריך ביאור רחב איך ומה, מכל מקום האמת כן הוא, אלא שאף על פי כן אין הקליפות והאומות יונקים ומקבלים חיות אלא מהארה הנמשכת להם מבחינת אחוריים דקדושה, כמאן דשדי בתר כתפיה, ואף גם זאת על ידי צמצומים ומסכים רבים ועצומים, שנתלבשה הארה בחומרייות עולם הזה, ומשפעת להאומות עושר וכבוד וכל תענוגים גשמיים, מה שאין כן ישראל יונקים מבחינת פנים העליונים, כמו שכתוב (בפ' נשא) יאר ה' פניו אליך, כל אחד ואחד לפי שורש נשמתו עד רום המעלות:

שם שורה שמו יתברך דלית אתר פנוי מיניה, ועל כרחך שהוא לטובתו, שיש בו גם כן שמץ מנהו, ויתן לב לשוב וכאשר זכרתי קה) בקונטרס אחרון בשם מוהר"ן, כגון שבא לו שום ביטול על ידי שום אדם בתורה או בתפלה, יתן לב שהוא לטובתו, או שלא היה מתפלל ולומד כראוי, או שיכוון כוונה אחרת וכיוצא בו, שיקבל טובה, ואז ימצא שבאמת הוא טובתו וזהו שכתוב שויתי ה' לנגדי תמיד: (תו"י פ' חיי דכ"ב ע"א).
 קכד. שמעתי ממורי שאם נודמן שראה דבר עברה (או שמע על אחד), יבחין שיש בו שמץ עברה זו ושירגיש לתקן את עצמו: (תולדות יעקב יוסף סו"פ לז).
 קכה. שמעתי בשם מורי זלה"ה ביאור משנה (אבות פ"ד משנה א') איזה חכם הלומד מכל אדם קו) על פי משל, המסתכל במראה יודע חסרונו וכו' כך ברואה חסרון זולתו יודע שיש בו שמץ מנהו וכו' ודפח"ח: (תו"י פקודי דע"ז טע"ד).
 קכו. שנינו (במס' נגעים פ"ב משנה ה') כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, ופירש הבעל שם טוב הקדוש, כל הנגעים שאדם רואה חוץ, זה נמשך מנגעי עצמו, כמאמר רבותינו ז"ל (קדושין ד"ע ע"א) כל הפוסל במומו פוסל: (דברי שלום פ' קרוח דנ"ו ע"ב).
 קכז. הבעל שם טוב אמר כי האיש אשר הוא נקי לגמרי, ולא פגם כלל מעולם אפילו כל שהוא, אי אפשר לו לראות רע בשום אדם, או שישמע מרע שיעשה שום אדם, כי לא יזמין לו השם יתברך קז) לראות רע או לשמוע שום רע, ולכן כשרואה

מקור מים חיים

ה' הדובר אליה כו', עיין שם מה שהאריך עוד:
 קה) זה שהזכיר מקונטרס אחרון זהו מה שהעתיק לעיל בפרשתינו אות קכ"א, ועוד עיין לקמן בפ' מצורע אות י" ע"ש:
 קו) ועוד עיין מ"ש בתו"י סו"פ תרומה, ובס' מאור עינים פ' חקת ד"ה זאת התורה, ועיין לקמן פ' בא אות י"א, מצורע אות א':
 ובאוצר החיים פרשת קדושים דקע"א ע"ב העתיק וזה לשונו, שמעתי ממורי איזה חכם הלומד מכל אדם כשרואה חסרון זולתו יודע שיש בו שמץ מנהו, וזהו דרך הטוב, לתלות החסרון בעצמו, ושהוא פחות שבנבראים, אבל אם לא ירגיש חסרון בעצמו, ישנא גם את הטוב שברשע, כי באמת גם הטוב מלא סוגים, ולכן אחי אשכילך, שאם יארע לצדיק שנאה על אדם מישראל אף לרשע, בלי שום צד אהבה וראיית טוב וזכות, ידע באמת שגם הוא עשה איזה צד רע שמץ מנהו, ולכן נתערב נפשו טוב ורע, ומזה שנתערב אצלו הלבבות שונא את אחיו, כי צדיק המבורר טוב מן הרע, מדת צד הטוב אינו רואה רק טוב על כל ישראל אף על הרשעים [עיין לעיל בהגה אות ק' בשם המוכיח ז"ל], מלבד לרשע שאין בו צד טוב כלל [עיין לעיל בהגה נ"א במדה י"ב כאשר נשבעת לאבותינו] וזהו

מיעוטא דמיעוטא, ועל זה ביקש דוד (תהלים ל"ט) מכל פשעי הצילני חרפת נבל אל תשימני וכו' כידוע ממרן אלקי הבעל שם טוב [עיין לקמן פ' קדושים כל מה שהעתיקתי בזה מן אות ב' ולהלן], ומזה עצה היעוצה הוכח תוכיח, הוכח אתה את עצמך שלא תהיה מעורב בעצמך ואז בוודאי יהיה לך אהבה על כל ישראל אף לרשע וכו' עכ"ל, וכן הוא בס' שפתי צדיקים פ' קדושים, וענין הוכח לעצמך עיין לקמן פ' קדושים אות י"ד ע"ש, ועיין לקמן בפ' לך בהגה מ"ט, ובפ' שמות בהגה ב' בביאור נפתלי:

קז) ובעיניו הכל זכאים וצדיקים, ולכן הוא אוהב את ישראל מאוד, כן העתיק בזה בס' נתיב מצותיך שביל התורה נתיב א' אות י"ג ע"ש, כמו שהעתיקתי לקמן פ' קדושים בהגה ב':
 ובאוצר החיים פ' בהר דרנ"ז ע"ב הרחיב הדיבור בזה וזה לשונו, כי הקדוש ברוך הוא קרא לישראל אחים מצד הנשמה ובנים מצד רוח ונפש, ואמנם הפסוק אומר (תהלים ס"ח) תנו עוז לאלהים על ישראל גאותו, שאין לך איש הישראלי אף מפחותי ערך שלא יגיע ממנו התפארות לאלהים אלהי ישראל, והקדוש ברוך הוא משתעשע בו, אלא שהוא נעלם, כפי שהאדם יעשה לשם שמים בלב שלם ורוח

האדם איזה איש שעושה רע, או שמספרים לפניו מאיזה איש שעשה רע, ידע בבירור שיש בו שמץ מנהו מאותו הדבר עצמו, ואף אם הוא צדיק, מכל מקום יש בו קצת דקצת מאותו ענין, והזמין לו השם יתברך ראייה זו או שמיעה זו, כדי שישים אל לבו לשוב ולתקן הפגם ההוא, ועל ידי זה ישוב גם האיש הזה העושה רע, כי הוא תלוי בו (קח) ולכן אין לאדם לדבר לשון הרע על חברו אף שראה אותו עובר עברה, או ששמע מאיש מהימן שעשה עברה, דהא מזה שהוא ראה או שמע הדבר ההוא, מזה יראה שמסתמא גם בו בעצמו יש מקצת מאותו הדבר, ומוטל עליו לתקן אצלו הדבר ההוא, ועל ידי זה יתוקן גם האיש העושה רע וכו'.

(ערבי נחל פ' לך, אמתחת בנימין קהלת ב' את הכל ראיתי).

מקור מים חיים

חצות לילה והיה מיוחד יחודים וכותב רזין דאורייתא, כי היה נדחה, וגם ברית מילה היה ביום זה, על כן הקיל לעצמו והסתיח דעתו מן אבילות, ונכנס לתחום אותו הרשע, והשיג גבולו של ס"ם הרשע, על כן התגרה בו הרשע באותו שבוע, והביאו לידי כעס גדול, וגרם בכעסו, שרשע אחד תחב סכין בבטן רשע כמותו והרגו, ואמר לו מרן שכל זה גרם הוא, ועשה תשובה גם על זה, עכ"ל: וכל זה הביא גם כן בלקט אמרי פנינים דר"ח ע"ג, וסיים וזה לשונו, ומחמת שמשה רבינו קירב את הערב רב, ונכתב עליו כי פנה אל אלהים אחרים, כמבואר בספר ליקוטי תורה על כן ראה את העגל ומחולות, וראה שאין להם תקנה, על כן שיבר את הלוחות, והמשבר כלים בחמתו כו' (שבת דק"ה ע"ב) ובזה הוציא את הרבים ידי חובתן [עיין לקמן פ' אחרי אות ב' ע"ש] כיון שהוא גם כן נתחייב בדבר, ועשו כולם תשובה על ידי אחדות עם משה רבינו עליו השלום והעלה את כולם וכו'.

ובס' נוצר חסד פ"ד אות א' וז"ל, איזה חכם מרן אלקי ריב"ש זצ"ל פירש הלומד מכל אדם זהו כלל גדול, שלפעמים אדם סובר בעצמו שהוא צדיק גמור, וכשרואה איזה שמץ עברה בשום בן אדם, ידע שגם אצלו נמצא כאילו, ועושה תשובה, כמו שסיפר שפעם אחד ראה איש המוני שחילל שבת בשוגג קרוב למזיד, והרבה תשובה על זה, עד שגילו לו מן השמים שגם הוא חילל שבת ששימש עצמו עם תלמיד חכם הנקרא שבת, וכן כיוצא בזה המתגאה (סוכה ד"ד ע"ב) כאילו בא על אשת איש, הכועס (זוהר בראשית דכ"ז ע"ב) כאילו עובד עבודה זרה, והחכם ישכיל בכל זה, וילמד מכל אדם לתקן מדותיו, וכן יכול

נמוכה, וכל המבזה לשום בר ישראל אף בלב עליו נאמר (משלי ט"ז) תועבת ה' כל גבה לב, אלא בלב שמח יקשר עצמו עם כל ישראל, עד שיזכה שלא יראה על ישראל [שום דבר] רק טובות, שבאמת הם כולו טוב ואין בהם רע כלל, וכל הרואה שום דבר רע, רע של עצמו הוא רואה כי צדיק אמת אין רואה שום רע כלל על ישראל, וכביכול השם יתברך צריך עזר וכה מישראל על ידי מעשיהם:

אחיי ורעי, על כל מדרגה ומדרגה של קדושה שאיש הישראלי משיג, יש מקודם נסיונות, והוא על ידי קטנות והסתלקות החיות לגמרי, ונשאר כאבן דומם, וצריך לחזק עצמו באמונה גדולה שמלא כל הארץ כבודו, ויצפה לישועה בלב אמת, ואז יאיר עליו אור אלוהי בפתע פתאום וברגע, אחיי חזקו ואמצו, טעמו אחיי וראו כי טוב ה', והוא אחי בבת עיני דן את כל אדם לכף זכות, ושמור פיה ולשונך מלדבר שום דבר רע על איש ישראלי כו' ע"ש:

קח) בס' היכל הברכה פ' שלח דק"ג ע"א בענין המקושש כתב וזה לשונו, הענין כך היה על פי הידוע ממרן האר"י בעל שם טוב כשהצדיק עושה חטא קל גורם לאיש פשוט חטא חמור [עיין לקמן פ' תשא אות ט' ואות י' י"א ע"ש], כידוע שפעם אחד ראה אחד מהמוני עם שחילל שבת, והיה מתאנח מאוד על זה באיזה ענין חילל הוא שבת שיראה את זה מחלל שבת, והראו לו מן השמים [ובזוהר חי על פ' וישב בדף שמ"ה ע"ד איתא ששאל במתיבתא עילאה מה זה ואמרו לו] ששימש עצמו עם תלמיד חכם שנקרא שבת, ובזה נחשב לאיש כמותו חילול שבת, וכן אירע פעם אחד לתלמיד שהיה יושב בליל ט' באב אחר

קכה. שמעתי בשם ריב"ש שאמרו לו פעם אחד על אחד מישראל שחילל שבת, השיב הריב"ש שבעצמו יש לו חלק בעברה זו, כי הוא בעצמו עשה מעין זה, במה שהשתמש עם תלמיד חכם שדומה לשבת (עיין בזהר הקדוש פ' צו דכ"ט ע"א) ונתפשט עברה זאת עד שנתגשם ועבר אותו האחד עברה גמורה שחילל שבת: (רב ייבי תהלים כ"ב).

קכט. אמר הרב בוצינא קדישא איש אלקי הבעל שם טוב ז"ל נשמתו בגנוי מרומים, שאין במציאות שיהיה אדם רואה לאחד עובר עברה, אלא אם כן יש בו שמץ מנהו, מאותה עברה עצמה או דוגמתה, על דרך משל אם רואה לאחד שבא על אשת איש, מסתמא שיש בו שמץ מזה, מעין אותה עברה, והיינו גאווה שאמרו חכמינו ז"ל (בסוטה ד"ד ע"ב) כל המתגאה כאילו בא על אשת איש, או שרואה שעובד עבודה זרה, מסתמא יש בו שמץ מזה, והיינו כעס, שאמרו ז"ל (זהר בראשית דכ"ז ע"ב) כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, ועל דרך זה בכל העברות, ומראין לו מן השמים, כדי שיזכור ויעשה תשובה:

ואמרו מגידי אמת שפעם אחת ראה הבעל שם טוב הקדוש נשמתו בגנוי מרומים לאחד שחילל שבת, פשפש ומצא בעצמו ששימש עם צורבא מרבנן טרם שלמד ממנו דברי תורה, והיינו חילול שבת כי תלמיד חכם דומה לשבת: (שפתי צדיקים וירא, תורי זהב פינחס).

קל. מקובל בידינו מאת תלמידי הבעל שם טוב זללה"ה, אפילו הצדיק כשרואה איזה עברה באיזה אדם, הנה זה וודאי אינו במקרה, ולמה הזמין השם יתברך אשר הוא יראה אותה עברה, על כרחך הוא שיש בידו גם כן שמץ מה מדוגמת אותה העברה, והראוהו מן השמים בכדי שיפשפש במעשיו, וספרו מתלמידי הבעל שם טוב שאירע שראה באחד שחילל שבת בפרהסיא, ועמד משתומם למה הראוהו כזאת, ופשפש במעשיו דעל כרחו יש בו עון כזה, פשפש קטן ומצא ששמע מקרוב זילותא דתלמיד חכם (שנקרא שבת כאמור בזהר) ושתק: (בני יששכר, תשרי מאמר ד' אות ו').

קלא. וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו, שמעתי ממורי כמו שתפיסת הגוף הוא בגשמי שאוחז בגופו, כך תפיסת הנשמה הוא על ידי קריאת שמו, גם בישן קי' ניעור משינתו בקראו שמו: (תורי שמות דמ"ב ע"ד). קלב. הנשמה הוא בחינת השם, כמו ששמעתי ממורי, ונתן מופת, כי בקריאת שמו והוא ישן, נתעורר מהשינה: (תולדות יעקב יוסף פ' תצא דקצ"ז ע"ג).

מקור מים חיים

דרכיך שהוא עצמו פגם בכזה ששימש עצמו עם ת"ח ע"ש:

קט) ובנוסח זה הביא ג"כ עובדא זו בס' דרך פקודיך בל"ת ל"ב חלק המחשבה אות ה', ובהוספות מוהרצ"א לספר סור מרע ועשה טוב באות ע"ז, וכן הובא בס' קרבן העני פ' שלח ע"ש:

קי) ובס' צפנת פענח ד"ו ע"ג, וד"ט ע"ד, הביא וזה לשונו, קבלתי ממורי זלה"ה כי השם של אדם הוא הנשמה, ונתן מופת על זה כאשר האדם ישן ובקראו שמו הוא נתעורר, וכו',

ללמוד איזה מדה מכל אדם בשוק, כי אין איש ישראלי שלא יהיה בו מדה טובה מה שלא ימצא בזולתו, ויכול ללמוד מדות טובות מכל אדם, ובלבד שישים לבו על זה, וכן יכול ללמוד אף מגוי בשוק כשמספר לו איזה סיפור מעשה, ואיזה ענין, יבין בנפשו שלא על חנם שומע זאת, אלא שילמד ממנו איזה הנהגה טובה או דרך טוב, וזהו איזה חכם שכבר הוא חכם, הסימן הוא שלומד מכל אדם עכ"ל, והובא שם עוד בפ"ו ד"ה אותיות נפש, שמרן אלקי צעק ובכה על זה כו' עד שגילו לו במתיבתא

קלג. קבלנו מרבתינו היות שם האדם הוא שורש נשמתו באותיות של שמו, וכן תמיד ראו לו קיא) לייחד יחוד שמו, כי יש בו ניצוץ מזה השם אשר הוא חי בו, כי אם לא היה לו מצד זה חיותו, לא היה אפשר לחיות רגע אחת, ואמרו ז"ל בשם אדונינו הבעל שם טוב מופת על זה ונדבר במקום אחר: (בית ישראל פ' נח).

קלד. המקובל אצלנו מרבתינו, אשר עיקר נפש והנשמה הוא שמו של האדם, כח הצירוף אותיות, אשר בא לתקן בזה העולם, וכח הייחוד אשר צריך לייחד שמו ברוך הוא וברוך שמו, וכן קבלתי בשם הבעל שם טוב, והוא דבר ידוע ומפורסם בתפלה, וביחוד בתפלה על החולים וכל צרה שלא תבא על האדם, הוא בהזכיר שם החולה ולעשות הייחוד בשמו, להמתיק הדין האחוז באותיות שמו, ולעשות מן שם אלהים או אדני וכיוצא אשר הדינים ח"ו יונקים מהם, לעשות מהם שמות הוי"ה או אהי"ה שמות הרחמים, והכל על ידי צירופי אותיות, הידוע לבעלי עבודה היודעים לרצות את קונם בלבם ובנפשם, כאשר שמענו וראינו מפעלות תמים דעים ברוך הוא וברוך שמו, ואין להאריך בזה למביני מדע כי סוד גדול הוא זה וראוי להעלימו בכתב, ויש לזה סמך בזוהר הקדוש בכמה מקומות (ובפרט בפ' נח ד"ס ע"א) אשר שם שמות (תהלים מ"ו), שמות וודאי דהא שמא גרים לכולא וכו' דכאן אינון צדיקיא דרשימין ברשימו דגושפנקא דמלכא למיהוי בשמיא רשימין יעו"ש:

(עטרת צבי, בזוה"ק ויצא דקנ"ג ע"ב).

קלה. כל אחד מישראל עסק עבודתו הוא לפי שמו, וכמו שאמר הבעל שם טוב ז"ל על פסוק וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו:

(דברי שלום בדרוש לחנוכה, פינחס דנ"ח ע"ג).

קלו. ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה, ידוע לנו ממרן הבעל שם טוב ששם אדם הוא עצם החיות, וכל הבהמות

מקור מים חיים

כל שכלו ומחשבתו לדבר עם האדם ההוא, ואף אם יבואו שאר בני אדם לדבר עמו וגם הם מדברים אליו לנוכח, הוא אינו פונה אליהם ואינו שומע בהם כי רעיונו ומחשבתו שם בדבר שהוא עוסק, גם לפעמים אוחזין אותו באחד מאבריו בכדי להפרידו ולבטלו ממחשבתו ההוא, אעפ"כ אינו מרגיש מחמת שמשים כל שכלו ומחשבתו שם, אכן אם יקראו אותו בשמו, תיכף הוא נפרד מעסקיו וממחשבתו, והכל הוא מטעם הנזכר, ששמו הוא שורש נשמתו, וזהו גם כן פירוש (יומא דפ"ג ע"א) ר' מאיר דדייק בשמא שהיה מאיר ומנהיר וכו' והיה יודע שורש נשמתו של כל אחד ואחד, עכ"ל:

קיא) וכן איתא בהקדמת ספר כתם אופיר וז"ל, צוה לנו מרן האר"י בעש"ט שכל אחד ימצא ייחוד שם [משמותיו של השי"ת] בשמו, עכ"ל:

וכעין זה מפורש בזוהר (בראשית ד"כ ע"ב) אדם מלגאו והגוף נקרא בשר אדם כו', עכ"ל, ועיין בספר דברי משה פ' נח ד"ח ע"ב ע"ש, ועוד עיין לקמן פ' לך אות כ"ד מענין זה: ובס' אור תורה פ' בראשית וכן הוא בס' לקוטי אמרים, וז"ל, ועכשיו אף שאנו קוראים שמות בנינו על שם אבותינו או על שם קרובים כדאיתא במדרש (בראשית רבה פ' ל"ז סי' י') עם כל זה גילה האר"י זלה"ה שגם אלו השמות אינם דרך מקרה או רצון האב או האם, שקוראין לבניהם כך, אך הקדוש ברוך הוא, הוא הנותן שכל וחכמה ודעת בלב אביו ואמו לקרותו בשם שהוא שורש נשמה של הבן, ומחמת זה, האדם מושרש בשמו מאוד מאוד, והראיה לזה, אם יפנה אדם מכל עסקיו ויעסוק בדבר אחד, וישים עינו ולבו ומחשבתו בדבר ההוא, וכל רעיונו ושכלו ישים שם, וכן אם הוא מדבר עם איזה אדם דברים הצריכים לו מאוד, בוודאי הוא משים

ועופות וחיות לפי ערך ניצוצי אותיות התורה כך שמו, והוא נשרש בשר שלו עד עדי עד והבן, ועיין בתיקונים (תיקון נ"ז) שקרא אדם שמות לכל חיות הקודש, ולפי שרשו בספירות כך שמו:

קלז. ותתן גם לאשה עמה ויאכל, קבלה ביד הצדיקים שהבעל שם טוב ז"ל היה מאותן הנשמות שנסתלקו וברחו קודם חטא עץ הדעת, ולא טעמו מעץ הדעת כלל ק"ב), וענין הסתלקות הנשמות קודם חטא עץ הדעת, נמצא בספר שער הגלגולים ע"ש:

קלח. ויאמר לו איכה, ובגמרא (סנהדרין דל"ח ע"ב) דרשו שהיה מין וכופר בעיקר ע"ש, ובתיקונים איתא (זוהר בהר בר"מ דקי"א ע"ב) כי שלשה אבות תקנו חטא אדם הראשון ק"ג) מה שחטא בעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, שהוא סוד פגם קיד) בג' קוין, ולפי מה ששמעתי בשם מורי, חטא עבודה זרה תיקן אברהם שהוא קו אמצעי, תיקן תפארת ישראל, והושלך לכבשן האש פסולי אלהיהם תשרפון, יצחק תיקן שפיכת דמים קו שמאל, יעקב תיקן גילוי עריות שהוא קו ימין בסוד (בפ' קדושים) ואיש אשר יקח את אחותו חסד הוא, ואל תתמה איך אברהם תיקן קו אמצעי ולא קו החסד שהוא מידתו, כי זהו סוד שאמרו חכמינו ז"ל (תולדות רבתי פס"ג סי' ב') יעקב אשר פדה את אברהם (ישעיה כ"ט) יעקב פדה את אברהם מכבשן האש, שהוא על דרך הנזכר, כי בו כלול הכל שנקרא איש תם יושב אוהלים, כתרגומו גבר שלים, וז"ש אנכי ה' אלהיך שבו נכלל כל תרי"ג מצוות וזהו (תהלים ק"ד) כולם בחכמה עשית רק החסד שבו כלול ת"ת, ע"ש:

קלט. ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים, יש להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים שכשאדם רוצה לדבק מחשבותיו בעולמות העליונים, בבורא יתברך שמו, אין מניחין אותו הקליפות, ואף על פי שאינו יכול, ידחוק עצמו בכל כחו פעמים הרבה בתפלה, אזי ידבק עצמו בהבורא יתברך שמו קטו) ויכנס בעולמות העליונים, ויחזיק עצמו באמונה, שיאמין שמלא כל הארץ כבודו, וזהו בהיותו בעולם העליון באמונה שלימה, דכתיב (חבקוק ב') וצדיק באמונתו יחיה: (צוואת הריב"ש ד"ז ע"א).

קמ. הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ וגו', בשם הבעל שם טוב הקדוש זכותו יגן עלינו, האדם צריך להיות תמיד בדרך הממוצע, לא בהתנשאות ולא בשפלות ח"ו, וזהו, אם תיטיב שאת, כשטוב לו יש לו התנשאות, ואם לא תיטיב יש לו שפלות, ולפתח חטאת רובץ, אבל כל זה לא טוב, רק, נע ונד תהיה בארץ, שתמיד יהיה לא בהתנשאות ולא בשפלות ועצבות, רק פעם כך ופעם כך, דהיינו אם יבא לו התנשאות יכריע את עצמו לצד השני, ואם ירגיש שיבא לו עצבות יכריע את עצמו להיפוך:

והנה משה הוא בחינת הדעת, והר סיני הוא רומז לשני הפכים, הר הוא בחינת גאות

מקור מים חיים

ק"ג) ע' לקמן בפ' עקב אות ס"ז מענין זה:
קיד) ביאור ענין ג' קוין תמצא לקמן בפ' תשא אות כ"ג וע"ש אות כ"ד:
קטו) ענין הדבקות העתקנו באריכות לקמן בפ' עקב מן אות ל"ג והלאה ע"ש:

ק"ב) עיין לעיל בקונטרס מאירת עינים אות ע"ב שצפה הבעל שם טוב לעלות בסערה כמו אליהו וכו' ונראה ברור דהיינו בשביל הך דהכא לפי שידע שנשמתו לא טעמה מעץ הדעת היה יכול לפטור ממיתה וק"ל:

וסיני הוא בחינת שפלות וזהו (בפ' בהר) וידבר ה' אל משה בהר סיני, שצריך האדם ליקח בחינת משה בחינת דעת לשני המדות הללו הר וסיני, שיהיה בידו המשקל נגד היצר הרע (לפעמים קטז) בבחינת הר ולפעמים בבחינת סיני כי דרכו של יצר הרע להגיס דעתו של אדם בבחינת הר, ולפעמים עושה את עצמו כיצר טוב להשפילו בשפלות, בכדי למנוע אותו מעבדות השם יתברך, ואז נקרא בבחינת סיני, ועצה לנגד מדה זאת מדת השפלות הוא לומר הלא יהודי אני (ק"ז), ונגד הגדלות, העצה הוא להשפיל עצמו מצד שפלות החומר, והכל על ידי בחינת הדעת:

קמא. ואל"ך תשוקתו ואתה תמשל בו, משל ששמעתי, שהיה מלך אחד על כמה וכמה מדינות קרובים ורחוקים, ולמקצת הימים רצה לעמוד על ענין בני המדינה אם הם עובדים אותו באמת, ושלח אחד מעבדיו וכסות ולשון שינה, כאילו הוא מלך הרוצה להלחם עם מלך זה, ויש שעמדו להלחם נגדו, ויש שאמרו מה לנו להלחם, אי מר מלכא אנא עבדא וכו', עד שבא זה למדינה אחת שהיו חכמים גדולים, וחקרו הענין, איך אפשר שיהיה דבר זה כפשוטו, מכמה טעמים, וודאי שהוא שליח המלך לנסות לבני אדם אם ימרדו במלך, לכך יצאו לקראתו ואמרו לו הדברים, והוטב בעיניו על חכמתם, ופנה לדרכו:

והנמשל מובן ק"ח) שזהו שנוצר בזוהר (תרומה דקס"ג ע"א) ענין היצר הרע נמשל לזוהר הנמשל המלך לפתות את בנו וכו' יעו"ש, הגם שיש בזה ענין פנימי כמו ששמעתי ממורי ענין ק"ט) וידידי אשמנו, שהמלך בעצמו כסות ולשון שינה ובא לכבוש המלכה וכו' ודי בזה למבין, והוא דבר גדול כאשר קבלתי ממורי קכ) שבכל צער האדם בגשמי וברוחני שאם נותן לב שגם בזה הצער הוא השם יתברך בעצמו, אלא שהוא דרך לבוש, וכאשר נודע לו זה הוסר הלבוש ונתבטל הצער וכל גזרות רעות והאריך בזה ודפח"ה, וכאשר שמעתי ממנו גם כן ענין ה' אלפין אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שאלופו של עולם קכא) הוא כאן בהסתר ודפח"ה:

קמב. משל מלך אחד שמושל בכיפה, ושלח אחד מעבדיו שינסה המדינות, כאילו הוא עבד מורד באדונו, וקצת המדינות עשו עמו מלחמה ושלטו עליו, וקצת מדינות השלימו עמו, ובמדינה אחת היו חכמים והרגישו שזהו רצון המלך עושה וכו' יעו"ש, והנמשל מובן, שיש בני אדם שעושים מלחמה עם היצר הרע שעושה עצמו כאילו הוא עבד מורד באדונו, שמפתה בני אדם שלא יעשו רצון הבורא ומלך העולם, ועומדין כנגדו עד ששלטו ביצרו, על ידי קכב) גודל המלחמה וסיגופים גדולים, ויש בני אדם

מקור מים חיים

דקצ"א ע"א במשל הגדול, ומועתק לקמן פ' ואתחנן אות ט' ע"ש:

קכ) עיין לקמן פ' ויגש אות א' ושם בהגה: קכא) עיין לעיל בפרשתנו אות י"ט ושם בהגה ט"ז ובשאר מקומות שצינתי שם:

קכב) ענין המלחמה עם היצר הרע עיין עוד בתוי"ט סו"פ ויחי ד"מ ע"ג שהביא משל זה בקיצור וכתב, וז"ל, והוא כלל גדול לאיש הצדיק שלוחי דמטרוניתא איך יתנהג עם היצר הרע הנקרא אמורי לפעמים בחרבי ולפעמים בקשתי כו' ע"ש, ועיין לקמן פ' תצא בהגה

קטז) זה מבואר בט' תוי"ט פ' בהר דק"ט ע"ג בסופו וז"ל, והנה שני בחינות של היצר הרע נקרא הר סיני וכו' ע"ש:

ק"ז) עיין בתוי"ט פ' חקת דקנ"ה ע"א שזהו ב' מדרגות משה ואהרן, שפלות והתפארות, ושניהם נצרכים לעומת היצר הרע ע"ש, ועוד עיין לקמן בפ' לך בפנים אות ל"ז, ופ' חקת אות א' ע"ש:

ק"ח) עיין לקמן פ' ואתחנן בהגה ד' ד"ה ובאות ד', מענין נמשל זה: ק"ט) עיקר ענין זה הוא בתוי"ט פ' שופטים

שהרגישו שהוא עושה רצון הבורא, ושם מלוכש קכג) שמו הקדוש מן ע"ב שמות הקדושים סאל שהוא ממתיק לסמאל, וזהו קכד) שכוונת שם הקדוש כו"ז שבכל מקום יש כ"ו [גימטריא] שם הוי"ה ב"ו וב"ו וכמו ששמעתי זה ממורי והבן: (תו"י ויקהל דע"ה ע"ד).

מקור מים חיים

אחרים של העולם הזה, ובאמת במה שהמחשבה של האדם מחשב שם הוא האדם עצמו [עיין לעיל בפרשתינו אות צ"ו] ובאמת מלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מיניה, וכל מקום שהוא האדם, ימצא שם דבקות הבורא יתברך שמו מהמקום אשר הוא שם כי לית אתר פנוי מיניה, אך הוא שם בהסתר פנים והוא בחינת אחר והוא המדרגה התחתונה ודוק בזה, כי ידעתי כי המחשבה שאינה אצל אלהות על כרחך היא אצל דבר גשמי, ונודע שתגשם הוא תחתון מכל המדרגות, אך כיון דלית אתר פנוי מיניה ובכל מקום הוא אלהות, ואם זה האדם הוא נלבב יכול למצוא בזה המחשבה עצמה אשר הוא בה כעת, האלהות אשר בה, כנודע במקום אחר, ואז הוא נקרא בעל תשובה, ויש בזה תענוג גדול להשם יתברך כביכול, כמשל האב הנ"ל:

והנה איתא (שבת דק"ד ע"א) טעם על קוצו של ק למעלה, שאם חוזר בו אני קושר לו כתר כמוני, ונודע שכל מי שמתאוה לדבר הוא בבחינת נוקבא לאותו דבר [עיין לקמן בפ' נח בעמוד התפלה בהגה ע'] והוא בבחינת אות ד [מפני שהיא דלה וענייה בבחינה זו שרוצה להיות מקבל עיין לעיל בהגה פ"ט], וכאשר נמשך לו הדבר ההוא שהוא חסר ממנו, אז נעשה בבחינת ה', והנה הנכון שיהא כל אדם בבחינת נוקבא להשם יתברך, שיתאוה לדבקות הבורא יתברך שמו, ואז יהיה בבחינת ד וכשנמשך לו איזה דבקות אזי הוא בבחינת ה' תתאה, וזהו הנכון שיהא תמיד בבחינה זו, ואם ח"ו מושך למחשבות אחרות של גשמיות ונתדבק לשם, הרי דבקיתו נמשך למטה ונעשה תמונת ק' ודוק היטב, ואם חוזר בו כנ"ל, קושר לו כתר, כי הוא נעשה בעל תשובה כנ"ל (ובא לעלמא דחירותא שמקבל מעלמא דחירות), ועל זה מרמו צירוף הנ"ל [של שם כו"ז] כ מרמו לכתר הנ"ל, וממנו נמשך עד סוף כל המדרגות שהוא ז' כנודע [כמבואר לעיל בהגה פ"ט שהמלכות נקרא שבע והוא סוף כל המדרגות] וזהו ו' שהיא המשכה אל ז' שהוא נוקבא, והוא הצדיק שמחזיק עצמו למדרגה תחתונה, ולפעמים

א' מה שהעתיקתי מס' צפנת פענח שהביא המשל בקיצור, ועוד עיין בס' אור החכמה פ' שופטים שהאריך בזה:

קכג) ובס' כתונת פסים דמ"ד ע"א וז"ל, שקבלתי ממורי זל"ה שגם בסמאל יש בו שם קודם סאל גימטריא צ"א [עולה כמנין] יחוד הוי"ה ואדנ"י וכו' ודפח"ה עכ"ל, ועיין עוד בסמוך מ"ש באות קמ"ט ע"ש:

קכד) בס' לקושר ^{החכמה} ^{החכמה} דכ"ו ע"ב [בדפוס ב"ד] איתא וז"ל, פירוש השמות השנייות שכותבין במזוזה, הנה כל דבר צריך להיות בו פנים ואחור שנאמר (תהלים קל"ט) אחר וקדם צרתני, ולכאורה לשון צורה הוא הפנים ובאמת דרשו רבותינו ז"ל (עירובין ד"ה ע"א) ע"ד דו פרצופין נבראו, דהיינו שבאחור היה גם כן צורה והוא הפנים של הנוקבא, והנה האדם הוא ראש הנבראים וכמו שבו הוצרך להיות פנים ואחור כן בכל דבר צריך להיות פנים ואחור וכן באותיות צריך להיות בחינת פנים ואחור, ובאמת יש צירופים שהם בחינת פנים ויש שהם בחינת אחר:

והנה בשם הוי"ה ברוך הוא יש גם כן פנים ואחור, והנה האחור הוא בחינה אחרונה של הפנים, והנה בשם הוי"ה ברוך הוא בחינת אחר שבו הם אותיות של אחריו, ונודע שהמדרגה אחרונה של דבר הוא מספרו, על כן נרמז בשם זה שהוא בחינת אחר, מספר של שם הוי"ה, ופירוש כו"ז היינו זו השם הוא מספר של שם הוי"ה שהוא כו' [וזהו] גימטריאות פרפראות לחכמה (אבות סו"פ ג') שהוא כמו פרפר קטן, ר"ל מדרגה אחרונה וקטנה של השם הוי"ה ברוך הוא:

והנה האב שיש לו בן קטן ואוהבים זה את זה מאד, אך אהבת הבן אל האב אינה כמו אהבת האב אל הבן, כי היא אינה אלא מחמת שרגיל עמו ומטיב עמו, והנה כשהאב רוצה להשתשע עם בנו מראה לו פנים ואחר כך מסתיר עצמו ממנו ביד או בדבר אחר, ובנו מעביר המכסה, ובוזה יש תענוג אל האב וניתוסף בו אהבה אל הבן:

והנה האדם כשהוא רוצה לעבוד ה' ולדבוק בו כראוי, ואחר כך הולך מחשבתו אל דברים

קמג. שמעתי בשם קכה) ש"ב מהר"י משל אחד (בענין המשמרות שניתקנו) למלך שהיו לו כמה מדינות, פעם אחד ביקש לחקור אם המה באמנה אתו ובחר אחד מעבדיו עם כמה חיילות שילכו למדינות ולומר שהוא מורד במלך, אז יבחנו מי הם שיתקרבו אליו ומי שילחמו במלחמה כנגדו, וכך עשה, ולכד כמה מדינות, ואיזה מדינות עשו משמורות לשמור פתחי העיר נגד המורד, שלא ילכו המדינה, ועשו משמר פלוני ביום פלוני וכיוצא בזה, והגבור מהם יהיה בפתח המדינה להבין מקול הקריאה אם ניגש השונא למדינה, והנה נמצא בהם אחד שנתן לב להבין הדבר, איך אפשר שיתן המלך הגדול מקום לעבד נבזה למרוד בו עם מעט מזעיר חיל, אין זה כי אם לנסות בו המדינה, והלך זה החכם ודיבר עמו תחנונים ומלט העיר והמדינה בחכמתו:

והנמשל מובן כי היצר הרע שהוא מורד באדונו בכוונת הבורא, שיראה מי שיתקרב אליו ומי ילחום כנגדו, והאיש המשכיל יבין בכוונת היצר הרע לשם שמים לעשות רצון הבורא, בתחנונים ידבר רש עם המורד שכוונתו לעשות רצון השם יתברך, אם כן הפרד מעלי וכו':

קמד. שמעתי כי לשעבר היה היצר הרע רק לדחות מעולם הבא, מה שאין כן עתה, נתחכם לדחות את האדם מעולם הזה ומעולם הבא, כגון טרדת הפרנסה אשר יומם ולילה לא ישקוט, ואין לו מנוחה בעולם הזה, ומכל שכן שאין לו פנאי לפקח בענייני עולם הבא ונדחה משניהם וכו' קכו):

קמה. שמעתי משל באחד שהפציר בחבירו לקנות ביתו ולא עלתה לו, עד שקנה בדמים מרובים שיהיה לו מקום בביתו רק על מסמר אחד, עד שזה היה סיבה שהוכרח המוכר לעקור מביתו לגמרי קכז) כך הענין כשיש מקום לקליפות ויצר הרע לשלוט באדם באבר אחד ח"ו, אזי הוא סיבה להסתלקות הקדושה ח"ו מכל וכל: (תו"י תצוה דע"ב ע"א).

מקור מים חיים

המקור המורה
המקור המורה

קכה) בהשקפה ראשונה נראה שנתהפכו כאן האותיות והתיבות בדפוס, ובמקום שנדפס ש"ב מהר"י צריך להיות מהר"י ב"ש כי בכל הספר לא הזכיר מש"ב זה כלום, והגם שהוא יוצא מן הכלל שכותב תמיד מורי, יש גם יוצא מן הכלל, עיין פ' חקת דקנ"ח ע"א שהזכיר הרב הב"ש, והעתקתי לקמן בפ' משפטים בהגה יו"ד ע"ש, ובפ' ראה דקפ"ב ע"ג בשם הרב המגיד מוהר"י ממעוזבז, שנראה גם כן שנתכוון על הבעש"ט ז"ל כמו שכתבתי לקמן בפ' עקב בהגה י"ז ע"ש:

קכו) וזהו שחידש הבעל שם טוב ז"ל דרך עבודה להש"י על ידי יחודים שאפילו בגודל טרדתו אפשר יהיה לו לעבוד בזה את הש"י כמבואר לעיל בקונטרס מאירת עינים אות ג"ט:

קכז) בתו"י פ' תשא דע"ד ע"ב הביא דבר זה בשם הרב המגיד מו' מנחם ע"ש, אמנם הרבה מצאנו בספריו הקדושים מה שמביא

מרמזו ל להמשכה שגודע כי כל המחשבה הוא על שם צמצום למשוך בהדרגה, והוא רחב למעלה וקצר למטה שיוכלו המקבלים לסבול, ויש בה בחינת ימין ושמאל שהוא אהבה והצמצום, וההמשכה שהיא הממוצעת, וזהו תמונת ז' שבראשה יש בה ימין ושמאל, וההמשכה היא מאמצע ראשה ודו"ק:

ואיתא בגמרא (ברכות ד"ז ע"ב) כל העולם כולו גיזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו וכו', ר"ל שהצדיק מחזיק את עצמו למדרגה תחתונה ועל כן די לו וכו', ובאמת הוא המשפיע ומשביר לכל העולם, ועל כן הוא כמו תמונת ז' הנ"ל שהוא מאותיות נוקבא למדרגה השביעית והוא לפעמים מרמזת להמשכה כנ"ל, דהיינו שהצדיק הוא ממשיך שפע לכל העולמות, וזהו ז' הנ"ל שהוא הצדיק ואחר כך ו' שהוא המשכה שממנה נמשך שפע לכל העולם, ודוק היטב, ועל כן השם הנ"ל הוא מועיל למחשבה זרה, עכ"ל:

קמו. שמעתי בשם מורי ביאור משנה (זבחים דמ"ז ע"א) קדשי קדשים שחיתתן בצפון וקדשים קלים שחיתתן בכל מקום, שהיצר הרע בא אל התלמיד חכם בדמות יצר טוב (קכח) לעשות מצוה, מה שאין כן להמוני עם ודפת"ח: (תולדות יעקב יוסף פ' תשא דע"ד ע"ב, שופטים דקפ"ט ע"ב).

קמו. שמעתי ממורי פירוש הש"ס (שבת דע"ה ע"א) שוחט משום מה מיחייב משום צובע, וחד אמר משום נטילת נשמה, ופריך משום צובע וכו' אלא אף משום נטילת נשמה, כי היצר הרע נידון לעתיד (סוכה דנ"ב ע"א) וקשה הא לכך נברא, וצריך לומר שבשביל זה נענש שעושה עצמו ליצר טוב וכו' קכט), ובוזה יובן השוחט

מקור מים חיים

ישמע והחדל יחדל, אך מה שמשנה כסות ולשון בדמות חדש כאילו הוא ילד קטן שהוא יצר טוב בזה נאשם לעתיד שהקדוש ברוך הוא ישחוט ליצר הרע, וכמו שמעתי פירוש הפסוק בבן אמך תתן דופי אלה עשית והחרשתי, מה שאין כן מה שדמית להיות כמדרש רבי יודפח"ח, עכ"ל:

ועיין שם עוד בפ' מטות דקע"ג ע"ג שהביא זה עצמו בשם החסיד רי"ל מבראד, ובס' בן פורת יוסף דל"א ע"ב הביא זה בשם החסיד מוהר"ם מבראד ע"ש, וכן רמז על זה בתו"י פ' בלק דקס"ו ע"ג וז"ל, וביאר מוהר"י אילו עשה שליחות הש"י אתי שפיר משא"כ וכו'. ועוד שם בתו"י פ' מטות דקע"ג ע"ג כתב וזה לשונו, ונראה דלכך נקרא יצר הרע מואב שהוא מן אב שבשמים משל לזונה הנ"ל [עיין בדברינו לעיל בפנים אות קמ"א] שעושה שליחות אבינו יתברך שמו כדי שהאדם יתגבר עליו ויקבל שכר, אך דכל זה, כשעושה שליחות האב לפתות האדם לעשות העברה, וכשלא ישמע לו יקבל שכר, מה שאין כן עם היצר הרע, רק לובש לבושי היצר טוב לפתות האדם לעשות מצוה, כמו בחטא פעור כמו שפירש האלשיך ויצמד ישראל לבעל פעור, שגם תואר ישראל [שהם הצדיקים] נכשלו בפעור שסברו מצוה לבנות עבודה זרה, ובאמת היה זה עבודתו, ועל זה אינו עושה שליחותו יתברך שמו, כי אין הקדוש ברוך הוא בא בטרונא עם בריותיו שיסבור שהוא מצוה וכו', ובתו"י פ' תבא דר"ג ע"א הביא דבר זה בשם רז"ל, המזכירין בעיירות ע"ש, ועוד מענין זה עיין לקמן בליקוטי מגלת אסתר אות ב': קכט) ובס' אורח לחיים פ' לך הביא דבר זה קצת באופן אחר, וז"ל, שמעתי בשם הבעל שם טוב ז"ל פירוש הגמרא שבת דע"ה שוחט

ששמע מזה או מזה והכל הוא דברי הבעש"ט ז"ל, ועיין לעיל בהגה ס' ד"ה ובס' כתונת פסים כיצא בזה, וכן לקמן פ' נח בהגה קמ"ב, במשל סולם הסובב, ולקמן פ' חקת בהגה אות ה' וט' ע"ש, ועוד בפ' נח בהגה קנ"ה מבואר זה להדיא ע"ש:

קכח) בס' משמרת איתמר פ' בשלח וז"ל, כתבו בשם הבעל שם טוב ז"ל על פסוק (תהלים ל"ו) כי החליק אליו בעיניו למצוא עונו וכו', כי כל רעיונות היצר הרע הוא להכשיל ח"ו ומסיתו בטענתו שעושה מצוה כו' ע"ש:

ובס' כתונת פסים די"ב ע"ב, וז"ל, וכן שמעתי בשם המנוח החסיד מו"ה צבי מבראד קושיא שהקשה בזה (אמור דק"א ע"ב) בענין שני השעירים, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל וכו' מאן חמא עבדא דיפל גורל עם רביה וכו', וביאר כי יעלה לפעמים איזה מחשבה לאדם, שסובר שהוא מצוה לעשות הדבר ההוא, אל יעשנה במהירות, רק תחלה יפיל גורל במאזני שכלו אם הוא לה' או אם הוא לעזאזל, כי כך דרכו של יצר הרע להוסיף מצוות, ובאמת הוא גורע שהוא עברה, וזהו שכתוב (בפ' ואתחנן) לא תוסיפו ולא תגרעו, ובוזה יובן ביאור פסוקי תהלים (ס"ו ב') אלה עשית והחרשתי ודפח"ח, וכן שמעתי מפי מחותני הרב החסיד מו"ה חיים צאנזר במי שרוצה לומר דעה לשם שמים ברחוב העיר, אמור לו לך בחדרך להתבודד ואחר כך תראה אם הוא לשם שמים ודפח"ח:

ומה שרמז בדבריו על ביאור פסוק אלה עשית והחרשתי, מבואר הוא יותר בתולדות יעקב יוסף ר"פ שמות דמ"א ע"ג וז"ל, והנה אם היה היצר הרע בא בדמות מלך זקן אל האדם, נוחא, כי כשידע האדם שהוא היצר הרע, וודאי לא היה לו אשמה בזה, כי השומע

דעלמא חייב, וקשה הא לכך נברא, ומשני משום צובע שהוא צובע עצמו בדמות יצר טוב ועל ידי זה נוטל נשמה ופריך וכו' ומשני אף נטילת נשמה ודפח"ח:

(ס' בן פורת יוסף דקכ"ז ע"א).

קמח. שמעתי טעם למה נענש היצר הרע (שהוא מלאך המות) לעתיד הא עושה שליחותו יתברך שמו כמבואר בזוהר (תרומה דקס"ג ע"א) משל לזונה, וביאר על פי ביאור הש"ס (שבת דקי"ג ע"ב) וכי דרכו של בועז לשאול בנשים אלא דבר צניעות וחכמה ראה בה, וקשה האך מתורץ קושיא הנ"ל קל) וכו' ותירץ כי כאשר האשה מתחלת להרהר באיש על ידי זה נתעורר הרהור באיש וכו' מה שאין כן בצנועה ובזה יובן וק"ל, והכי נמי יש לפרש אם הזונה מפתה הבריות לקיים שליחות האב יתברך

מקור מים חיים

ראה וכו' שכשאר האשה מהרהרת תחלה אז אין חשש הרהור באיש גם כן, ושפיר משני דבר חכמה וצניעות ראה בה ודפח"ח, עכ"ל:

ובס' תורי זהב פ' פינחס וז"ל, שמעתי אומרים בשם הישיש המקובל איש אלהי מו"ה ישראל בעל שם טוב שהקשה ממה נפשך אם נאמר וכו' דרכו של בועז וכו' היינו איך אינו מתיירא מיצר הרע, אם כן מאי משני דבר צניעות ראה בה, מכל מקום אמאי לא היה מתיירא מיצר הרע, דהגם שהאשה היפת תואר היא צנועה מכל מקום יש לאדם להתיירא שלא יסתכל בה, שנית אמאי לא נימא דלא היה מתיירא כלל דהיתה דומה באפיה כקאקי חיורא מי גרע בועז מר"י ור"ג (עיין ברכות ד"כ ע"א), ופירש הוא ז"ל דאם האדם צדיק גדול ומסתכל בנשים, ואם אשה אחת פרוצה גותנת עיניה בו לא ימלט, שמחשבתה שלא טובה גוררות אותו שיחשוב גם כן ח"ו בה ויבא לידי הרהור, והנה באמת לא היה מתיירא מצד עצמו כי דומה בעיניו כקאקי חיורא, אלא שהקשיא וכי דרכו של בועז וכו' הגם שמצדו אינו מתיירא מכל מקום היה לו להתיירא מצדה שמא היא אינה כשרה וגותנת עיניה בו, ותגרום שיבא הוא לידי הרהור, לזה אמר דבר צניעות ראה בה לכך לא היה מתיירא מצדה, ומצד עצמו גם כן לא היה מתיירא כי היתה דומה בעיניו וכו' ומותר לשאול עליה וק"ל, עכ"ל, ועוד עיין בליקוטים שבס' תשואות חן, ובס' רשפי אש השלם אות ר"ו בליקוטי אגדות למס' שבת ע"ש:

ובס' אורח לחיים פ' לך, וזה לשונו, פירש הבעל שם טוב זלה"ה מה שאמרו בגמרא וכי דרכו וכו' דבר חכמה ראה בה, ומהו התירוצ, וכי אשה שהיא חכמה ביותר, מותר לשאול עליה, ואמר, דבר חכמה ראה בה, כלומר שהיא

משום מה מיחייב רב אמר משום צובע וכו', ופירשו התוספות אשוחט דעלמא קאי, ומה בעי התוספות בזה, אלא שרצו לומר דרך רמז, דקאי על מלאך המות, דלעתיד ישחוט אותו השם יתברך, ואמר משום מה מיחייב הלא ברא אותו השם יתברך להסית לבני אדם כדי שיהיה שכל ועונש ואם כן עושה הוא רצון קונו, ומשום מה מיחייב, וזהו שפירשו התוספות אשוחט דעלמא קאי ר"ל על מלאך המות ששוחט לכל עלמא משום מה מיחייב, הלא הוא נברא בשביל זה להסית לבני אדם, ואמר רב דחייב משום צובע ר"ל שצובע עצמו ומסית לבני אדם שיעשה מצוות, ומראה להם פנים כאילו עושים מצוות, והוא לא נברא אלא שישית לבני אדם שיעברו עבירות, ולא שיצבע את עצמו כמו אוהב נאמן איש טוב ומסית לעשות מצוות, וזהו שכתבנו לא נברא ועל כן חייב ודפח"ח, עכ"ל:

קל) בס' כתונת פסים דל"ג ע"א הביא זה ביתר ביאור וז"ל, ואגב נזכיר מה ששמעתי ממורי ביאור הש"ס וכי דרכו של בועז וכו' אלא דבר צניעות וחכמה ראה בה וכו' והקשה [הא עיקר כוונת הגמרא] וכי דרכו של בועז וכו' משום הרהור, ומה משני דבר צניעות וכו' וכי הותר הרהור באשה צנועה, ועוד מנלן דצניעות וחכמה ראה, וביאר כי באתערותא דלתתא איתער לעילא בין לטב בין לביש, וכאשר האשה מתחלת להרהר באיש, על ידי זה נתעורר הרהור באיש שיהרהר באשה, וכאשר האשה צנועה ואין מהרהרת באיש אז לא יבא הרהור באיש גם כן, ובזה מובן, וכי דרכו של בועז לשאול בנשים, כי עקימת שפתיו בדיבור ושאלה הוי מעשה להרהר באשה כמו שאמרו חז"ל (מגילה דט"ו ע"א) כל האומר רחב וכו', ומשני דבר צניעות

שמו, בלי הרהור, אז אינה גורמת הרהור לאיש, מה שאין כן אם כוונת הזונה לדעתה וכו' ודפח"ח:

קמט. **מבואר** בש"ס דסוכה (דנ"ב ע"א) שלעתיד שוחט הקדוש ברוך הוא למלאך המות וכו' יעו"ש, אמנם ששמעתי ממורי זלה"ה ענין שחיטת יצר הרע לעתיד לבא שמוציא קלא) ממנו הרע שהוא אות מ' ונשאר סא"ל והוא שמו יתברך וכו' ודפח"ח: (תולדות יעקב יוסף פ' קדושים דצ"ח ע"ד).

קנ. **שמעתי** ממורי בשם הרמב"ן כו' כלל גדול בדרכי האדם להתנהג בהן בין בדבר מצוה בין בעסקיו אם ירצה לקיים (משלי ג') בכל דרכיך דעהו קלב) שיהיו כל מעשיו לשם שמים, לא להנאת עצמו, בהזדמן לו דבר אחד ונפשו חשקה לעשותו, תחלה יסיר מדבר זה כל צד הנאה שיש לו אם יעשה דבר זה, ואז כשיסיר מדבר זה הנאת ותועלת עצמו, אז ישכיל, ויכול לחשוב בנקל כל חלקי הסותר, ולברר הבינוני הצודקת, אם לעשותו, או לא יעשה הדבר הזה, ואז בהסר הנאת עצמו ישכיל, ושמור כלל זה:

קנא. **כלל** גדול מה שקבלתי מגדול אחד, ובו תחזיק ואל תרף, והוא תועלת גדול הן בעבודת השם יתברך, או במילי דשמיא, או במילי דעלמא, והוא, כי אחר שהסכים שכלך באיזה דבר לעשותו, בהחלט גמור, שכמדומה לך שהוא הנכון בלי לשנותו, מכל מקום תראה מיד להפוך הדבר בשכלך, שמא הנכון הוא היפך לזה, ומאן מפיס הזה הוא הנכון או זה הנכון, ויבא לך צד ההכרעה מבין שני ההפכיים, איזה דרך ישכון אור, מה שאין כן במחליט דעתו על צד אחד, איכא למיחש לכמה קלקולים, והחוש והנסיון מעיד על זה ודפח"ח:

קנב. **שמעתי** ממורי שאמר בשם הרמב"ן, כי דבר שיש לו לאדם הנאה ממנו, אז יכול למצוא ראייה להתיר האיסור, על כן צריך תחלה קלג) להסיר כל הנאתו מזה כו', כי תיבת אין יש לו קלד) שני משמעות:

(בן פורת יוסף דקכ"ו ע"ד).

קנג. **לפעמים** מטעה היצר הרע לאדם ואומר לו שעבר עברה גדולה, אף על פי שבאמת אינו אלא חומרא בעלמא או שאינה עברה כלל, וכוונתו שיהיה האדם

מקור מים חיים

הקב"ה למה"מ סמא"ל וישאר רק סא"ל ייחוד הוי"ה אדנ"י וביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, עכ"ל:

קלב) עי' לקמן אות קפ"ה ושם בהגה ק"ס: קלג) ובתוי"י פ' שופטים דקפ"ט ע"ג כתב גם כן וז"ל, שמעתי ממורי בשם הרמב"ן כי כשרוצה לעשות איזה דבר ומסופק בו אם לעשותו או יחדל, יראה לפרוש תחלה מן הדבר ההוא כל צד הנאה, שלא יהיה לו בדבר ההוא, ואז יעלה באמיתית הדבר אם לעשותו אם לא ודפח"ח, עכ"ל, ועוד עיין בס' בן פורת יוסף ד"ט ע"ד שכתב שם שכן ציוה הרמב"ן לבנו ע"ש, ועוד עיין לקמן מה שהעתיקנו בסוף פ' נח בהגה קס"ד ע"ש: קלד) עיין לקמן פ' חיי אות ב' ואות ג':

דבוקה בחכמה, ועל כן אינה מהרהרת בדעתה רוח זנונים, כי זהו שטות היפך חכמה, וכשהיא אינה מהרהרת על הזכר בוודאי הזכר אינו מהרהר באשה, כי מ"נ צריכין להיות תחלה, ובוועז ראה שאין לו בה שום הרהור, וזהו דבר חכמה ראה בה ועל כן היא איננה מהרהרת עליו מחמת שהיא דבוקה אל חכמה [עיין לקמן פ' בהעלותך אות זי"ן] ובשביל זה אין בא לו שום הרהור ממנה, עכ"ל:

קלא) עיין לעיל אות קמ"ב, ועוד עיין בתוי"י פ' בהר דק"כ ע"ג, וז"ל, ששמעתי ממורי זלה"ה ענין שחיטת מלאך המות הוא להוציא ממנו חלק הרע שישאר מלאך קודש כו', עכ"ל, ועוד שם בפ' בחקותי דקכ"ו ע"ד ע"ש, ובפ' ויקהל דע"ו ע"ב הביא שישחוט

בעצבות מכח זה, ויבוטל בעצבותו מעבודת הבורא יתברך שמו, וצריך האדם להבין הרמאות הזו, ויאמר ליצר הרע איני משגיח על החומרא שאתה אומר, שכוונתך לבטל אותי מעבודתו יתברך שמו, ושקר אתה דובר, וגם אם הוא באמת קצת חטא, יותר יהיה נחת רוח לבוראי כשלא אשגיח על החומרא שאתה אומר לי לגרום לי עצבות בעבודתו יתברך שמו, אדרבה! אעבוד אותו בשמחה, כי זהו כלל גדול, כי אין כוונתי בעבודה לצורך עצמי רק לעשות נחת רוח לפניו יתברך שמו, ואם כן אף אם לא אשגיח על החומרא שאתה אומר, לא יקפיד הבורא יתברך שמו עלי, כי כל עיקר מה שאיני משגיח עליך הוא מחמת שלא אבטל מעבודתו יתברך שמו, ואיך אבטל מעבודתו אפילו רגע אחד, וזהו כלל גדול בעבודת הבורא קלה) שיוהר מעצבות כל מה שיוכל:

(צוואת הריב"ש ד"ה ע"ב).

קנא. ואל ירבה בדקדוקים יתירים בכל דבר שעושה קלו) שזהו כוונת היצר לעשות לאדם מורא שמא אינו יוצא בדבר זה כדי להביא אותו לעצבות, ועצבות הוא מניעה גדולה לעבודת הבורא יתברך שמו, ואפילו נכשל ח"ו בעברה לא ירבה בעצבות, שיבוטל מעבודה, רק שיעציב על העברה ויחזור לשמוח בהבורא יתברך שמו, כיון שהוא מתחרט בחרטה גמורה ובדעתו שלא ישיב לכסלתו בשום פנים, ואפילו כשיודע בוודאי שאינו יוצא בדבר אחד מחמת מניעות הרבה לא יהיה עצב ויחשוב שהבורא יתברך שמו בוחן לבות וכליות ויודע שרצונו לעשות מן המובחר, רק שאינו יכול, ויחזיק עצמו לשמוח בבורא יתברך שמו, כמו שכתוב (תהלים קי"ט) עת לעשות לה' הפרו תורתך, שפעמים יש מצוה שיש בה קצת נדנוד עברה, אל ישגיח על היצר הרע שרוצה לבטלו מלעשות המצוה, ויאמר ליצר הלא אין כוונתי באותה המצוה רק מה שאני רוצה לעשות נחת רוח לבוראי יתברך שמו במצוה זו, ובוה יסתלק היצר הרע ממנו בעזרת השם יתברך, אבל מכל מקום צריך להבחין בשכלו אם יעשה המצוה הזאת אם לאו*):

(צוואת הריב"ש ד"ו ע"א).

קנה. יש שני מיני אדם, אחד שהוא רשע גמור שיודע רבונו ומכוון למרוד בו, ויש שהיצר הרע סוגר את עיניו ומדמה לו בעיניו שהוא צדיק גמור, וגם בעיני הבריות שהוא צדיק גמור, ובאמת אף שהוא לומד בתמידות ומתפלל ומסגף את עצמו, לריק יגע, כי אין לו דבקות בבורא יתברך שמו ואמונה שלימה, כראוי להיות דבוק בכל עת בו יתברך שמו, ואינו יודע איך הוא העבודה כמו שראוי, ללמוד ולהתפלל ולעשות מצוה לשמה, וחילוק ביניהם הוא כך, הרשע הגמור אפשר שיהיה לו מעלה תרופה למכתו כשיבא לו התעוררות התשובה, ושב אל ה' בכל לבו, ויבקש מהשם יתברך שיורוהו בדרך ישכון אור, אבל השני אין לו שום תקנה, כי טח עיניו מראות את הבורא יתברך שמו וגדולתו ועבודתו, וצדיק הוא בעיני עצמו קלו) ואיך ישיב בתשובה, ומזה הטעם

מקור מים חיים

קלה) עיין לקמן בפרשתנו אות קע"ג, ושם ריב"ש אל ירבה בדקדוקים כו' דאס האט בהגה קמ"ח: מיך דערהאלטין בילדותי, עכ"ל: קלו) עיין בספר מדרש פינחס דכ"א ע"א קלו) והובא כל זה גם כן בס' ליקוטים אות כ"ו שכתב וזה לשונו, כמה פעמים אמר יקרים דט"ז ע"ב, ועיין שם עוד בדף ל"א לי רבי, אתה צריך כדרך שכתב בס' צוואת ע"ג וזה לשונו, רמז הפסוק (משלי ו') עד

(* וסיים על זה שם וז"ל, וכל מה שכתבתי הם כללים גדולים ונחמדים מפז רב, כל דבר ודבר הוא כלל גדול, עכ"ל:

כשיצר הרע מפתה את האדם לעברה מראה לו כאילו עשה מצוה כדי שלא ישוב לעולם, וזהו הרמז בפסוק (תהלים ל"ו) דברי פיו און ומרמה, שיצר הרע מרמה את האדם בעברה, שמראה לו שעושה מצוה, ולזה חדל להשכיל להיטיב, שיחדל מלשוב לעולם, וגדולה מזה, און יחשוב על משכבו, רצה לומר גם בזה מרמה אותו שכשהוא נופל למשכב הוא מתפלל להשם יתברך שירפאהו מחליו על ידי זכות תורתו ומצוותיו שעשה, ואינו יודע שבזה הוא מזכיר עונותיו שהכל הוא פיתוי היצר הרע:

(צוואת הריב"ש ד"ח ע"א).

קנו. שמעתי בשם מורי פירוש הש"ס (גיטין דמ"ז ע"א) ריש לקיש זבין נפשיה ללודאי וכו' חייטא ופלגא וכו', והעולה מדבריו כי אחר שזכה להתפלל בתכלית

השלימות, או למד בתכלית, בא יצר הרע אחר כך כמה נאה מעשיך וכו', וזהו חייטא ופלגא וכו' ודמח"ח:

קנו. ביאור מרן הריב"ש זצ"ל על מאמר ריש לקיש זבין נפשיה ללודאי האוכלים בני אדם, קלח) כי באמת בכל תאוות עולם, יש ניצוצי בחינות בני אדם, קומה

מקור מים חיים

וכשהצדיק רואה זאת מקבל על עצמו קדושה יתירה, ועל ידי סיגופים מרים הוא ממית והורג את כל הקליפות, ורבי' משה קורדיווארו לא יכול לסבול והרגם בשם המפורש אחר הקדושה והסיגופים שהיו לו, וכשהצדיק מתגבר בפרישות וקדושה וממית והורג כל המפתים, בא לידי אור גדול, ונמשך עליו הארה ושמחה עצומה בתורה ועבודה, ועובד את השם יתברך בשמחה, ובטוב לבב מרוב כל, אף על פי שנופל לקטנות, אבל לא לבחינה כזאת ללודאי, וכשנקבע בקדושה ומשיג הארה עצומה ומדרגות בא אליו היצר ואומר לו ראה מעשיך, כמה קדושות השגת, וכמה אורות בתיבות, וזהו, אף שהרג אותם עד מות עדיין נשאר פלגא מחאה, שהוא קליפות נגה חציו טוב וחציו רע, וזהו מלחמה כבדה כל ימיו להכות החציו רע ולהעלות החציו שהוא טוב ולילך בדרך ממוצע, עכ"ל:

ובס' זוהר חי לפ' פינחס דר"מ והוא שם בדף רי"ד ע"ג, כתב וזה לשונו, קליפה המתגאה עליה דבר נש קליפות נגה, ואמר מרן הריב"ש כל המעביר עבודה זרה מלבו הוא הגאווה כאילו קיים כל התורה [עיין בס' דגל מחנה אפרים ברמזי פורים והעתקנו לקמן בפ' מצורע אות כ"ג ע"ש], ואמר מרן, ר' שמעון בן לקיש זבין נפשיה ללודאי, כי שמע במתיבתא דרקיע שהקשו על מאמר חז"ל (יומא דפ"ו ע"ב) דתשובה צריכה באותה אשה באותה מקום, האין יהיה זה, דהא כשנכנס לשם תשובה נכנס בהכנעה ובלב נשבר [עיין

מתי עצל תשכב, רצה לומר שיש כמה בני אדם שיושבים ועוסקים בתורה ושונים כל היום מעוטפים בטלית ותפילין, אך הוא מצוות אנשים מלומדה, ואינו יודע עיקר העבודות, וזה כמעט גרוע מבעל עברה, כי בעל עברה, פתאום יכול לבא לו התעוררות גדולה, ויעשה תשובה גמורה, ויתחרט על העבירות שעבר, ויעבוד את השם יתברך בעבודה גמורה והתלהבות גדולה, אבל זה האדם אשר הוא צדיק בעיניו, ודומה לו כאילו עשה העבודה המוטלת עליו, אדם זה לא יכול לבא לעולם לידי מדרגה גדולה וטובה, כי הוא חושב שעבודתו הוא בשלימות, ובאמת הוא רחוק מאתו יתברך שמו ומעבודתו כרחוק מזרח ממערב, חסר הסיוע, עכ"ל, וכן הוא בפירוש פסוקים מלוקטים שבס' אור תורה וגם שם חסר הסיוע:

ובס' ליקוטים חדשים הביא שאמר הבש"ט שיש שני מיני רשעים, האחד הוא יודע שעובר עבירות, ועוד יש רשע שלומד ומתפלל, ואף על פי כן הוא רשע, שכל עבודתו לצורך עצמו, עכ"ל:

קלח) ובס' נתיב מצותיך בהקדמה ד"ג ע"א כתב וז"ל, כמאמר מרן הקדוש ריב"ש טוב על מאמרם ריש לקיש זבין נפשיה ללודאי. דהענין בעת שיצא מן הלסטים ורצה לקבל על עצמו עול תורה ועבודה בפרישות וקדושה זבין נפשיה ללודאי, כי סבבוהו כתות הקליפות לפתותו שיעזוב דרכו בקדושה, כמבואר בזוהר, ונפל לתוך תאוות הזמן ומחשבות לא טובות,

שלימה קלט) והצדיק מתקנם, ומי שהולך אחר תאוות לבו, אוכל ומשחית את בני אדם, וריש לקיש נפל תחת תאוות הזמן, שנתגבר עליו היצר והקליפות בפיתויין ומתזקי דלישנא כנודע, שיתענג בעונג מר ורע, והצדיק הזה התגבר על הכל והרג את כולם, כל כחות רעות והקליפות, וכשרואה היצר שאין בו תוחלת שיתגבר להרשיע ולפתות את הצדיק, אז אומר לו ראה כמה מעשיך נאים ביותר, כי כל העולם הולכים אחר תאוות לבו ואתה בלבדך צדיק וקדוש וחסידי, ובוזה מתגאה על כל, והגאווה הוא ממש עבודה זרה, וצריך להכות גם את זה, וזהו חיותא ופלגא, כי אחר שממית אותו צריך עוד פלגא חיותא להנצל מגאווה שילך בדרך הממוצע, צדיק אוכל לשובע נפשו, וכל מעשיו יהיו לשם שמים כל אחד לפי השגתו, יש ביחודים ובאהבת ישראל, ויש בדרך אחר, וישלים עם יצרו להפכו אל הטוב, וקליפות נגה חציו טוב וחציו רע, וכשעושה שלום, נהפך חציו של טוב אל הקדושה וחציו של הרע נדחה, וזהו הדרך הנכון, מתחלה כשמתגרין בו שלש קליפות הטמאות, צריך לפרוש עצמו מכל וכל מתאוות עולם הזה בסיגופים ותעניות הרבה, עד שממית כח הרע, וזהו חיותא, וכשכבר המית כח הרע יתנהג בדרך הממוצע, באהבת ישראל ובהכנעה, ויחזיר חציו הטוב של נגה אל הקדושה על פי דרך התורה וחציו ידחה, וזהו ופלגא, כך עולה מדברי מרן אלקי הריב"ש זצ"ל:

(נוצר חסד אבות ריש פ"ג).

קנה. איזה גבור הכובש את יצרו (אבות פ"ד), יש להבין לשון איזה, שמשמע שמדבר משני בני אדם, ושואל איזה מהם גבור, והוי ליה לומר מי נקרא גבור, ועוד יש להקשות שמלשון הכתוב משמע איפכא שהכתוב אומר טוב ארך אפים מגבור משמע מי שהוא מאריך אף דהיינו הכובש את יצרו חשוב יותר מגבור: ויש לומר דיש שני מיני צדיקים, א' שאין מניח היצר הרע לקרוב אצלו, וקודם בואו אליו מרחיקו מעליו, ויש צדיק שמניחו לבא אצלו אך כובשו שלא להסיתו לעברה, למשל, היצר הרע מסיתו לחמדה, ואומר ליצר הרע אני אעשה כדברך שאלך אחר חמדה אך אחר חמדה של מצוה, והולך ולומד תורה בחשק גדול ובחמדה גדולה, וכן בכל דבר שמסיתו למדה רעה הוא לוקח אותה המדה לעבודת הבורא:

אך מי מהם יותר משובת, וודאי הב' יותר משובת, והוא על דרך משל אדם שישן בחנות לשמור הסחורה ולא היה הדלת סגור בבריה חזק, ושמע באמצע הלילה שגנב אחד בא ועושה תחבולות לפתוח הדלת ~~הדלת~~ שמע זה היה ירא לנפשו והתחיל לצעוק בקול גדול לבני ביתו שיבואו, וברח הגנב מחמת הצעקה, ומעשה כזה אירע לאיש אחר

מקור מים חיים

הקליפות לכפות הרע לתקן חטאיו הגדולים, ולבסוף מעוצם תשובתו המית כל הקליפות שנבראו על ידי מעשיו, וכשהמית הכל, אמר עדיין יש פלגא שהוא קליפת נגה, שלא להתגאות חלילה, שזה צריך לתקן כל ימיו, ולירא מקליפה דקה זאת, נגה, שחציו טוב וחציו רע, וזהו פלגא מחיא, ומרן הריב"ש טוב אמר רגע קודם פטירתו אל תבואני רגל גאווה (תהלים ל"ו) שהיה מתיירא עדיין מקליפה זאת וכו' [עיי' לקמן פ' מצורע בהגה י"ג מזה]:

קלט) כבר נזכר לעיל בפרשתינו אות צ"ו

לקמן פ' נצבים אות זי"ן] ואמרו במתיבתא, דהתירו לו לבעל תשובה ליכנס באותו עזות ובאותו התאוה ויכפה את יצרו מבלי לעבור על רצון קונו, ובוזה וסר עונו וחטאתו תכופר, ולא דווקא בעברה של אשה אלא בכל עבירות, לשה"ר וכדומה, בכל עבירות שעבר, צריך לכנס לשם ולכפות את יצרו כדי לתקן עונו, וזהו שאמרה חכמה (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו) חטאים תרדף רעה, לרדוף אחר הרע לכנס לתוכו לכפות את יצרו הרע, וזהו שר"ש בן לקיש זבין נפשיה ונכנס בעומק

גם כן, רק שאותו האחר כששמע שגנב בא שתק כמו שאינו שומע, וכשבא הגנב לחנות בפנים תפס אותו ואסר אותו בנחשתיים, אבל לא היה רוצה לצעוק כדי שיברח הגנב, כי אמר אם יברח הגנב עכשיו, שמא יבא עוד בלילה זו או בלילה אחרת, ושמא אז אהיה נרדם בשינה ולא אשמע, ויעשה הגנב מה שלבו חפץ, לכן אעשה לו דבר זה שלא יגנוב עוד, והנמשל מובן מאליו:

וזוהו פירוש איזהו גבור וכו' כלומר איזה מב' צדיקים הללו נקרא גבור, ואמר הכובש וכו' ולא זה שאינו מניח את היצר הרע לקרוב אצלו כלל, שנאמר טוב ארך אפים מגבור, רצה לומר זה שהוא מאריך אף דהיינו היצר הרע נקרא אף, שהיצר תמיד אצלו ועם כל זה הוא כובש אותו, זהו טוב ומשובח יותר מהצדיק הא' שאינו מניחו ליקרב אצלו כנ"ל, ומושל ברוחו, רצה לומר מי שהוא מושל על היצר הרע וכובש אותו הוא יותר משובח מלוכד עיר, כי מי שהוא לוכד עיר בוודאי מגרש את התושבים תחלה ואחר כך בא לעיר, אבל זה אינו מגרש את היצר הרע רק כובשו:

(כש"ט דט"ז ע"א בקצרה, והוא בליקוטים יקרים ד"ג ע"א).

קנט. איזהו חכם הלומד מכל אדם (אבות פ"ד) גם מיצר הרע, כרבי מאיר שנקרא חכם (הוריות ד"ג ע"ב) תוכו אכל וקליפתו זרק (חגיגה דט"ו ע"ב) וכו' ונמשך לו יתרון אור קח) מחושך של עצמו, ומכל שכן שיש יתרון אור מחושך של זולתו וכו':

קס. ביאור משנה איזהו חכם הלומד מכל אדם וכו', והעולה משם כי ר' מאיר תוכו אכל וקליפתו זרק, והכוונה כי קליפתו יזרוק, שלא ישמע ליצר הרע בגוף העברה, ותוכו אכל, דהיינו שיקח מוסר לעצמו מן החשק של עוברי עברה והחשק של אנשי החומר בגשמי מזה יבא לחשוק ברוחני:

מקור מים חיים

תמיד הומה ומפתה לבני אדם יום ולילה לא ישובות כדי לעשות שליחותו יתברך שמו, כך ממנו ילמוד האדם מיצר הרע עצמו לעשות רצון קונו ושליחותו יתברך שמו גם כן יומם ולילה לא ישובות כמו ששמעתי זה וכו', עכ"ל.

ועוד הובא כל ענין זה שם דף מ"ד ע"ב: ושם בדע"ח ע"ב כתב וזה לשונו, ביאור משנה איזה חכם הלומד מכל אדם וכו' שמשמש לשם שמים במדות יצר הרע שהוא המות, דהיינו על ידי שקר לעשות שלום וכיוצא באיך וכו', עכ"ל:

ובספר אור החכמה פ' מקץ כתב וזה לשונו, איתא בשם בעל שם טוב שצריך אדם ללמוד מהכל אפילו מיצר הרע, שאנו רואים האריך יצר הרע מפתה לאדם בחשק גדול, וכל זה מפני שנברא מהבורא ברוך הוא שיהיה מפתה לאדם, וכשיפתה לאדם אזי יהיה נופל חיות מן אדם אל יצר הרע, להתחזק עוד יותר לפתות, על כן צריך האדם ללמוד ממנו האריך אני ראוי להדביק בבורא הכל, שנבראתי בכוונה זו לידבק בבורא הכל, מה שיצר הרע מפתה

שכל מחשבה הוא קומה שלימה ועוד עיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה אות מ"ד ע"ש, ואות קט"ז ושם בהגה צ"ג, ועיין לקמן ר"פ מקץ אות א' שכל ניצוץ יש בו קומה שלימה מרמ"ח אברים וכו':

קמ) ובס' כתונת פסים ד"ד ע"א כתב וזה לשונו איזהו חכם הלומד וכו' כגון ר' מאיר תוכו אכל וקליפתו זרק, דהיינו שיקח תוכו לעצמו, להבין מן תענוג בעל העברה איך יתנהג במצוה, ומן מסירת גופו ונפשו לעברה יקח מוסר לעצמו איך ימסור גופו ונפשו למצוה עכ"ל:

ושם בדף ד' ע"ב וז"ל, שיש יתרון לאור מן החושך של זולתו על ידי החשק של זולתו שכוסף וחושק בגשמי שנקרא חושך, יום ולילה לא ישובות, מזה יקח מוסר לעצמו איך יהי כוסף וחושק ברוחני וכו' עכ"ל, ועוד בענין יתרון אור מן החושך כבר העתקתי לעיל בפרשתינו אות מ"א ושם בהגה ל"ח ע"ש: ובספר בן פורת יוסף דכ"ט ע"ב וז"ל, כי מצפון זהב יאתה, היצר הרע שנקרא צפוני,

קסא. איזה חכם הלומד מכל אדם, גם מיצר הרע קמא) ואז נעשה גם היצר הרע יצר טוב, וזהו שאמרו איזה גבור הכובש את יצרו, ולא הרגו רק כובשו תחת ידו לעבוד בו עבודת ה': (צפנת פנח ד"א ע"ג).

קסב. אם חושק לאיזה מצוה יראה וישתדל לעשותה, ואל יבטל אותו היצר הרע לומר שהוא דבר שיוכל לבא לידי יוהרא, אף על פי כן לא יבטלנה, אך יזהר מאוד אף שיבא לו התפארות באמצע המעשה, ירחיק אותו בחזק ובהתלהבות ובוודאי לבסוף יעשה לשמה ממש בלא שום התפארות, שמתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים ד"נ ע"ב), וירבה במצוות כל מה שיוכל והקדוש ברוך הוא יעזור לו שיהיה בלא פנייה אך יתחזק עצמו בכל יכלתו:

קסג. זהו כלל גדול כשיבא לאדם איזה מצוה במחשבה אל ימנע מלעשותה משום יוהרא או משום איזה פנייה, כי בוודאי מתוך שלא לשמה בא לשמה, כי גם במעשה טובה יפעול למעלה כלי טוב, ובמחשבה נעשה למעלה פנימיות הכלי: (לקוטי אמרים דכ"ז ע"ב, צוואת הריב"ש דט"ז ע"א).

קסד. דברי פיו און ומרמה חדל להשכיל להטיב (תהלים ל"ו), פירוש, דבריו של היצר הרע, חדל להשכיל להטיב, פירוש, דוודאי אין היצר הרע מפתה לאדם שלא ילמוד בלל, כי ידוע לו שאין האדם שומע לזה כלל, כי כאשר לא ילמוד כלל, לא יהיה חשוב בעיני הבריות, ואינו נקרא למדן, אך היצר הרע מפתה אותו שלא ילמוד איזה דבר שיבא לו מזה יראת שמים, כמו ספרי מוסר, או שלחן ערוך, לידע הדין על בריו כו', וזהו, חדל היצר הרע להאדם להשכיל להטיב, ר"ל שהוא מונע אותו לעסוק גם בלימוד זה שיבא להאדם טובה בלימודו דהיינו יראת שמים:

(צוואת הריב"ש ד"ד ע"א).

קסה. שמעתי ממורי פירוש הכתוב (תהלים קי"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, והענין כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת זי"ג כ') ר"ל שלא יהיה בטוב ההוא שום פנייה וחטא קמב) זה אי אפשר, וביאר כי כשיעשה טוב בלי שום דבר רע, מתגרה בו יצר הרע, מה שאין כן כשרואה היצר הרע שיש בו תערובת חלק היצר הרע מניחו והולך לו ואז גומר הדבר ויעשה לשמה אחר כך וזהו שאמרו (ע"ז ד"ע ע"א) ישראל גנבים וכו', כי צריך לגנוב דעת היצר הרע בכל דבר

מקור מים חיים

ובלקט אמרי פנינים דר"י ע"א העתיק זה באריכות, וז"ל, שמעתי ממורי חשבתי דרכי שיהיה התחלת התורה והמצוה והתפלה עם היצר הרע, שלא לשמה, לאיזה הנאה, ובזה לא יקטרג עליך היצר הרע ויוכל לגמור לשמה, וזהו ואשיבה רגלי אל עדותיך, וכן באברם (בפ' לך) וילך אברם כאשר דיבר אליו ה' לשם קדושתו יתברך, וילך אתו לוט, מלשון לוטה בשמלה, איזה לבוש גופני, כדי שיניחו היצר לעשות המצוה בשלימות, כמו שפירש"י ואברכך בממון בבנים ושאודיע טבעך בעולם, זהו הלבוש, דבר אחר זהו שאומרים אלהי אברהם זהו העיקר לברר הבירורין והנשמות עד שישרה שכינתו יתברך עליך, והבן, וזהו שנאמר מעביר

אותי שאלך אחר עינים מה שעין רואה, להתאוות הכל, ויהיו העינים נפולים ושבורים, שהוא נוטל מאור עיני, האיך אני ראוי שלא לשמוע לפיתויי, אלא להדבק בבורא הכל, עכ"ל, ועוד עיין לקמן בפ' תרומה בהגה ב' והגה ג' ע"ש:

ועוד עיין לקמן פ' תצא אות א' ענין ושבת שבי, ושם בהגה א' ע"ש:

קמא) ובספר בן פורת יוסף דפ"ז ע"א וז"ל, שעל ידי שילמוד מיצר הרע לשם שמים נעשה כסא אל הקדושה מבחינת נבל נעשה לבן כמו לעתיד עכ"ל:

קמב) והובא פירוש זה ברמזי תהלים שבס"ס אור תורה דמ"ז ע"א ע"ש:

מצוה, וזהו שאמר חשבתי דרכי כו' רצה לומר בכל דבר מצוה או קדושה, בהתחלה חשבתי דרכי להנאתי, הגשמי, ואחר כך ואשיבה רגלי אל עדותיך, ר"ל רגלי ההרגל שהורגל שלא לשמה או עשיתי לשמה, וזהו שאמר (תהלים קי"ט) חצות לילה אקום, ר"ל לתועלתי הגשמי, כי מיד שיתעורר משינתו לשם שמים אי אפשר [כל כך בנקל], אלא חצות לילה אקום לצרכי, ואז בדברי הטבע יכול להתגבר על הטבע שינת חצות: (תוי"י חקת דקט"א ע"ב).

מקור מים חיים

ראשון ראשון, כי התחלת המצוה איננה בשלימות, והקדוש ברוך הוא מעביר זה, וכן התחלת עברה, כי עיקר דין אדם על עבירה הוא על ההתחלה, אבל אחר כך יצריה אנסיה כמבואר הדין בנערה המאורסה (כתובות דנ"א ע"ב) ועיקר הדין על ההתחלה שהרי יצרן מסור בידך למה הנחת לו ליכנוס, וכשאדם עושה תשובה הקדוש ברוך הוא מעביר ראשון ראשון התחלת שניהם, ואמר הרב הקדוש מו"ה יצחק * מדראהביטש זלה"ה שהתחלה והלבוש נקרא א"ס, ואמר כשאני רוצה לנסוע על הדרך להוכיח את ישראל ולקבל גלות, ולהיות השכינה מצוייה על הדרך להשרות עלי אור השכינה ולהעלות הנשמות הנדחות ולהעלות תפלות ישראל הנדחים משרשם, היצר בא אלי ואומר לי, יצחק, למה תסע על הדרך שיהיה לך ביטול תורה ותפלה ותחבזה בעיני הבריות, ומפיל עלי עצלה גדולה שלא ליסע, אני אומר לו אני נוסע בשביל ממון שאני צריך, ואז בזריזות אומר לי שאסע לשלום, וכשאני בא לאיזה מקום, אזי אני משליך לגמרי ענין החיצוני והלבוש ואני מבקש הפנימיות, וזהו ענין שלח תשלח את האם (בפ' תצא) השליא והלבוש ואת הבנים תקח לך לעשות המצוה בדבקות נפלא ובאהבת אמת עד כאן אמרי קדוש, [ועוד ענין מה שכתב בספרו נתיב מצותיך נתיב התורה שביל א' אות ד' שהאריך והעתקתי מקצת דבריו לקמן בפ' ואתחנן אות פ"ב], ועל כזה אמר מורי (עיין תולדות פ' וישלח שם) קרבה אל נפשי גאלה (תהלים ס"ט) שהוא גלות הנשמה מן היצר הרע שאוכל לעשות המצוות בלב שלם ואמת ואהבה ועיין שם מה שביאר הרב זכה הגדול סוד והכני אם על בנים ענין נפלא, עכ"ל:

ושם בדף קמ"ח ע"ב כתב וז"ל, דכתבתי בפסוק חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך שהוא על דרך שאמר הכתוב (נחמיה ט') ומצאת את לבבו נאמן לפניך בשני לבבות, ביצר הרע גם כן, כי עיקר העבודה הוא שיהיה עם יצר הרע וכו', וזהו שאמר חשבתי דרכי שהוא דרך היצר הרע, ואחר כך ואשיבה אל עדותיך עם היצר הרע, שהוא עבודה שלימה, שנכנע שמאל בימין, עכ"ל, ובפ' משפטים דס"ט ע"א ביאר דבר זה היטב בארוכה ע"ש:

ובצפנת פענח דל"ד ע"ג כתב וזה לשונו, דכתבתי במקום אחר ביאור חשבתי דרכי כמה היה בחשיקה ובחפיצה, ובאותו החשק ואשיבה רגלי אל עדותיך, ויש משל בזה, כי מן המורגש יבא למושכל יע"ש, עכ"ל, [והמשל ההוא שרמז עליו גר"א נראה שהוא אותו משל שרמז עליו בתוי"י פ' ויצא דכ"ו ע"א שאחד תבע לגבירה כו', ובדכ"א ע"ד בשם ס' ח"ה, ובדף נ"א ע"א בשם ס' ראשית חכמה שער אהבה סוף פ"ד שהביא שם מעשה שכתב הרב יצחק דמן עכו ע"ש ושם בצ"פ דקט"ז ע"ב רמז לזה ג"כ בשם ר"י דמן עכו ע"ש ועי' בס' נוצר חסד רפ"ג שיש בזה סכנה כו']:

עוד רמז לביאור הכתוב חשבתי דרכי בספר כתונת פסים דכ"ט ריש ע"ב, ובס' בן פורת יוסף דל"ז ע"ב, ודמ"ט ע"ג, וד"פ ע"א, ודף ק"י ע"ד ע"ש היטב, ועוד עיין לעיל בפרשתינו אות מ"א בביאור פסוק זה:

ושם בתולדות יעקב יוסף פ' וישלח כתב עוד וז"ל, דשמעתי ממורי חשבתי דרכי ואשיבה

(* עליו אמר הבעש"ט שנתנו לו משמים נשמה קטנה אשר כמעט אין בדור זה נשמה כזו, אבל הוא הגביה אותה למעלת התנא רשב"י, כן הביא בס' אגרא דפרקא אות כ"ט ע"ש:

קסו. אמר הבעל שם טוב ז"ל בענין הכתוב (תהלים ס"ט) קרבה אל נפשי גאלה שהוא תפלה על קמג) גאולה פרטיית של הנפש שלו מגלות היצר הרע, וכשיגאל כל אחד גאולה פרטיית, אז יהיה אחר כך גאולה כללית, ויבא משיח במהרה בימינו אמן, וידעו אותו מקטנם ועד גדולם לעשות הכל לשמו יתברך בלבדו:
(תשואות חן פ' וארא, ובהשמטות לפ' נח).

קסז. גדול עוני מנשוא, זה כלל גדול שבכל מה שבעולם יש ניצוצים הקדושים קמד) ואין דבר ריק מהניצוצים, אפילו עצים ואבנים, ואפילו בכל המעשים שאדם עושה, ואפילו עברה שהאדם עושה יש בה ניצוצות קמה) השבירה, ומה הוא ניצוצות השבירה, הוא התשובה קמו), ובשעה שעושה תשובה על העברה מעלה הניצוצות שהיו בה לעולם העליון, וזהו שכתוב (בפ' תשא) נושא עון, פירוש נושא ומעלה את העון למעלה, וזהו גדול עוני מנשוא היינו להרימו ולהעלותו לעולם העליון:
(צוואת הריב"ש ד"ט ע"ב).

קסח. שמעתי ממורי פירוש הפסוק (מיכה ז"י"ן) נושא עון ועובר על פשע, ורצה לומר שהוא על דרך משל, שהיה ריב בין שני אנשים, וכשרוצין להתפייס זה עם זה, אז מתווכחין לידע מי חטא נגד מי, מה שאין כן כשאין רוצה להתפייס אינו נושא עונו, להוכיחו נגד פניו מה שחטא לו, וזהו שאמר נושא עון, רצה לומר שנושא עונו ומוכיחו על פניו, היינו כשרוצה לעבור על פשע, ודפח"ח, והכי נמי מצינו לשון שאת הוא שמחל על עונו כמו שכתוב אם תיטיב שאת והוא על דרך הנ"ל:
(ס' תולדות יעקב יוסף פ' תזריע דצ"ג ע"א).

קסט. ויחי אדם שלשים ומאת שנה וגו', [הנה רבותינו ז"ל רמזו בפסוק זה ענין תענית כדאיתא בגמ' (עירובין ד"ח ע"ב) היה ר' מאיר אומר אדם הראשון חסיד גדול היה כיון שראה שנקנסה מיתה על ידו ישב בתענית מאה ושלשים שנה וכו' לכן ראיתי לנכון להעתיק כאן אצל פסוק זה כל ענייני תענית שמצאתי על שם הבעל שם טוב ז"ל]:

עיקר [התענית הוא] התשובה, שישב מדרכיו הרעים, גם לא יתגאה, שאם מתגאה בתעניתא, לכלבא איתמסר, ואפילו יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם (יומא דפ"ו ע"ב) וכיון שכן, ישמח ביסורי התענית שמסר נפשו עליו, שבוודאי יפעל דבר גדול, וישן בתחלה בשלשה ימים הראשונים כדי שיתחזקו המוחין, אבל לא הרבה מאוד:

וישב פעם במקום זה ופעם במקום זה, וילך מעט, ואחר כך ישכב מעט, כדי לבטל צערו, וילמוד במחשבה לבד בלי דיבור כדי להקל צערו מעליו:

פעמים יש יבשות בפיו ומר מאוד, ויראה לו היצר שכואב לו הראש ולא יוכל לסבול, וכשיבטח בחדס הבורא יתחזק כחו ולא יכאוב לו כלל:

מקור מים חיים

קמג) עיקר דבר זה עיין לקמן בפ' שמות אות ה' ו', ושם בהגה ד' ע"ש, והוא מבואר שם בסוף הפרשה היטב באות כ"ח:
קמד) גרמו לעיל בפרשתינו אות זי"ן וע"ש עוד בהגה אות ו':
קמה) עיין לעיל בפרשתינו אות מ' ושם בהגה ל"ד:
קמו) ביאור ענין זה תמצא לקמן בפ' ואתחנן אות י"ד באורך, ועיין לעיל בהגה ל"א ענין הבירור בפסולת מאנין דתבירין:

ויכולן לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו בתעניתו, וכדי להקל צער מהשכינה הוא מקבל עליו צער, ויעבוד בשמחה, ויחשוב שהשכינה תסעוד אותו כמו שהוא סועדת שאר חולים, ויעזור לו השם יתברך: (צוואת הריב"ש ד"ה ע"ב).

קע. יכולן בתענית אוי לי שבשביל תאוותי וכבודי הסרוח הכעסתי את המלך העליון וכו', לכך אני רוצה לענות את עצמי, להכניע תאוותי וכבודי, ואגרום למעלה שיכנע עבד תחת רבו ושפחה תחת גבירתה, ולקיים מצות תשובה, והריני רוצה לענות את עצמי כדי שאוכל לעבוד את השם יתברך באמת ובלב שלם באהבה ויראה, כדי שיהיה ייחודו על ידי, לכך אני רוצה לענות את עצמי, וכדי להקריב את עצמי קמז לקרבן לפניו יתברך שמו, אוי לי מה אני ומה חיי שאני רוצה להקריב חלבי ודמי וגופי ואשי ורוחי ונפשי וכחי ולבי וזרועותי לפניו, לפני בורא כל העולמות, וכל העולמות נעשו בדבריו, והכל כאין נגדו, ומכל שכן אני עפר ורימה ותולעה, ואין לי לבקש רק מחסדיו הגדולים שיוסיף לי כח להקריב הרבה קרבנות לפניו, ויפה לי לשמוח עצמי מאוד שזכיתי שנעשה מגופי ורוחי ונפשי כמה נחת רוח לפניו יתברך שמו, ועוד יפה לי לשמוח עצמי שנתן לנו דבר זה שנוכל בו להכניע את היצר הרע מעלינו, ואני רוצה להתענות בשביל שציערתי לקודשא בריך הוא ושכינתיה, וכדי להקל צערה גם כן אני רוצה לענות את עצמי, אוי לי מה נחשב עינויי נגד מה שציערתי אותה זה כמה שנים, ואין לי לבקש רק מחסדיו הגדולים שישגיח על עינויי, להקל צער משכינתיה, ויסר הקליפות מעלינו על ידי עינוי שלי, ואגרום למעלה שיסורו כל הקליפות מהשכינה, ותטהר ותייחד עם בעלת ביחוד גמור, בחסד וברחמים, ויהיה ייחוד מעילא לתתא על ידי עינוי ממוח ללב ומלב לכבד, ויריק שפעו גם עלי:

ואני בוטח בו יתברך שמו שהוא בורא כל העולמות בדברו, יש מאין, והכל כאין נגדו, והוא משגיח עליהם לתת להם שפע וחיות, וכל שכן שיכול להוריד לי כח, וישגיח בחסדיו גם עלי, ויצילני, שלא לבטל אותי היצר הרע בשום דבר, בעינויי, שיאמר לי שאני חלש ונתייבשו המוחין שלי, וכן כמה פיתויים, ולכך יש לי לבקש כח מחסדיו הגדולים, ושהוא נתן בלבי לעשות עצתי, ועזרני תמיד בחסדיו, גם היום יעזור לי, ויצילני מכל הדברים המבטלים אותי, גם מצדי אין נחשב עינוי שהכל מאתו יתברך שמו, אבל מצדי לא הייתי יכול לענות את עצמי כלל, ואני מוסר את עצמי להבורא כל העולמות בדיבורו, אפילו לסבול כל העינויים וכל הבזיונות לשם ייחודו יתברך שמו, והריני רוצה לקיים מה שאמר הכתוב והייתם קדושים, ואני בטוח בחסדיו שיוסיף לי כח שאוכל לעבוד אותו באמת, ויעזרני שלא ידעו בני אדם ממעשי, ואין אני מתיירא מחולשה מחמת התענית, כי בלא זה כמה בני אדם חולים, ועוד שהשכינה סועד את החולה שנאמר (תהלים מ"א) ה' יסעדנו על ערש דוי, ובחסדיו יסעדני גם כן, ואני הולך בדרך שאר בני אדם, ואין אני משנה, וחכמים אמרו (סוכה דנ"ב ע"א) כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, וכיון שאין אני משנה יכול אני לבטוח בו כמו שנאמר (תהלים ל"ז) בטח בה' ועשה טוב, שעל המצוות רשאי לבטוח, ונאמר (ישעיה מ') וקוי ה' יחליפו כח, וגם אמרו ז"ל שהמת מתוך תשובה סימן יפה (עי' מדרש רות פ"ו בעובדא דאחר) ואפשר שבלא זה אהיה צריך להתגלגל על עוונות ועל שלא עבדתי את עבודת השם יתברך

מקור מים חיים

קמז) עיין בגמרא (ברכות די"ז ע"א) ר"ש כד הוה יתיב בתעניתא כו':

כראוי באהבה וביראה, וגם אמרו (סנהדרין ד"ק ע"ב) אל תדאג צרת מחר, ולכן אין התענית נקרא שינוי ויכול אני לבטוח בו בהשם יתברך שיחזק את כחי לתענית: (צוואת הריב"ש ד"ה ע"א).

קעא. לפעמים באמצע השבוע מתגבר עליו היצר הרע, ומראה לו כבוד גדול בתענית, ואומר לו שלא יוכל לסבול, וצריך האדם להבין בשכלו, שהיצר מקנא אותו שלא יבא למדרגה, והוא מקטרג בו מאוד, וכשיהיה חכם בדעתו ויתגבר על היצר, יגרום באותה שעה דבר גדול למעלה, כמו דאיתא בזוהר (תרומה דקכ"ח ע"א, ודף קפ"ד ע"א) דא יקריה דקודשא בריך הוא יתיר כד האי יצר הרע וסטרא אחרא איתכפיא בשביל פולחניה, בגין כך, מחמת שיש ליצר חשק גדול לבטלו מהתענית והוא מתגבר עליו, איתכפיא מאוד הסטרא אחרא: (צוואת הריב"ש ד"ט ע"א).

קעב. ולפעמים ניתן רשות לשטן לעשות לו צער גדול, כדי לנסות אותו אם יעמוד בנסיון ויתגבר על היצר הרע, ואחר כך כשיגמור התענית, לא ירגיש כלל באותו התענית אותו הצער הגדול שהרגיש באותה שעה, ויבקש רחמים מהבורא יתברך שמו, שיתן לו כח בעינים, שלא יתקלקלו מחמת התענית:

(צוואת הריב"ש ד"ט ע"א).

קעג. כשאדם יש לו חשק להתענות, או צריך לזוהר שלא ליבטל מאותו דבר שהוא רוצה, אף על פי שיודע שטוב יותר לעבוד השם יתברך בשמחה בלי סיגופים כי הם גורמים קמח) עצבות, אבל מסתמא ידע אינש בנפשיה שצריך להתענות שעדיין קמט) לא תיקן נפשו כראוי, וכן יש כמה וכמה דברים שזה צריך לדקדק בהם מצד נשמתו, ולהחמיר על עצמו חומרות, וזה אינו צריך לדקדק כל כך:

(צוואת הריב"ש ד"ו ע"ב).

קעד. כשמתענה אדם אפילו משבת לשבת, לא יהיה לו פנייה אפילו קטנה, שיחשוב בלבו שהוא עושה דבר גדול שמענה את עצמו כל כך הרבה, ויזדכך מאוד בזו התענית, קנ) רק יחשוב בלבו מה מעשי נחשבים נגד עבודת המלאכים שעבודתם בתמידות להשם יתברך, ואני טפה סרוחה וסופו לעפר: (צוואת הריב"ש ד"ט ע"א).

קעה. איתא בגמרא (ברכות דל"ה ע"ב) הרבה עשו כרבי שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידם, הכוונה הוא שהיו רוצים לעשות לעצמם סיגופים קנא) כדי שיבאו

מקור מים חיים

שמעתי מרבתי שאין להרבות בתעניות, כי אם מי שגופו חזק מאוד בבריאות, או שיודע בעצמו שיש לו נשמה גדולה, וכל כוונתו בכל מעשיו אינו כי אם לשם שמים, והרב הצדיק הגאון ר' גרשון ז"ל מקוטב היה מתענה כמה פעמים משבת לשבת, וראה אחד ולמד ממנו והתענה גם כן עד שמת, והלך הרב ר' גרשון ללוותו, ועל בית הקברות הרים את רגלו ובעט בהמת, ואמר לו בפני כולם, רשע רשע מפני מה הרגת את עצמך, ומדוע השוית את עצמך אלי בריבוי התעניות שלא היו לפי כחך וכו' ע"ש. ועיין לעיל בקונטרס מאירת עינים מן אות ס"ז והלאה:

קמח) כבר מבואר לעיל בפרשתינו אות קנ"ג כלל גדול שיתרחק מן העצבות ע"ש, ועיין לקמן פ' משפטים אות י"ז ושם בהגה י"א שהבעל שם טוב ז"ל ביטל ענין הסיגופים והתעניות היתירים ע"ש באורך מגנות העצבות, ועיין לקמן פ' עקב אות ל"ח ואות מ"א: קמט) ומי שעדיין לא תיקן נפשו כראוי צריך לעסוק בסיגופים ותעניות גם על פי דרך הבעש"ט עיין לעיל בהגה קל"ח: קנ) ומאמר זה הובא גם כן בליקוטים יקרים דט"ו ע"ג והוסיף כאן וז"ל, זה התענית בא לסטרא אחרא ר"ל, רק יחשוב כו', עכ"ל: קנא) בס' יסוד העבודה ח"ג פ"ה כתב וז"ל,

למדרגת רבי שמעון בן יוחאי, ולכך לא עלתה בידם, ולכן לא יכוון בעבודתו, רק לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו בלבד (קנב) ולא שיבא למדרגה:

(צוואת הריב"ש ד"ו ע"א).

קעו. כל אחד צריך להתנהג על פי מדרגתו, מה שאין כן התופס מדרגה שאינה שלו, זה וזה לא נתקיימו בידו, וזהו שאמרו הרבה עשו כרבי שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידם, ורצו לומר שלא היו בבחינה זו רק שעשו כרבי שמעון בן יוחאי שראו אותו בבחינה זו ולכך לא עלתה בידם, וכן שמעתי (קנב) ממורי סברא זו ודפח"ח: (בן פורת יוסף ד"ה ע"ב).

קעו. שמעתי ממורי ביאור (מכות כ"ד ע"א) בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, כי מתחלה היה תענית יום אחד מספיק לכמה דברים (תו"י פ' שמות דמ"א ע"ג). נוראים:

מקור מים חיים

המדות טובות, ענוה ויראת חטא וקדושה וטהרה, ולהיות שפל ונבזה לפני הפחות שבישראל, אשר על ידי חכמתו בקל יוכל להשיגם, אבל חלילה לא בדרכים כאלו, ותהלה לאל על ידי שימוש צדיקים אמיתים זכיתי להרבה ענינים מחכמתו הרמה, ומעתה בני חזק ואמץ בתורה ובתפלה בזמנה בהארה נפלאה ובדביקות עצום, והבחינה אם הלכו מעשיך לרצון, אם אחר לימוד התורה והתפלה במדרגה הנ"ל לבך נכנע באמת לפני כל אשר בשם ישראל יכונה, כולי האי ואולי שעלו לרצון כו' [וענין בחינה זו עיין עוד לקמן פ' נח בעמוד התפלה בהגה ק' ע"ש]:

ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ה' אות ב' וז"ל, כי יש שמטעין אותו אם כוונתו לשקר ולרמות חלילה מטעין אותו בדברים ^{הנכונים} ^{הנכונים} שנשאר בחיצוניות, ונעשה חכם להרע שד יהודי, וזה השוטה שרודף להשיג גדולות ונפלאות לכבוד עצמו, נשאר בעל מופת של דמיוני, כמו שהיה בזמן מרן הקדוש שאחד סיגף עצמו להשיג רוח הקודש, ואמר מרן שבעולם התמורות משחקין ממנו, היינו שמוסרין לו מדרגות ומטעין אותו, ולולא מרן הקדוש רבינו הריב"ש ז"ל עזרו היה נאבד משני עולמות, עכ"ל, ועיין אור המאיר פ' שמות ד"ה וילך איש מבית לוי:

קנב) ועיין עוד בתו"י פ' וישלח דכ"ט ע"ד [שהוא באמת ד"ל] וז"ל, הגם שאמרו הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידן היינו כמו שביאר מורי זלה"ה שעשו כרשב"י לעשות כמהו ולא מהלב וכו' ודפח"ח, עכ"ל, ועוד עיין בביאור הרבה עשו כרשב"י בפ' מקץ אות ה' ע"ש:

קנב) כתב בס' אוצר החיים פ' בחקותי דף רצ"ג ע"ב וז"ל, שמעתי ממורי חמי הצדיק המפורסם מו"ה אברהם מרדכי מפינטשוב ז"ל שסיפר לי משם מרן אלקי הבעל שם טוב זצ"ל שפעם אחד ראה איש צדיק אחד, ואמר שבעולם התמורות משחקין מאיש זה, כי איש צדיק זה היה מפליא בצדקתו ובפרישות וסיגופים והארות נפלאות, אבל נתערב בו כוונה שיזכה לרוח הקודש ועל ידי כוונה דקה זאת שלא לשם שמים, הלכו מעשיו לעולם התמורות ושחקין שם עליו, שעל ידי דבר קטן כזה מפסיד מדרגתו בקדושה, ובאמת טעו בזה כמה גדולי עולם שהלכו בפרישות וקדושה וזכו לכמה הארות מאור אין סוף ומדרגות, ולא ביחנו עצמן בבדיקה יתירה ובחיפוש גדול, וסברו בנפשם שכבר יצאו ידי עבודה התמימה, ועדיין היה בהם איזה חלק מהנ"ל מעולם התמורה, ועל ידי זה נכנס בלבם מהתמורה חכמות זרות ודרכים משונים מסוכנים, דרך רחוקה (בפ' בהעלותך) נקוד על ה', איש רחוק ואין הדרך רחוקה, כי קרוב אליך הדבר מאוד, ובלבד בפניך, ובלבדך לעשותו לשמא דקודשא בריך הוא, ועל ידי שכליות זרות ודרכים רחוקים חדשים מקרוב באו אשר לא עלה ולא יעלה על לב וך בוכות לב משכיל אמת, אשר טעו והטעו את הרבים לבטל ולפרוק עול תורה ומצוות, בחכמות זרות עקומות ועקושות:

ואף שבאמת גילה לנו מרן אלקי הבעל שם טוב כמה חכמות רמות, וקדושות נפלאות מפלאי תמים דעים, אשרי עין ראתה כל אלה בדרכי עבודה התמימה, וביחודים נפלאים, ובלימוד תורה ביחודים נפלאים, ולעשות כל המעשים ביחודים נפלאים, והאיך להשיג כל

קצת. שמעתי ממורי פירוש הש"ס הרבה עשו כרבי שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידם, ר"ל שעשו כרשב"י לא מצד בחינתן רק שרוצה לעשות כמו שעשו אחרים, ובוזה נשאר קרח מכאן ומכאן, כי מדרגתו אבד ומדרגת אחרים לא השיג: (תו"י פ' מצורע דצ"ד ע"א).

קצט. ויתהלך חנוך את האלהים וגו', אמרו רבותינו ז"ל (הובא בילקוט ראובני בשם עשרה מאמרות) חנוך תופר מנעלים היה ועל כל תפירה ותפירה היה מייחד קודשא בריך הוא ושכינתה ע"ש, שמעתי בשם מורי קנ"ד פירוש הפסוק

מקור מים חיים

ממורי המחשבה נקרא אין סוף, חיות אלהות ממש הו"ו והמעשה נקרא אדנ"י, רחל, עץ הדעת, וכאשר מחבר המעשה עם המחשבה נקרא ייחוד קודשא בריך הוא פנים בפנים, כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך, כח כתר אין, עשה וחדש, כי אין, אם אינך מאמין בזה ותשאל ותסתפק, אזי מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול, כי אי אפשר לך להעלות אותם אלא באמונה גדולה, עכ"ל:

ובס' נוצר חסד פ"ד אות כ"ב וז"ל, ומרן האלקי הריב"ש אמר כי כשמקשר מעשה הגשמי בחינת מלכות עם המחשבה בדעת עליון, נעשה ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתה, כי משיח הוא עצמו הדעת של כל ישראל [ענין לקמן פ' שמות אות י"ח ענין גאולת מצרים על ידי משה בחינת הדעת וענין לקמן בפ' לך אות ב'] ומלאה הארץ דעה את ה' ולכן כשמקשר המלכות, חשבון, עם הדעת, הוא התגלות משיח וקירוב הגאולה, עכ"ל:

ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות כ"ג וז"ל, ועיקר העבודה לקשר המלכות במחשבה וחכמה, כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, וביאר מרן רבינו הקדוש או"ר ישראל, כי ענין חנוך מס"ט שהיה מייחד קודשא בריך הוא ושכינתה על כל תפירה ותפירה היה אומר לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתה, הוא כך, דהמחשבה הוא אלהות, ששם במחשבה מאיר אין סוף בבחינת הו"ו, והמעשה הוא אדני, וכאשר המעשה עם המחשבה, בעת עשיית המעשה תעלה המחשבה ברמיזו דחכמתא לעשות בתחתון ולרמוז בעליון, כגון ששותה מים יאמר בפה מלא הריני עושה זה לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתה, ויכוין במחשבה ובלב שלם להמשיך מים מתוקים מחכמה עליונה דרך הצינורות למלאות מימי החסדים כל הספירות קדושות ולהמשיך עד מלכות להמתיק דיניה הרבים ולהשיב נפשה ולייחדה בבעלה, הרי זה ייחוד קודשא בריך

קנ"ד) בהיכל הברכה פ' ויצא דקפ"א השני ע"א כתב וזה לשונו, שמעתי ממורי כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך, כי ענין חנוך מס"ט שהיה תופר מנעלים ובכל תפירה אמר ברוך ש"ם לבדו ולכותו לעולם ועד, כי ראשי תבות אלו עולה חנוך מסטרו"ן, היה מייחד קודשא בריך הוא ושכינתה על כל תפירה, כי הדיבור והמעשה הם אדנ"י, שכן כ"ג פעם אדני עולה כ"ב אתון, והמחשבה והרעותא דלבא הוא הו"ו, וכאשר מחבר המעשה עם המחשבה, ועשה המעשה בהשכלה ובייחוד אהבה ויראה, אזי מייחד קודשא בריך הוא ושכינתה יאהדוניה, וזהו כל אשר תמצא ידך שום עשייה, בכחך עשה, בכח נשמתך ומחשבתך עשה לייחד קודשא בריך הוא ושכינתה, כי אין, כי אם לא תאמין בזה שיש בכל הדברים מציאות השם יתברך, ותוכל לייחד יחודים עם כל ההוה שבעולם, עם כל המלאכות ומשא ומתן ואכילה ושתייה, ואתה אינך מאמין ואינך עושה כך, ואתה מהבל זה ובורח מזה אזי בהכרח מעשה וחשבון ודעת וחכמה שלך בשאול אשר אתה הולך, עכ"ל:

ובאוצר החיים פ' קדושים דקס"ד ריש ע"ד וזה לשונו, שמעתי ממורי כל אשר תמצא ידך לעשות, כי חנוך היה מייחד קודשא בריך הוא ושכינתה על כל תפירה, כי בכל תנועה ותנועה צריך לייחד קודשא בריך הוא ושכינתה, והשגחת המשגיח על כל תנועה, וכשמחבר המעשה עם המחשבה נקרא ייחוד, כי אין מעשה וחשבון כו', רצה לומר אם תשאול ותסתפק על זה, ויהיה לך ספיקות אם אתה מושגח בכל תנועה על כל מחשבה ומעשה, אזי מעשה וחשבון ודעת וחכמה שאדם עוסק, הכל בשאול במקום הקליפות, וסוף, אשר אתה הולך שמה לתת דין וחשבון על כל תנועה, והוא רחום יכפר אם שגיתי בכוונת הקדוש, עכ"ל: ובהיכל הברכה פ' חקת דקל"ה ע"ד וז"ל, שמעתי

(קהלת ט') כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי אין בשאול דעת וחשבון כו', כי ענין מט"ט שהיה מיוחד קודשא בריך הוא ושכינתיה על כל תפירה וכו', הוא כך, דהמחשבה נקרא אין סוף הוי"ה, והמעשה הוא אדני, וכאשר מחבר המעשה עם המחשבה, בעת עשיית המעשה, נקרא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, וזהו שאמר כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, רצונו לומר כי המחשבה נקרא חכמה כח מה, ותעשה המעשה בכחך שהוא

מקור מים חיים

של דם חיוני של אדם, ובתוך הדפק (גנוז) וגידים וורידים הדיפקין בהם גנוז ונעלם החיות של אור אין סוף המחיה את הכל, באופן כי הדפק הוא אור אבא, והחיות שבתוכו הוא חיות אור אין סוף המחיה את הכל, ועל ידי מחשבה כח מה, נתברר הש"ך ניצוצי, והדם הטוב וחיות אלהות הוא בתוך הדפק ונתברר במחשבה אשר דוחה הרע:

ואמנם לפעמים מחמת העונות אין יכולת במחשבה לדחות הרע, צריכין הקזה להוציא לחוץ, והם היסורין ושברון הלב, ונתייסר האדם ביסורין אז יוצא הרע לחוץ, וזהו כל אשר תמצא ידך לעשות, הן מעשה המצוות, והתורה, שעקמת שפתי הוה מעשה, והן בשעה שאתה עוסק בדברים גשמיים אכילה ושתייה משא ומתן, דיבורים שמדבר בעסקים הגל, ומזהיר על כל מיני עשיות אשר תמצא ידך לעשות, אזי בכח מה, מחשבה וחיות אלהות ודבקות ויחודים עשה אותן, והמחשבה שם אור אין סוף וחיות אלהות מתפשט ודופק בכל אברים לדבקה בו בשם הוי"ה, וכל עשיות ודיבורים נכללים בשם אדני עולם המעשה הן עשיות גשמיות הן עשיות רוחניות, וכאשר מחבר המעשה עם המחשבה שהוא חיות אלהות והדבקות והיחודים בשעת עשיית כל תנועה ותנועה, אזי זה נקרא ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, וזהו שאמר כל אשר תמצא ידך לעשות בעשייה, בכחך עשה, בכח נשמתך ובחיות אלהות וביחודים עשה כל עשיות שהוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה:

ואלמדך אחי דרכי עבודה, דעיקר עבודת אדם הוא החיות והדבקות אל הבורא ברוך הוא, ובעת עוקבא דמשיחא, התגברות הרע והעונות והמדות רעות בהנהגת ראשי ערב רב, נתגלה אור הגנוז מן השמים ספר הזוהר והתיקונים ואחריהם כתבי מרן האר"י וזוהר הלימוד מבער הקוצים והרע שבנפשו, ויזכה לדבק בעצמו באור עליון, ויזכה לכל מדות טובות שבעולם, ולזה נתגלה האור הזה: ועיקר לימודך בפנימיות התורה יהיה שתשיג

הוא ושכינתיה בכל תנועה ותנועה, וכן כיוצא בזה בכל תנועה, במשא ובמתן דעתו מעורבת עם הבריות באהבה וחובה, וכל דבריו וייחודיו ואור המאיר עליו לא ניכר כל כך וכו', וזהו כל אשר תמצא ידך לעשות עשייה בכחך שהוא המחשבה כח מה, עשה, וכל מעשה תחבר עם המחשבה ורמיזו דחכמתא, כי אין, שאם אינך מאמין בזה שבכל דבר יש מציאות השם יתברך, וכל תנועה ודיבור עושה רושם למעלה, אזי מעשה וחשבון וחכמה ודעת שלך, בשאול אשר אתה הולך, כי כל מעשיך נופלין, עכ"ל:

ובלקט אמרי פנינים דר"ח ע"ג האריך בזה וכת' וזה לשונו, שמעתי ממורי כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, הוא ענין חנוך מט"ט, שהיה תופר מנעלים ועל כל תפירה ותפירה היה מיוחד יורד בהל, ויו בהל בייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה עם הרעים דלעילא, והיה עושה בתחתון ומרמז בעליון, וכן בכל תנועה היה מיוחד יחודים הקדושים במשא ומתן ודיבור וביאר רבינו הקדוש המגיד מו"ה דוב בער ולה"ה שזהו כוונת הסבא (זוהר משפטים דצ"ה ע"א) אתקשטת בקישוטין דלא הוו, שהיו דברים פחותים חומריים והוא עושה עמהם קישוטי השכינה [עיין לעיל ריש פרשתינו בהגה י'], והמחשבה שורש חכמה שם נתגלה הארות אין סוף שמחיה את הכל כמבואר בליקטי תורה פ' וירא ושם שורש שם הוי"ה, דע כי הלא אדם עליון הוא זעיר, וכבר נתבאר בסוד הכתוב (תהלים ק"ד) כולם בחכמה עשית כי אבא עילאה, מחשבה, כח מה, הוא חיות אצילות, וכשאר עליון אור אין סוף מתפשט באצילות הוא מתלבש באריך ומתעלם בתוכו, ואז אור אין סוף מתלבש בחכמה, ואבא, מחשבה, כח מה, מתלבש ומתפשט בכל אצילות עד סופו, ובו מגיע החיות ונעלם בו, ועל ידו שואבים חיים עליונים של אין סוף, ומחיה את כל עולם אצילות ואת כל העולמות ואתה מחיה את כולם באור אין סוף שהוא החיות האמיתי להמשך וחיות על ידי החכמה כח מה, כולם בחכמה עשית, והנה החכמה מתפשט בסוד הזורידים

המחשבה לחבר שניהם שהוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, כי אין בשאול וכו', ותיבת אין משמש למעלה ולמטה, ורצה לומר, שאם אינך מאמין בזה ותסתפק בזה, אז אין בשאול דעת וחשבון וכו' ודפח"ח: (תוי"י פ' וירא ד"ב ע"א).
קפ. שמעתי ממורי כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, רצה לומר לקשר המעשה שהוא מלכות דעשייה מצד שמאל, אל המחשבה חכמה כח מה, קו ימין.

מקור מים חיים

וחיות אלהות עם כל מעשיך, אזי אני אומר לך, מעשה שלך וחשבון שלך, ודעת וחכמה שלך הכל בשאול ובגיהנם ובקליפות אשר אתה הולך שמה בהכרח:

ומעשה אירע בזמן רבינו יוסף מערבי תלמיד מתלמידי האר"י בצפת, ורח"ו היה בדמשק בזמן הזה, שביום ראש השנה בא אליו אליהו זכור לטוב, ואמר לו שיתחזק להמתיק הדינים, כי גברו מאוד עד שמיכאל נשתתק, ותש כחו מרוב הקטרוג והדין, ואמר לאליהו רבינו יוסף הנ"ל, הלא אני יודע בשנה זאת למדו תורה הרבה, והשיב לו אליהו על זה הקטרוג מתגבר, כי רוב התורה הוא ביד הקליפות ביד הס"ם, כי היה בסם המות של תורה ולקינטור ולהתגאות בלתי ריח לשמה, והוא הביא כל האותיות והתורה לפני ב"ד של מעלה, וכאשר ראו פמליא של מעלה התורה נתנה ביד הקליפות על זה נתגברו הגבורות והדינים ויצא הקצף ונשתתק מיכאל, כי מעט הוא התורה שהביא מיכאל, מה שהוא טהורה ונקייה לשמה לשם האות בעצמה [עיין לקמן פ' ואתחנן אות ל"ד] שלא ימסרוה לקליפות חלילה, אמר לו הרב לאליהו, אברהם מה הוא שם, והשיב לו אברהם מתבייש מליך לפני הבית דין בראותו התורה מסורה לקליפות, זיהי כשמוע הרב את דברי אליהו, העיר לב העם לתשובה גדולה, כי רבו המקטריגים עד שנתעוררו כל אנשי צפת בבכ"י ותשובה בלב שלם, ובא אליו אליהו ואמר לו שבכח תשובות בתי כנסיות שבצפת הלך

הארה וחיות אלהות בנפשך, בעת לימודך, ובכל היום, אבל לא שתהיה מקובל * או חוקר וכו', ואם יעורר יצרך הרע ספיקות או קושיות בענייני אלהותו יתברך, זאת התשובה אליו, טפה סרוחה כמוני חסר דעה סופו לרמה ותולעת, ויבזה עצמו הרבה במחשבתו עד שבהמה טובה ממנו, והאיך כלב מת ישיג בענייני גדולת אלהותו יתברך המחיה את הכל, ובהכנעה גדולה בלב אמת תשיג אור עליון ודבקות עצום ויסתלק ממך כל הטפשות של היצר:

ולזה אמר מרן האר"י שבזמן הזה נסתרות נעשו נגלות, ושמחה לפני המקום ללמוד ברוי התורה ולגלות רזין לכל בר ישראל [עיין לקמן פ' ואתחנן אות ס"ז] ובתנאי הנ"ל, ואם לאו אין לך חלק ברוי התורה:

ולפעמים האדם הוא בקטנות השכל, לא יפסור את עצמו מכלום כי זהו מינות לחפש דווקא וכו' ואז עקימת שפתיו הוא מעשה ומלכא שכיב על אבנים, ואותיות כמו שהן, ובלבד בלב אמת, משתוקק לבא למדרגות אלהות לעלות ולייחד, ועושה כל מה שביכלתו והקדוש ברוך הוא מקבל הכל, אבל מי שאינו מייגע עצמו לחפש ולבקש אור וחיות אלהותו יתברך כלל, אף במדרגה קטנה אלא לומד תורה לקנטר בסם המות של תורה משפה ולחוץ לומר פלפול של הבל ושוא, ואינו מכוון לקשט השכינה בחידושי התורה, כי זה לא יושג אלא בפרישות וקדושה ומדות טובות, וזהו שאמר הכתוב, כי אין, אם אינך מייגע לזה לקשר ולייחד המחשבה

(*) וז"ל בהיכל הברכה פ' ואתחנן דכ"ד ע"ד, ובזה אל תתטפש להיות מקובל ולעיין בספרים חוקר ומקובל בדברי הבל, אלא בכתבי הרח"ו לדבקה בו בהארה נפלאה ובהרגש רב מאוד נפלא שיתמשך עליך מאור אין סוף בעת לימוד ושעשוע בדברי רוח הקודש של מרן הרח"ו על פי מרן האר"י, ואיתא בשמונה שערים כל מה שגילה מורי ז"ל לא היה אלא להשיג לפרש פסוקי התורה ולדבקה בו, מחמת שהתגברות הקליפות והמינות והעזות והערב רב בדור הזה על כן ניתן רשות מן השמים לגלות אור החכמה הזאת, לקשר נפשו בחיות אור אלהות לדבקה בו ממש, ובזה תשכיל אחי כל ספר שאין אתה מרגיש הארה בנפשך, אל תעיין בו, וברח ממנו כברוח מפני האש, כי לא נתגלה חכמה זאת בדור הזה אלא לקדש ולטהר ולהסיר המדות הרעות, ולסבול חירופין וגידופין וחלישות דעת מעוזי פנים שבדור, ועל ידי זה נדלקו אברי עולה באש להבת שלהבת, ובלב נכנע מתדבק בו יתברך עייל ונפיק בלא בר וכו' ע"ש:

שהוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ועל ידי זה קנה) מבטל גזרות רעות לקשר מלכות הנקרא אנ"י אל המחשבה הנקרא אי"ן וכו' ודפח"ה: (צפנת פענח דק"ט ע"ג). קפא. שמעתי ממורי זלה"ה כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, ובזה מקשר הגשמי ברוחני, וזהו (ב"ב דע"ד ע"א) דנשקי קנו) ארעא ורקיע אהדדי וכו' יעו"ש:

מקור מים חיים

ובפ' מטות דקע"ב ע"ג וז"ל, שמעתי ממורי כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה לקשר המעשה אל המחשבה שהוא אבא חכמה כח מה וזהו בכחך עשה, ודפח"ה, עכ"ל:

ובס' בן פורת יוסף דנ"ה ע"ד וזה לשונו, שמעתי ממורי כל אשר תמצא וכו' לקשר המעשה עם המחשבה, שזהו מעלת חנוך מט"ט שהיה מיוחד קודשא בריך הוא ושכינתיה על כל תפירה וכו', וזהו מעלת משה רבינו עליו השלום שנאמר (בפ' ואתחנן) ואתה פה עמוד עמדי וכו' עכ"ל:

ושם דף ק"כ ע"א, וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה בפסוק כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה לקשר המעשה במחשבה, שאז מעלה המלכות עד המחשבה וכו' עכ"ל:

ושם בדרוש לש"ת שנת תקכ"ז דקכ"ג ע"א וז"ל, שמעתי ממורי זלה"ה ביאור פסוק כל אשר תמצא ידך בכחך עשה, לקשר מלכות דהיינו המעשה אל המחשבה שנקרא חכמה כח מה, וזהו בכחך עשה יעו"ש:

ובס' צפנת פענח דק"ז ע"א, וז"ל, וכאשר מקשר האדם מלכות במחשבה בסוד כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, שביאר מורי זלה"ה, אז מן אנ"י גליא נעשה אי"ן דאתכסיא, עכ"ל, ועוד הזכיר מזה שם בדף ה' ע"ד, ובד"ו ע"ד, ובדל"ד ע"א, ובדע"ז ע"ג, ובדפ"ז ע"א, ובדק"ה ע"ג, ועוד באיזה מקומות, ועיין לקמן פ' לך אות זי"ן מענין להעלות אנשי עשייה: קנו) עיין בס' תוי"ט פ' לך ד"ט ע"א שכתב וז"ל, וכדומה ששמעתי ממורי פירוש הש"ס דנשקי ארעא ורקיע, לקשר ולחבר מעשה הגשמי ברוחני וכו' על דרך ששמעתי ממנו או בשמו כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, כי כאשר מקשר המעשה גשמי ברוחני, על ידי זה נעשה יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה כו' ודפח"ה, ישמע חכם ויוסף לקח והבן, עכ"ל, וכן הוא בלשון זה ממש בספרו בן פורת יוסף דפ"ב ע"א:

ובס' כתונת פסים פ' בחקותי דכ"ה ע"ב כתב וז"ל, ובזה יובן (באבות פ"ו) אמר ר'

אברהם לפני הבית דין שיתעכב הגזר דין עד יום הכיפורים, שבתוך כך יעשו תשובה, ויוציאו את התורה מעמקי הקליפות, ובתוך משך הזמן הודיע הרב מוהר"ר יוסף להרבה מדינות ועשו תשובה, הרי לפניך הענין הנפלא שביאר מרן בפסוק זה כמין חומר, בושם מבשם, כי אין, אז מעשה ודעת וחכמה שלך בעמקי הקליפות, על כן יראה כל אדם לדבק נפשו באילן התורה ובחיות אלהות לדבקה בו בלב אמת וטהור, עכ"ל:

קנה) ובס' גוצר חסד פרק ד' אות כ"ב וז"ל, וכמו ששמעתי ממורי שעל ידי זה יוכל לבטל גזרות רעות, כשמקשר המלכות בחינות הסתרות הנהגה גשמיות עולם הזה, בדעת של אי"ן עליון, רישא דלא איתיידע, אי"ן ממש, נתבטל ונמתקין כל הדינים, עכ"ל, ועיין לקמן פ' נח בעמוד התפלה אות ע"ו, ואות ק"י ושם בהגה פ"ג, ובפ' לך אות כ"ה ובפ' ואתחנן אות מ"ה ענין לקשר מלכות בבינה ע"ש:

ובתוי"ט ר"פ במדבר דקכ"ז ע"ד, וז"ל, שמעתי בשם מורי פירוש הפסוק כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה שהוא ענין חנוך מטטרו"ן שהיה מיוחד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' עיין מזה במקום אחר, והעולה משם שצריך לקשר המעשה עם המחשבה שהוא נשמתו, הנקרא כחך, וזה נקרא ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה יעו"ש, ונודע כי המחשבה נקרא אי"ן, וכשמקשר המעשה שהוא השכינה הנקרא אנ"י עם המחשבה הנקרא אי"ן אזי מבטל כל גזרות קשות ורעות כמו ששמעתי ממורי, עכ"ל:

ועוד נזכר בקיצור כמה פעמים ומהם בפ' שמות דמ"ג ע"ב וז"ל, שמעתי בפסוק כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, עכ"ל:

ושם בהשמטה בסו"פ פקודי דע"ט ע"א וז"ל, בשם מורי ביאור הפסוק כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה שהוא ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' יעו"ש, והמעשה נקרא גוף, והכוונה והמחשבה נקרא נשמה, עכ"ל:

קפב. שמעתי ממורי ולה"ה ביאור פסוק כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, וחנוך מט"ט היה מיוחד בכל תפירה קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' יעו"ש, ובוה מקשר מעשה הגשמי של עולם התחתון על ידי המחשבה שהוא בכחך אל רוחני עולם העליון ובוה מקיים (משלי ג') בכל דרכיך דעהו, בכל דרכיך הגשמי דעהו"ו דע קנז) לייחד ה עם ו, קודשא בריך הוא ושכינתיה: (צפנת פענח דק"ח ע"ג).

קפג. שמעתי ממורי ביאור פסוק כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, שיעשה המעשה שעושה בכל אבריו, על פי הדעת, ובוה יש התפשטות הדעת בכל אבריו וכו': (צפנת פענח לפ' יתרו פ' ב' דס"ב ע"ב).

קפד. שמעתי בשם מורי פירוש הש"ס (תענית דכ"ב ע"א) דהני תרי בדחי דהוי בני עלמא דאתי, ועל פי קנח) שאלה נאמרה לו, דהענין דהני תרי בדחי קנט) היה כל עסקם להתחבר עם כל איש ואיש ולייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה, בכל פרטי

מקור מים חיים

מקיים בכל דרכיך דעהו קדש עצמך במותר לך נקנה לו פנימיות חכמה, צורת אדם בקומה זקופה כ"ח מ"ה וכו' ודרך זה דרכו בו הקדושים אשר בארץ המה מרן אלקי הבעל שם טוב ותלמידיו ותלמידי תלמידיו, ובוה הדרך הנורא להפשיט עצמו מכל תענוגי עולם הזה הנמאסין, וממדות רעות דנחש, ולקשר הכל בבורא אמתי לעבודתו, זוכה לבחינת חיה, כל אחד לפי שרשו בעולם עליון באצילות בריא"ה יציר"ה עשייה, ולפי גודל קדושתו וטהרתו וחסידיה ופרישותו לדבק באלהיו ולהחזיר הכל לקדושה וכו' ע"ש:

קנה) הזכרתי מזה לעיל בפרשתינו אות מ"א ושם בהגה ל"ה ע"ש היטב, ועיין לקמן פ' פינחס אות ג', ועוד מענין תרי בדחי עיין לקמן פ' במדבר אות ב':

קנט) ובתוי"י פ' נשא דקל"א ע"א כתב וז"ל, שמעתי ממורי פירוש הש"ס הני תרי בדחי שהם בני עלמא דאתי, שהיו מייחדים כל ענייני בני אדם שהיו רואים בהם, והם יחדו במלכות מעשה הזה, וקשרו אותה למעלה בשרשו, ומי שהיה עצב שלא יכלו לקשרו למעלה שמחו אותו בדברים, עד שיחדו וקשרו כל המדרגות שהם במלכות בשרשן וכו' והבן, ועל פי שאלה נאמר לו, והשם יתברך יכפר, עכ"ל, ועוד עיין בס' צפנת פענח לפ' תרומה פ' ח' דק"ג ע"ב: ובקצרה הובא עוד בכמה מקומות, ומהם בס' תוי"י פ' ויחי דל"ט ע"ד, וז"ל, שמעתי ממורי על פסוק כל אשר תמצא לעשות בכחך עשה לייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה, וכן ענין תרי בדחי וכו' עכ"ל:

ושם בפ' ויצא דכ"ו ע"ג וז"ל, הני תרי

יוסי בן קסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך, רצה לומר גם כשהייתי פעם אחת בתואר מהלך וכו' דהיינו עוסק בצרכים גשמיים, מכל מקום היתה מחשבתי דבוקה בו יתברך, בסוד (ישעיה מ"ג) הנותן בים דרך ששמעתי ממורי, עכ"ל, וכן הוא בתוי"י פ' בחקותי דקכ"ה ע"ג, [וענין סוד הנותן בים דרך שרמז לו עיין לקמן ר"פ בשלח מה שהעתיקתי בזה בהגה ג' אבל איני יודע לו שייכות לכאן, ולפי עניינו נראה שביאר הבעש"ט גם מקרא זה על דרך קישור הגשמי ברוחני וזהו בים דרך שהדרך הגשמי יהיה גם כן בים שהוא טהור]:

קנז) ושם בס' צפנת פענח דק"ה ע"ג כתב וז"ל, אין מזווגין לו אשה (סוטה ד"ב ע"א) יראת ה' הוא השראת השכינה שיהיה נקרא היכל ה', אלא לפי מעשיו, שהוא מקשר המעשה אל המחשבה, לקיים כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך ומחשבתך עשה, שזה נקרא ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, לקיים בכל דרכיך הגשמיים במעשה דעהו"ו דע ה' ו לייחד ולחבר ה' שהוא המעשה עם ו שהוא עולה עד המחשבה הנקרא אין סוף וכו', עכ"ל:

ובס' בן פורת יוסף דמ"ב ע"ב וז"ל, כי אדם נקרא עולה ויורד שאי אפשר שיהיה תמיד במדרגה אחת [עיין לקמן פ' לך אות י'] וצריך ליתן לב לייחד המדות בין בעלייתו ובין בירידתו שהכל יהיה נקשר בשכינה [עיין לקמן פ' ויגש בהגה זי"ן] וזהו שאמר בכל דרכיך דעהו והבן, עכ"ל:

ובס' אוצר החיים ויקרא די"ד ע"ב בענין אכילה בקדושה כתב וז"ל, וכל יותר שאדם

מעשה איש, הן בביתו של כל איש ואיש, או בעסקיו, ובכלל ובפרט, זולת מי שהיה לו צער ח"ו לא היו יכולים לייחד ייחודו להתחבר עמו, לכך הוי מבדחי ליה בדברים, עד ששמת, ונתחברו עמו, לדבוק אתו עמו בו יתברך שמו וכו', והוא כלל גדול והבן ודפח"ח:

קפה. בכל דרכיך דעהו (משלי ג') זהו כלל גדול דעהו לשון חיבור ה' עם ו' בכל מעשיו (קס) אפילו בדברים גשמיים שעושה, צריך שתהיה עבודה לצורך גבוה לבד, ולא לכוונת דבר אחר, אפילו המעט מן המעט לא תהיה לכוונת עצמו, רק כולו לשם שמים:

קפו. בכל דרכיך דעהו: שיתן הדעת בכל דרכיו, שהוא דבר נפלא, כמו ששמעתי ממורי דברים פרטיים בזה, איך יתן הדעת בכל דבר הגשמי, גם כן, להעלותו ולקשרו ולחבר את האותל להיות אחד, אמן נצח סלה ועד, ודי בזה:

(תוי"י פ' וארא דמ"ד ע"ב).

קפו. יודע צדיק נפש בהמתו, (משלי י"ב) פירוש אפילו הנפש [הבהמיות] הוא מחבר לעבודת הבורא יתברך שמו, ומלת יודע הוא לשון התחברות: (צוואת הריב"ש ד"ב ע"א).

מקור מים חיים

הפסוקים הנ"ל
הנ"ל הנ"ל

זה כלל גדול בכל פעולותיך שתעשה לשם שמים תראה שתהיה מיד בעשותך הדבר יהיה בו עבודת השם יתברך, הן באכילתו שלא יאמר שיהיה כוונת אכילתו לשם שמים שיהיה לו כח אחר כך לעבודת השם יתברך, הגם שזה גם כן כוונה טובה, מכל מקום עיקר השלימות שיהיה בו עובדא לשם שמים מיד, והיינו להעלות ניצוצין, ובשבת כוונת כל סעודה ידוע להבאים בסוד ה', והוא הדין לכל מעשי האדם יהיה על דרך זה ישמע חכם ומוסיף לקח, עכ"ל, [ועיין לקמן בפ' ויחי בהגה ד']:

ועיין לקמן פ' פקודי אות א' עצה היעוצה לשתף כוונתו עם שלומי אמוני ישראל היודעין לכוון כוונות האמיתיות:

ובפרשת ויגש דל"ז ע"ב כתב וזה לשונו, וכן אכילה ושתייה יש בחינה פנימית להעלות ניצוצי השכינה, ושינה סוד דורמיטא [עיין לקמן בפ' ואתחנן בהגה נ"ח], ומשא ומתן, בסוד ל"ט מלאכות [עיין לקמן פ' לך בהגה ב'], וכיוצא בזה, וזהו שכתוב בכל דרכיך דעהו, עכ"ל:

ובפ' בא דמ"ו ע"א כתב וז"ל, כלל גדול בכל דרכיך דעהו וכמו שכתב הרמב"ם [בפרק ג' מהלכות דעות הלכה ג'] שיכוון בכל דרכיך גשמיים לשם שמים וכו', ולי נראה יותר פנימי, כמו שיש כוונה בדברים רוחניים בתורה ובתפלה ועשיית המצוה, שהכל יסובב

בדחי ששמעתי ממורי שהיו מייחדין ומעלין העולמות בכל ענייני עולם הזה יעו"ש, עכ"ל: ובפ' ויגש דל"ח ע"ג, וז"ל, ענין תרי בדחי שהם בני עולם הבא שהשיבו למורי על פי שאלה שהיו מעלין כל המדרגות התחתונות, עכ"ל:

ובפ' שמות דמ"ג ע"א, וז"ל, וכבר זכרנו בשם מורי כל אשר תמצא ירך כו' שהוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' וכן ענין ב' בדחי שקשרו העולמות וכו', עכ"ל:

ובס' נתיב מצותיך נתיב אמונה שביל ג' אות כ"ג כתב וז"ל, עד שיבא למדרגה שידע באמת שהוא שפל מכל השפלים ואוהב את כל אחד ואחד מישראל כבבת עין, נבזה בעיני עצמו וגמאס, וזה היה מדרגת שני בדחי, שאחר כל המדרגות לא תפסו לעצמן שום דבר, והיה כל עשיות שלהם לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, והיו מלאים שמחה והרחבה, ובלב שמח היו משמחין כל העולם, ומעלין את כל אחד לאהבת השם לשמות עם חלקו שהוא ישראל, ולא היו רואין בעצמן שום ענין שהם גבוהים במעלה אף על פחות שבפחותים, ולכן היה מקשרין את כל העולם לאהבת השם, עכ"ל, ועיין לקמן פ' וירא בהגה י"ג:

(קס) כבר נזכר לעיל אות ק"ג ענין בכל דרכיך דעהו שיהיו כל מעשיו לשם שמים, ועיין בס' תוי"י פ' משפטים דס"ו ע"ג וז"ל,

קפת. כל ערום יעשה בדעת, (משלי י"ג) פירוש, מי שהוא חכם יעשה אפילו משא ומתן שלו קטא) בדעת, וכסיל, אפילו הוא * פרנס או ראש, אולת הוא: (צוואת הריב"ש ד"ב ע"א, ועיין לקמן פ' עקב בהגה מ"ג).

קפט. מלא כל הארץ כבודו, (ישעיה ו') ואין דבר גדול או קטן נפרד ממנו, כי הוא המצוי בכל המציאות כולם, ולכך יכול האדם השלם לייחד יהודים עליונים אפילו במעשיו הגשמיים, הן מאכל ומשתה ומשגל, ומשא ומתן ודבריו הגשמיים שבינו לבין חבריו, כאשר קבלתי מחכם אחד קטב) שאמר סוד כריעות ו' לגבי ה' שהגדול נכנע לקטן כדי להגביהו וכו', וכבוד ה' הסתר דבר, וזה שכתוב (משלי ג') בכל דרכיך דעה"ו כמו (וידע אדם את חוה) [והאדם ידע את חוה אשתו] שהוא יחוד וזווג:

מקור מים חיים

מיום הוולדו בסוד (תהלים ל"ט) מדת ימי וכו', וכשעושה על כוונה זו, הרי הוא מעלה מיין נוקבין להשכינה שהוא אות ה' לקבל מיין דכירין השפעה והמשכה מן אות ה', והיינו כשיעשה בדחילו ורחימו שהם י"ה הרי עושה מן גשמי רוחני, עכ"ל:

ובפ' שלח דקמ"ב ע"ד כתב וזה לשונו, כי קודם כל מעשה שיעשה האדם בין בגשמי בין ברוחני, צריך להתיישב תחלה בדעתו אם יש דכירין גבוה, לקיים מה שנאמר בכל דרכיך דעה"ו, ואז יאמר בפיו שעושה לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתו, ואז מקיים בפיו ובלבבך לעשותו, ובזה עושה מחומר צורה, עכ"ל:

ובכתר שם טוב ד"א ע"א העתיק ג"כ זה המאמר מתו"י משפטים דף ס"ו ע"ג ע"ש, וממנו העתיק רבינו ז"ל בספר הקדוש שפת אמת מאמרי שבועות תרנ"ו ד"ה איתא בגמ', וז"ל, דאיתא בשם הבעש"ט לראות בכל מעשה, לעשות עבודת הבורא יתברך תיכף, ולא לשם הכנה, הגם דיש דברים שהם כמו הכנה, שאוכל כדי שיהיה לו כח לעבודת הבורא, מכל מקום הצדיק צריך לעשות באכילה עצמה עבודה ותיקון, בהעלאת ניצוצות כו', ע"ש בספר כתר שם טוב, עכ"ל:

קסא) ובכתר שם טוב ד"כ ע"ד הביא וז"ל, ואפילו כשהולך לעסקו יקיים שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים ט"ז) ובכל דרכיך דעהו כו' ע"ש:

קסב) ענין זה כבר נזכר לעיל בפרשתינו

על קוטב אחד לברר הניצוצין, וכמו שכתב בכתבי האר"י יעו"ש, כך הכוונה בדברים גשמיים גם כן, באכילה ובשתיה, וכל מיני מלאכה, הכל לברר מן ל"ט מלאכות, וזהו שאמר בכל דרכיך דעה"ו, לשון ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתו, על ידי העלאת מיין נוקבין מברורי הניצוצות והבן, עכ"ל:

ובס"פ תזריע דצ"ג ע"ג כתב וז"ל, וכל מאכלי האדם או מלבושיו או דירת הבית ומשא ומתן שלו הכל הוא להעלות הניצוצין של עצמו, ולפעמים מפסיד בסחורה ועדיין לא תיקן, ולפעמים בריח, שיש הנאה ותענוג, בזה מעלה הניצוצין, כגודע זה בכתבי האר"י זלה"ה יעו"ש, וזהו סוד בכל דרכיך דעהו, לייחד ולהעלות הניצוצין של נשמתו שהוא ניצוצי השכינה בסוד מיין נוקבין וגורם זווג עליון וכו' עכ"ל:

ובפ' אמור דק"ב ע"ד כתב וזה לשונו, אין לך כל נברא שבעולם שאינו מורכב מן ד' יסודות הרומזים אל ד' אותיות הוי"ה ברוך הוא, וכל מצוה כלולה מן ד' אותיות הוי"ה [שלכן נקראת מצוה] כו' [הוא בא"ת ב"ש] חילוף י"ה עם ו"ה וכו' ששמעתי (קדושין דל"ט ע"ב) כל העושה מצוה אחת [ענין לקמן בפ' עקב בהגה י"ז], וזהו בכל דרכיך דעהו שהוא פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בו (ברכות דס"ג ע"א), שבכל דבר ודבר שעושה אפילו גשמי, יראה לייחד ד' אותיות הוי"ה כי כל אכילה ושתייה [וכו'] ומלאכת האדם מן ל"ט מלאכות, ושאר משא ומתן, הכל הוא לברר ניצוצות שלו שבאו עמו

(* כך הוא בפנים וכך העתיק בס' לקוטים מהבעש"ט שנדפס כעת ע"פ כת"י בעל כתר שם טוב ע"ש ד"ח ע"א אבל הרה"ח שה"י מהר"ם שליט"א אחיו של אדמו"ר שליט"א העירני שאולי צ"ל במקום תיבת פרנס פרוש...

ואם בדברים הגשמיים כך, מכל שכן בענייני התפלה שהם דברים העומדים ברומו של עולם, שיש כמה וכמה מדרגות, ובכל אחד ואחד יכול האדם לייחד מדות העליונות, בסוד (פ' אחרי) בזאת יבא אהרן אל הקודש קסג) מן אותה מדרגה שהאדם הוא שם יכול עצמו עם כללות העולם שהם במדרגות האלו, שכולם הם אברי כנסת ישראל, ומשם יתפלל, והיה אלהיו עמו ויעל:

סליק פרשת בראשית בס"ד

פרשת נח

- א. אלה תולדות נח נח איש צדיק וגו', מבואר לעיל פ' בראשית אות ס"א שמעתי ממורי שאדם נקרא צדיק בסוד (משלי י') צדיק יסוד עולם כשיש לו תענוג גדול בעבודת השם יתברך כי מבשרי אחזה אלוהי וכו' עיי"ש:
- ב. בשם מורי כי מבשרי אחזה אלוה (איוב י"ט) כמו בזווג הגשמי אינו מוליד כי אם המשמש באבר חי בחשק ובשמחה, כך א) בזווג הרוחני הוא הדיבור בתורה ובתפלה, כשהוא באבר חי בשמחה ותענוג אז הוא מוליד וכו', אם כן זה העוסק בתורה ובעבודת השם יתברך לשם שמים לעשות נחת רוח להשם יתברך בלי שום תשלום שכר, אז זוכה לטעום מתיקות ועריבות ותענוג בתורה ובעבודת השם יתברך, ועל ידי זה הוא מוליד ברוחני, כמו בזווג כשהוא בתענוג ושמחה, מה שאין כן העוסק בתורה ובעבודת ה' שלא לשם שמים, ואין לו נחת ותענוג אינו מוליד:
- ב) פורת יוסף לר"פ נח ד"ט ע"ד.
- ג. שמעתי ממורי זלה"ה בשם הרמב"ן, ששאלו אחד איזו עבודת ה', והשיב לו כל שיש בו ב) תענוג ושמחה בצירוף המורא וכו' : (תוי"י משפטים ד"ע ע"ב).
- ד. שמעתי ממורי זלה"ה כי בגשמי מקום שיש יראה אין גילה ובמקום גילה אין יראה ג) כי אם בעבודת השם יתברך נמצא שבמקום יראה יש אהבה, ואחר כך מצאתי כן בספר אלגאזי: (תוי"י סו"פ בחקותי דקכ"ז ע"ב).

מנור מים חיים

תורת מנור
מנור מים חיים

- אות קי"א ושם בהגה פ"ט, וע"ע לעיל בהגה ס' בסופה ד"ה ובס' תוי"י כו':
- קסג) עיין שם במקומו בפ' אחרי אות ב' ושם בהגה ב' ובפ' וארא אות ג' ע"ש:
- סליק בס"ד**
- א) ולקמן בפרשתינו בהגה ק"ס מבואר דבר זה ביתר ביאור ע"ש:
- ב) ובס"פ אחרי דצ"ח ע"א כתב שם בס' תוי"י וז"ל, שמעתי ממורי בשם הרמב"ן שאמר לבנו שידע בעצמו שאם בעסקו בתורה עוסק בה לשמה, כשיתמלא יראה ואהבה בעוסקו בתורה ידע שתורתו עולה לרצון לפניו יתברך שמו וכו', עכ"ל:
- ג) ובס' בן פורת יוסף דס"ז ע"ד וז"ל, כמו שהשיב הרמב"ן לשואלו דבר איזהו עבודת ה' על אמתתו, והשיבו אם יש שם אהבה ויראה זהו עבודת ה' ואם לאו וכו', עכ"ל:
- ובס' שפת אמת למארן רבינו ז"ל בר"פ ויקהל כתב וזה לשונו, בשם הבעל שם טוב לראות שמכל עבודה יקבל יראה ובושה כו', ע"ש, וענין יראה ובושה הובא לקמן בפרשתינו בעמוד התפלה אות פ"ה ע"ש:
- ובפ' ויצא תרל"ב ד"ה אכן, וז"ל, וזה הכלל שכל הארה צריכה להביא יראה לאדם וזה התכלית שלה ובלא זה אינו כלום וכן כתבו בשם הבעש"ט ע"ש בס' כתר שם טוב, עכ"ל, והובא זה בס' כתר שם טוב בח"א ד"ד ע"ב:
- ג) ובס' בן פורת יוסף דמ"ה ע"ג וז"ל, ושמעתי ממורי זלה"ה כמחומה בשם הרמב"ן שאי אפשר שיהיו אלו שני מדות [אהבה